

VÝVOJ OBYVATELSTVA V KRAJÍCH ČESKÉ REPUBLIKY

2021

Obyvatelstvo

Praha, 17. 10. 2022

Kód publikace: 130157-22

Č. j.: CSU-014428/2022-61

Zpracoval: Odbor statistiky obyvatelstva

Ředitel odboru: Mgr. Robert Šanda

Kontaktní osoba: Mgr. Michaela Němečková, e-mail: michaela.nemeckova@czso.cz

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na stránkách ČSÚ na internetu: www.czso.cz

KONTAKTY V ÚSTŘEDÍ

Český statistický úřad | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 051 111 | www.czso.cz

Oddělení informačních služeb | tel.: 274 052 304, 274 052 451 | e-mail: infoservis@czso.cz

Prodejna publikací ČSÚ | tel.: 274 052 361 | e-mail: prodejna@czso.cz

Evropská data (ESDS), mezinárodní srovnání | tel.: 274 052 347, 274 052 757 | e-mail: esds@czso.cz

Ústřední statistická knihovna | tel.: 274 052 361 | e-mail: knihovna@czso.cz

INFORMAČNÍ SLUŽBY V REGIONECH

Hl. m. Praha | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 052 673, 274 054 223
e-mail: infoservispraha@czso.cz | www.praha.czso.cz

Středočeský kraj | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 054 175
e-mail: infoservisstc@czso.cz | www.stredocesky.czso.cz

České Budějovice | Žižkova 1, 370 77 České Budějovice, tel.: 386 718 440
e-mail: infoserviscb@czso.cz | www.cbudejovice.czso.cz

Plzeň | Slovanská alej 36, 326 64 Plzeň, tel.: 377 612 108, 377 612 145
e-mail: infoservisplzen@czso.cz | www.plzen.czso.cz

Karlovy Vary | Závodní 360/94, 360 06 Karlovy Vary, tel.: 353 114 529, 353 114 525
e-mail: infoserviskv@czso.cz | www.kvary.czso.cz

Ústí nad Labem | Špálova 2684, 400 11 Ústí nad Labem, tel.: 472 706 176, 472 706 121
e-mail: infoservisul@czso.cz | www.ustinadlabem.czso.cz

Liberec | Nám. Dr. Edvarda Beneše 585/26, 460 01 Liberec 1, tel.: 485 238 811
e-mail: infoservislbc@czso.cz | www.liberec.czso.cz

Hradec Králové | Myslivečkova 914, 500 03 Hradec Králové 3, tel.: 495 762 322, 495 762 317
e-mail: infoservishk@czso.cz | www.hradeckralove.czso.cz

Pardubice | V Ráji 872, 531 53 Pardubice, tel.: 466 743 480, 466 743 418
e-mail: infoservispa@czso.cz | www.pardubice.czso.cz

Jihlava | Ke Skalce 30, 586 01 Jihlava, tel.: 567 109 062, 567 109 073
e-mail: infoservisvys@czso.cz | www.jihlava.czso.cz

Brno | Jezuitská 2, 601 59 Brno, tel.: 542 528 115, 542 528 200
e-mail: infoservisbrno@czso.cz | www.brno.czso.cz

Olomouc | Jeremenkova 1142/42, 772 11 Olomouc, tel.: 585 731 516, 585 731 511
e-mail: infoservisolom@czso.cz | www.olomouc.czso.cz

Zlín | tř. Tomáše Bati 1565, 761 76 Zlín, tel.: 577 004 932, 577 004 935
e-mail: infoservis-zl@czso.cz | www.zlin.czso.cz

Ostrava | Repinova 17, 702 03 Ostrava, tel.: 595 131 230, 595 131 232
e-mail: infoservis_ov@czso.cz | www.ostrava.czso.cz

Obsah

Úvod	1
1 Počet obyvatel a věkové složení	2
2 Sňatečnost	18
3 Rozvodovost	28
4 Porodnost	36
5 Úmrtnost	52
6 Migrace	73
Příloha	85

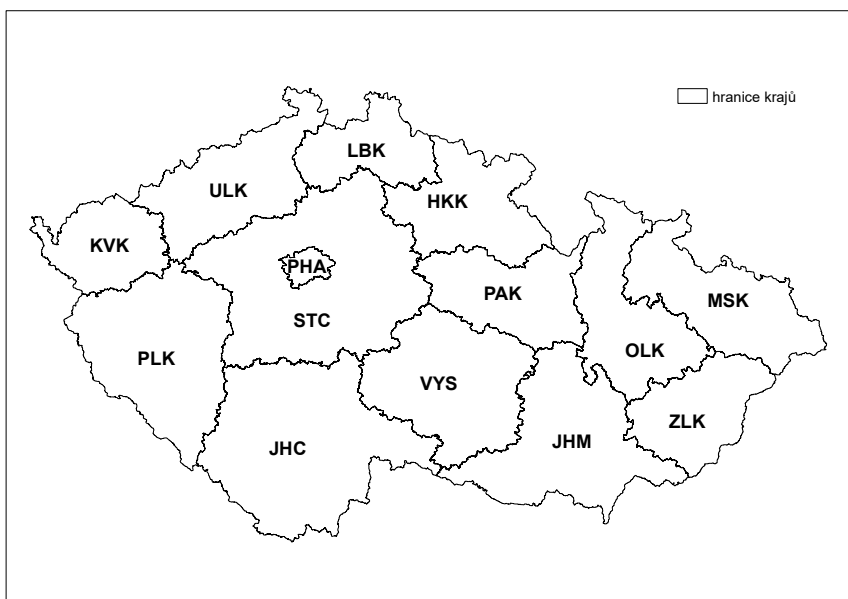
Úvod

Česká republika se od roku 2000 územně člení na čtrnáct vyšších územních samosprávných celků (krajů), jejichž hranice jsou vymezeny zákonem (zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření VÚSC v platném znění). Tato publikace se věnuje demografickému vývoji v krajích v posledních deseti letech, tj. v období 2012–2021, se zaměřením na poslední rok.

V průběhu let 2012–2021 došlo k úpravě hranic krajů pouze jedenkrát. K 1. lednu 2016 se změnila hranice sedmi krajů, a to Středočeského, Plzeňského, Karlovarského, Ústeckého, Jihomoravského, Olomouckého a Moravskoslezského, v souvislosti s účinností zákona č. 15/2015 Sb., o zrušení vojenského újezdu Brdy, o stanovení hranic vojenských újezdů, o změně hranic krajů a o změně souvisejících zákonů (zákon o hranicích vojenských újezdů). Změna hranic znamenala i změnu kraje bydliště obyvatel dotčených území, rozdíly v počtu obyvatel krajů před a po legislativní úpravě byly však zanedbatelné (změna kraje bydliště se dotkla v úhrnu 45 obyvatel). Data v celé desetileté časové řadě, tříděná dle územního členění platného v daném roce události, tak lze považovat za územně srovnatelná.

Počínaje rokem 2021 údaje o počtu a věkové struktuře obyvatel nově vychází z výsledků sčítání lidu, domů a bytů k 26. 3. 2021, zatímco údaje z let 2012 až 2020 byly založeny na bilancích demografických událostí navazujících na výsledky sčítání lidu, domů a bytů 2011. Podrobnější informace jsou uvedeny pod odkazem [Počet obyvatel - Metodika](#)¹.

Obr. A Kraje České republiky, 2021

Tab. A Zkratky použité v grafech a kartogramech

Název kraje	Zkratka	Název kraje	Zkratka
Hlavní město Praha	PHA	Královéhradecký	HKK
Středočeský	STC	Pardubický	PAK
Jihočeský	JHC	Vysočina	VYS
Plzeňský	PLK	Jihomoravský	JHM
Karlovarský	KVK	Olomoucký	OLK
Ústecký	ULK	Zlínský	ZLK
Liberecký	LBK	Moravskoslezský	MSK

¹ Viz https://www.czso.cz/csu/czso/pocet_obyvatel_m.

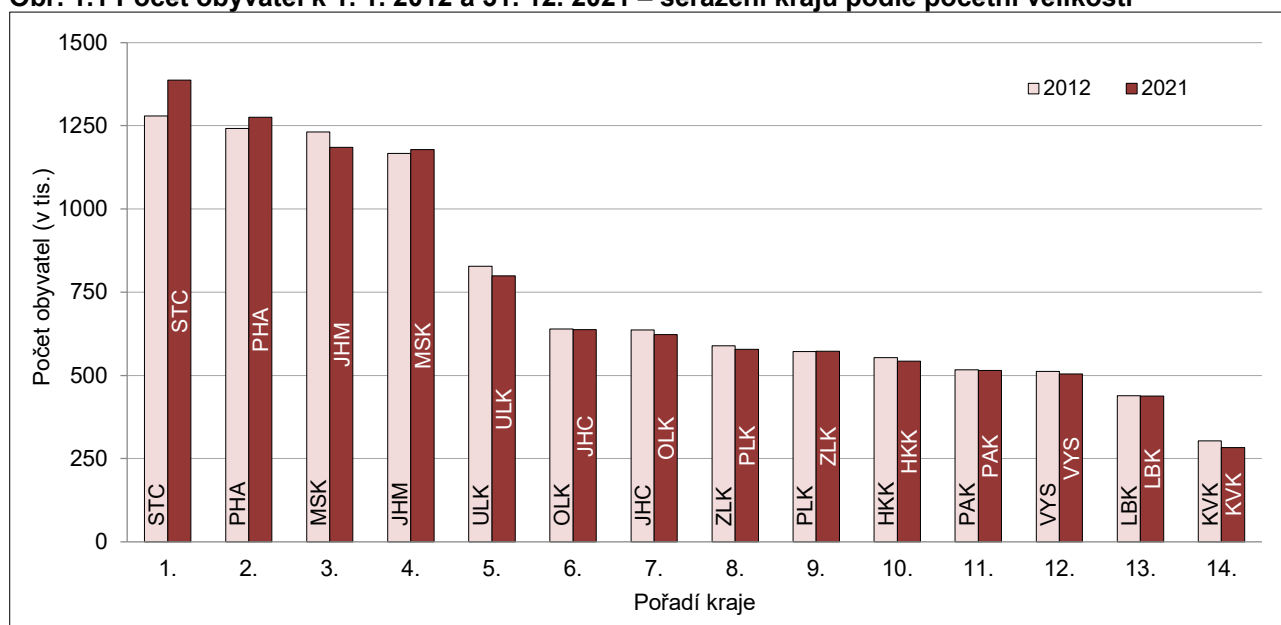
1 Počet obyvatel a věkové složení

Počet obyvatel Česka se od počátku do konce roku 2021 zvýšil o 21,9 tisíce. Ze čtrnácti krajů zaznamenalo početní růst osm z nich, naopak šesti krajům obyvatel ubylo. Nejvíce obyvatel České republiky má bydliště ve Středočeském kraji a v Praze, v každém zhruba 1,3 milionu. Tyto kraje zároveň dlouhodobě vykazují největší přírůstky obyvatel. Naopak nejméně osob, méně než 300 tisíc, má bydliště v Karlovarském kraji, a jejich počet dlouhodobě klesá. I přes různorodý vývoj celkového počtu obyvatel mělo věkové složení obyvatel jednotlivých krajů shodné tendence vývoje. Během posledního desetiletí v krajích vzrostl podíl dětské i seniorské složky populace, naopak zastoupení obyvatel produktivního věku 15 až 64 let kleslo. Osoby ve věku 65 a více let představovaly na konci roku 2021 ve většině krajů více než jednu pětinu populace.

Nové stavy obyvatel pro demografickou bilanci od 1. 1. 2021 odvíjející se od sčítání lidu, domů a bytů 2021 znamenaly na národní úrovni revizi počtu obyvatel o 206,9 tisíce, tj. relativně o téměř 2 % ve směru poklesu (ve srovnání s počtem obyvatel na konci roku 2020, založeným na bilanci obyvatel vycházející z výsledků sčítání z roku 2011)². Na úrovni jednotlivých krajů se populace přechodem na nové stavy snížila v každém z nich, výrazně nejvíce v hlavním městě Praze (o téměř 6 %) a dále v Karlovarském kraji (o 3 %), naopak v Moravskoslezském kraji byl rozdíl nejmenší (méně než 1 %).

Pořadí krajů podle počtu obyvatel se v čase částečně mění. V období od počátku roku 2012 do konce roku 2021³ se tato statistika přepisovala třikrát⁴. V roce 2021 i přes aktualizaci početních stavů na výsledky posledního sčítání zůstalo pořadí stejné jako v předcházejícím roce.

Obr. 1.1 Počet obyvatel k 1. 1. 2012 a 31. 12. 2021 – seřazení krajů podle početní velikosti

² Nasazení nového stavu po sčítání vždy znamená „zlom“ v časové řadě, projevující se snížením celkového počtu obyvatel. Hlavní příčinou je neúplná evidence vystěhování do zahraničí (která nadhodnocuje počet obyvatel odvozený v interenzálním období bilanci), určitý vliv mají i dílčí změny v metodice sčítání.

³ Pro pokrytí celého desetiletého období 2012–2021 byl jako výchozí bod v textu i tabulkách používán počáteční stav roku 2012. Údaje o počtu obyvatel za roky 2012–2020 přitom vychází z výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011 a následných bilanci založených na údajích o pohybu obyvatel v jednotlivých letech, zatímco údaje z roku 2021 jsou navázány na výsledky sčítání lidu, domů a bytů 2021.

⁴ Mezi roky 2012 a 2013 došlo k vzájemné výměně pořadí Jihočeského a Olomouckého kraje na 6. a 7. místě (na 6. místo se posunul Jihočeský), v roce 2018 se nově posunul kraj Plzeňský z 9. na 8. místo (výměna pozice s krajem Zlínským) a v roce 2020 sestoupil Moravskoslezský kraj z 3. na 4. místo a naopak Jihomoravský se posunul ze 4. na 3. nejlidnatější kraj ČR.

Nejlidnatějším krajem zůstal kraj Středočeský⁵, ve kterém mělo na konci roku 2021 podle bilance ČSÚ registrovaný pobyt 1 386 824 osob (tab. 1.1). Druhým nejlidnatějším krajem setrvalo hlavní město Praha s 1 275 406 obyvateli (k 31. 12. 2021), na pozici kraje s třetím nejvyšším počtem obyvatel byl druhým rokem v řadě Jihomoravský kraj (1 184 568 obyvatel k 31. 12. 2021) a čtvrtá příčka patřila podruhé za sebou kraji Moravskoslezskému (1 177 989 obyvatel). Ve čtyřech jmenovaných krajích má tak bydliště v úhrnu téměř polovina obyvatel České republiky (47,8 % v roce 2021), jen v Praze a Středočeském kraji čtvrtina (25,3 % v roce 2021).

Tab. 1.1 Počet obyvatel, 2012 (k 1. 1.) a 2016–2021 (k 31. 12.)

Kraj	Počet obyvatel							Stav 31. 12. 2021*		
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	muži	ženy	muži %
Hl. město Praha	1 241 664	1 280 508	1 294 513	1 308 632	1 324 277	1 335 084	1 275 406	623 121	652 285	48,9
Středočeský	1 279 345	1 338 982	1 352 795	1 369 332	1 385 141	1 397 997	1 386 824	685 492	701 332	49,4
Jihočeský	636 138	638 782	640 196	642 133	644 083	643 551	637 047	315 242	321 805	49,5
Plzeňský	571 709	578 629	580 816	584 672	589 899	591 041	578 707	286 745	291 962	49,5
Karlovarský	303 165	296 749	295 686	294 896	294 664	293 311	283 210	139 826	143 384	49,4
Ústecký	828 026	821 377	821 080	820 789	820 965	817 004	798 898	394 781	404 117	49,4
Liberecký	438 600	440 636	441 300	442 356	443 690	442 476	437 570	216 030	221 540	49,4
Královéhradecký	553 856	550 804	551 089	551 021	551 647	550 803	542 583	267 700	274 883	49,3
Pardubický	516 411	517 087	518 337	520 316	522 662	522 856	514 518	255 355	259 163	49,6
Vysočina	511 937	508 952	508 916	509 274	509 813	508 852	504 025	250 990	253 035	49,8
Jihomoravský	1 166 313	1 178 812	1 183 207	1 187 667	1 191 989	1 195 327	1 184 568	582 673	601 895	49,2
Olomoucký	638 638	633 925	633 178	632 492	632 015	630 522	622 930	305 449	317 481	49,0
Zlínský	589 030	583 698	583 056	582 921	582 555	580 119	572 432	281 650	290 782	49,2
Moravskoslezský	1 230 613	1 209 879	1 205 886	1 203 299	1 200 539	1 192 834	1 177 989	578 721	599 268	49,1
ČR	10 505 445	10 578 820	10 610 055	10 649 800	10 693 939	10 701 777	10 516 707	5183775	5332932	49,3

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

* Stav a struktura obyvatel v roce 2021 vychází z výsledků SLDB 2021, kdežto údaje za předchozí roky navazují na výsledky SLDB 2011.

V žebříčku krajů podle počtu obyvatel následoval s odstupem za kraji s více jak milionem obyvatel tradičně na pátém místě kraj Ústecký se 798 898 obyvateli (dle bilance k 31. 12. 2021). V dalších sedmi krajích na 6. až 12. místě mělo podle posledních údajů hlášen pobyt 637 047 až 504 025 obyvatel, přičemž kraje byly podle velikosti populace seřazeny sestupně následovně: Jihočeský, Olomoucký, Plzeňský, Zlínský, Královéhradecký, Pardubický a Vysočina (obr. 1.1). Na předposledním místě v žebříčku krajů podle počtu obyvatel v roce 2021 byl, stejně jako v předcházejících letech, kraj Liberecký (437 570 obyvatel) a statistiku uzavíral tradičně jako nejméně početný kraj Karlovarský (283 210 obyvatel).

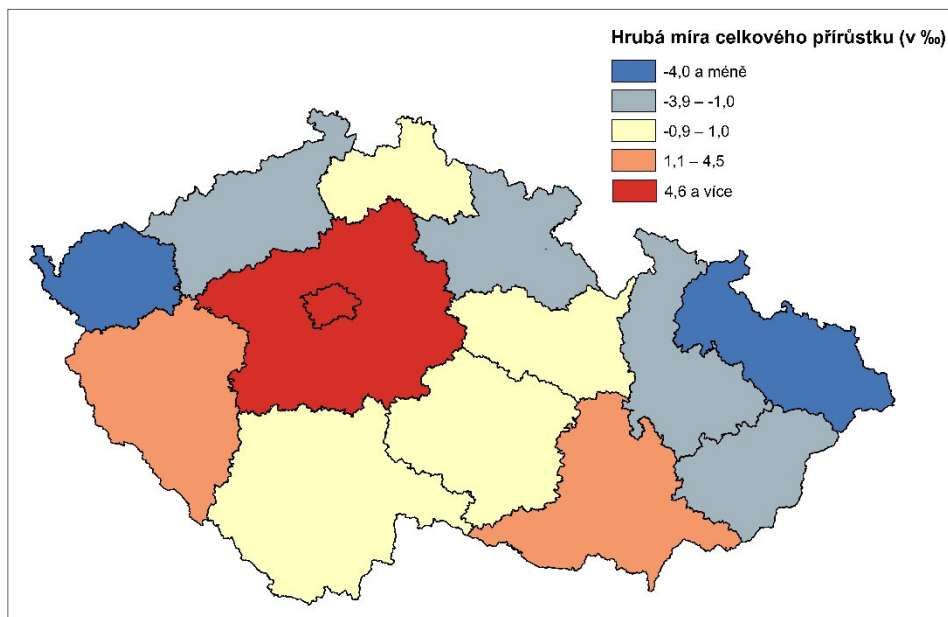
Přírůstek/úbytek obyvatel

Podle výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2021 (SLDB 2021) a navazující bilance obyvatel měla k 31. prosinci roku 2021 Česká republika 10 516,7 tisíce obyvatel, přičemž od počátku do konce roku vzrostl počet obyvatel o 21 871 osob. V krajském pohledu se růst týkal pouze osmi krajů, šest krajů naopak populačně ubylo (tab. 1.2). Nejvyšší absolutní i relativní přírůstek zaznamenalo v roce 2021 hlavní město Praha (16,0 tisíce; celkový přírůstek na 1 000 obyvatel 12,6 ‰) a dále Středočeský kraj (14,2 tisíce; 10,3 ‰). V obou krajích si jsou absolutní i relativní přírůstky již osmým rokem v řadě poměrně blízké⁶. Populační přírůstek měly dále kraje (seřazeno podle výše hrubé míry celkového přírůstku) Plzeňský (4,1 ‰), Jihomoravský (2,8 ‰), Jihočeský (1,0 ‰), Pardubický (0,2 ‰), Liberecký (0,1 ‰) a nejmenší populační růst (či spíše stagnaci) zaznamenal Kraj Vysočina (0,04 ‰). V ostatních krajích došlo během roku 2021

⁵ Na první příčce setrává od roku 2010.

⁶ Specifická byla situace v roce 2013, kdy v Praze kvůli zápornému saldu zahraniční migrace počet obyvatel meziročně klesl. V roce 2012 byla míra celkového přírůstku ve Středočeském kraji zhruba dvojnásobná oproti Praze. Dlouhodobě oba kraje dominují na prvních dvou příčkách u populačně přírůstkových krajů.

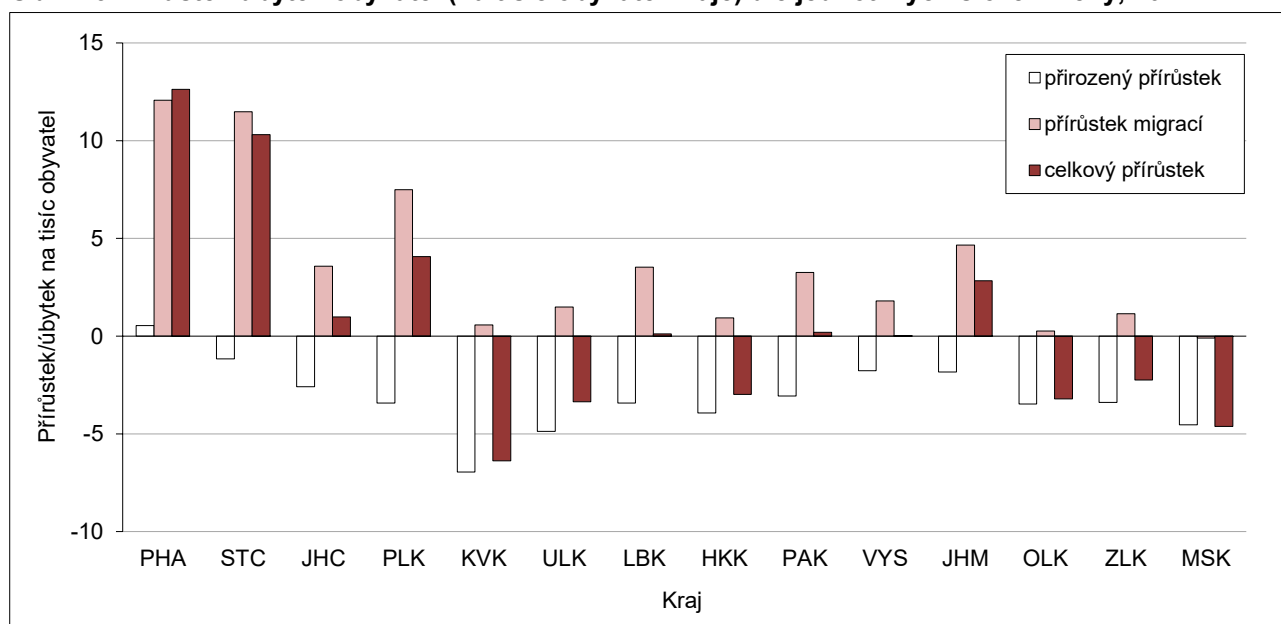
k poklesu počtu obyvatel. Největší úbytek byl v relativním měřítku v Karlovarském kraji (-6,4 ‰, absolutně o 1,8 tisíce osob), v absolutním vyjádření pak v Moravskoslezském kraji (-5,5 tisíce osob, relativní -4,6 ‰, což byl druhý nejmenší úbytek). Dále pak podle výše míry hrubé míry celkového úbytku následovaly kraje Ústecký (-3,4 ‰), Olomoucký (-3,2 ‰), Královéhradecký (-3,0 ‰) a Zlínský (-2,2 ‰). Kraje Karlovarský, Moravskoslezský, Ústecký, Olomoucký a Zlínský přitom patří mezi kraje, které své občany ztrácí dlouhodobě. V posledním desetiletí se k populačně úbytkovým krajům řadil také Královéhradecký kraj (kromě let 2017 a 2019, kdy populačně mírně rostl), přičemž úbytek v roce 2021 byl za sledované období nejvyšší.

Obr. 1.2 Přírůstek/úbytek obyvatel (na tisíc obyvatel kraje), 2021

Tab. 1.2 Celkový přírůstek obyvatel, 2012 a 2016–2021

Kraj	Absolutně							Relativně (na 1 000 obyvatel)						
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021*
Hl. město Praha	7 627	13 059	14 005	14 119	15 645	10 807	15 993	6,2	10,3	10,9	10,9	11,9	8,1	12,6
Středočeský	14 359	12 125	13 813	16 537	15 809	12 856	14 236	11,3	9,1	10,3	12,2	11,5	9,2	10,3
Jihočeský	367	948	1 414	1 937	1 950	-532	625	0,6	1,5	2,2	3,0	3,0	-0,8	1,0
Plzeňský	453	1 994	2 187	3 856	5 227	1 142	2 349	0,8	3,5	3,8	6,6	8,9	1,9	4,1
Karlovarský	-639	-1 055	-1 063	-790	-232	-1 353	-1 810	-2,1	-3,5	-3,6	-2,7	-0,8	-4,6	-6,4
Ústecký	-422	-1 473	-297	-291	176	-3 961	-2 688	-0,5	-1,8	-0,4	-0,4	0,2	-4,8	-3,4
Liberecký	680	997	664	1 056	1 334	-1 214	48	1,6	2,3	1,5	2,4	3,0	-2,7	0,1
Královéhradecký	-699	-617	285	-68	626	-844	-1 622	-1,3	-1,1	0,5	-0,1	1,1	-1,5	-3,0
Pardubický	151	938	1 250	1 979	2 346	194	105	0,3	1,8	2,4	3,8	4,5	0,4	0,2
Vysočina	-308	-523	-36	358	539	-961	21	-0,6	-1,0	-0,1	0,7	1,1	-1,9	0,0
Jihomoravský	2 686	3 789	4 395	4 460	4 322	3 338	3 352	2,3	3,2	3,7	3,8	3,6	2,8	2,8
Olomoucký	-392	-795	-747	-686	-477	-1 493	-2 001	-0,6	-1,3	-1,2	-1,1	-0,8	-2,4	-3,2
Zlínský	-1 057	-978	-642	-135	-366	-2 436	-1 286	-1,8	-1,7	-1,1	-0,2	-0,6	-4,2	-2,2
Moravskoslezský	-4 092	-3 432	-3 993	-2 587	-2 760	-7 705	-5 451	-3,3	-2,8	-3,3	-2,1	-2,3	-6,4	-4,6
ČR	18 714	24 977	31 235	39 745	44 139	7 838	21 871	1,8	2,4	2,9	3,7	4,1	0,7	2,1

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

* Celkový přírůstek obyvatel v roce 2021 vychází z rozdílu koncového a počátečního stavu obyvatel, přičemž oba stavy navazují na výsledky SLDB 2021. (Není proto shodný s rozdílem stavů k 31. 12. 2020 a 31. 12. 2021.)

Obr. 1.3 Přírůstek/úbytek obyvatel (na tisíc obyvatel kraje) dle jednotlivých složek měny, 2021

Vývoj počtu obyvatel (mezi jednotlivými roky) formují výsledky dvou procesů – přirozené měny (rozdíl mezi počtem živě narozených dětí a počtem zemřelých) a migrace (rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých, blíže viz kapitola 6). V roce 2021 se na celkovém růstu populace podílely oba tyto procesy pouze v Praze (Praha byla jediným krajem s přirozeným přírůstkem), o početní růst Středočeského, Jihočeského, Plzeňského, Libereckého, Pardubického, Vysočiny a Jihomoravského kraje se zasloužila jen migrace (obr. 1.3). V ostatních krajích počet obyvatel v roce 2021 celkově poklesl, v případě Moravskoslezského kraje v důsledku záporné bilance přirozené měny i stěhování, jinak pouze následkem výrazné převahy zemřelých nad narozenými.

Tab. 1.3 Přirozený přírůstek obyvatel, 2012 a 2016–2021

Kraj	Absolutně							Relativně (na 1 000 obyvatel)						
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021*
Hl. město Praha	1 876	2 788	3 125	3 043	2 755	1 092	697	1,5	2,2	2,4	2,3	2,1	0,8	0,6
Středočeský	1 910	2 053	2 075	1 089	1 365	-865	-1 597	1,5	1,5	1,5	0,8	1,0	-0,6	-1,2
Jihočeský	5	304	128	52	-220	-1 248	-1 651	0,0	0,5	0,2	0,1	-0,3	-1,9	-2,6
Plzeňský	-322	-213	-176	-194	-329	-1 190	-1 979	-0,6	-0,4	-0,3	-0,3	-0,6	-2,0	-3,4
Karlovarský	-66	-352	-653	-736	-578	-1 344	-1 973	-0,2	-1,2	-2,2	-2,5	-2,0	-4,6	-7,0
Ústecký	-196	-795	-730	-1 239	-1 114	-2 846	-3 889	-0,2	-1,0	-0,9	-1,5	-1,4	-3,5	-4,9
Liberecký	426	575	46	20	52	-695	-1 494	1,0	1,3	0,1	0,0	0,1	-1,6	-3,4
Královéhradecký	-311	-65	-81	-347	-397	-1 168	-2 131	-0,6	-0,1	-0,1	-0,6	-0,7	-2,1	-3,9
Pardubický	-53	299	-17	-2	114	-929	-1 570	-0,1	0,6	0,0	0,0	0,2	-1,8	-3,1
Vysočina	44	310	152	153	-139	-1 101	-891	0,1	0,6	0,3	0,3	-0,3	-2,2	-1,8
Jihomoravský	938	1 455	1 234	1 052	1 138	-1 156	-2 161	0,8	1,2	1,0	0,9	1,0	-1,0	-1,8
Olomoucký	-248	-34	-354	-253	-555	-1 542	-2 168	-0,4	-0,1	-0,6	-0,4	-0,9	-2,4	-3,5
Zlínský	-601	-331	-305	-260	-517	-1 960	-1 944	-1,0	-0,6	-0,5	-0,4	-0,9	-3,4	-3,4
Moravskoslezský	-1 577	-1 081	-1 482	-1 262	-1 706	-4 137	-5 347	-1,3	-0,9	-1,2	-1,0	-1,4	-3,5	-4,5
ČR	1 825	4 913	2 962	1 116	-131	-19089	-28098	0,2	0,5	0,3	0,1	0,0	-1,8	-2,7

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Nejvyšší přirozený přírůstek z krajů příslušel Praze již devátým rokem v řadě (v roce 2021 nárůst přirozenou měnou o 697 osob, 4,4 % z celkového přírůstku), v letech 2012–2019 se soustavně přirozenou měnou zvyšoval počet obyvatel také v dalších třech krajích – ve Středočeském, Libereckém a Jihomoravském. V třinácti krajích, i v republice jako celku, byl v roce 2021 počet zemřelých osob vyšší než počet živě narozených, za čímž primárně stál výrazný nárůst počtu zemřelých v době epidemie onemocnění covid-19

(blíže kapitola 5). V posledních dvou letech jsou přirozené úbytky v jednotlivých krajích oproti předchozím letům výraznější, přičemž až na Kraj Vysočina a Zlínský kraj byly hlubší přirozené úbytky v roce 2021 než v roce 2020 (tab. 1.3).

Největší úbytek přirozenou měnou byl stejně jako v předešlých letech zaznamenán v Moravskoslezském kraji (-5 347 osob; -4,5 ‰) a v kraji Ústeckém (-3 889 osob; -4,9 ‰), resp. v relativním vyjádření v kraji Karlovarském (-7,0 ‰, nejvyšší relativní úbytek za celé sledované desetiletí). Pravidelný každoroční úbytek obyvatel přirozenou měnou měla od roku 2012 celá jedna polovina krajů (kromě uvedených tří také Plzeňský, Královéhradecký, Olomoucký a Zlínský). V případě Karlovarského, Ústeckého, Olomouckého, Zlínského a Moravskoslezského kraje k poklesu počtu obyvatel povětšinou přispívalo i záporné saldo stěhování. Ve třech krajích (Jihočeský, Pardubický, Vysočina) bilance přirozené měny v letech 2012–2021 kolísala mezi kladnými a zápornými hodnotami (tab. 1.3).

Složení obyvatel podle pohlaví a věku

V populaci celé České republiky i v populacích jednotlivých krajů mírně převažují ženy nad muži (tab. 1.1). Podíl mužů v populaci se na konci roku 2021 na úrovni krajů pohyboval v rozmezí 48,9 až 49,8 %. Nejnižší podíl mužů a naopak nejvyšší podíl žen v populaci dlouhodobě charakterizuje skladbu obyvatelstva hlavního města Prahy – k 31. 12. 2021 byli muži zastoupeni ze 48,9 %, absolutně bylo mužů o 29,2 tisíce méně než žen. V porovnání s ostatním kraji byl na nižší úrovni (49,0–49,2 %) podíl mužů také v populaci moravských krajů – Jihomoravského, Olomouckého, Zlínského a Moravskoslezského. Naopak nejvyšší podíl mužů v populaci resp. nejbližší si byl počet mužů a počet žen v roce 2021, stejně jako v letech předcházejících, v populaci Kraje Vysočina, když podíl mužů zde dosáhl 49,8 %, a jejich absolutní počet byl nižší než počet žen o 2,0 tisíce.

Základní věková struktura tvořená třemi hlavními skupinami (0–14, 15–64 a 65+ let) se v jednotlivých krajích v období 2012–2021 vyvíjela homogenně. Podíl osob v produktivním věku 15–64 let takřka pravidelně ve všech krajích klesal, naopak podíly osob v nejmladší věkové skupině 0–14 let a ve skupině seniorů ve věku 65 a více let se až na malé výjimky každoročně zvyšovaly.

Dětská složka populace (osoby mladší 15 let) téměř ve všech krajích v období od počátku roku 2012 do konce roku 2021 v absolutním počtu meziročně narůstala, přičemž nárůst v rámci roku 2021 (od 1. 1. do 31. 12.) byl ve většině krajů v rámci poslední dekády nejmenší⁷. Vývoj se odlišoval v Karlovarském kraji, kde počet dětí v letech 2012–2020 kolísala a v roce 2021 se mírně snížil⁸, v Ústeckém kraji, kde byl růst zaznamenáván pouze před rokem 2019, a v Moravskoslezském kraji, kde se zvyšoval pouze v letech 2014–2019.

V Karlovarském kraji byla dětská složka vzhledem k populační velikosti celého kraje ze všech krajů ČR pravidelně i nejméně početná (42 tisíc na konci roku 2021, viz tab. 1.4). Naopak nejvíce obyvatel ve věku 0–14 let má pravidelně od roku 2008 kraj Středočeský (249 tisíc v roce 2021), který rovněž zaznamenal v roce 2021 v rámci krajů největší roční přírůstek dětí (o 1,4 %). Druhý nejvyšší počet obyvatel mladších 15 let vykazoval do roku 2013 Moravskoslezský kraj, od roku 2014 pak hlavní město Praha (203 tisíc v roce 2021). Právě v Praze a Středočeském kraji rostl počet obyvatel ve věku 0–14 let v posledním desetiletí nejvýrazněji, a to zejména v letech 2014–2017⁹.

⁷ V hlavním městě Praha, ve Středočeském a Zlínském kraji byl nejmenší meziroční nárůst v roce 2020, v Kraji Vysočina v roce 2013.

⁸ V letech 2012–2020 se počet obyvatel Karlovarského kraje ve věku 0–14 let pohyboval mezi 44 a 45 tisíci, během roku 2021 dle bilance obyvatel navazující na výsledky sčítání 2021 se jejich počet snížil ze 42,8 tisíce k 1. 1. 2021 na 42,5 tisíce k 31. 12. 2021.

⁹ Největší meziroční nárůst dětské složky byl v obou krajích zaznamenán v roce 2014, v Praze 4,1% a ve Středočeském kraji 2,9%.

Tab. 1.4 Počet a podíl dětí ve věku 0–14 let, 2012 (k 1. 1.) a 2016–2021 (k 31. 12.)

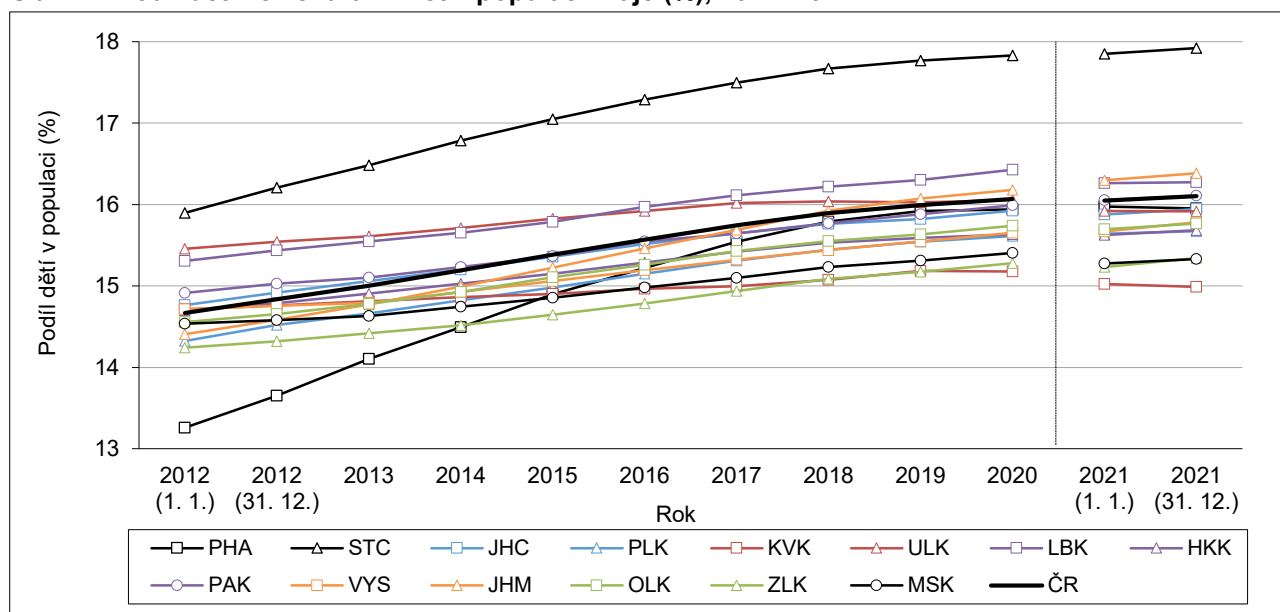
Kraj	Počet dětí							Podíl dětí (%)		
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2012	2016	2021*
Hl. město Praha	164 659	194 897	201 232	206 668	210 847	212 824	203 472	13,3	15,2	16,0
Středočeský	203 393	231 504	236 704	241 941	246 128	249 281	248 521	15,9	17,3	17,9
Jihočeský	93 935	99 112	100 169	101 230	101 919	102 490	101 569	14,8	15,5	15,9
Plzeňský	81 913	87 678	88 938	90 310	91 693	92 300	90 713	14,3	15,2	15,7
Karlovarský	44 616	44 413	44 352	44 461	44 750	44 518	42 454	14,7	15,0	15,0
Ústecký	127 990	130 785	131 548	131 642	131 591	131 156	127 153	15,5	15,9	15,9
Liberecký	67 139	70 382	71 109	71 752	72 336	72 688	71 206	15,3	16,0	16,3
Královéhradecký	81 441	84 212	84 982	85 577	86 013	86 123	85 117	14,7	15,3	15,7
Pardubický	77 030	80 394	81 098	82 063	83 010	83 619	82 885	14,9	15,5	16,1
Vysočina	75 331	77 329	77 987	78 620	79 274	79 651	79 564	14,7	15,2	15,8
Jihomoravský	168 031	182 280	185 660	189 153	191 600	193 420	194 070	14,4	15,5	16,4
Olomoucký	92 972	96 735	97 707	98 361	98 806	99 259	98 227	14,6	15,3	15,8
Zlínský	83 903	86 293	87 104	87 958	88 411	88 643	87 839	14,2	14,8	15,3
Moravskoslezský	178 888	181 261	182 087	183 324	183 824	183 769	180 618	14,5	15,0	15,3
ČR	1 541 241	1 647 275	1 670 677	1 693 060	1 710 202	1 719 741	1 693 408	14,7	15,6	16,1

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

* Stav a struktura obyvatel v roce 2021 vychází z výsledků SLDB 2021, kdežto údaje za předchozí roky navazují na výsledky SLDB 2011.

Zastoupení dětské složky v populaci daného kraje bylo na konci roku 2021 v rámci období let 2012–2021 ve většině krajů vůbec nejvyšší. Pouze v Karlovarském, Ústeckém, Libereckém a Moravskoslezském kraji se podíl dětí v roce 2021 meziročně mírně snížil a byl největší již v roce 2020 (resp. v Karlovarském kraji shodně nejvyšší v letech 2019 a 2020).

Obr. 1.4 Podíl dětí ve věku 0–14 let v populaci kraje (%), 2012–2021

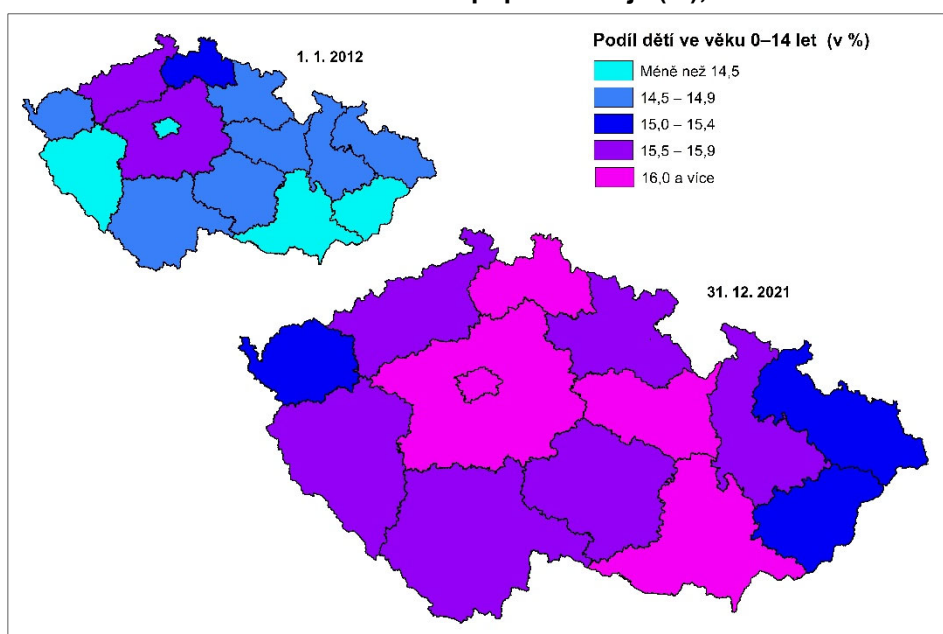

Největší část populace – 17,9 %, o téměř 2 p. b. více než v republikovém úhrnu – představovaly děti do 15 let věku ve Středočeském kraji. Podíl dětí ve Středočeském kraji byl oproti podílu v ostatních krajích výrazně vyšší po celé poslední desetiletí, přičemž jeho odstup se až do roku 2017 ještě zvětšoval (obr. 1.4). Druhý nejvyšší (ve srovnání s podílem ve Středočeském kraji o 1,5 p. b. nižší) bylo na konci roku 2021 zastoupení dětí v kraji Jihomoravském (16,4 %), třetí nejvyšší v kraji Libereckém (16,3 %). Jen nepatrně nad celorepublikovým podílem byl ještě podíl dětí v Pardubickém kraji (16,1 %), zbylé kraje se již nacházely

pod republikovou úrovní. Kraje Středočeský a Liberecký jsou jedinými dvěma kraji, které v letech 2012–2021 měly podíl dětí v populaci vždy nad¹⁰ hodnotou Česka jako celku.

Nejnižší bylo v roce 2021 zastoupení dětské složky v obyvatelstvu kraje Karlovarského (15,0 %), Moravskoslezského a Zlínského (shodně 15,3 %). Tato trojice je neměnná od roku 2016 (tab. 1.4). Do roku 2015 se ke krajům s nejnižším podílem dětí v obyvatelstvu řadila také Praha, postupně se však zdejší podíl dětí díky ze všech krajů nejrychlejšímu růstu (o 2,7 p. b. mezi roky 2012 a 2021) přiblížil k průměru (obr. 1.4). Naopak nejméně se za uplynulých deset let zvýšil podíl dětí v Karlovarském kraji (o 0,3 p. b.) a v kraji Ústeckém (o 0,5 p. b.), což bylo rovněž spjato se změnou pozic v žebříčku krajů ve vztahu k průměru (Ústecký kraj se proměnil z v tomto ohledu nadprůměrného kraje na průměrný, Karlovarský z mírně nadprůměrného na podprůměrný).

Obr. 1.5 Podíl dětí ve věku 0–14 let v populaci kraje (%), k 1. 1. 2012 a 31. 12. 2021

Počet obyvatel ve věku 15–64 let (tab. 1.5) se v České republice v posledních deseti letech pravidelně snižoval, za čímž stál odchod početně silných generací narozených na konci 40. let a na počátku 50. let 20. století z produktivní do postproduktivní složky, spojený s přesunem početně nejslabších ročníků narozených na přelomu 90. let 20. století a první poloviny prvního desetiletí 21. století do věku nad 15 let. Na úbytku osob v produktivním věku mezi lety 2020 a 2021 se podílelo také zpřesnění údajů o početním stavu obyvatel novým sčítáním lidu¹¹. V průběhu roku 2021 (od počátku do konce roku) nejvíce absolutně i relativně poklesl počet osob v produktivním věku v Moravskoslezském kraji (o 6,9 tisíce osob, resp. o 0,9 %). Specificky se však tato skupina vyvíjela v Praze a ve Středočeském kraji, kde v posledních sedmi, resp. pěti letech naopak počet obyvatel ve věku 15–64 let rostl; meziročně vyšší byl v letech 2019 a 2021 (mezi 1. 1. a 31. 12.) i v kraji Plzeňském. V pozadí nárůstu obyvatel tohoto věku stojí zisky obyvatel migrací. Po celou poslední dekádu mělo přitom nejvíce obyvatel Česka v produktivním věku bydliště ve Středočeském kraji (876 tisíc v roce 2021), druhý největší počet pak v hlavním městě Praze (821 tisíc v roce 2021). Početně nejslabší byla produktivní složka každoročně v Karlovarském kraji (181 tisíc).

¹⁰ Nadprůměrný byl pak již jen podíl dětí v Ústeckém kraji v letech 2012–2019, v Jihočeském a Pardubickém kraji před rokem 2015 a v letech 2018–2020 v Jihomoravském kraji.

¹¹ V Praze poklesl počet obyvatel v produktivním věku vlivem přechodu na nové stavy (z 31. 12. 2020 na 1. 1. 2021) výrazně nejvíce, a to o 7 %, dále pak s odstupem v Karlovarském a Plzeňském kraji o 3 %, naopak nejméně v Moravskoslezském kraji (o 0,9 %).

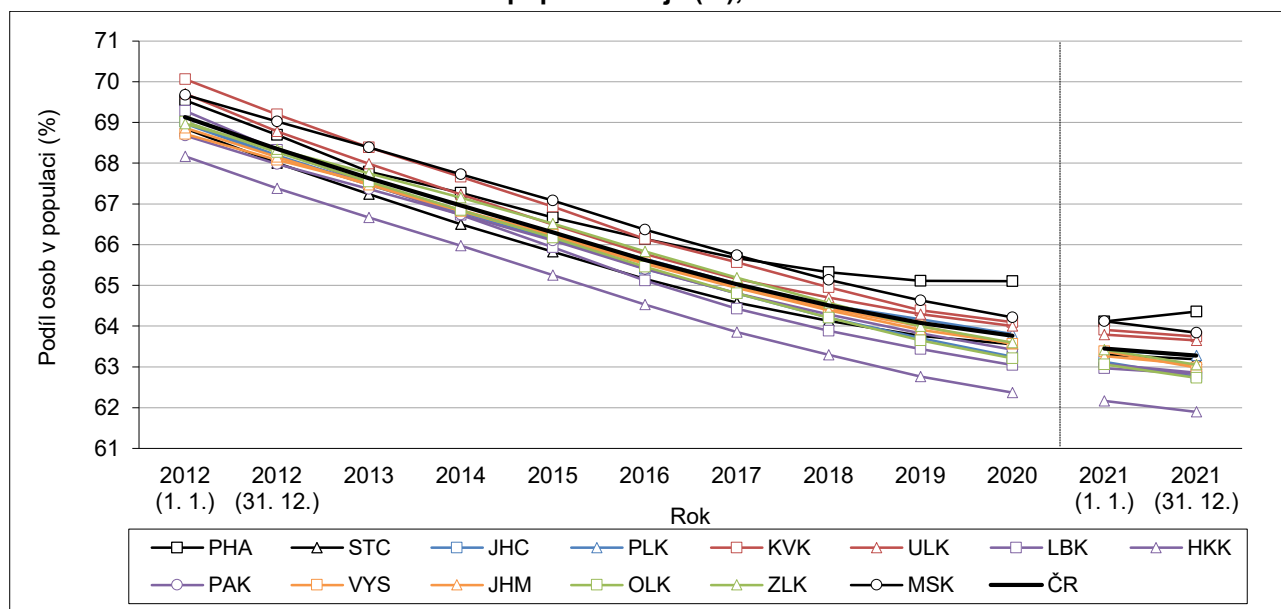
Tab. 1.5 Počet a podíl osob ve věku 15–64 let, 2012 (k 1. 1.) a 2016–2021 (k 31. 12.)

Kraj	Počet osob							Podíl osob (%)		
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2012	2016	2021*
Hl. město Praha	863 497	846 980	850 044	854 866	862 264	869 149	820 761	69,5	66,1	64,4
Středočeský	880 832	872 510	873 540	878 132	883 188	888 538	876 292	68,9	65,2	63,2
Jihočeský	439 059	417 841	414 856	412 313	410 332	407 042	399 791	69,0	65,4	62,8
Plzeňský	394 320	379 877	377 756	377 210	378 516	377 106	366 201	69,0	65,7	63,3
Karlovarský	212 394	196 260	193 867	191 556	189 736	188 009	180 536	70,1	66,1	63,7
Ústecký	577 193	540 254	534 972	531 098	527 847	522 895	508 479	69,7	65,8	63,6
Liberecký	303 874	286 937	284 306	282 606	281 448	278 969	274 897	69,3	65,1	62,8
Královéhradecký	377 554	355 420	351 888	348 778	346 227	343 510	335 827	68,2	64,5	61,9
Pardubický	354 670	338 204	335 911	334 475	333 567	331 606	323 389	68,7	65,4	62,9
Vysočina	351 776	333 665	330 572	328 141	326 248	323 453	317 437	68,7	65,6	63,0
Jihomoravský	803 165	772 488	768 319	764 698	761 769	760 010	746 911	68,9	65,5	63,1
Olomoucký	440 747	414 933	410 336	406 113	402 274	398 548	390 774	69,0	65,5	62,7
Zlínský	406 257	384 285	380 106	376 378	372 805	368 944	360 930	69,0	65,8	63,1
Moravskoslezský	857 430	802 969	792 722	783 759	775 886	765 935	751 965	69,7	66,4	63,8
ČR	7 262 768	6 942 623	6 899 195	6 870 123	6 852 107	6 823 714	6 654 190	69,1	65,6	63,3

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

* Stav a struktura obyvatel v roce 2021 vychází z výsledků SLDB 2021, kdežto údaje za předchozí roky navazují na výsledky SLDB 2011.

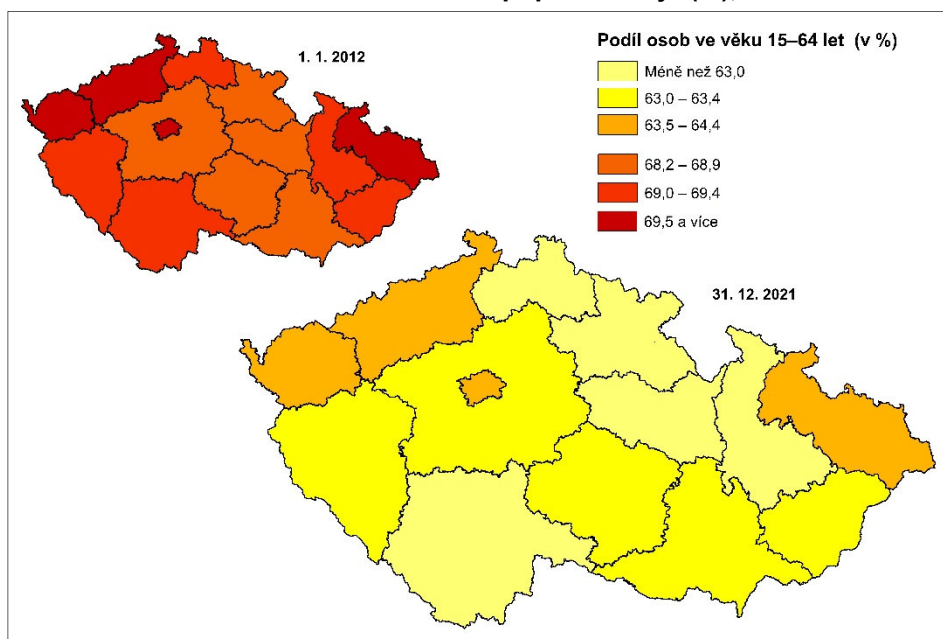
Podíl, který připadá na obyvatele v nejširší hlavní věkové skupině 15–64 let, si je v jednotlivých krajích poměrně blízký, až do roku 2018 rozpětí mezi nejvyšší a nejnižší hodnotou nepřesáhlo 2 p. b., v posledních třech letech se mírně zvýšilo (vliv vývoje v Praze) na 2,3–2,7 p. b. (2,5 p. b. v roce 2021). Na konci roku 2021 se zastoupení produktivní složky pohybovalo v intervalu 61,9 až 64,4 %. Nejvyšší bylo v populaci hlavního města Prahy (64,4 %), dále v kraji Moravskoslezském (63,8 %) a Karlovarském (63,7 %). Naopak nejnižší bylo zastoupení osob produktivního věku v populaci Královéhradeckého (61,9 %), Olomouckého (62,7 %) a Jihočeského kraje (62,8 %). Královéhradecký podíl osob v produktivním věku byl přitom po celé období (pravidelně již od roku 2008) výrazně nižší než v ostatních krajích.

Obr. 1.6 Podíl osob ve věku 15–64 let v populaci kraje (%), 2012–2021

V průběhu posledního desetiletí se podíl 15–64letých v krajích pravidelně postupně snižoval s jedinou výjimkou, kterou představovala Praha. Zde se (poté, co tempo poklesu od roku 2018 výrazně zpomalilo) v průběhu roku 2021 (mezi 1. 1. a 31. 12.) zastoupení produktivní složky v populaci naopak mírně zvýšilo (o 0,2 p. b.). Podíl obyvatel ve věku 15–64 let na celkové populaci byl na konci roku 2021 ve všech krajích

o 5,2 (v Praze) až 6,5 p. b. (v Libereckém kraji) nižší než na počátku roku 2012 (kdy v krajích dosahoval 68–70 %).

Obr. 1.7 Podíl osob ve věku 15–64 let v populaci kraje (%), k 1. 1. 2012 a 31. 12. 2021

Skupina seniorů ve věku 65 a více let se ze tří hlavních věkových skupin vyvíjela nejdynamičtěji. Ve všech krajích ČR v období 2012–2021 pravidelně absolutně i relativně rostla (s výjimkou mírného poklesu podílu seniorů v Praze v roce 2020 a 2021 o 0,1 p. b., resp. o 0,2 p. b.). Od roku 2018 má nejvíce seniorů registrované bydliště ve Středočeském kraji, na konci roku 2021 šlo o 262,0 tisíce osob ve věku 65 a více let. Druhý nejvyšší počet seniorů pak připadá na dříve vedoucí Prahu (251,2 tisíce k 31. 12. 2021).

Tab. 1.6 Počet a podíl osob ve věku 65+ let, 2012 (k 1. 1.) a 2016–2021 (k 31. 12.)

Kraj	Počet osob							Podíl osob (%)		
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2012	2016	2021*
Hl. město Praha	213 508	238 631	243 237	247 098	251 166	253 111	251 173	17,2	18,6	19,7
Středočeský	195 120	234 968	242 551	249 259	255 825	260 178	262 011	15,3	17,5	18,9
Jihočeský	103 144	121 829	125 171	128 590	131 832	134 019	135 687	16,2	19,1	21,3
Plzeňský	95 476	111 074	114 122	117 152	119 690	121 635	121 793	16,7	19,2	21,0
Karlovarský	46 155	56 076	57 467	58 879	60 178	60 784	60 220	15,2	18,9	21,3
Ústecký	122 843	150 338	154 560	158 049	161 527	162 953	163 266	14,8	18,3	20,4
Liberecký	67 587	83 317	85 885	87 998	89 906	90 819	91 467	15,4	18,9	20,9
Královéhradecký	94 861	111 172	114 219	116 666	119 407	121 170	121 639	17,1	20,2	22,4
Pardubický	84 711	98 489	101 328	103 778	106 085	107 631	108 244	16,4	19,0	21,0
Vysočina	84 830	97 958	100 357	102 513	104 291	105 748	107 024	16,6	19,2	21,2
Jihomoravský	195 117	224 044	229 228	233 816	238 620	241 897	243 587	16,7	19,0	20,6
Olomoucký	104 919	122 257	125 135	128 018	130 935	132 715	133 929	16,4	19,3	21,5
Zlínský	98 870	113 120	115 846	118 585	121 339	122 532	123 663	16,8	19,4	21,6
Moravskoslezský	194 295	225 649	231 077	236 216	240 829	243 130	245 406	15,8	18,7	20,8
ČR	1 701 436	1 988 922	2 040 183	2 086 617	2 131 630	2 158 322	2 169 109	16,2	18,8	20,6

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

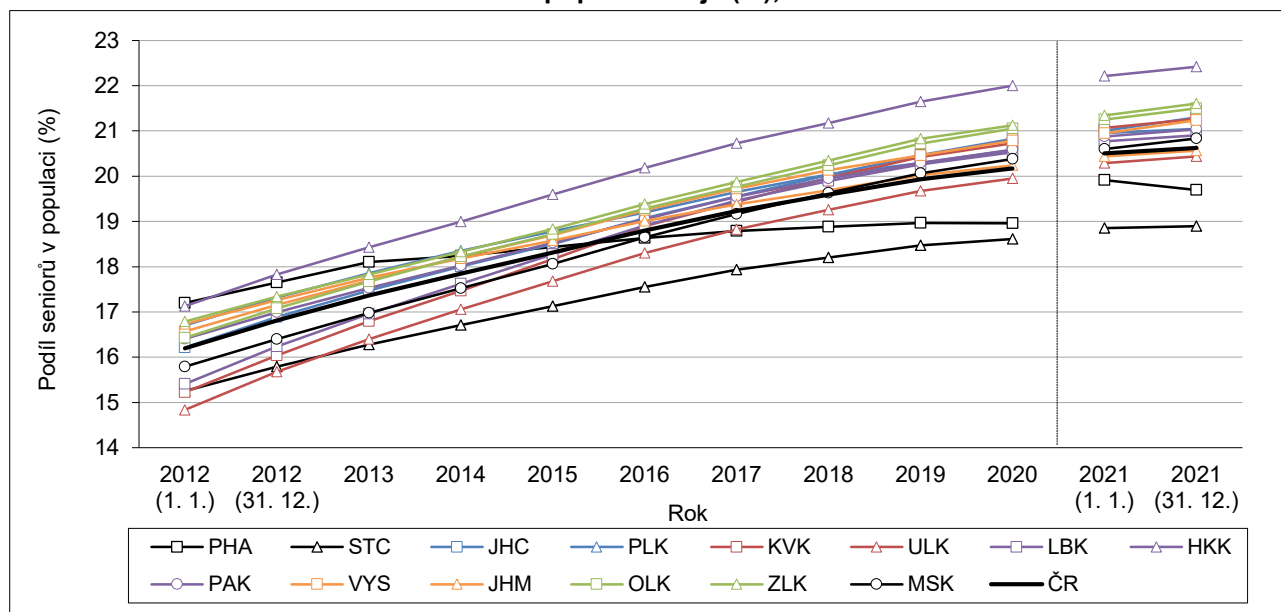
* Stav a struktura obyvatel v roce 2021 vychází z výsledků SLDB 2021, kdežto údaje za předchozí roky navazují na výsledky SLDB 2011.

V průběhu roku 2021 byl meziroční nárůst počtu seniorů¹² relativně nejvýraznější v populaci Jihočeského kraje (o 1,5 %; absolutně +2 tisíce), Vysočiny (o 1,4 %; +1 tisíc) a Středočeského kraje (o 1,3 %; +3 tisíce), naopak nejmenší v Praze (o 0,1 %; +0,4 tisíce) a Karlovarském kraji (o 0,3 %; +0,2 tisíce). Ve všech krajích šlo o vůbec nejnižší míru růstu počtu seniorů v meziročním srovnání v posledním desetiletí. Přestože se tempo růstu počtu seniorů již v předchozích letech obecně mírně snižovalo, je zřejmé z vývoje ukazatelů úmrtnosti, že na nízkém přírůstku se podepsala i v roce 2021 pokračující epidemie covidu-19.

Podíl obyvatel ve věku 65 a více let měl v krajích jednotný rostoucí trend (obr. 1.8). Mezi lety 2012 a 2021 (tab. 1.6) narostlo nejvíce zastoupení seniorů v kraji Karlovarském (o 6,0 p. b.) a dále v kraji Ústeckém (o 5,6 p. b.) a Libereckém (o 5,5 p. b.). Nárůst podílu byl spojen se změnou pozice krajů v žebříčku této statistiky: Karlovarský kraj měl dříve jeden z nejnižších podílů seniorů, nyní má nadprůměrný, Ústecký kraj se posunul z pozice kraje s nejnižším zastoupením seniorů v populaci na pozici s mírně podprůměrnou hodnotou tohoto ukazatele, Liberecký kraj se ze skupiny krajů s podprůměrným podílem obyvatel ve věku 65 a více let dostal mezi kraje s mírně nadprůměrným podílem (obr. 1.9). Naopak nejmírnější byl nárůst podílu seniorů za posledních deset let v Praze (o 2,5 p. b.), díky čemuž se Praha proměnila z kraje s nejvyšším podílem seniorů (na této pozici byla naposledy na počátku roku 2012) na kraj s jedním z nejnižších zastoupení seniorů v populaci (v letech 2017–2021 druhý nejnižší podíl z krajů). V podobném duchu se změnilo také postavení kraje Jihomoravského, který měl v roce 2012 čtvrtý nejvyšší podíl seniorů, zatímco v roce 2021 až jedenáctý. Opačným směrem se oproti tomu v žebříčku posunul kraj Jihočeský, když se z kraje s v roce 2012 průměrným podílem seniorů (9. pořadí v rámci krajů) stal do roku 2021 kraj s nadprůměrným podílem.

Obr. 1.8 Podíl osob ve věku 65 a více let v populaci kraje (%), 2012–2021

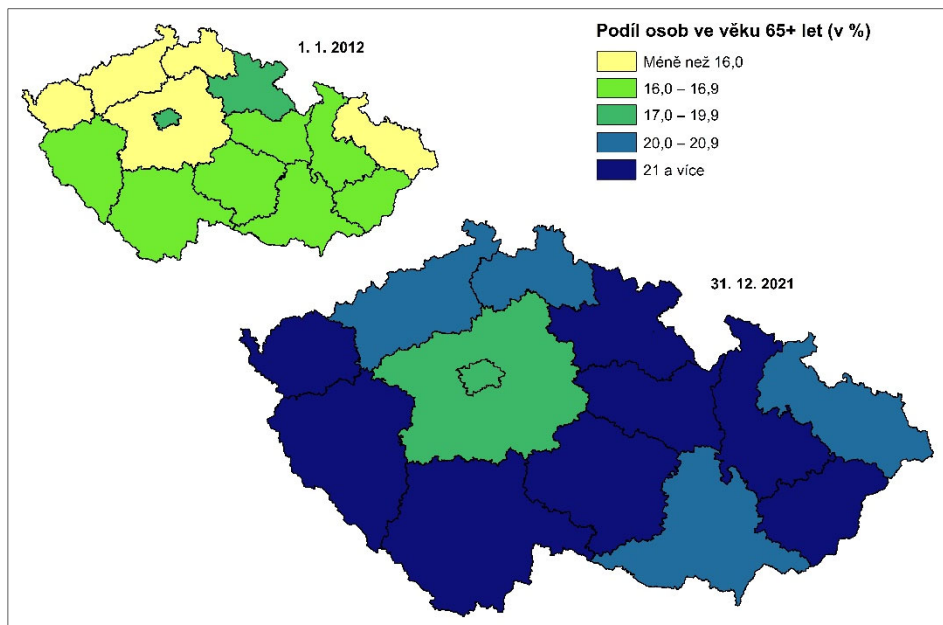

Na konci roku 2021 dosáhl podíl seniorské složky v obyvatelstvu nejvýše v Královéhradeckém kraji, stejně jako v předcházejících devíti letech (na počátku roku 2012 maximum příslušelo Praze). Obyvatelé ve věku 65 a více let zde představovali 22,4 % populace a více než jednu pětinu tvořili již šestým rokem v řadě. Královéhradecká hodnota podílu seniorů se ve statistice (podobně jako dříve Praha) přitom postupně oddělovala od ostatních krajů – v roce 2021 převyšovala druhý Zlínský kraj s 21,6% podílem o 0,8 p. b., zatímco o devět let dříve Prahu na druhém místě o 0,2 p. b. (obr. 1.8). Na třetím místě se již po šesté za sebou umístil kraj Olomoucký, v roce 2021 s podílem seniorů v populaci ve výši 21,5 %. Hranici jedné pětiny

¹² Ke zvýšení počtu obyvatel ve věku 65 a více let došlo v průběhu roku 2021 (mezi 1. 1. a 31. 12.) ve všech krajích. Pokles hodnot uvedených v tabulce 1.6 mezi roky 2020 a 2021 je důsledkem nasazení nových stavů k 1. 1. 2021 vycházejících ze sčítání lidu, domů a bytů 2021 (jsou uvedeny v Příloze).

seniorů v obyvatelstvu celkem prolomilo do konce roku 2021 ještě dalších devět krajů (Ústecký kraj vůbec poprvé). Do skupiny krajů s podprůměrným zastoupením seniorů (v roce 2021 méně než 20,6%) se řadily již pouze dva kraje. Nejnižší zastoupení seniorů bylo v roce 2021 devátým rokem v řadě evidováno v kraji Středočeském (18,9 % v roce 2021) a druhá nejnižší hodnota připadá pravidelně od roku 2017 hlavnímu městu Praze (19,7 % v roce 2021).

Obr. 1.9 Podíl osob ve věku 65 a více let v populaci kraje (%), k 1. 1. 2012 a 31. 12. 2021

Vývoj ukazatelů věkového složení obyvatel

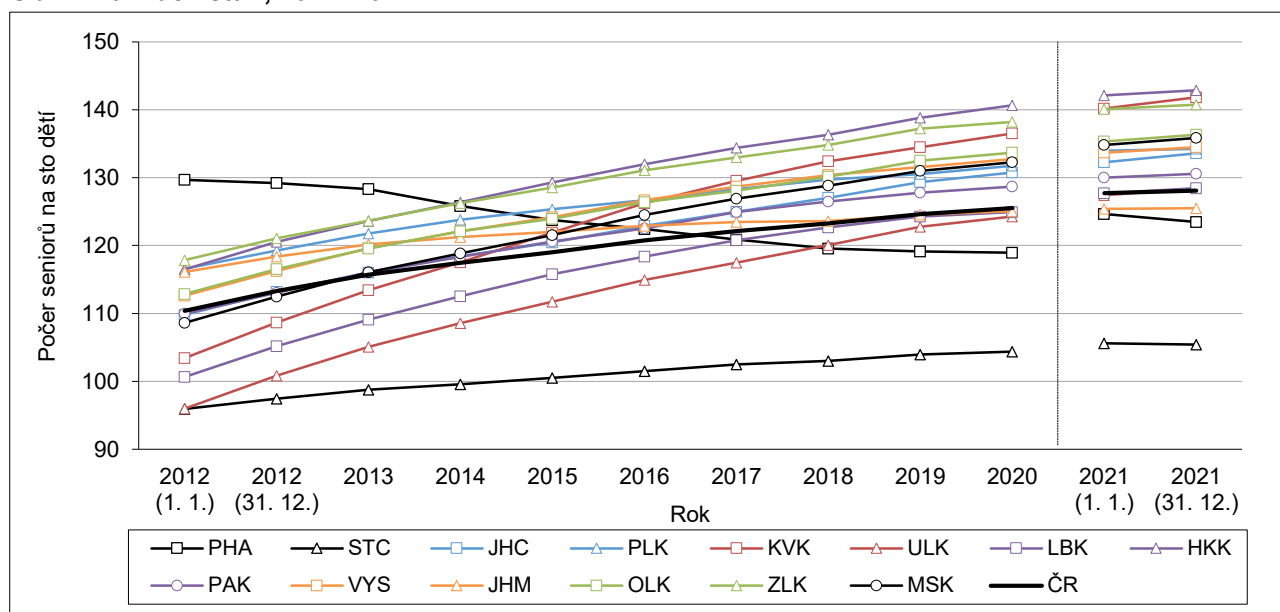
V populaci Česka je již od roku 2006 více seniorů ve věku 65 a více let než dětí ve věku 0–14 let a jejich převaha postupně roste (obr. 1.10). Zkraje druhého desetiletí, v roce 2012, se však ještě u dvou krajů (Středočeský a Ústecký) udržoval počet seniorů nižší než počet dětí, teprve od roku 2015 byl tento poměr, resp. index stáří udávající počet seniorů na 100 dětí, vyšší než 100 ve všech krajích České republiky. Jako poslední (v roce 2015) se přes tuto hranici přehoupnul Středočeský kraj, v Ústeckém kraji byl počet obyvatel ve věku 65 a více let vyšší než ve věku 0–14 let poprvé na konci roku 2012.

Podle posledních údajů k 31. 12. 2021 se index stáří pohyboval v jednotlivých krajích v rozmezí 105 (Středočeský kraj) až 143 (Královéhradecký kraj) seniorů na sto dětí (tab. 1.7). Nejvýrazněji se během desetiletí zvýšil v kraji Karlovarském (z hodnoty 103 na 142) a Ústeckém (z 96 na 128). U Ústeckého kraje se jeho pozice v žebříčku krajů měnila mírněji (z 13. místa v roce 2012 na 11. v roce 2021), zatímco Karlovarský kraj se proměnil z kraje s čtvrtým nejnižším indexem stáří v roce 2012 na kraj s druhou největší převahou seniorů nad dětmi v roce 2021 (v letech 2017–2020 byl na třetí příčce). Naopak nejméně mezi rokem 2012 a 2021 narostla hodnota indexu stáří ve Středočeském kraji (z 96 na 105), který byl se značným odstupem krajem s nejnižším počtem seniorů na sto dětí po celé desetileté období (obr. 1.10), a v kraji Jihomoravském (ze 116 na 126). U Jihomoravského kraje vedl malý nárůst ke změně jeho pozice, kdy na počátku roku 2012 obsadil 5. nejvyšší příčku (index zde byl o 6 seniorů na sto dětí vyšší než průměr ČR), zatímco v roce 2021 dvanáctou (index stáří o 2 nižší než průměr).

V hlavním městě Praze se vývoj indexu stáří zcela vymykal obecnému trendu pravidelného meziročního růstu (obr. 1.10). Hodnota ukazatele zde na počátku roku 2012 dosahovala 130 seniorů na 100 dětí, přičemž výrazně převyšovala hodnoty v ostatních krajích (na druhém místě Zlínský s indexem 118), a od roku 2012 pravidelně každoročně klesala (nárůst počtu dětí zde byl relativně nejvyšší, naopak nárůst počtu seniorů nejnižší). V roce 2017 se index stáří poprvé snížil až pod republikový průměr a od roku 2018 si udržuje

v žebříčku krajů 13. místo. V roce 2021 připadalo dle bilance k 31. 12. v Praze na sto dětí pod 15 let 123 seniorů ve věku 65+ let¹³ (průměr za ČR činil 128 seniorů na sto dětí).

Obr. 1.10 Index stáří, 2012–2021

Tab. 1.7 Index stáří a průměrný věk obyvatel, 2012 (k 1. 1.) a 2016–2021 (k 31. 12.)

Kraj	Index stáří							Průměrný věk						
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021*
Hl. město Praha	130	122	121	120	119	119	123	41,9	42,0	41,9	41,9	41,9	42,0	42,3
Středočeský	96	101	102	103	104	104	105	40,3	41,0	41,1	41,2	41,3	41,4	41,5
Jihočeský	110	123	125	127	129	131	134	41,2	42,3	42,5	42,7	42,8	43,0	43,2
Plzeňský	117	127	128	130	131	132	134	41,5	42,5	42,6	42,7	42,8	42,9	43,1
Karlovarský	103	126	130	132	134	137	142	40,9	42,4	42,7	42,9	43,1	43,3	43,6
Ústecký	96	115	117	120	123	124	128	40,4	41,6	41,8	42,0	42,2	42,4	42,7
Liberecký	101	118	121	123	124	125	128	40,6	41,8	41,9	42,1	42,3	42,4	42,7
Královéhradecký	116	132	134	136	139	141	143	41,5	42,7	42,9	43,1	43,3	43,4	43,6
Pardubický	110	123	125	126	128	129	131	41,0	42,1	42,3	42,4	42,6	42,7	42,8
Vysočina	113	127	129	130	132	133	135	41,1	42,3	42,6	42,8	42,9	43,0	43,2
Jihomoravský	116	123	123	124	125	125	126	41,3	42,2	42,3	42,4	42,5	42,6	42,7
Olomoucký	113	126	128	130	133	134	136	41,2	42,4	42,6	42,8	43,0	43,1	43,3
Zlínský	118	131	133	135	137	138	141	41,4	42,7	42,9	43,1	43,3	43,4	43,6
Moravskoslezský	109	124	127	129	131	132	136	40,9	42,2	42,5	42,7	42,9	43,0	43,3
ČR	110	121	122	123	125	126	128	41,1	42,0	42,2	42,3	42,5	42,6	42,8

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší počty v daném roce, pouze barvou nejnižší počty v daném roce.

* Stav a struktura obyvatel v roce 2021 vychází z výsledků SLDB 2021, kdežto údaje za předchozí roky navazují na výsledky SLDB 2011.

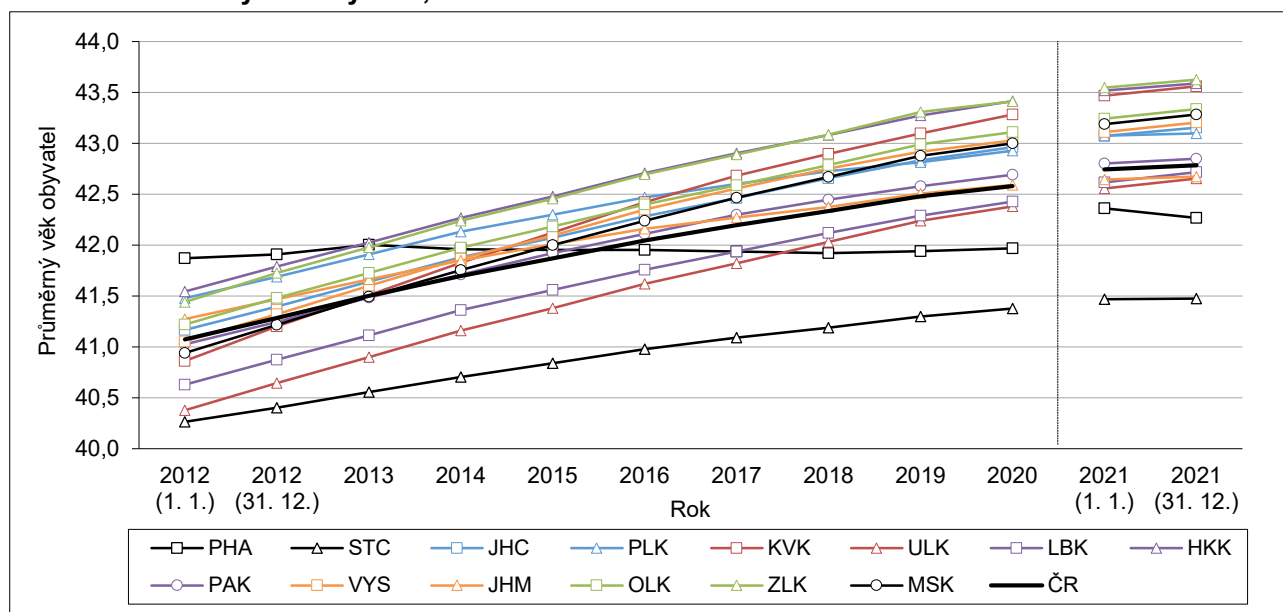
Průměrný věk obyvatel jednotlivých krajů se vyvíjel v souladu s již popsanými změnami věkového složení (tab. 1.7). Ve všech krajích byl na konci roku 2021 průměrný věk vyšší než na počátku roku 2012, tempo růstu však nebylo napříč kraji jednotné. V Praze byl vývoj průměrného věku kolísavý, v letech 2012–2020 se pohyboval v rozmezí 41,9–42,0 let, v roce 2021 se mírně snížil ze 42,4 na 42,3 let¹⁴ (obr. 1.11). V ostatních

¹³ Nárůst indexu stáří ze 119 k 31. 12. 2020 na 123 k 31. 12. 2021 byl zapříčiněn aktualizací stavu a věkového složení obyvatel na výsledky posledního sčítání. Při porovnání s metodicky srovnatelným údajem z počátku roku 2021 (125 seniorů na sto dětí) se index stáří v Praze v průběhu roku 2021 dále mírně snížil.

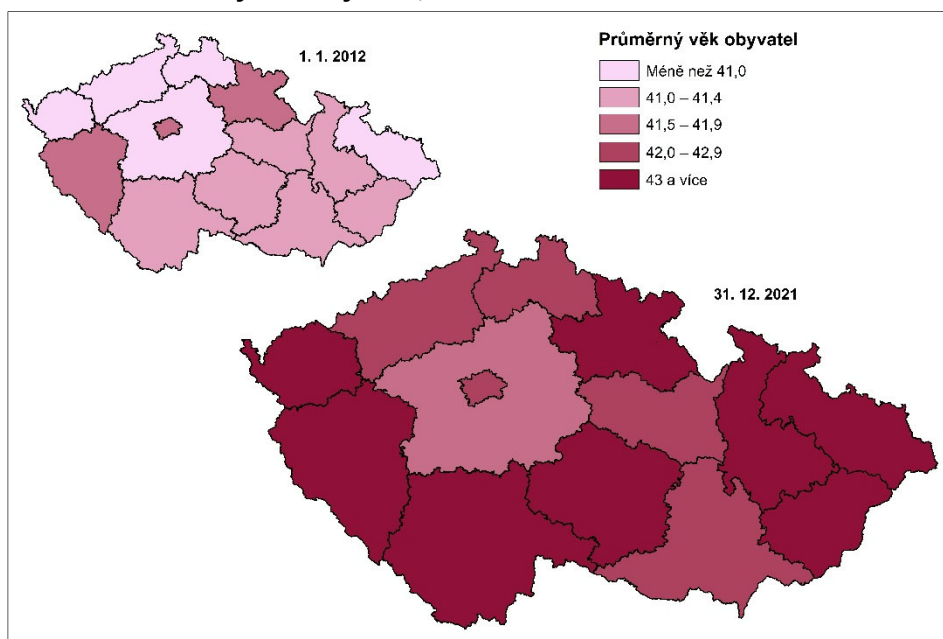
¹⁴ Skokový nárůst průměrného věku obyvatel Prahy (o 0,4 roku) mezi koncem roku 2020 a počátkem roku 2021 souvisel s přechodem na nové stavy ze sčítání 2021.

krajích se průměrný věk za posledních deset let navýšil o 1,2–2,7 roku (na úrovni republiky o 1,7 roku)¹⁵. Nejmírnější byl nárůst průměrného věku obyvatel ve Středočeském kraji (o 1,2 roku), v kraji Jihomoravském (o 1,4 roku) a Plzeňském (o 1,6 roku), naopak největší nárůst (o 2,7 roku) se odehrál v kraji Karlovarském, dále v kraji Ústeckém a Moravskoslezském (shodně o 2,3 roku).

Obr. 1.11 Průměrný věk obyvatel, 2012–2021

Obr. 1.12 Průměrný věk obyvatel, k 1. 1. 2012 a 31. 12. 2021

Z pohledu průměrného věku obyvatel má nejmladší populaci již od začátku roku 2012 Středočeský kraj (41,5 let v roce 2021), který na této pozici vystřídal do té doby nejmladší Ústecký kraj. Naopak nejvyšší hodnoty průměrného věku obyvatel evidovaly v posledních osmi letech pravidelně kraje Zlínský a Královéhradecký (oba 43,6 roku v roce 2021). V roce 2019, 2018 a 2021 patřila první příčka kraji Zlínskému, v letech 2013–2017 a v roce 2020 kraji Královéhradeckému (tab. 1.7). Na počátku desetiletí, v roce 2012,

¹⁵ Z toho aktualizace údajů o početním stavu a věkovém složení obyvatel dle výsledků sčítání přispěla k růstu průměrného věku o 0,1–0,2 roku.

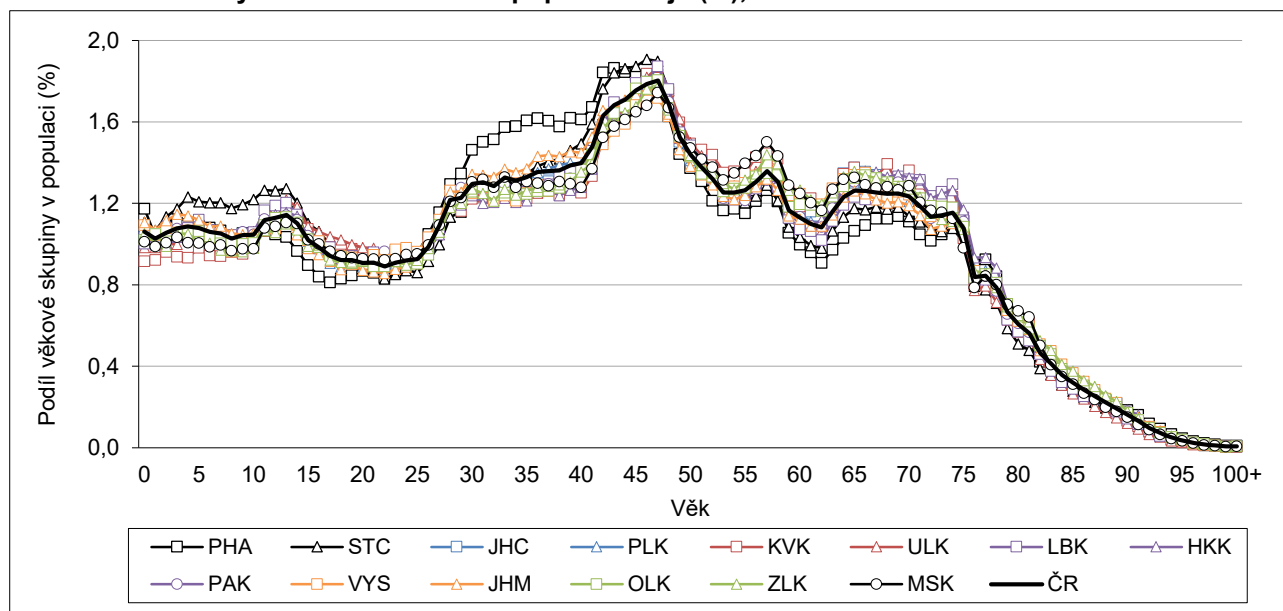

byla společně s Královéhradeckým krajem z hlediska průměrného věku nejstarší také Praha, která nyní patří ke krajům naopak věkově nejmladším (2. nejnižší průměrný věk v roce 2021 – 42,3 let). K opačnému posunu došlo během let v případě Karlovarského kraje (z mladšího kraje na 11. místě se stal kraj s 3. nejvyšším průměrným věkem obyvatel, viz obr. 1.11 a 1.12).

Věková skladba podle pětiletých/jednoletých věkových skupin

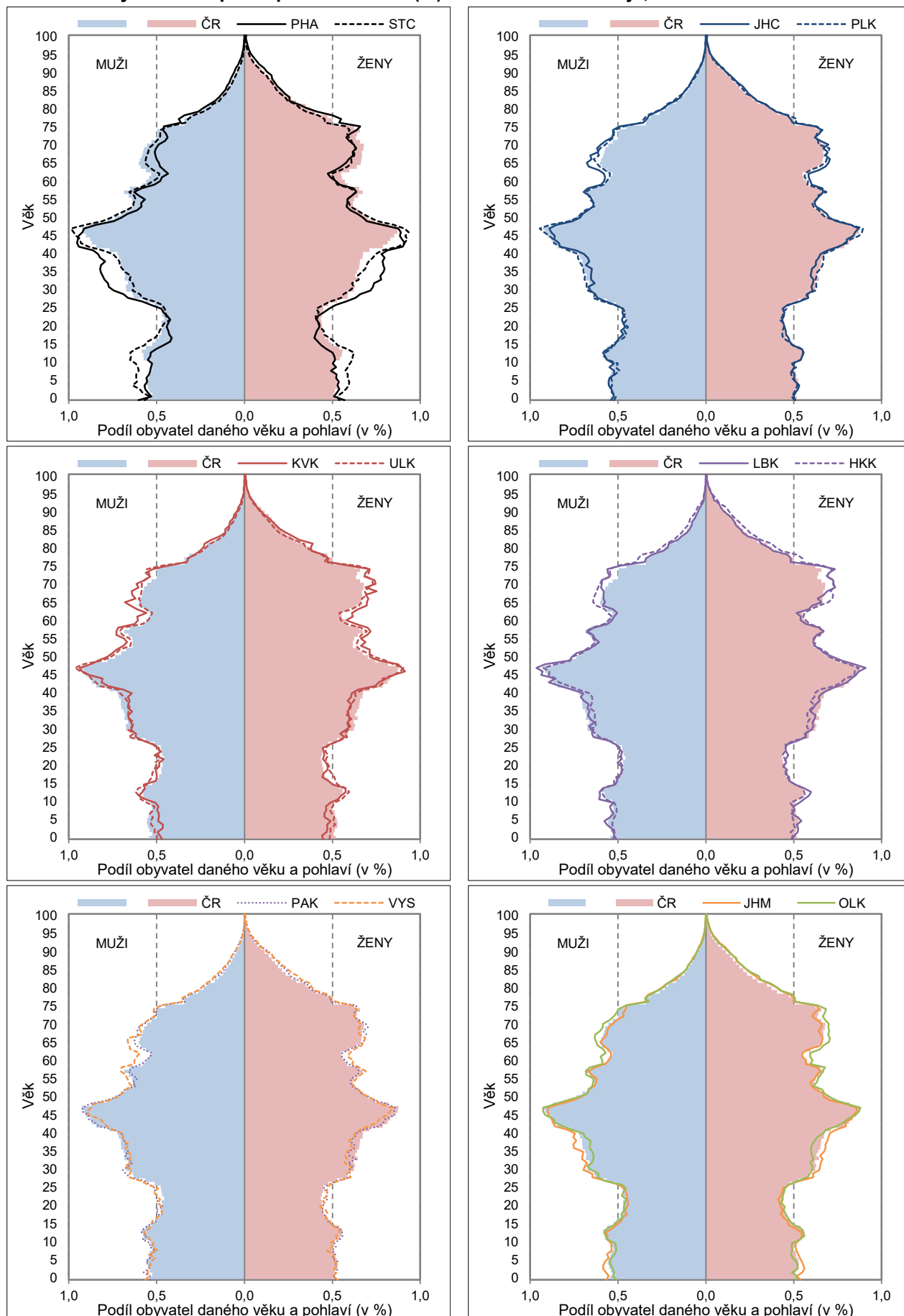
Věková struktura se ve všech krajích utvářela časově obdobným vývojem porodnosti, úmrtnosti a migrace, a proto i nepravidelnosti věkového složení (v detailnějším pohledu na obr. 1.13 a 1.14) jsou v jednotlivých krajích obdobné. Kromě Prahy, kde nejpočetnější pětiletou věkovou skupinu představují osoby 40–44leté, mají kraje aktuálně nejvíce obyvatel 45–49letých, kteří pocházejí ze silných ročníků osob narozených v 70. letech 20. století. Naopak početně nejslabší generace (pomineme-li nejstarší seniory) zahrnují osoby narozené v 2. polovině 90. let 20. století a na počátku století 21., které se v roce 2021 nacházely ve věkových skupinách 15–19 a 20–24 let: na celorepublikové úrovni i ve všech krajích mimo Prahu byly nejméně početné osoby ve věku 20–24 let, v Praze šlo o skupinu 15–19letých. Ve srovnání se sousedními ročníky byly v roce 2021 početně slabší i osoby ve věkové skupině 60–64 let, a to důsledkem poklesu porodnosti na přelomu 50. a 60. let 20. století po legalizaci umělého přerušování těhotenství v roce 1957.

Obr. 1.13 Podíl obyvatel daného věku v populaci kraje (%), k 31. 12. 2021

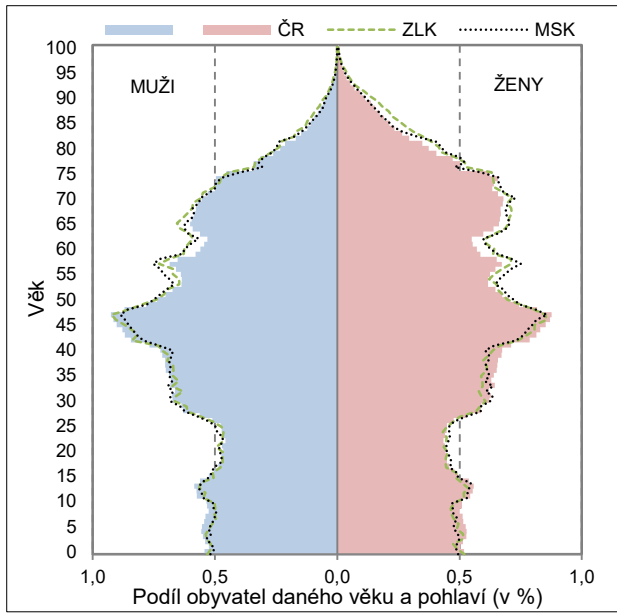

Největší variabilitu napříč kraji má zastoupení osob 30–45letých a 60–69letých, kdy například Praha je specifická vyšším zastoupením obyvatel mladšího produktivního věku (30–40 let) zásluhou jejich přírůstků zahraniční migrací a naopak nižší váhou šedesátníků, ale i osob ve věku 15–20 let. Středočeský kraj zase charakterizuje vyšší váha osob 40–44letých a dětí do 10 let věku, což reflektuje vnitřní migraci do zázemí hlavního města. Naopak Královéhradecký kraj má oproti průměru ČR nižší zastoupení osob ve věku mezi 30 a 40 lety a vyšší mezi 65 a 75 lety, což se odráží v porovnání s ostatními kraji ve výrazně nižším zastoupení osob v produktivním věku, v nejvyšším podílu seniorské složky a spolu se Zlínským krajem v dlouhodobě nejvyšší hodnotě průměrného věku.

Obr. 1.14 Obyvatelstvo podle pohlaví a věku (%) – srovnání ČR a kraje, k 31. 12. 2021

Obr. 1.14 Obyvatelstvo podle pohlaví a věku (%) – srovnání ČR a kraje, k 31. 12. 2021 (pokračování)

2 Sňatečnost

I přes stále platná protiepidemická opatření v roce 2021 sňatků ve všech krajích ČR s výjimkou Jihočeského meziročně mírně přibylo. Jejich počty však všude zůstaly nižší, než jaké byly zaznamenány v letech 2016–2019. Úroveň sňatečnosti se v souladu s počtem evidovaných sňatků v krajích rovněž meziročně zvýšila, přitom nejvýrazněji v Praze, kde byla ale její úroveň v mezikrajském srovnání opět nejnižší; nejvyšší zůstala nadále sňatečnost ve Zlínském kraji a v Kraji Vysočina. Průměrný věk mužů při prvním sňatku se v roce 2021 pohyboval v krajích mezi 31 a 33 lety, u žen činil 29 či 30 let, nejvyšší byl v Praze a nejnižší v Kraji Vysočina. Celá čtvrtina manželství ženichů s bydlištěm v Praze se týkala snoubenců, z nichž alespoň jeden měl jiné než české státní občanství, oproti tomu v Kraji Vysočina bylo takových sňatků jen 7 %.

Od počátku 21. století, kdy současné kraje¹⁶ vznikly, docházelo ve všech k poklesu počtů sňatků. Historického minima bylo ve většině krajů dosaženo v roce 2013, pouze v Karlovarském, Jihomoravském a Olomouckém již o dva roky dříve a v kraji Libereckém až v roce 2014. V letech 2014–2019 měl úhrn sňatků převážně rostoucí trend¹⁷. Počet sňatků (v období od roku 2012) vrcholil¹⁸ ve dvou krajích (Libereckém a Zlínském) v roce 2017, v dalších šesti (Jihočeský, Plzeňský, Karlovarský, Ústecký, Pardubický, Vysočina) v roce 2018 a ve zbylých šesti (Praha, Středočeský, Královéhradecký, Jihomoravský, Olomoucký a Moravskoslezský) v roce 2019. V prvním roce nového desetiletí (2020) pak došlo vlivem protiepidemických opatření ve všech krajích k výraznému meziročnímu úbytku počtu sňatků, který byl největší v Karlovarském (o 23 %) a nejmenší ve Zlínském kraji (o 13 %).

Tab. 2.1 Sňatky podle kraje bydliště ženicha, 2012 a 2016–2021

Kraj	Absolutní počet sňatků							Podíl (%) protogamních sňatků			
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2012	2016	2020	2021
Hl. město Praha	5 807	6 415	6 604	6 549	6 841	5 455	5 704	65,0	68,4	68,2	69,1
Středočeský	5 567	6 154	6 524	6 656	6 872	5 631	5 660	62,8	64,7	62,2	62,7
Jihočeský	2 756	3 175	3 145	3 407	3 284	2 792	2 656	65,6	67,0	64,8	64,7
Plzeňský	2 498	2 857	2 857	3 034	3 006	2 479	2 654	62,3	65,8	61,9	62,4
Karlovarský	1 297	1 504	1 551	1 631	1 593	1 232	1 313	54,0	58,0	57,1	56,0
Ústecký	3 341	3 723	3 901	4 299	4 207	3 508	3 616	57,1	59,4	56,9	56,5
Liberecký	1 929	2 126	2 289	2 265	2 288	1 906	1 949	63,3	63,6	61,0	59,9
Královéhradecký	2 337	2 565	2 669	2 791	2 797	2 228	2 272	67,4	66,4	64,5	64,3
Pardubický	2 205	2 472	2 450	2 648	2 552	2 184	2 309	69,4	70,3	68,2	67,5
Vysočina	2 208	2 445	2 554	2 689	2 666	2 154	2 262	73,6	74,6	72,1	70,5
Jihomoravský	4 973	5 837	6 040	6 156	6 164	5 272	5 348	70,6	71,6	69,7	70,0
Olomoucký	2 669	2 925	3 039	3 204	3 213	2 665	2 795	70,3	70,3	66,8	66,7
Zlínský	2 420	2 802	2 940	2 856	2 903	2 513	2 651	72,6	75,4	71,2	71,5
Moravskoslezský	5 199	5 768	6 004	6 285	6 484	5 396	5 589	64,4	67,0	65,5	64,3
ČR	45 206	50 768	52 567	54 470	54 870	45 415	46 778	65,7	67,5	65,4	65,2

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

V roce 2021 se i přes pokračující vliv vládních opatření reagujících na výskyt onemocnění covid-19, která ovlivňovala podmínky uspořádání společenských akcí (včetně svateb), počet sňatků ve třinácti krajích

¹⁶ Sňatky jsou primárně regionálně tříděny podle kraje bydliště ženicha. Rozdíl mezi počtem sňatků dle trvalého bydliště ženicha a nevěsty bývá největší v Praze (v roce 2021 dle bydliště ženicha o 218 více než dle bydliště nevěsty), v ostatních krajích se pohybuje maximálně v řádce několika desítek.

¹⁷ Meziroční úbytek sňatků byl zaznamenán pouze v roce 2015 v jednom kraji, v letech 2014 a 2017 ve dvou krajích, v roce 2018 ve třech krajích a v roce 2019 v šesti krajích.

¹⁸ V případě kraje Středočeského, Plzeňského a Vysočiny bylo toto maximum dokonce vyšší než lokální maximum z roku 2007 (v tomto roce vzrostl počet sňatků ve všech krajích, a to poměrně výrazně, avšak jen dočasně, v pozadí stála atraktivní data v 7. měsíci roku 2007).

meziročně navýšil, přitom nejvíce v krajích Plzeňském (o 7,1 %), Karlovarském (o 6,6 %) a Pardubickém (o 5,7 %); mírný nárůst (o 0,5 %) ve Středočeském kraji však lze považovat spíše za stagnaci (v absolutním počtu rozdíl pouze 29 sňatků). Pouze v kraji Jihočeském počet sňatků v roce 2021 dále klesl (o 4,9 %). V porovnání s průměrem let 2015–2019 byl počet sňatků v roce 2021 nižší ve všech krajích ČR, nejvíce v Jihočeském (o 16,5 %), Královéhradeckém (o 14,5 %) a Karlovarském kraji (o 14,4 %), naopak nejméně ve Zlínském (o 6,6 %), Moravskoslezském (o 7,1 %) a Pardubickém kraji (o 7,7 %).

U pořadí krajů podle počtů sňatků nedošlo v roce 2021 k nijak výraznější změně. První pozici si vzala po čtyřech letech zpět Praha (od začátku desetiletí až do roku 2017 na prvním místě, poté od roku 2018 byla nahrazena druhým Středočeským krajem, nyní 5 704 sňatků mužů z Prahy a 5 660 mužů ze Středočeského kraje) a poslední pozici zaujímal jako každoročně nejméně lidnatý Karlovarský kraj (po celé předchozí desetiletí nejnižší úhrn sňatků, 1 313 v roce 2021).

Sňatky podle pořadí

Zhruba dvě třetiny sňatků obyvatel České republiky uzavírají dva svobodní snoubenci – podíl těchto tzv. protogamních sňatků se od počátku desetiletí do roku 2015 na republikové úrovni mírně zvýšil z 64 na 68 %, poté měl naopak klesající tendenci a v roce 2021 činil 65,2 % (tab. 2.1). Regionální diferenciaci tohoto ukazatele zůstává v průběhu času neměnná, přičemž jako kraje s nejvyšším podílem protogamních sňatků se dlouhodobě drží v popředí Zlínský kraj (71,5 % v roce 2021) a Kraj Vysočina (70,5 %), naopak na zadních příčkách s nejnižšími podíly kraje Karlovarský (56,0 %) a Ústecký (56,5 %).

Zastoupení svobodných mužů, resp. žen, na úhrnném počtu ženichů, resp. nevěst, které odpovídá podílu sňatků prvního pořadí, je cca o 10 p. b. vyšší než zastoupení sňatků protogamních. V celorepublikovém pohledu se dlouhodobě pohybuje u mužů i žen kolem 75 %, v krajích v minimech na úrovni 65–70 %, v maximech nad hladinou 80 % (tab. 2.2). Nejvyšší podíl svobodných ženichů dlouhodobě vykazuje Zlínský kraj a Kraj Vysočina, v roce 2021 k nim v těchto krajích patřilo 80,6 % resp. 79,0 % ženichů, to znamená, že do manželství vyššího pořadí zde vstupovala pouze jedna pětina ženichů. U nevěst byl nejvyšší podíl svobodných podruhé v řadě v Praze (80,1 % v roce 2021), v předešlých letech byla jejich váha nejvyšší v kraji Zlínském či Vysočina. Naopak nejnižší podíl svobodných snoubenců byl v roce 2021, stejně jako v předchozích letech, u obou pohlaví shodně v Karlovarském (68,2 % svobodných ženichů resp. 66,6 % nevěst) a v Ústeckém kraji (68,4 % svobodných ženichů, resp. 67,1 % nevěst).

Tab. 2.2 Podíl prvních sňatků (%) podle pohlaví, 2012 a 2016–2021

Kraj	Muži							Ženy						
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hl. město Praha	73,4	75,9	77,5	76,8	76,6	76,2	77,0	77,4	79,6	80,0	80,4	79,1	79,4	80,1
Středočeský	73,1	74,0	73,0	74,1	73,2	72,1	72,2	73,4	74,6	74,6	74,3	74,6	72,3	72,9
Jihočeský	75,0	76,2	75,8	76,1	75,5	74,2	73,9	75,8	76,0	76,2	76,1	74,6	73,9	73,5
Plzeňský	72,0	75,0	75,9	74,9	76,4	72,8	73,4	72,7	75,9	75,1	74,4	73,7	72,0	71,4
Karlovarský	66,2	68,9	70,4	70,0	70,2	68,4	68,2	66,8	69,3	71,2	70,8	67,4	69,6	66,6
Ústecký	68,6	69,4	69,5	68,3	69,3	67,0	68,4	68,8	69,8	71,0	68,2	69,7	67,5	67,1
Liberecký	73,4	73,0	71,7	71,5	71,1	70,9	70,8	73,1	73,0	71,9	73,0	71,5	70,6	71,2
Královéhradecký	75,9	75,3	74,5	75,4	75,0	73,4	74,0	76,4	74,7	74,6	76,1	75,0	73,8	73,3
Pardubický	78,2	78,6	79,0	77,3	78,0	76,0	76,3	77,3	77,9	79,3	77,1	78,5	76,1	76,1
Vysočina	81,4	81,5	81,7	80,6	80,9	80,2	79,0	81,4	81,9	80,3	79,6	80,6	79,1	77,9
Jihomoravský	78,4	79,4	79,7	78,8	78,8	77,7	78,3	79,5	80,0	80,2	79,5	79,0	78,3	78,0
Olomoucký	77,5	77,4	78,7	78,0	77,8	75,7	76,0	78,5	78,6	78,8	77,9	78,4	75,5	75,0
Zlínský	80,6	82,7	80,8	82,6	82,5	79,9	80,6	80,7	82,3	80,9	82,3	82,2	78,9	79,0
Moravskoslezský	73,8	75,2	76,1	75,8	75,5	74,7	73,6	73,6	76,6	75,3	75,5	74,8	74,4	73,1
ČR	74,8	76,0	76,2	75,9	75,8	74,5	74,7	75,6	76,8	76,7	76,4	76,0	74,8	74,5

Pozn.: Barvou a tučně označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Sezónnost

Rozložení sňatků do kalendářních měsíců je dlouhodobě nerovnoměrné, přičemž se sezónnost mezi jednotlivými kraji příliš neliší. V roce 2021 se nejvíce sňatků uskutečnilo v 13 krajích v červenci nebo v srpnu (resp. v Karlovarském kraji v obou zmíněných měsících stejně), v Praze připadlo maximum sice na září, ale rozdíl se srpnem byl minimální (jen o 4 sňatky). Obdobně tomu bylo v případě měsíců s nejnižším počtem nově uzavřených manželství: ve 12 krajích šlo o leden, pouze v Olomouckém kraji o prosinec a v Pardubickém kraji o březen, nicméně v obou případech jejich rozdíl proti lednovému počtu byl pouze jeden sňatek. Po specifickém roce 2020, kdy se nejméně sňatků konalo v březnu a dubnu¹⁹, se tak minima vrátila do prvního měsíce roku.

Tab. 2.3 Sňatky podle měsíce konání, 2021

Kraj	Měsíc uzavření manželství												Sňatků celkem
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Hl. město Praha	116	145	151	282	339	912	950	966	970	453	248	172	5 704
Středočeský	89	157	119	281	298	979	1 064	1 037	900	395	235	106	5 660
Jihočeský	44	79	51	131	132	449	501	474	435	198	99	63	2 656
Plzeňský	40	67	52	105	131	446	510	494	449	197	98	65	2 654
Karlovarský	24	39	38	63	93	197	239	239	192	103	47	39	1 313
Ústecký	61	65	88	148	192	589	691	685	542	294	158	103	3 616
Liberecký	32	44	51	92	126	285	348	405	301	139	88	38	1 949
Královéhradecký	40	48	44	91	121	329	440	482	377	152	100	48	2 272
Pardubický	38	52	37	102	131	367	444	466	389	158	74	51	2 309
Vysočina	20	52	31	96	125	362	450	473	372	165	71	45	2 262
Jihomoravský	78	113	117	230	336	952	891	978	942	420	173	118	5 348
Olomoucký	39	73	56	118	183	465	488	541	462	243	89	38	2 795
Zlínský	37	55	65	139	184	415	466	453	446	258	76	57	2 651
Moravskoslezský	100	149	128	242	406	838	1 011	971	872	520	200	152	5 589
ČR	758	1 138	1 028	2 120	2 797	7 585	8 493	8 664	7 649	3 695	1 756	1 095	46 778

Pozn.: Barvou a tučně označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty v daném kraji/v ČR.

Počty sňatků v jednotlivých měsících však i v roce 2021 nadále ovlivňovala vládní opatření proti šíření onemocnění covid-19. Nejprísnější ustanovení platila opět v období března a dubna, když od 1. 3. do 11. 4. bylo možné svatební obřad uskutečnit jen v rámci okresu, ve kterém měl jeden ze snoubenců trvalé bydliště²⁰, maximálně možný počet svatebčanů však byl regulován po celý rok²¹. Počet nově uzavřených manželství v březnu a dubnu 2021 tak zůstal ve srovnání s průměrem let 2017–2019 stále nízký, celorepublikový počet pouze 60%, v jednotlivých krajích pak na úrovni 51–72 % předcovidového tříletého průměru. Slabší co do počtu sňatků (v celorepublikovém úhrnu 71 resp. 75 % průměru let 2017–2019) byly ve většině krajů i měsíce květen a červen. Naopak nadprůměrně bohatý na sňatky byl v roce 2021 ve všech krajích měsíc říjen (o 1–25 %) a ve většině krajů i červenec (v 11 krajích o 1–28 %), k čemuž mohlo přispět i to, že v obou měsících bylo tohoto roku pět sobot.

Sezónnost sňatků v rámci kalendářního roku je možné měřit pomocí měsíčních indexů, které udávají poměr mezi počtem sňatků v daném měsíci k průměrnému měsíci roku (v daném kraji) po přepočtu na stejný počet dnů. Nejvyšší měsíční index zaznamenalo v roce 2021 šest krajů v červenci (2,1–2,3krát více sňatků než v průměrném měsíci), pět krajů v srpnu (2,2–2,5), Karlovarský kraj měl shodný index (2,15) v obou těchto měsících, Jihomoravský kraj pak v červnu (index 2,2) a Praha v září (2,1). V souladu s absolutními počty

¹⁹ V těchto měsících platila nejprísnější protiepidemická opatření, např. od 16. 3. do 20. 4. 2020 úplný zákaz hromadných akcí včetně svateb s výjimkou těch, které se mohly konat pouze v případě ohrožení života snoubence.

²⁰ To samé platilo pro svatebčany – účast byla možná, jen pokud se obřad konal v okrese jejich bydliště.

²¹ Přesné hodnoty stanoveného maximálně možného počtu svatebčanů závisely na místě konání (vnitřní či venkovní prostor) a na testování/očkování/ochranné lhůtě osob.

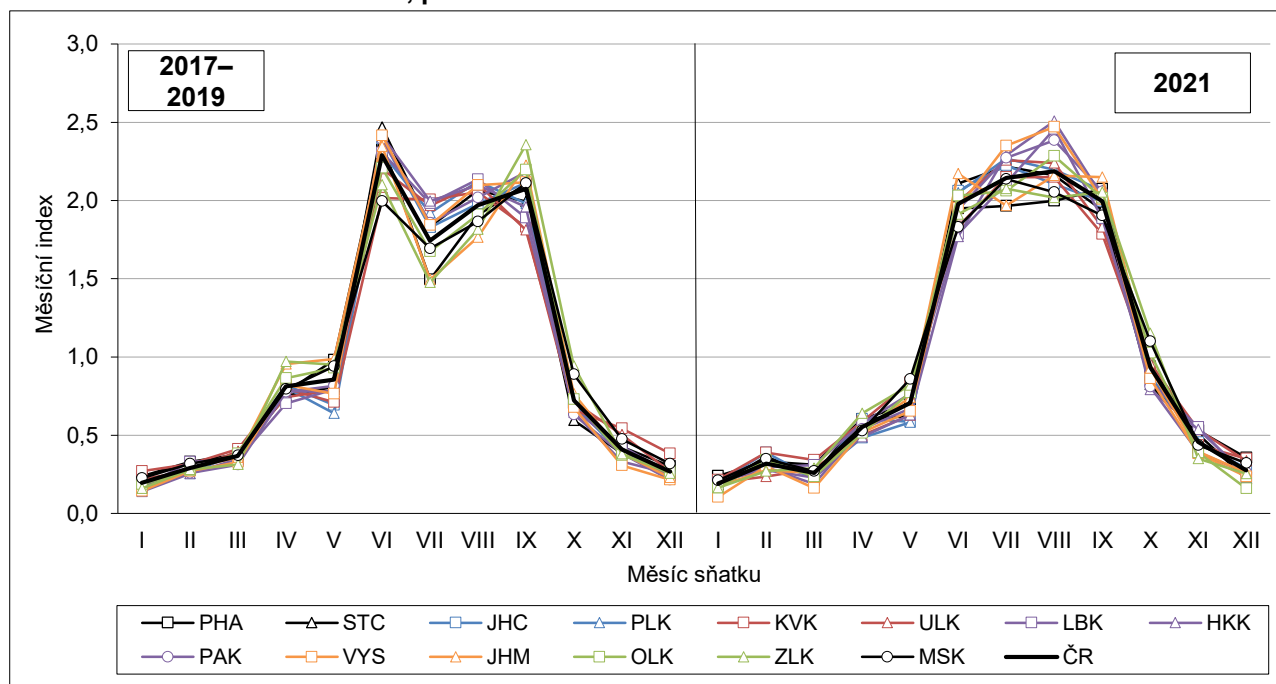
byly oproti průměru let 2017–2019 v krajích výrazně vyšší červencové a říjnové měsíční indexy a naopak poměrně nízké indexy červnové (i když stále vysoce nad hodnotou 1,0). Mimo tradičně na sňatky nejvíce silné měsíce v období od června do září se do skupiny nadprůměrných měsíců (tj. s indexem větším než 1,0) v roce 2021 zařadil v Olomouckém, Zlínském a Moravskoslezském kraji ještě říjen, ostatní kalendářní měsíce byly ve všech krajích podprůměrné, když leden–březen a prosinec až pod úroveň 40 % průměrného měsíce. Nejvíce nerovnoměrné rozložení počtu sňatků do kalendářních měsíců bylo v roce 2021, stejně jako v období 2012–2020, v Kraji Vysočina (v roce 2021 měsíční index v rozpětí 0,10 až 2,47; variační koeficient 77,0 %) a v Pardubickém kraji (0,19–2,38; var. koef. 71,8 %), naopak nejrovnoměrnější v Praze (0,24–2,07; var. koef. 53,1 %) a v Moravskoslezském kraji (0,21–2,14; var. koef. 54,3 %).

Tab. 2.4 Sezónnost sňatečnosti, 2021

Kraj	Měsíční index*												variační koef. (%)
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Hl. město Praha	0,24	0,33	0,31	0,60	0,70	1,95	1,97	2,00	2,07	0,94	0,53	0,36	53,1
Středočeský	0,19	0,36	0,25	0,61	0,62	2,11	2,22	2,16	1,94	0,82	0,51	0,22	64,7
Jihočeský	0,20	0,39	0,23	0,60	0,59	2,06	2,23	2,11	2,00	0,88	0,45	0,28	63,5
Plzeňský	0,18	0,33	0,23	0,48	0,58	2,05	2,27	2,20	2,06	0,88	0,45	0,29	68,8
Karlovarský	0,22	0,39	0,34	0,59	0,84	1,83	2,15	2,15	1,78	0,93	0,44	0,35	52,6
Ústecký	0,20	0,24	0,29	0,50	0,63	1,99	2,26	2,24	1,83	0,96	0,53	0,34	63,1
Liberecký	0,19	0,30	0,31	0,58	0,76	1,79	2,11	2,46	1,89	0,84	0,55	0,23	61,9
Královéhradecký	0,21	0,28	0,23	0,49	0,63	1,77	2,29	2,51	2,03	0,79	0,54	0,25	71,2
Pardubický	0,19	0,29	0,19	0,54	0,67	1,94	2,27	2,38	2,06	0,81	0,39	0,26	71,8
Vysočina	0,10	0,30	0,16	0,52	0,65	1,95	2,35	2,47	2,01	0,86	0,38	0,24	77,0
Jihomoravský	0,17	0,28	0,26	0,52	0,74	2,17	1,97	2,16	2,15	0,93	0,39	0,26	66,2
Olomoucký	0,16	0,34	0,24	0,52	0,77	2,03	2,06	2,29	2,02	1,03	0,39	0,16	66,3
Zlínský	0,16	0,27	0,29	0,64	0,82	1,91	2,08	2,02	2,05	1,15	0,35	0,25	58,6
Moravskoslezský	0,21	0,35	0,27	0,53	0,86	1,83	2,14	2,05	1,90	1,10	0,44	0,32	54,3
ČR	0,19	0,32	0,26	0,55	0,71	1,98	2,14	2,19	2,00	0,93	0,46	0,28	62,0

* Měsíční index vypovídá o poměru měsíčního počtu sňatků a průměrného měsíčního počtu daného roku v daném kraji. Jedná se o očištěný index (po přepočtu na stejný počet dnů v měsíci).

Pozn.: Barvou a tučně označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty měsíčního indexu v daném kraji/v ČR.

Obr. 2.1 Sezónnost sňatečnosti, průměr let 2017–2019 a rok 2021

Úroveň sňatečnosti

Hodnocení intenzity sňatečnosti je na regionální úrovni obtížné. Z důvodu neexistence bilancí obyvatel podle rodinného stavu pro nižší územní celky nelze vypočítat tzv. čisté míry sňatečnosti (počet sňatků na tisíc obyvatel svobodných, rozvedených a ovdovělých) ani tabulky sňatečnosti svobodných, které jsou standardně základem analýzy sňatečnosti svobodných na republikové úrovni. Stejně tak nejsou k dispozici dostatečně vypovídající data pro výpočet sňatečnosti rozvedených²². Intenzitu sňatečnosti v jednotlivých krajích je tak možno popsat pouze ukazateli vycházejícími z redukovaných měr, které poměří počty sňatků osob daného věku k celkovému počtu osob stejného věku bez ohledu na jejich rodinný stav (tedy včetně již vdaných a ženatých, kteří reálně do dalšího manželství vstoupit nemohou, čímž je hodnota ukazatele ze své podstaty redukovaná). V této publikaci byla pro posouzení intenzity sňatečnosti v kraji zvolena úhrnná redukovaná sňatečnost ve věku 16–49 let (počet sňatků k celkovému počtu osob v daném věkovém intervalu, viz tab. 2.5) a úhrnná redukovaná sňatečnost svobodných ve věku 16–49 let (počet prvních sňatků k celkovému počtu osob v daném věkovém intervalu, viz obr. 2.4 a 2.5). Nicméně vzhledem k různé skladbě obyvatel krajů podle rodinného stavu a věku je nutné k uvedeným údajům přistupovat tak, že vzájemné srovnání hodnot ukazatele v jednotlivých krajích může být tímto ovlivněno.

V souladu s ročním úhrnem sňatků v roce 2012 a 2013 ještě úhrnná redukovaná sňatečnost mužů a žen ve věku 16–49 let ve všech krajích klesala, v dalších letech 2014–2019 však měla obecně rostoucí trend (s vrcholem v roce 2018 či 2019), načež rok 2020 s sebou přinesl naopak její výrazné meziroční snížení (v celorepublikovém pohledu téměř o jednu pětinu). V roce 2021 se úhrnná redukovaná sňatečnost opět zvýšila, nicméně pouze mírně (pro celou ČR u mužů i žen o 8 %), takže zůstala pod úrovní předcovidových let. V regionálním pohledu se vymykal meziroční vývoj v kraji Jihočeském, kde v roce 2021 úhrnná redukovaná sňatečnost dále klesla (u mužů o 3 %, u žen o 1 %).

Tab. 2.5 Úhrnná redukovaná sňatečnost* ve věku 16–49 let podle pohlaví, 2012–2021

Kraj	Muži							Ženy						
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hl. město Praha	0,49	0,56	0,58	0,56	0,58	0,46	0,52	0,56	0,61	0,62	0,63	0,64	0,52	0,62
Středočeský	0,52	0,59	0,62	0,63	0,65	0,52	0,54	0,59	0,67	0,71	0,73	0,76	0,61	0,63
Jihočeský	0,54	0,64	0,64	0,70	0,66	0,57	0,55	0,61	0,72	0,72	0,80	0,77	0,66	0,65
Píseňský	0,52	0,62	0,62	0,65	0,65	0,52	0,58	0,60	0,74	0,75	0,77	0,77	0,63	0,70
Karlovarský	0,50	0,61	0,63	0,68	0,65	0,51	0,57	0,57	0,71	0,74	0,80	0,78	0,61	0,68
Ústecký	0,47	0,53	0,57	0,63	0,62	0,51	0,55	0,55	0,63	0,68	0,75	0,74	0,61	0,66
Liberecký	0,53	0,60	0,63	0,64	0,63	0,54	0,56	0,60	0,70	0,75	0,75	0,74	0,65	0,68
Královéhradecký	0,54	0,60	0,63	0,67	0,67	0,53	0,57	0,61	0,70	0,73	0,79	0,78	0,65	0,67
Pardubický	0,53	0,62	0,61	0,66	0,63	0,54	0,59	0,61	0,70	0,73	0,80	0,77	0,63	0,71
Vysočina	0,55	0,63	0,67	0,71	0,71	0,57	0,62	0,63	0,73	0,77	0,84	0,84	0,68	0,73
Jihomoravský	0,51	0,61	0,64	0,66	0,66	0,56	0,59	0,58	0,70	0,73	0,75	0,76	0,66	0,70
Olomoucký	0,52	0,58	0,63	0,66	0,67	0,55	0,60	0,58	0,67	0,73	0,75	0,79	0,64	0,70
Zlínský	0,52	0,63	0,66	0,65	0,68	0,58	0,65	0,59	0,73	0,78	0,77	0,80	0,69	0,77
Moravskoslezský	0,52	0,59	0,62	0,65	0,68	0,57	0,61	0,58	0,69	0,72	0,76	0,81	0,67	0,73
ČR	0,51	0,60	0,62	0,65	0,65	0,53	0,57	0,59	0,68	0,72	0,75	0,76	0,63	0,68

* Součet redukovaných měr sňatečnosti (počet sňatků k celkovému počtu osob) pro věky 16–49 let.

Pozn.: Barvou a tučně označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

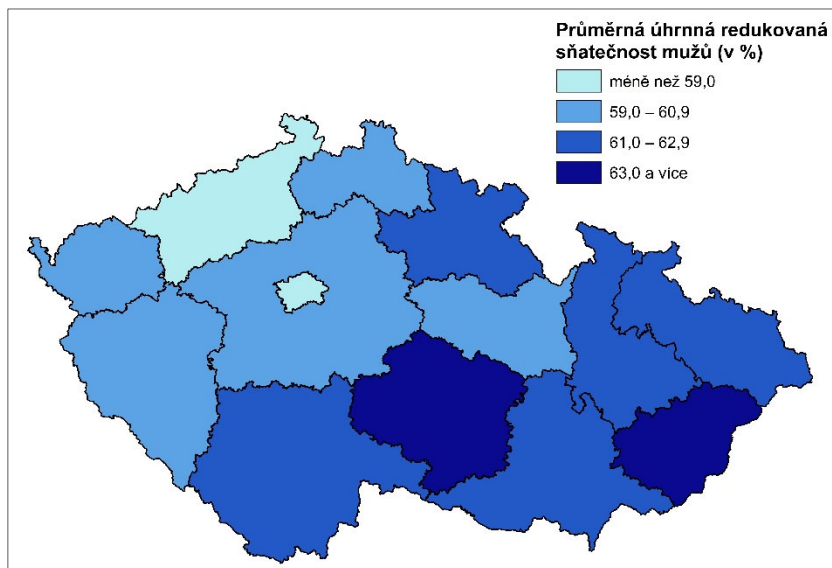
Oproti průměru let 2017–2019 byla úroveň redukované sňatečnosti skoro ve všech krajích v roce 2021 nižší, pouze ve Zlínském kraji u mužů i u žen a v Praze u žen spíše průměrná. Při zachování redukovaných měr sňatečnosti z roku 2021 by uzavřelo ve věku 16–49 let sňatek v jednotlivých krajích 52–65 mužů ze sta,

²² Výpočet intenzity sňatečnosti rozvedených je založen na třídění počtu sňatků rozvedených podle doby od rozvodu a počtu rozvodů před daným počtem let. V případě regionálního třídění však není k dispozici informace o kraji bydliště v době rozvodu předchozího manželství a díky možné změně adresy pobytu muže/ženy během manželství tak nelze zajistit ani zhodnotit vypovídající schopnost takto vypočteného ukazatele na úrovni krajů.

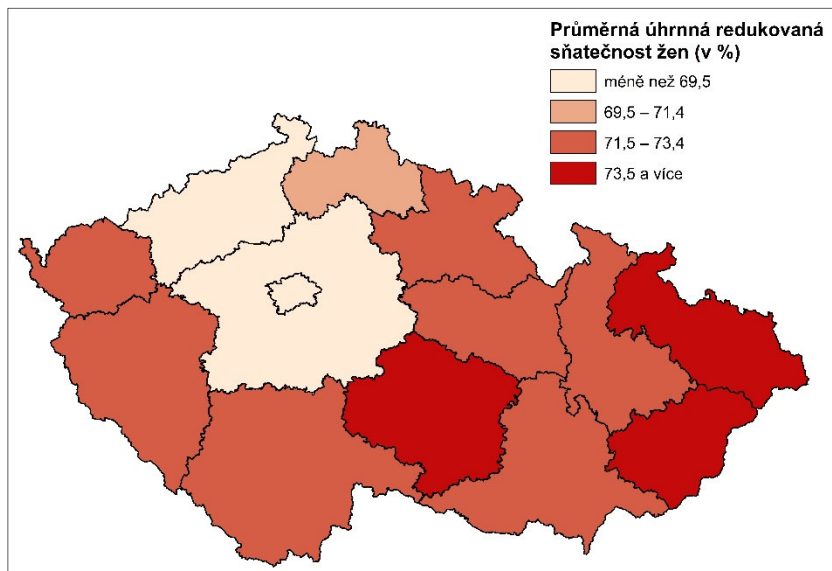

resp. 62–77 žen ze sta. Uvedená minima příslušela u obou pohlaví Praze, stejně jako v předchozích minimálně třech letech, maxima po druhé v řadě stanovil kraj Zlínský. Mezi kraje s nižší intenzitou sňatečnosti se dlouhodobě řadí rovněž kraj Ústecký a u žen kraj Středočeský, naopak mezi kraje s nejvyšší úrovní redukované sňatečnosti Kraj Vysočina a v posledních třech letech i Moravskoslezský kraj.

Obr. 2.2 Úhrnná redukovaná sňatečnost mužů ve věku 16–49 let, průměr let 2017–2021

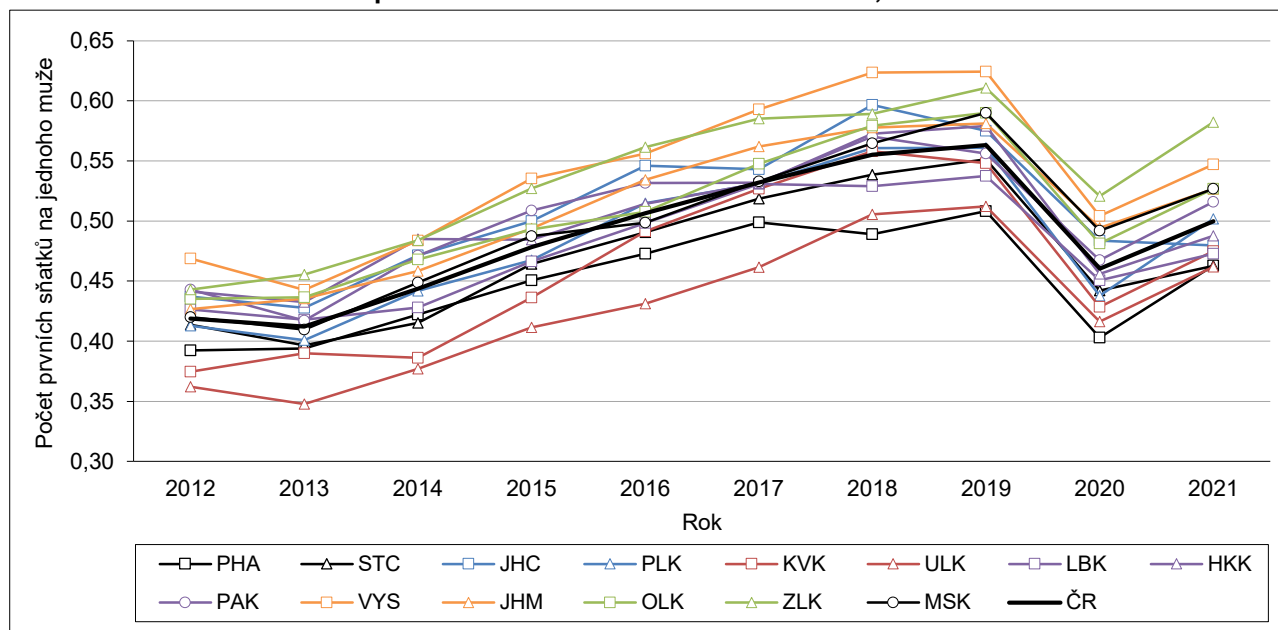
Obr. 2.3 Úhrnná redukovaná sňatečnost žen ve věku 16–49 let, průměr let 2017–2021

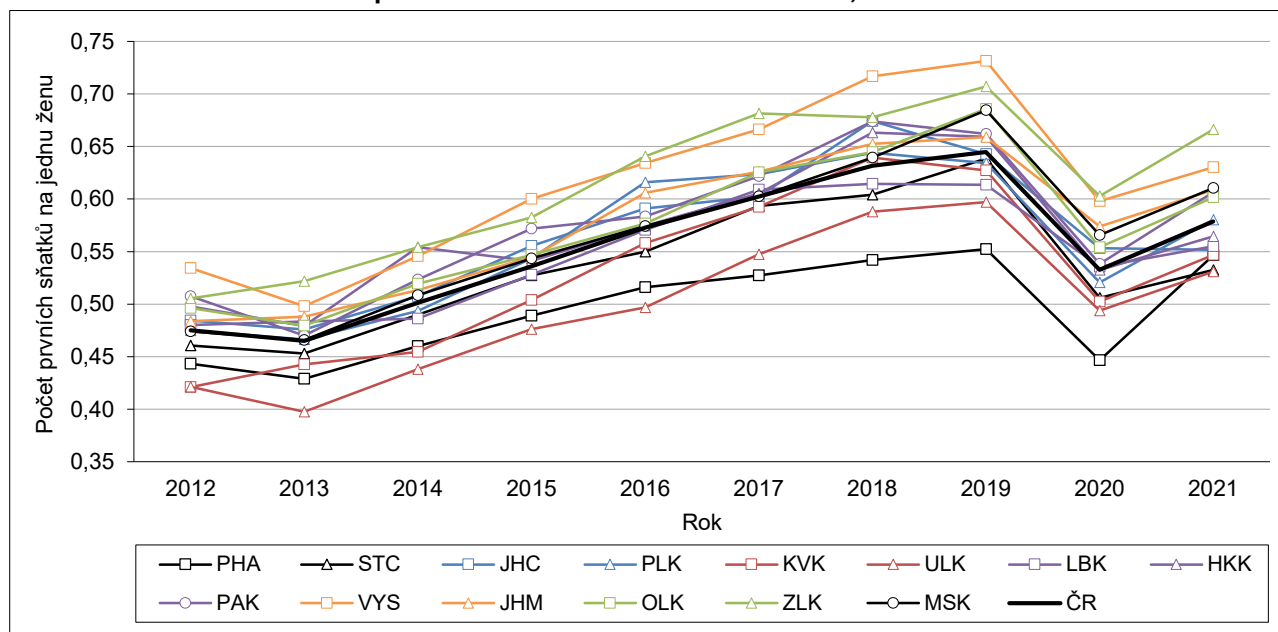
Redukovaná míra sňatečnosti svobodných (počet prvních sňatků na tisíc mužů/žen ve věku 16 až 49 let) měla ve sledovaném období 2012–2021 podobný vývoj (obr. 2.4 a 2.5): nejprve dosáhla ve všech krajích svého lokálního minima a přibližně od roku 2014 meziročně rostla až do roku 2020, kdy se její úroveň výrazně, o 14–22 %, snížila. Následujícího roku (2021) se redukovaná prvosňatečnost naopak skoro ve všech krajích o 4–13 % u obou pohlaví navýšila (nejméně ve Středočeském a Libereckém kraji), přitom ještě více u mužů v Praze a v Plzeňském kraji (o 15 %) a u žen v Praze (o 22 %). Oproti tomu, v Jihočeském kraji meziročně u mužů o 1 % klesla a u žen stagnovala. Svou celorepublikovou úroveň (50 % u mužů a 58 % u žen) se v roce 2021 redukovaná sňatečnost svobodných přiblížila zpět k roku 2016 a v krajích se pohybovala u mužů v rozmezí 46–58 % resp. 53–67 % u žen, přičemž nejnižší byla u obou pohlaví v Ústeckém kraji a nejvyšší ve Zlínském kraji. V roce 2021 nadále platilo rozložení z posledních let, kdy vykazovaly v rámci ČR podprůměrnou intenzitu redukované prvosňatečnosti u obou pohlaví kraje Praha,

Středočeský a Ústecký kraj, naopak nadprůměrnou moravské kraje – Jihomoravský, Olomoucký, Zlínský – a Kraj Vysočina.

Obr. 2.4 Úhrnná redukovaná prvosňatečnost mužů ve věku 16–49 let, 2012–2021

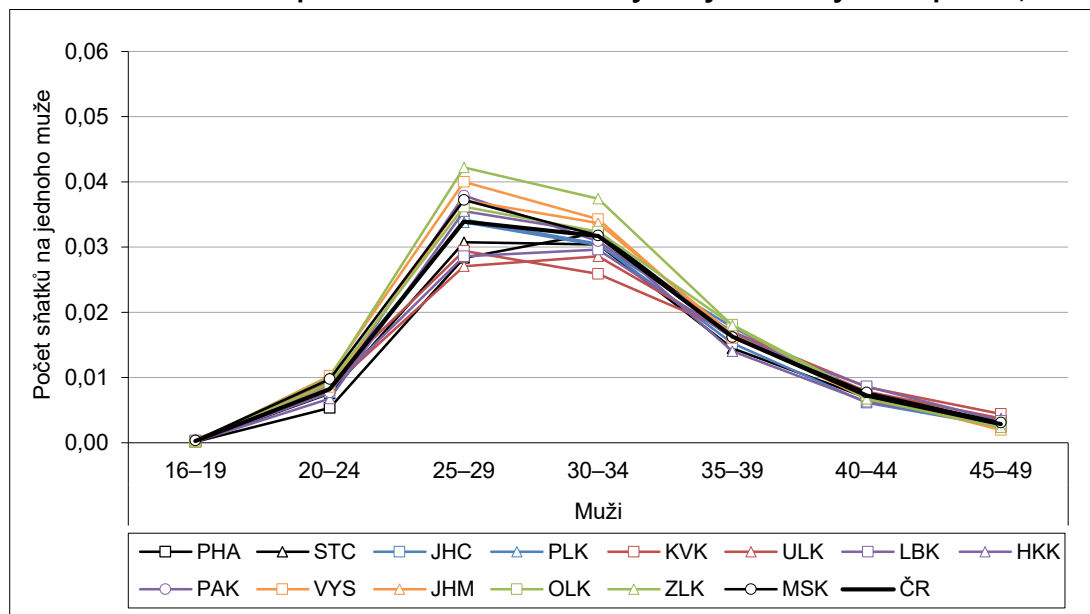
Obr. 2.5 Úhrnná redukovaná prvosňatečnost žen ve věku 16–49 let, 2012–2021

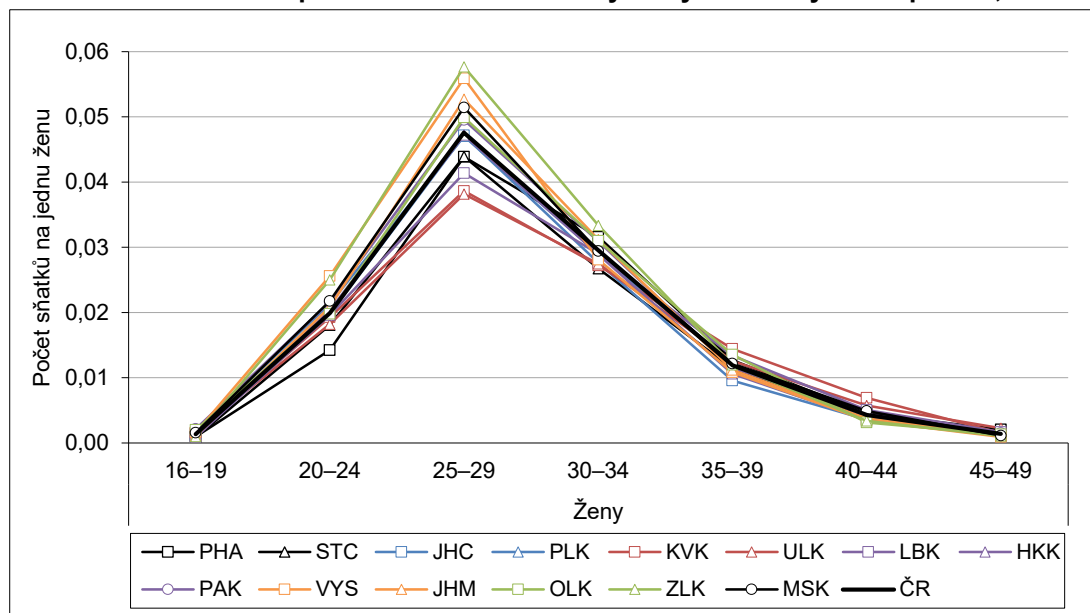
Počet sňatků svobodných na tisíc mužů/žen bývá nejvyšší ve věkové skupině 25–29 let, pouze u mužů v některých krajích připadá maximum až na věkovou skupinu 30–34 let – v roce 2021 tomu tak bylo v Praze, v Ústeckém a Libereckém kraji (obr. 2.6). Ve věkových skupinách 16–19, 20–24, 25–29 i (pouze s drobnými výjimkami) 30–34 let přitom redukovaná prvosňatečnost žen pravidelně převyšuje její úroveň u mužů, ve starších věcích od skupiny 35–39 let je tomu naopak, což souvisí s častějším vstupem mužů do manželství v pozdějším věku.

Obr. 2.6a Redukovaná prvosňatečnost mužů ve vybraných věkových skupinách, 2021

Obr. 2.6b Redukovaná prvosňatečnost žen ve vybraných věkových skupinách, 2021

Průměrný věk ženichů/nevěst při prvním sňatku vycházející z redukovaných měř²³ zaznamenal v průběhu let 2012–2021 své postupné navýšení, kdy vzrostl v porovnání dvou krajních let sledovaného období celorepublikově u mužů o 1,1 let a u žen o 1,5 let, v mezikrajském srovnání nejvíce o 1,7 let u mužů resp. o 2,0 let u žen v Libereckém kraji, naopak nejméně u ženichů o 0,6 let a u nevěst o 0,9 let v Praze. Dlouhodobě je přitom průměrný věk svobodných snoubenců u obou pohlaví nejvyšší právě v Praze (32,6 let u mužů a 30,4 let u žen v roce 2021), dále se ke krajům s vyšším průměrným věkem při prvním sňatku řadí kraje Ústecký a Karlovarský, v posledních letech i kraj Liberecký. Nejnížší průměrný věk svobodných snoubenců pak tradičně připadá na Kraj Vysočina (31,4 let u mužů resp. 28,9 let u žen), nejbližší mu je dále hodnota ve Zlínském kraji (31,5 let u mužů resp. 29,2 let u žen).

²³ V roce 2021 v úhrnu u obou pohlaví o 0,6 let nižší než průměrný věk vycházející z čistých měř prvosňatečnosti.

Tab. 2.6 Průměrný věk při 1. sňatku* podle pohlaví, 2012 a 2016–2021

Kraj	Muži							Ženy						
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hl. město Praha	32,0	32,2	32,1	32,3	32,3	32,4	32,6	29,5	30,1	30,0	30,2	30,4	30,4	30,4
Středočeský	30,7	31,1	31,3	31,4	31,5	31,8	31,9	28,0	28,7	28,9	29,0	29,1	29,5	29,7
Jihočeský	30,7	31,1	31,3	31,3	31,6	31,8	31,8	28,1	28,6	28,9	28,9	29,1	29,3	29,4
Plzeňský	30,7	31,2	31,2	31,2	31,6	31,9	32,0	28,0	28,6	28,7	28,7	29,0	29,4	29,5
Karlovarský	31,6	31,7	31,4	31,8	32,2	32,2	32,4	28,7	29,3	29,1	29,4	29,7	29,8	30,3
Ústecký	31,2	31,7	31,6	32,1	31,8	32,2	32,5	28,3	29,2	29,2	29,6	29,6	30,0	30,3
Liberecký	30,7	31,2	31,4	31,8	31,7	31,9	32,4	28,0	28,8	28,8	29,5	29,2	29,7	30,0
Královéhradecký	30,3	31,1	31,3	31,4	31,4	31,8	31,8	27,9	28,8	28,8	28,8	29,1	29,4	29,4
Pardubický	30,3	30,8	31,1	31,0	31,1	31,4	31,7	27,8	28,4	28,6	28,6	28,8	29,2	29,5
Vysočina	30,3	30,6	30,7	30,7	30,8	31,2	31,4	27,6	28,3	28,3	28,3	28,5	28,6	28,9
Jihomoravský	30,8	31,2	31,3	31,3	31,5	31,7	31,8	28,1	28,7	28,9	28,9	29,1	29,4	29,4
Olomoucký	30,6	31,2	31,4	31,4	31,5	31,8	32,0	28,0	28,9	28,9	28,9	29,0	29,5	29,6
Zlínský	30,6	31,0	31,2	31,4	31,2	31,6	31,5	27,8	28,6	28,7	28,8	28,9	29,0	29,2
Moravskoslezský	30,5	31,0	31,2	31,3	31,4	31,8	31,8	28,0	28,6	28,9	29,0	29,1	29,4	29,5
ČR	30,8	31,2	31,4	31,5	31,5	31,8	32,0	28,2	28,9	29,0	29,1	29,2	29,5	29,7

* Vycházející z redukovaných měr prvossňatečnosti pro věky 16–49 let.

Pozn.: Barvou a tučně označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Sňatky s cizinci

Celorepublikově bylo v roce 2021 sňatků obyvatel Česka alespoň s jedním cizincem mezi snoubenci 12,1 %, historicky nejvyšší podíl. Největší zastoupení měly v rámci posledního desetiletí sňatky s cizincem/cizinci tohoto roku i v polovině krajů²⁴.

Tab. 2.7 Sňatky s alespoň jedním cizincem mezi snoubenci, 2012 a 2016–2021

Kraj	Počet sňatků s alespoň jedním cizincem							Podíl (%) na všech sňatcích v kraji						
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hl. město Praha	994	1 267	1 274	1 269	1 501	1 084	1 432	17,1	19,8	19,3	19,4	21,9	19,9	25,1
Středočeský	514	593	620	679	806	533	709	9,2	9,6	9,5	10,2	11,7	9,5	12,5
Jihočeský	174	205	207	260	280	181	241	6,3	6,5	6,6	7,6	8,5	6,5	9,1
Plzeňský	252	268	247	285	349	250	344	10,1	9,4	8,6	9,4	11,6	10,1	13,0
Karlovarský	157	181	173	180	193	145	181	12,1	12,0	11,2	11,0	12,1	11,8	13,8
Ústecký	253	329	314	331	346	263	347	7,6	8,8	8,0	7,7	8,2	7,5	9,6
Liberecký	179	196	190	208	218	176	237	9,3	9,2	8,3	9,2	9,5	9,2	12,2
Královéhradecký	180	195	184	189	231	159	177	7,7	7,6	6,9	6,8	8,3	7,1	7,8
Pardubický	135	177	173	199	200	161	205	6,1	7,2	7,1	7,5	7,8	7,4	8,9
Vysočina	129	128	161	168	183	118	151	5,8	5,2	6,3	6,2	6,9	5,5	6,7
Jihomoravský	488	658	599	631	714	511	688	9,8	11,3	9,9	10,3	11,6	9,7	12,9
Olomoucký	224	218	216	219	253	167	212	8,4	7,5	7,1	6,8	7,9	6,3	7,6
Zlínský	204	253	239	243	272	183	252	8,4	9,0	8,1	8,5	9,4	7,3	9,5
Moravskoslezský	400	485	496	510	613	406	477	7,7	8,4	8,3	8,1	9,5	7,5	8,5
ČR	4283	5 153	5 093	5 371	6 159	4 337	5 653	9,5	10,2	9,7	9,9	11,2	9,5	12,1

Pozn.: Barvou a tučně označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Stejně jako v letech předchozích byl největší podíl uzavřených manželství, ve kterých měl alespoň jeden ze snoubenců cizí (jinou než českou) státní příslušnost, zaznamenán v Praze (25,1 % v roce 2021; 21,1 % v průměru let 2017–2021), s odstupem pak v Karlovarském kraji (13,8 % v roce 2021; 12,0 % v pětiletém

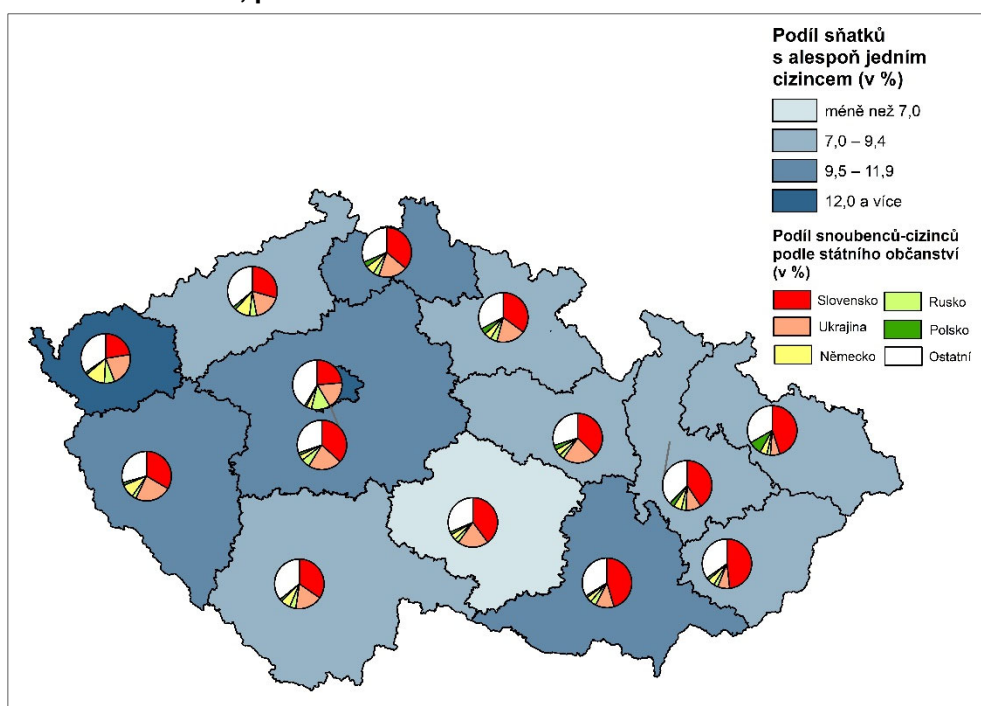
²⁴ V Praze, Středočeském, Jihočeském, Plzeňském, Libereckém, Pardubickém a Jihomoravském kraji. V dalších šesti krajích (Karlovarský, Ústecký, Královéhradecký, Olomoucký, Zlínský, Moravskoslezský) byla jejich váha nejvyšší v roce 2014, v Kraji Vysočina v roce 2015.

průměru), a naopak nejnižší v Kraji Vysočina (6,7 % v roce 2021; 6,3 % v pětiletém průměru). V ostatních krajích se podíl těchto sňatků v roce 2021 pohyboval mezi 8–13 %, v průměru let 2017–2021 v rozmezí 7–11 %.

V osmi krajích ČR si ženich s českým státním občanstvím nejčastěji bral v roce 2021 za manželku Slovenku, jako druhou nejčastěji Ukrajinu nebo v případě Moravskoslezského kraje Polku. Zbýlých šest krajů (Karlovarský, Liberecký, Královéhradecký, Pardubický, Vysočina a Olomoucký kraj) mělo opačné pořadí – čteněji v nich byly mezi nevěstami českých ženichů Ukrajinky než Slovenky. Nevěsty s českým státním občanstvím pojal ve všech krajích v roce 2021 nejčastěji za manžela-cizince Slovák, na druhém místě Němce, pouze v případě Moravskoslezského kraje šlo o Poláka.

Obr. 2.7 Podíl sňatků s alespoň jedním cizincem (v %) a struktura snoubenců-cizinců podle státního občanství, průměr let 2017–2021

Úhrnný pohled na všechny snoubence-cizince během posledního pětiletého období let 2017–2021 pak ukazuje, že největší zastoupení v krajích mezi snoubenci-cizinci mají obecně občané ze Slovenska, nicméně jejich konkrétní váha se na úrovni krajů pohybovala poměrně v širokém rozpětí od 22 % v Karlovarském kraji po 48 % v kraji Zlínském. Obecně druhou nejčtenější skupinu snoubenců-cizinců tvořili Ukrajinci s podílem od 8 % ve Zlínském kraji po 24 % v kraji Pardubickém. Jedinou výjimku představovala struktura snoubenců-cizinců v Moravskoslezském kraji, kde druhé místo obsadili občané Polska (9 %). Třetí místo (s 4–13% podílem) pak patřilo ve většině krajů občanům Německa, v Praze, Středočeském a Jihomoravském kraji občanům Ruska (s 12%, 6% a 4% podílem) a v Moravskoslezském kraji (s 6% podílem) občanům Ukrajiny.

3 Rozvodovost

Ve všech krajích²⁵ ČR měl počet rozvodů v uplynulém desetiletí klesající trend. Rozvody vyššího jak prvního pořadí představovaly v roce 2021, stejně jako v předchozích letech, v krajích jednu sedminu až jednu čtvrtinu všech rozvodů, s největším zastoupením na západě Čech. Zhruba tři pětiny rozvodů (58–64 % v jednotlivých krajích) ukončily platnost manželství muže a ženy se společným nezletilým dítětem. Úroveň rozvodovosti se v roce 2021 pohybovala mezi 33,7 % (Kraj Vysočina) až 51,5 % (Středočeský kraj) s průměrnou délkou trvání manželství při rozvodu 12,5–14,7 let.

Během posledního desetiletí měl počet rozvodů ve všech krajích ČR klesající trend, úbytky však nebyly každoroční. V porovnání let 2012 a 2021 se republikový úhrn snížil o 20 %, na úrovni čísel za kraje byl pokles největší v Karlovarském a Ústeckém kraji (o 28 % resp. 29 %) a nejmenší v kraji Středočeském a Vysočina (o 12 % resp. 13 %). V roce 2021 meziročně nejvýrazněji ubylo rozvodů v Praze (o 8,7 %) a v Ústeckém kraji (o 7,2 %), pouze ve dvou krajích (ve Zlínském a Jihomoravském kraji) bylo rozvodů meziročně více (o 5 % resp. 6 %). Nejvíce rozvodů je pravidelně evidováno u obyvatel Středočeského kraje, v pořadí na dalších třech místech se střídají kraje Praha, Jihomoravský a Moravskoslezský, naopak nejnižší roční úhrny rozvodů dlouhodobě vykazuje díky malé populaci Karlovarský kraj.

V roce 2021, i v předešlých letech 2019 a 2020, se ve všech krajích nejvíce svazků rozvedlo na základě společného návrhu obou manželů na rozvod²⁶. Podle posledních údajů se zastoupení tohoto typu návrhu na všech rozvodech pohybovalo mezi 46,9 % (v Libereckém kraji) a 59,4 % (v Praze). Druhou nejpočetnější skupinu představovaly rozvody iniciovány ženou, které se podílově v krajích pohybovaly mezi 25,0 % (Praha) a 35,0 % (Liberecký kraj). Zbýlých 14,0–19,0 % případů se týkalo rozvodů, kdy navrhovatelem byl muž.

Tab. 3.1 Rozvody, 2012 a 2016–2021

Kraj	Rozvody celkem							Navrhovatel rozvodu 2021 (v %)		
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Muž	Žena	Oba
Hl. město Praha	2 788	2 715	2 860	2 798	2 743	2 633	2 404	15,6	25,0	59,4
Středočeský	3 614	3 524	3 768	3 397	3 381	3 209	3 177	17,0	30,2	52,8
Jihočeský	1 595	1 532	1 498	1 439	1 433	1 345	1 276	19,0	31,3	49,6
Plzeňský	1 452	1 380	1 356	1 386	1 279	1 207	1 149	16,5	32,2	51,3
Karlovarský	880	739	734	678	694	672	633	18,2	32,7	49,1
Ústecký	2 294	2 245	2 252	2 106	2 022	1 745	1 619	18,0	32,2	49,8
Liberecký	1 142	1 102	1 158	1 000	1 180	991	929	18,1	35,0	46,9
Královéhradecký	1 354	1 300	1 343	1 273	1 286	1 124	1 068	15,4	28,4	56,2
Pardubický	1 275	1 171	1 327	1 120	1 117	1 012	955	15,2	27,7	57,1
Vysočina	995	945	1 100	1 064	1 030	890	863	15,9	26,8	57,4
Jihomoravský	3 001	2 758	2 867	2 684	2 631	2 266	2 392	14,8	26,5	58,7
Olomoucký	1 526	1 432	1 430	1 417	1 377	1 255	1 237	18,5	33,5	47,9
Zlínský	1 327	1 228	1 246	1 285	1 274	1 033	1 087	14,0	27,9	58,1
Moravskoslezský	3 159	2 925	2 816	2 666	2 694	2 352	2 318	14,8	29,1	56,1
ČR	26 402	24 996	25 755	24 313	24 141	21 734	21 107	16,3	29,4	54,3

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

²⁵ Územně jsou rozvody tříděny podle posledního společného bydliště manželů.

²⁶ Společný návrh na rozvod manželství je možné podávat od 1. 1. 2014 (na základě nového občanského zákoníku §755–758 a zákona č. 292/2013 sb., o zvláštních řízeních soudních), statisticky zachycen je od roku 2015.

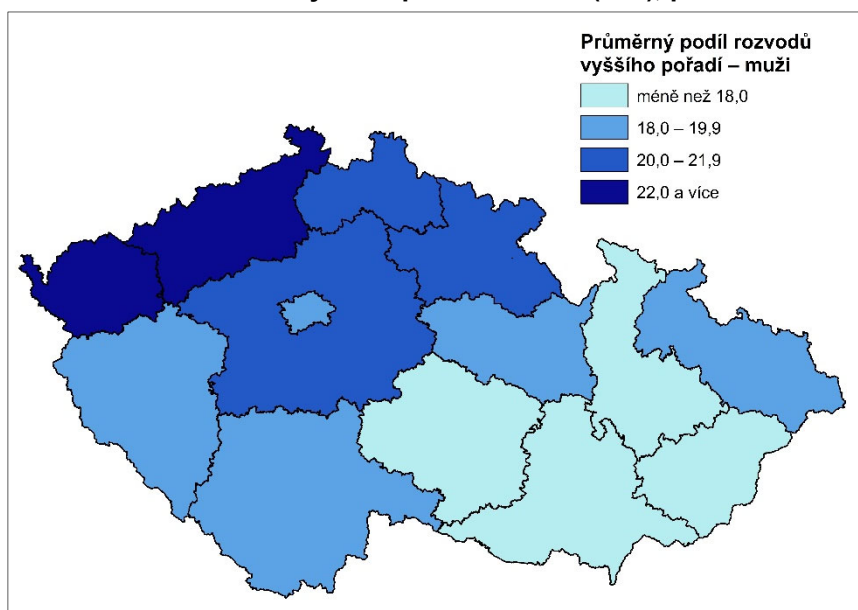
Zastoupení rozvodů 2. a vyššího pořadí na všech rozvodech bývá dlouhodobě na úrovni republiky pětinové, přitom nejvyšší podíly těchto rozvodů evidují běžně kraje Karlovarský, Ústecký a Liberecký, naopak nejnižší obvykle kraje Zlínský a Vysočina. V roce 2021 byl nejvyšší podíl rozvodů vyššího pořadí u obyvatel Karlovarského kraje, a to 24,0 % u mužů resp. 23,1 % u žen, naopak nejnižším podílem těchto rozvodů disponoval u mužů Kraj Vysočina (15,8 %) a u žen Olomoucký kraj (15,0 %).

Tab. 3.2 Podíl rozvodů vyššího pořadí (%) podle pohlaví, 2012–2021 (výběr let)

Kraj	Muži				Ženy			
	2012	2016	2021	2017–2021	2012	2016	2021	2017–2021
Hl. město Praha	20,9	19,7	17,0	18,9	19,5	18,3	15,5	16,4
Středočeský	19,2	20,6	19,2	20,3	19,2	20,3	18,3	19,4
Jihočeský	20,8	20,1	18,5	19,5	21,2	18,8	21,0	20,5
Píseňský	19,8	21,8	19,8	19,0	20,9	21,2	20,8	19,4
Karlovarský	26,6	26,7	24,0	23,9	24,7	26,1	23,1	22,4
Ústecký	23,1	24,4	22,7	23,4	22,8	24,5	22,4	22,8
Liberecký	25,3	21,5	22,0	21,5	25,3	22,5	22,1	21,1
Královéhradecký	19,7	22,5	20,7	20,9	19,7	20,3	20,6	20,8
Pardubický	19,5	18,5	18,3	18,3	19,0	19,6	17,5	18,0
Vysočina	17,1	14,6	15,8	15,4	17,0	15,3	16,3	16,1
Jihomoravský	16,5	16,0	17,2	16,4	16,3	15,5	16,3	15,7
Olomoucký	18,1	18,2	17,2	16,6	17,6	16,3	15,0	16,0
Zlínský	12,7	14,6	16,0	15,1	13,2	16,0	15,5	14,9
Moravskoslezský	17,3	18,8	19,4	18,6	16,8	17,9	19,1	18,1
ČR	19,4	19,7	18,9	19,1	19,1	19,2	18,4	18,5

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce/období.

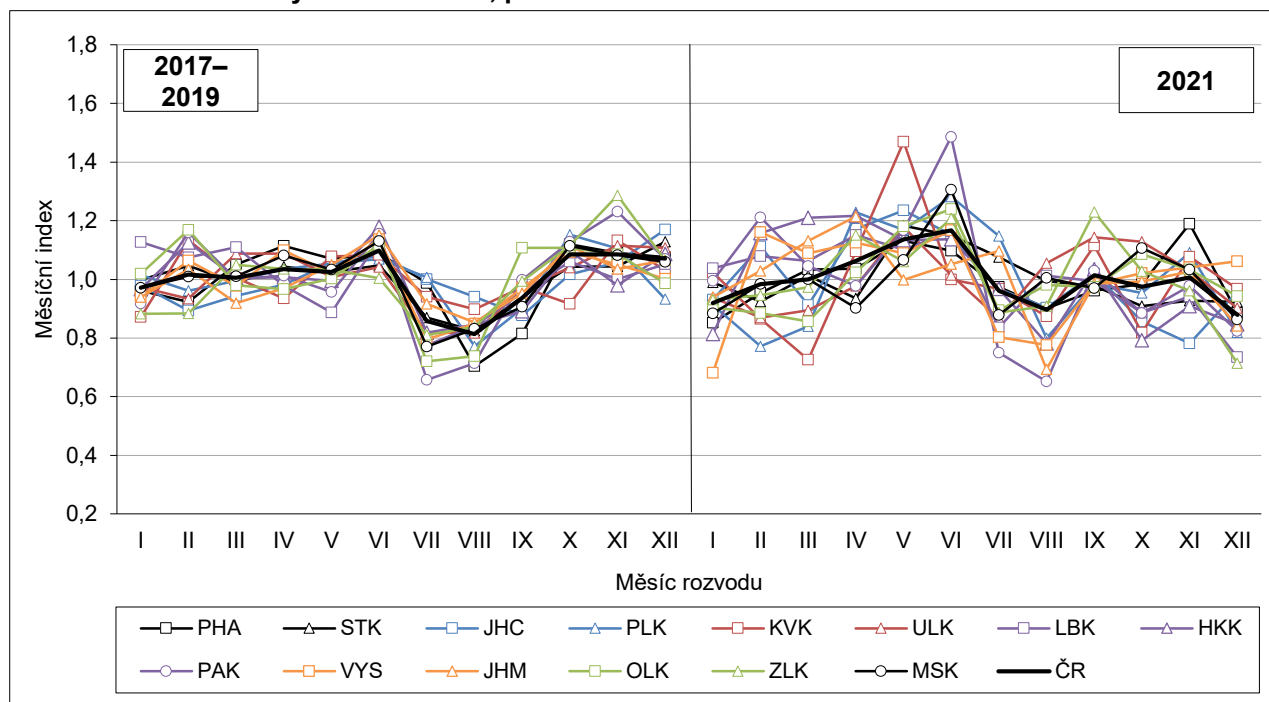
Obr. 3.1 Podíl rozvodů vyššího pořadí u mužů (v %), průměr let 2017–2021

Pozn.: Stejně regionální rozložení lze sledovat i u žen s výjimkou Prahy, kde průměrný podíl rozvodů vyššího pořadí dosáhl 16,4 %, tedy spadl do nejnižší kategorie „méně než 18,0“ procent.

Sezónnost²⁷

Po specifickém²⁸ roce 2020 – prvním roce epidemie covidu-19 – se sezónnost rozvodovosti v podstatě navrátila k tradičnímu obrazu, jenž se vyznačoval poměrně pravidelným rozložením rozvodů do jednotlivých kalendářních měsíců roku s lehkým oslabením v období letních prázdnin. V roce 2021 nejvíce rozvodů nabylo právní moc nejčastěji (v 10 krajích) v měsíci květen nebo červen, nejnižší počet rozvádějících se manželství zaznamenávaly kraje různě během roku a v žádném měsíci se nesešly více jak 3 kraje se svým minimem. Většina měsíčních indexů (udávají poměr mezi měsíčním počtem rozvodů a průměrným měsíčním počtem daného roku) nabyla hodnot v intervalu 0,7–1,3 (mimo toto rozpětí byly pouze 2 měsíční indexy, přičemž na úrovni jednotlivých let a krajů nejsou dočasné výkyvy neobvyklé). V porovnání s tříletým průměrem z let 2017–2019 byl v roce 2021 ve většině krajů nízký měsíční index pro prosinec²⁹.

Obr. 3.2 Měsíční indexy* rozvodovosti, průměr let 2017–2019 a rok 2021

* Měsíční index vypovídá o poměru měsíčního počtu rozvodů a průměrnému měsíčnímu počtu daného roku v daném kraji. Jedná se o očištěný index (po přepočtu na stejný počet dnů v měsíci).

Rozvody podle počtu nezletilých dětí

Podíl rozvodů s nezletilými dětmi se na celorepublikové úrovni pohyboval v období let 2012–2021 mezi 57 a 61 %, v čase s mírně rostoucí tendencí, přitom nejvyšší byl právě v posledním sledovaném roce (tab. 3.3). V jednotlivých krajích dosahoval v roce 2021 hodnot v rozmezí 57,6 % (Praha) až 63,6 % (Jihomoravský kraj). Meziročně se zastoupení rozvodů s nezletilými dětmi na všech rozvodech skoro ve všech krajích navýšilo (v Moravskoslezském kraji až o 4,9 p. b.), pouze ve Středočeském kraji a v Kraji Vysočina šlo spíše o stagnaci (+– 0,3 p. b.) a v Jihočeském kraji se podíl rozvodů s dětmi mírně snížil (–0,8 p. b.).

²⁷ Rozvody jsou tříděny do jednotlivých měsíců roku podle měsíce nabytí právní moci rozsudku o rozvodu manželství.

²⁸ Protiepidemická opatření (zejm. omezení činnosti soudů v době nouzového stavu) se projevila jejich výrazným oslabením v jarních měsících a následným odkladem na pozdější dobu.

²⁹ Zatímco v průměru let 2017–2019 dosahoval měsíční index prosince v jednotlivých krajích hodnot 0,93–1,17, v roce 2021 byl v intervalu 0,73–1,06, resp. v 10 krajích byl oproti průměru o 0,19–0,35 nižší. (Podobně došlo k oslabení prosince i v roce 2016.)

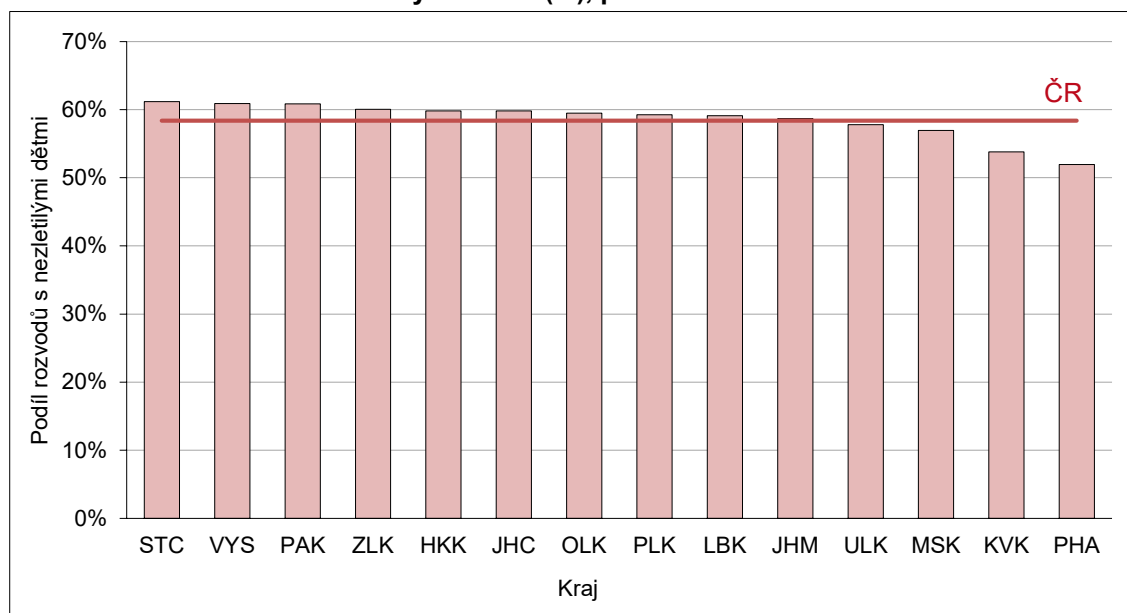
Tab. 3.3 Rozvody podle počtu nezletilých dětí žijících v manželství, 2012–2021 (výběr let)

Kraj	Rozvody s nezletilými dětmi (%)			Počet nezletilých dětí v rozved. manželstvích			Průměrný počet nezletilých dětí*		Rozvody 2021 podle počtu nezletilých dětí		
	2012	2016	2021	2012	2016	2021	2012	2021	1 dítě	2 děti	3+ dětí
Hl. město Praha	49,9	53,0	57,6	1 993	2 155	2 171	1,43	1,57	693	614	78
Středočeský	59,6	62,0	62,6	3 227	3 453	3 218	1,50	1,62	934	906	149
Jihočeský	57,4	61,7	60,3	1 414	1 475	1 224	1,54	1,59	375	347	47
Plzeňský	59,4	58,9	61,4	1 301	1 226	1 102	1,51	1,56	354	316	36
Karlovarský	55,2	53,3	57,7	686	592	571	1,41	1,56	193	146	26
Ústecký	57,8	57,3	57,9	1 956	1 947	1 433	1,48	1,53	515	361	62
Liberecký	55,9	60,3	61,6	992	1 018	910	1,55	1,59	283	242	47
Královéhradecký	57,2	60,7	63,0	1 184	1 260	1 089	1,53	1,62	316	307	50
Pardubický	61,1	61,1	63,6	1 189	1 163	976	1,53	1,61	298	260	49
Vysočina	64,1	63,3	60,4	1 016	962	859	1,59	1,65	228	250	43
Jihomoravský	57,0	59,6	63,6	2 621	2 525	2 427	1,53	1,59	736	682	104
Olomoucký	60,3	58,7	61,2	1 409	1 311	1 212	1,53	1,60	351	361	45
Zlínský	58,7	60,0	62,6	1 205	1 169	1 117	1,55	1,64	304	326	51
Moravskoslezský	57,5	57,3	59,1	2 790	2 599	2 135	1,54	1,56	714	569	86
ČR	57,5	58,9	60,9	22 983	22 855	20 444	1,51	1,59	6 294	5 687	873

* Průměrný počet nezletilých dětí v rozvedených manželstvích s nezletilými dětmi.

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Z pohledu desetiletých průměrů podílu rozvodů s nezletilými dětmi v krajích vykazoval nejvyšší podíl Středočeský kraj (průměr let 2012–2021 činil 61,3 %; 62,6 % v roce 2021), Pardubický kraj a Kraj Vysočina (průměr v obou případech 61,1 %; 63,6 % resp. 60,4 % v roce 2021), naopak nejnižší úroveň dosáhlo zastoupení rozvodů s dětmi v Praze (průměr 52,1 %; 57,6 % v roce 2021), dále v Karlovarském (průměr 54,1 %; 57,7 % v roce 2021) a v Moravskoslezském kraji (průměr 57,1 %; 59,1 % v roce 2021). Zatímco před deseti lety byl podíl rozvodů s nezletilými dětmi v Praze nejnižší z krajů jednoznačně (tab. 3.3), v posledních dvou letech si byly čtyři nejnižší podíly příslušných krajů blízké.

Obr. 3.3 Podíl rozvodů s nezletilými dětmi (%), průměr za období 2012–2021

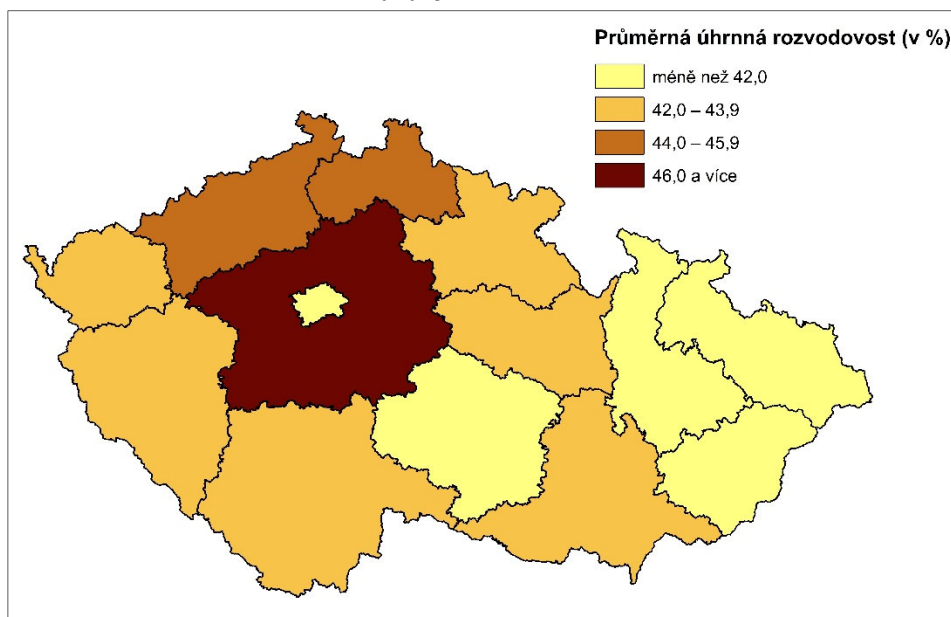
Průměrný počet nezletilých dětí v rozvedených manželstvích s nezletilými dětmi měl v průběhu posledních deseti let rostoucí trend, kdy se jeho rozpětí v krajích zvýšilo z 1,41–1,59 v roce 2012 na 1,53–1,65 v roce 2021. Za uvedeným maximem v roce 2021, které patřilo Kraji Vysočina, byl hned druhý v pořadí Zlínský kraj (1,64), třetí Středočeský kraj a Královéhradecký kraj (1,62), naopak za minimem (1,53 v Ústeckém kraji) s mírným odstupem Plzeňský, Karlovarský a Moravskoslezský kraj (1,56).

V rámci struktury rozvodů podle počtu nezletilých dětí tvoří pravidelně nejčetnější skupinu ukončená manželství bez nezletilých dětí³⁰ – v roce 2021 zahrnovala v krajích 36–42 % rozvodů s nejmenším podílem v Pardubickém a s největším v Praze a dále v Karlovarském a Ústeckém kraji. Rozvody rodin s jedním či dvěma dětmi pak představovaly (každá skupina) kolem 22–32 % rozvodů a nejméně zastoupeny byly rozvody párů s třemi a více nezletilými dětmi (3–5 %). Pokud se podíváme pouze na rozvedená manželství s nezletilými dětmi v rodině (tab. 3.3), v roce 2021 se podíl rodin s jedním dítětem pohyboval na úrovni krajů v rozmezí 47–55 % (nejméně Středočeský kraj; nejvíce Ústecký kraj), přičemž ve většině krajů šlo o nejpočetnější skupinu rozvodů s dětmi, pouze v Kraji Vysočina, Olomouckém a Zlínském kraji jich bylo procentuálně méně než rodin s dvěma dětmi. Rozvedená manželství s dvěma dětmi tvořila v krajích 38–48 % (nejméně Ústecký kraj, nejvíce Vysočina, Olomoucký a Zlínský) a se třemi a více dětmi zbylých 5 (Plzeňský kraj) až 8 % (kraj Liberecký, Pardubický, Vysočina).

Úhrnná rozvodovost

Hodnocení intenzity rozvodovosti bývá běžně založeno na mírách rozvodovosti podle délky trvání manželství, tj. poměru počtu rozvodů v dané délce trvání manželství a počtu sňatků uzavřených před daným počtem let. Pro správnou (metodicky čistou) aplikaci tohoto výpočtu v regionálním pohledu však chybí u rozvodu údaj o adrese bydliště při uzavření sňatku, který by umožnil správné přiřazení rozvodu k původnímu souboru sňatků dle kraje bydliště (a očistit tato data nelze ani z přebíraných administrativních dat o migraci). V krajích s vysokou mírou registrované migrace je tak intenzita rozvodovosti vypočtená z dostupných údajů do určité míry migrací ovlivněna. To se týká zejména Středočeského kraje, kde vypočtené údaje rozvodovost částečně nadhodnocují, opačným směrem pak může působit migrace (emigrace) například na údaj o úhrnné rozvodovosti v kraji Moravskoslezském.

Obr. 3.4 Úhrnná rozvodovost (%), průměr let 2017–2021

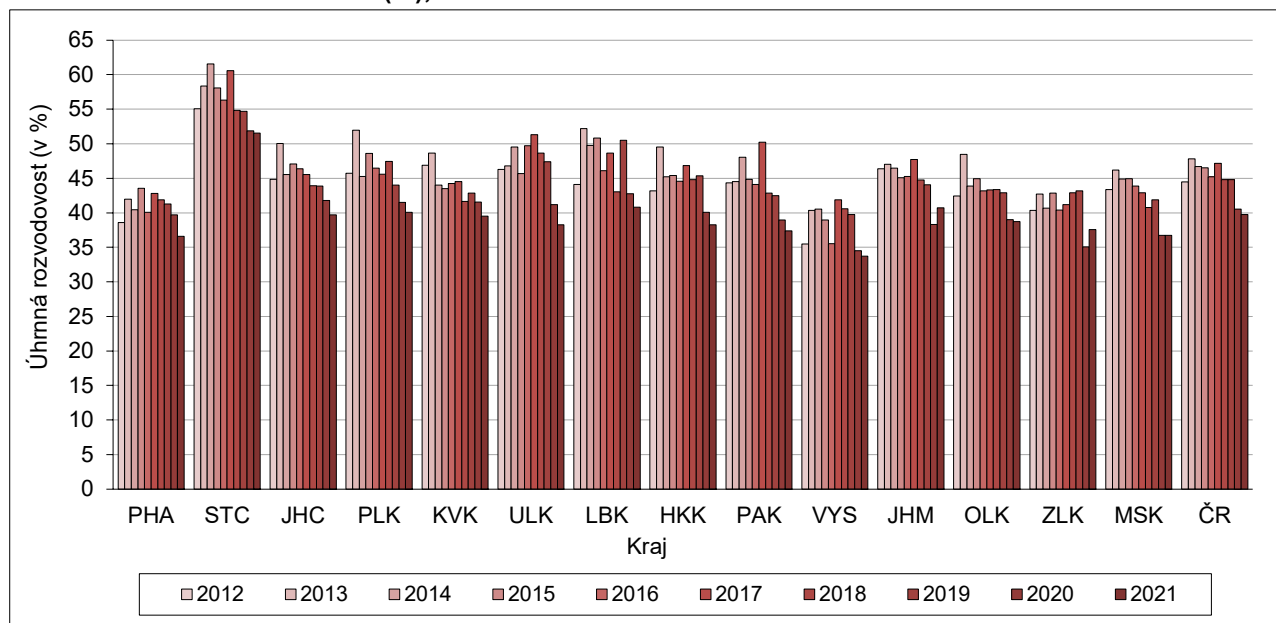
Při setrvání měř rozvodovosti v jednotlivých délkách trvání manželství na úrovni z roku 2021 by rozvodem v ČR skončilo 39,7 % manželství, nejméně od počátku století. Po výrazném propadu v roce 2020 (pokles o 4,2 p. b. na 40,6 %, zatímco v letech 2012–2019 dosahovala 44,5–47,8 %) se její úroveň v roce 2021 meziročně snížila o dalších 0,8 p. b. Na úrovni krajů se meziroční pokles rozvodovosti v roce 2021 vyhnul

³⁰ Nemusí jít nutně o manželské páry vždy bezdětné, tato skupina zahrnuje i rozvody párů, jejichž dítě/děti jsou již v době rozvodu zletilé.

pouze Jihomoravskému a Zlínskému kraji (nárůst o 2,4 resp. 2,5 p. b.), šlo ale o kraje, ve kterých bylo výraznější meziroční snížení úrovně rozvodovosti zaznamenáno o rok dříve (obr. 3.5).

Regionální rozložení se v roce 2021 od předchozích let výrazně neodchýlilo a nejvyšší úhrnnou rozvodovost vykazovali nadále obyvatelé Středočeského kraje³¹ (51,5 % – jediná výrazně nadprůměrná hodnota), s odstupem o necelých 11 p. b. druhou nejvyšší rozvodovost obyvatelé Libereckého kraje (40,8 %). Naopak nejnižší byla úroveň rozvodovosti v Kraji Vysočina (33,7 %), dále v Praze (36,6 %) a Moravskoslezském kraji (36,7 %). Dlouhodobě (dle průměru za období 2017–2021, viz obr. 3.4) ke krajům s nejvyšší úhrnnou rozvodovostí patří ještě mimo zmíněných Ústecký a Plzeňský kraj, naopak ke krajům s nejnižší úrovní rozvodovosti Olomoucký a Zlínský kraj.

Obr. 3.5 Úhrnná rozvodovost (%), 2012–2021

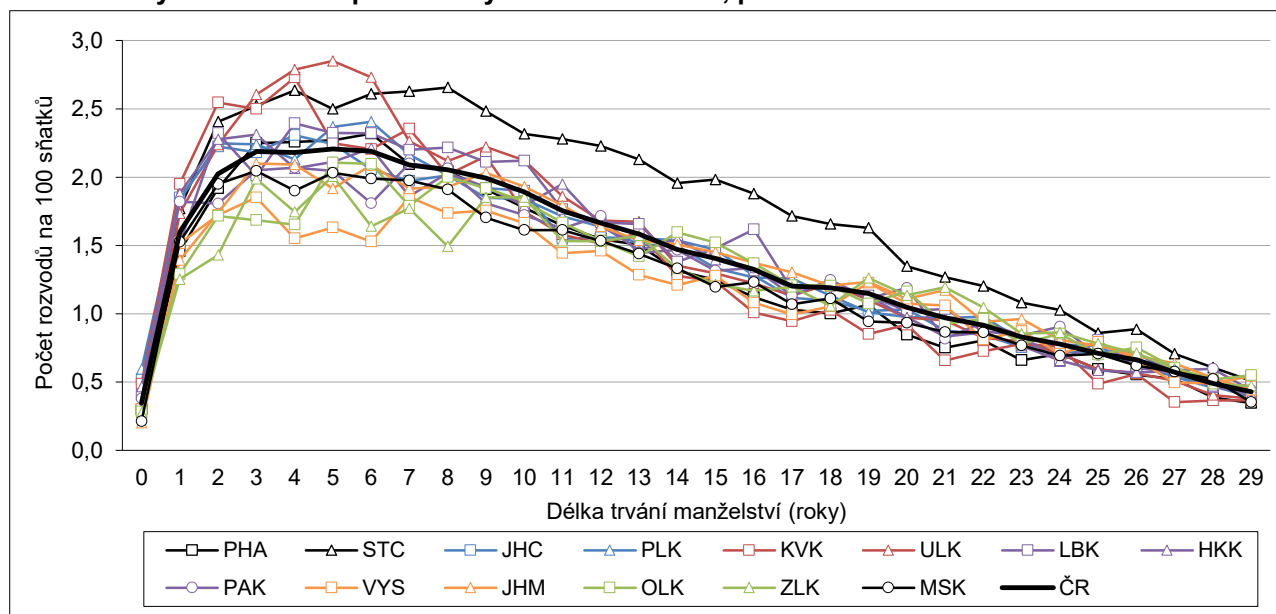
V průběhu let 2012–2021 docházelo k prodlužování průměrné délky trvání manželství u rozvodu (byť nepravidelnému), kdy na úrovni krajů se posunula z rozpětí 11,8–13,9 roku (rozvody roku 2012) na 12,5–14,7 roku (rozvody roku 2021). Největší nárůst v porovnání počátečního a koncového roku posledního desetiletí zaznamenal Kraj Vysočina a Olomoucký kraj (v obou případech prodloužení o 1,4 roku), nejnižší pak Pardubický (o 0,3 roku) kraj. Dlouhodobě nejvyšší průměrnou délku trvání manželství při rozvodu mají moravské kraje Olomoucký, Zlínský a Kraj Vysočina (v roce 2021 v uvedeném pořadí v rozmezí 14,4–14,7 let), přičemž ta odráží zejména tamější nízkou rozvodovost v kratších délkách manželství (obr. 3.6). Naopak nejkratší manželství, trvající v průměru méně než 13 let, bývají rozváděna v kraji Karlovarském a Ústeckém (tab. 3.4). Avšak zatímco profil měr rozvodovosti podle délky trvání manželství (obr. 3.6) napovídá, že v Ústeckém kraji je krátká průměrná délka manželství při rozvodu spjata s vysokou rozvodovostí v kratších délkách trvání manželství, v Karlovarském kraji k ní přispívá také nižší rozvodovost v delších délkách trvání.

³¹ Vzhledem k významným ziskům obyvatel migrací je však jisté, že určitá část rozvedených měla v době sňatku bydliště v jiném než Středočeském kraji, což znamená, že vstupní počet sňatků, který byl použit do jmenovatele při výpočtu rozvodovosti, je nižší, než by měl být – tím dochází k nadhodnocení intenzity rozvodovosti v daném kraji.

Tab. 3.4 Rozvodovost a délka trvání manželství při rozvodu, 2012–2021

Kraj	Úhrnná rozvodovost (%)							Průměrná délka trvání manželství při rozvodu						
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hl. město Praha	38,6	40,1	42,8	41,9	41,3	39,7	36,6	12,6	12,6	12,4	12,9	13,0	13,3	13,2
Středočeský	55,1	56,3	60,6	54,8	54,7	51,8	51,5	12,6	13,1	13,2	13,5	13,7	13,8	13,7
Jihočeský	44,8	46,4	45,5	43,9	43,9	41,8	39,7	12,8	12,7	13,0	13,1	13,7	13,1	13,2
Plzeňský	45,7	46,5	45,6	47,5	44,0	41,5	40,1	12,5	12,7	13,4	12,8	12,8	13,3	13,2
Karlovarský	46,9	44,2	44,5	41,6	42,8	41,5	39,5	11,8	12,0	12,2	11,9	12,1	12,5	12,5
Ústecký	46,3	49,7	51,3	48,6	47,4	41,2	38,2	12,1	12,6	12,3	12,7	12,4	12,6	12,8
Liberecký	44,1	46,1	48,7	43,0	50,5	42,8	40,8	12,7	13,1	13,6	13,0	13,5	14,0	13,2
Královéhradecký	43,2	44,6	46,9	44,8	45,3	40,1	38,3	12,6	13,2	13,0	13,0	13,3	13,4	13,4
Pardubický	44,3	44,1	50,2	42,8	42,5	39,0	37,4	13,3	12,9	13,4	13,5	13,9	14,2	13,6
Vysočina	35,5	35,5	41,9	40,6	39,8	34,5	33,7	12,9	14,0	13,8	14,2	14,0	14,5	14,4
Jihomoravský	46,4	45,3	47,7	44,8	44,1	38,3	40,7	13,3	13,8	13,7	14,0	14,2	14,3	14,2
Olomoucký	42,4	43,2	43,3	43,3	42,9	39,0	38,7	13,3	13,5	14,0	14,1	14,0	14,3	14,7
Zlínský	40,3	40,4	41,2	42,9	43,2	35,1	37,6	13,9	14,1	14,5	14,4	14,1	14,7	14,4
Moravskoslezský	43,4	43,9	42,9	40,8	41,9	36,7	36,7	13,1	13,3	13,2	13,9	13,5	14,0	13,6
ČR	44,5	45,2	47,2	44,8	44,8	40,6	39,7	12,8	13,1	13,2	13,4	13,5	13,7	13,6

Pozn.: Barvou a tučně označeny nejvyšší hodnoty a pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Obr. 3.6 Míry rozvodovosti podle délky trvání manželství, průměr let 2017–2021

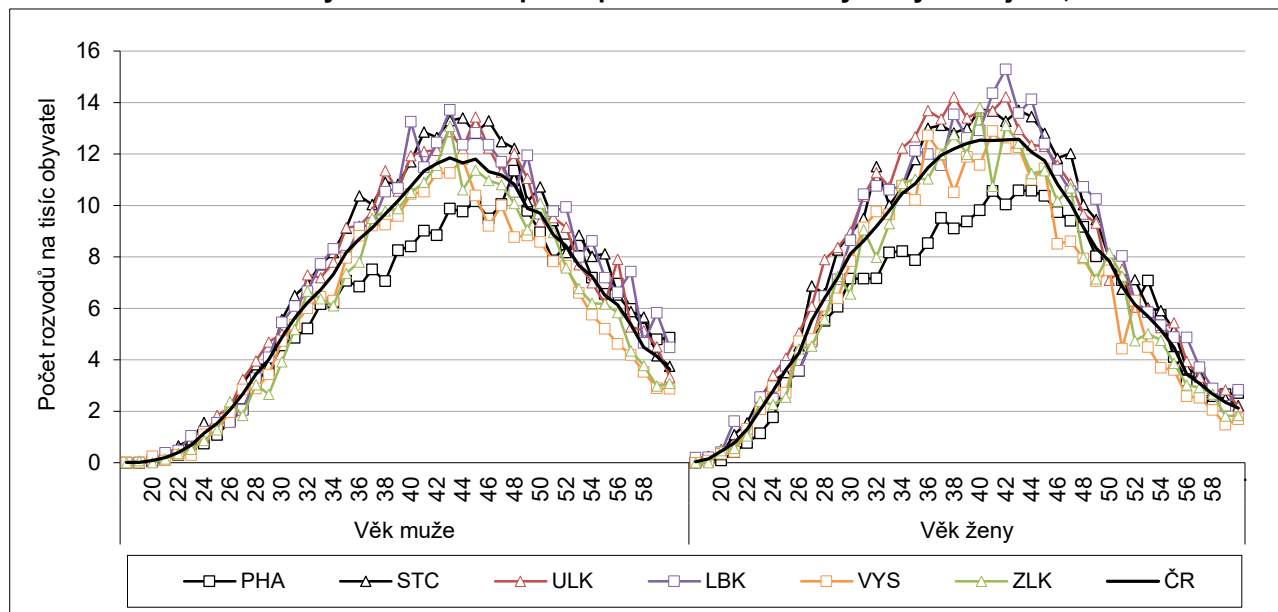
Míry rozvodovosti podle věku

Pro hodnocení úrovně rozvodovosti na regionální úrovni je možné využít tzv. redukované míry rozvodovosti, které jsou oproti úhrnné rozvodovosti nezávislé na vývoji počtu sňatků v daném kraji, neboť vycházejí z počtu rozvodů v daném věku muže/ženy vztáženém k celkovému počtu mužů/žen ve stejném věku v kraji. I v případě redukovaných měr rozvodovosti jsou však vypovídající schopnosti o úrovni rozvodovosti na krajské úrovni omezené, neboť kraje nemají stejnou strukturu osob podle věku a rodinného stavu (a nestejný podíl ženatých/vdaných z celkové populace v daném věku, kteří se reálně mohou rozvést, tak v krajích nestejnou měrou redukuje úroveň ukazatele). V období let 2017–2021 připadlo na tisíc obyvatel ve věku 20–59 let v ČR 273 rozvodů mužů a 299 rozvodů žen, přitom v mezikrajském srovnání dosáhl nejvyšších hodnot daný ukazatel ve Středočeském, Ústeckém a Libereckém kraji (u mužů 294–304, maximum ve Středočeském, u žen 324–331, maximum v Ústeckém kraji), nejnižších pak v Praze, v Kraji Vysočina a ve Zlínském kraji (u mužů 244–257, u žen 257–286, minimum pro obě skupiny v Praze).

Počet rozvodů na tisíc obyvatel dosahoval v jednotlivých krajích svého vrcholu u mužů ve věku 42–48 let a u žen o několik let mladších, u 35–43letých (způsobeno dřívějším vstupem žen do manželství). U obyvatel Prahy jsou redukované míry rozvodovosti mezi 30. a 50. rokem věku oproti ostatním krajům výrazně nižší.

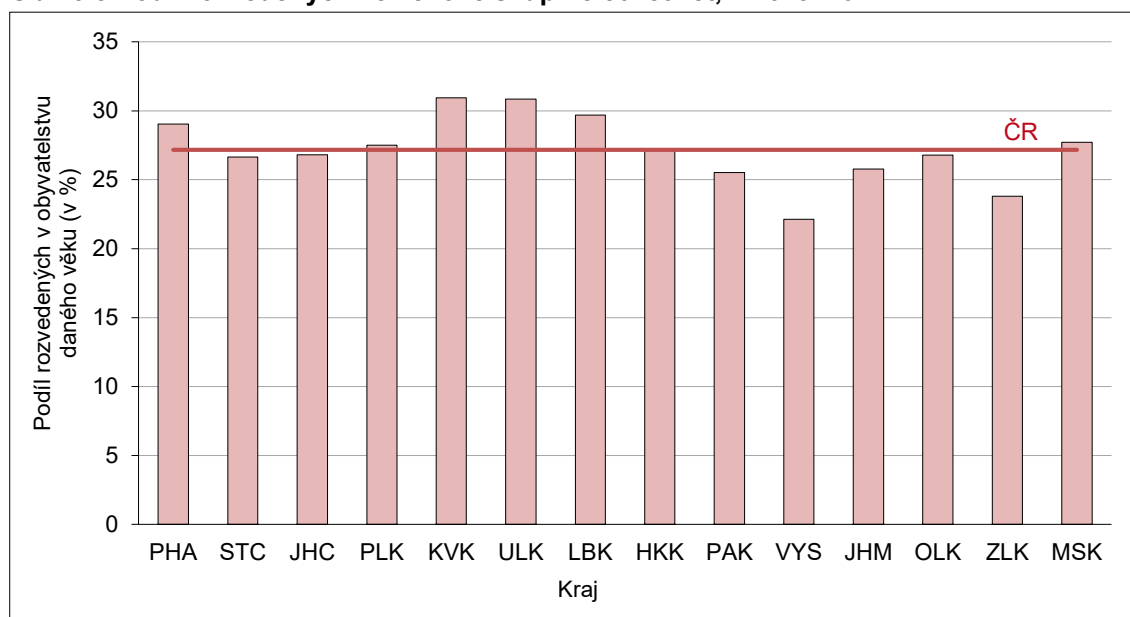
Obr. 3.7 Redukované míry rozvodovosti podle pohlaví a věku ve vybraných krajích*, 2017–2021

* Kraje s nejvyšší a nejnižší úhrnnou redukovanou rozvodovostí ve věku 20–59 let.

Podíváme-li se ale například na podíl rozvedených ve věku 50–59 let v krajích podle výsledků sčítání lidu, domů a bytů v roce 2021, zjistíme, že nejvyšší zastoupení mají rozvedení v obyvatelstvu Ústeckého, Karlovarského a Libereckého kraje, ale ve Středočeském kraji, který má dlouhodobě úhrnnou rozvodovost nejvyšší, je mírně podprůměrné. Obdobně pak na druhé straně žebříčku ve shodě s úhrnnou rozvodovostí je nejnižší podíl rozvedených mezi padesátníky v Kraji Vysočina a Zlínském kraji, avšak Praha (přes nízkou rozvodovost) vykazuje podíl rozvedených nadprůměrný.

Obr. 3.8 Podíl rozvedených ve věkové skupině 50–59 let, k 26. 3. 2021

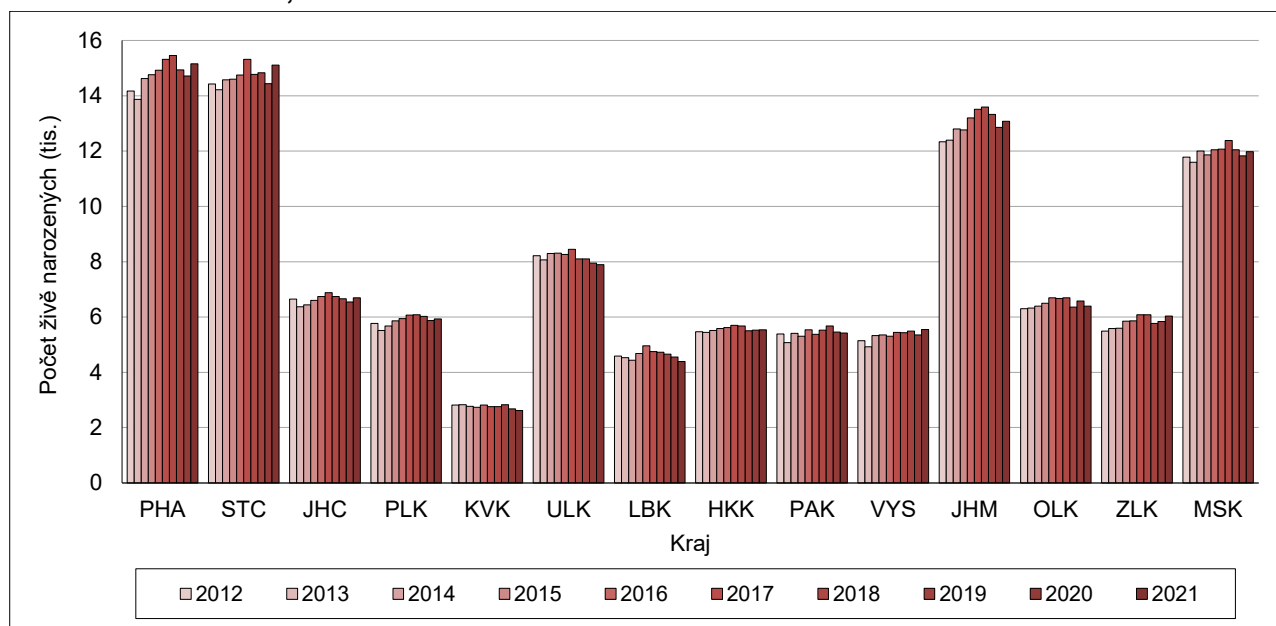
Pozn.: Výsledky sčítání lidu, domů a bytů 2021 tříděné podle obvyklého bydliště obyvatel.

4 Porodnost

Počet živě narozených dětí v roce 2021 v pěti krajích meziročně poklesl, naopak v devíti se zvýšil, v Kraji Vysočina byl vůbec nejvyšší za poslední desetiletí. Napříč republikou výrazně vzrostla intenzita plodnosti, když na krajské úrovni dosahovala na úroveň 1,69 až 1,95 dítěte na jednu ženu. Nejnižší zůstává plodnost žen s bydlištěm v Karlovarském kraji a v Praze, nejvyšší u žen z Kraje Vysočina. Regionální rozložení podílu dětí narozených mimo manželství i průměrného věku žen při narození dítěte v čase nedoznalo výrazných změn.

Celorepublikový počet živě narozených dětí v roce 2021 po tříletém poklesu³² meziročně mírně vzrostl, a to o 1 % na 111,8 tisíce. Na krajské úrovni ale nebyl vývoj jednotný – v 9 krajích byl zaznamenán nárůst, ve zbylých 5 krajích meziroční pokles. Nejvýrazněji se mezi roky 2020 a 2021 navýšil počet živě narozených dětí v populaci Středočeského kraje (+5 %; absolutně o 674 více), Kraje Vysočina a Zlínského (+4 %; abs. +198 resp. 206), naopak úbytek narozených byl relativně největší v kraji Libereckém (–4 %; absolutně –171 dětí) a Olomouckém (–3 %; abs. –190). Počet živě narozených dětí v roce 2021 byl v Kraji Vysočina vůbec nejvyšší v poslední dekádě, v ostatních krajích zůstalo lokální maximum příslušné rokům z období 2017–2019, v Libereckém kraji roku 2016. Ve většině krajů byly zároveň generace narozených na přelomu druhého a třetího desetiletí 21. století (průměr let 2019–2021) početnější než generace dětí narozených na počátku druhého desetiletí, v letech 2011–2013. Výjimku představovaly kraje Karlovarský, Ústecký a Liberecký, kde měl počet živě narozených dětí v průběhu posledního desetiletí (či minimálně v jeho druhé půli) klesající trend.

Obr. 4.1 Živě narození, 2012–2021

Od roku 2014 je počet živě narozených dětí pravidelně nejvyšší v hlavním městě Praze (15,2 tisíce v roce 2021) a druhý nejvyšší (v letech 2012 a 2013 první) ve Středočeském kraji (15,1 tisíce), rozdíl v jejich úhrnech však byl v některých letech nevýznamný (tab. 4.1). Na třetím místě v počtu narozených byl po celé poslední desetiletí Jihomoravský kraj (13,1 tisíce) a na čtvrtém pak kraj Moravskoslezský (12,0 tisíce)³³.

³² Počet živě narozených mírně klesal v letech 2012 a 2013, následně čtyři roky v řadě rostl, ale v letech 2018–2020 opět klesal.

³³ Pořadí dalších krajů se v časovém období 2012–2021 měnilo jen v rámci dvou skupin krajů s podobnou velikostí populace žen v reprodukčním věku 15–49 let (první skupina čítající 119–134 tisíc žen v roce 2021: Jihočeský, Plzeňský, Olomoucký a Zlínský kraj; druhá skupina s počtem žen 105–113 tisíc: Královéhradecký, Pardubický kraj a Kraj Vysočina).

V souladu s velikostí celé populace nejméně narozených dětí tradičně vykazoval kraj Karlovarský (2,6 tisíce v roce 2021) a dále kraj Liberecký (4,4 tisíce).

Tab. 4.1 Narození, 2012–2021 (výběr let)

Kraj	Živé narození								Mrtvě narození	
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021		2021	2013–2021*
							celkem	chlapci	počet	na 1000 nar.
Hl. město Praha	14 176	14 929	15 324	15 460	14 933	14 713	15 157	7 793	42	3,2
Středočeský	14 428	14 748	15 323	14 776	14 836	14 437	15 111	7 754	60	3,4
Jihočeský	6 655	6 747	6 880	6 748	6 665	6 552	6 699	3 448	18	3,4
Plzeňský	5 768	5 940	6 066	6 082	6 027	5 876	5 933	3 030	15	3,0
Karlovarský	2 820	2 815	2 753	2 755	2 827	2 682	2 619	1 340	10	3,8
Ústecký	8 215	8 263	8 442	8 099	8 094	7 947	7 886	4 017	42	4,8
Liberecký	4 592	4 960	4 753	4 725	4 659	4 557	4 386	2 231	13	3,9
Královéhradecký	5 467	5 616	5 702	5 677	5 504	5 526	5 537	2 882	29	4,3
Pardubický	5 385	5 533	5 372	5 526	5 672	5 454	5 421	2 764	18	3,7
Vysočina	5 148	5 307	5 440	5 430	5 497	5 349	5 547	2 863	16	3,2
Jihomoravský	12 339	13 193	13 509	13 594	13 328	12 859	13 085	6 693	43	3,1
Olomoucký	6 303	6 697	6 679	6 699	6 359	6 584	6 394	3 175	29	3,4
Zlínský	5 493	5 863	6 084	6 078	5 774	5 834	6 040	3 056	22	3,4
Moravskoslezský	11 787	12 052	12 078	12 387	12 056	11 830	11 978	6 133	47	3,9
ČR	108 576	112 663	114 405	114 036	112 231	110 200	111 793	57 179	404	3,6

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

* Z důvodu změny definice mrtvě narozeného dítěte k 1. 4. 2012 údaje metodicky srovnatelné až od roku 2013.

Počet mrtvě narozených dětí je v Česku dlouhodobě nízký. V roce 2021 se bez známek života narodilo 404 dětí, což představovalo 3,6 ‰ všech narozených. Úroveň mrtvorozenosti odpovídala průměru let 2013³⁴–2021, přičemž nejvyšší (3,9 ‰) byla v rámci tohoto období v roce 2020, nejnižší (3,3 ‰) v letech 2017–2018. Na krajské úrovni byly meziroční výkyvy v hodnotách ukazatele větší (malý počet událostí silněji kolísá), mrtvorozenost se v krajích v jednotlivých letech pohybovala od 2 až do 7 ‰. V roce 2021 byla nejnižší v kraji Plzeňském (2,5 ‰) a nejvyšší v kraji Ústeckém (5,3 ‰). Z pohledu úhrnu za období 2013–2021 byla mrtvorozenost jednoznačně nejvyšší v kraji Ústeckém (z tisíce narozených 4,8 mrtvě) a dále v Královéhradeckém (4,3 ‰), v ostatní krajích nepřesáhla 4 ‰, nejnižší byla v kraji Plzeňském (3,0 ‰) a Jihomoravském (3,1 ‰).

Živé narození podle pořadí

Struktura živě narozených podle pořadí se v Česku v čase příliš nemění. Na prvorozené děti připadá necelá jedna polovina živě narozených dětí (46,4 % v roce 2021, v letech 2012–2020 to bylo 47,4–48,7 %), na druhorozené více než jedna třetina (39,0 % v roce 2021, 36,6–38,5 % v předchozích devíti letech) a na živě narozené ve třetím a vyšším pořadí kolem jedné sedminy (14,6 % v roce 2021, 14,6–15,1 % v letech 2013–2020 a 14,1 % v roce 2012). Převaha dětí prvního pořadí nad dětmi narozenými v pořadí druhém a převaha druhorozených nad počtem dětí ještě vyššího pořadí narození je dodržena i na krajské úrovni, přesné zastoupení dětí jednotlivých pořadí se však přeci jen mezi kraji částečně odlišuje (tab. a obr. 4.2). Nejmenší je na úrovni krajů rozpětí podílu připadajícím na děti druhorozené (36,6–41,9 % v roce 2021, tedy rozpětí 5,3 p. b.), zastoupení prvorozených dětí a dětí třetího či vyššího pořadí se diferencuje více³⁵ (rozpětí 9,5 resp. 8,0 p. b. v roce 2021).

Příčinou velkého rozpětí podílu, který připadá na prvorozené děti v jednotlivých krajích, je jeho vysoká hodnota v Praze, která po celé desetiletí pravidelně přesahovala (jako jediná) 50% hranici – v roce 2021 zde

³⁴ Z důvodu změny definice mrtvě narozeného dítěte k 1. 4. 2012 jsou údaje metodicky srovnatelné až od roku 2013.

³⁵ V letech 2012–2020 bylo rozpětí podílu mezi kraji nejvyšší pro třetí a vyšší pořadí, v roce 2021 (a v letech 2000–2011) u prvního pořadí.

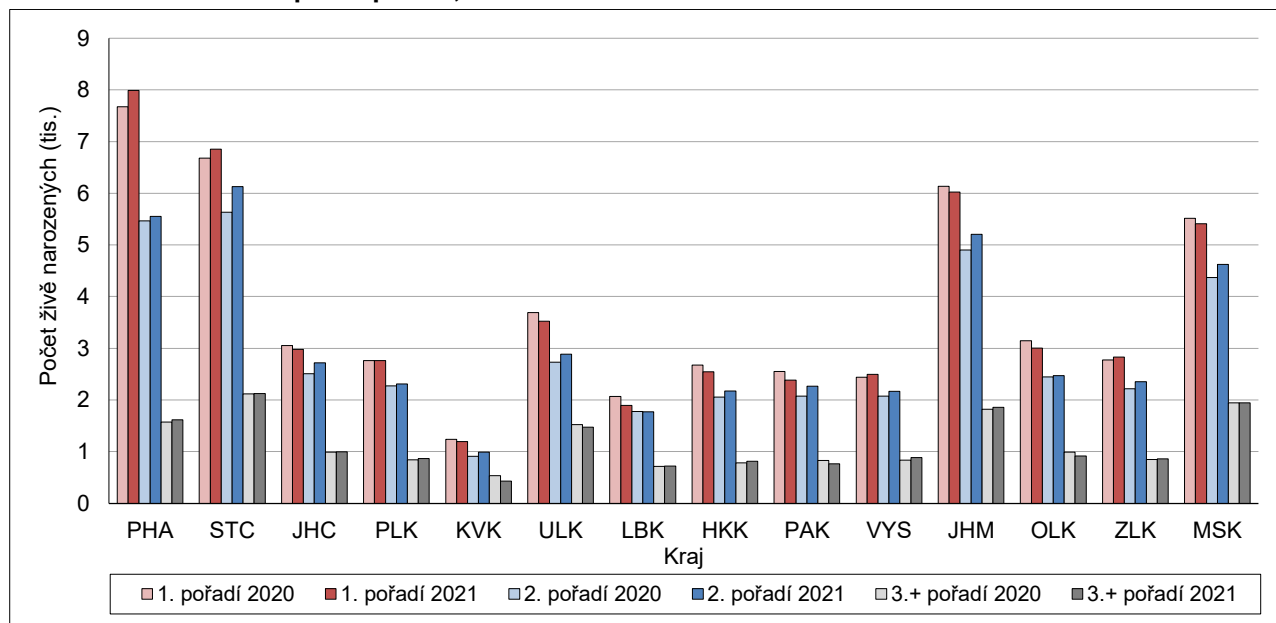
patřilo mezi prvorozené 52,7 % živě narozených. Druhá nejvyšší, 47,0% (ale o 5,7 p. b. nižší než v Praze), byla váha prvorozených v Olomouckém kraji, naopak nejnižší, 43,2%, v kraji Libereckém. Bez zahrnutí Prahy se tak krajní hodnoty lišily jen o necelé 4 p. b. Vyšší diferenciaci krajů v podílu třetích a dalších dětí pak primárně způsobuje nejen jejich tradičně nízké zastoupení v Praze (10,7 % v roce 2021), ale i naopak oproti ostatním krajům vyšší v kraji Ústeckém (18,7 %); ve zbylých krajích se jejich váha pohybovala v úzkém rozpětí 14,1 % (Středočeský a Pardubický kraj) až 16,6 % (Karlovarský kraj). Zastoupení druhorozených dětí na celkovém počtu živě narozených, jenž se mezi kraji diferencuje méně, bylo v roce 2021 nejvyšší v Pardubickém kraji (41,9 %; dále 40,6 % v Jihočeském a Středočeském kraji) a nejmenší v Ústeckém kraji a v Praze (36,6 %).

Tab. 4.2 Živě narození podle pořadí, 2012 a 2021

Kraj	Živě narození 2021 podle pořadí				Podíl pořadí (%) v roce 2012			Podíl pořadí (%) v roce 2021		
	1.	2.	3.	4.+	1.	2.	3.+	1.	2.	3.+
Hl. město Praha	7 991	5 550	1 317	299	52,9	37,5	9,6	52,7	36,6	10,7
Středočeský	6 856	6 130	1 617	508	46,5	40,1	13,4	45,4	40,6	14,1
Jihočeský	2 983	2 722	737	257	46,8	39,2	14,0	44,5	40,6	14,8
Plzeňský	2 760	2 308	635	230	47,4	39,7	12,9	46,5	38,9	14,6
Karlovarský	1 194	991	271	163	46,7	38,1	15,2	45,6	37,8	16,6
Ústecký	3 524	2 890	887	585	46,2	36,2	17,6	44,7	36,6	18,7
Liberecký	1 895	1 769	519	203	46,6	37,4	16,0	43,2	40,3	16,5
Královéhradecký	2 545	2 176	576	240	45,8	38,8	15,4	46,0	39,3	14,7
Pardubický	2 384	2 270	580	187	45,7	39,4	14,9	44,0	41,9	14,1
Vysočina	2 495	2 170	653	229	45,1	38,7	16,2	45,0	39,1	15,9
Jihomoravský	6 025	5 205	1 363	492	47,5	39,4	13,2	46,0	39,8	14,2
Olomoucký	3 007	2 469	661	257	45,9	39,1	15,0	47,0	38,6	14,4
Zlínský	2 829	2 351	662	198	47,0	38,7	14,3	46,8	38,9	14,2
Moravskoslezský	5 412	4 622	1 312	632	47,0	37,2	15,8	45,2	38,6	16,2
ČR	51 900	43 623	11 790	4 480	47,4	38,5	14,1	46,4	39,0	14,6

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Obr. 4.2 Živě narození podle pořadí, 2020 a 2021

O mírný (1%) nárůst celkového počtu živě narozených mezi roky 2020 a 2021 se na úrovni republiky zasloužil čistě vyšší počet druhorozených dětí (o 5 %), zatímco prvorozených a dětí třetího či vyššího pořadí bylo meziročně (o 1 %) méně. Na krajské úrovni nebyl meziroční vývoj živě narozených v dílčích pořadích

jednotný (obr. 4.2), když pouze pět krajů (Karlovarský, Ústecký, Pardubický, Olomoucký a Moravskoslezský) vykázalo shodný vývoj s republikovým. Oproti tomu v Praze, v kraji Středočeském, Vysočina a Zlínském se v roce 2021 zvýšil počet živě narozených ve všech pořadích, v Jihočeském, Plzeňském, Královéhradeckém a Jihomoravském kraji rostl jak počet druhorozených, tak dětí 3. či vyššího pořadí, když klesal, příp. stagnoval, pouze počet prvorozených, a v Libereckém kraji došlo zvláště k úbytku prvorozených při stagnaci počtu druhorozených a jen nepatrnému nárůstu počtu dětí vyšších pořadí. Z pohledu absolutního počtu živě narozených v roce 2021 nejvíce meziročně přibýlo dětí 2. pořadí ve Středočeském kraji (+498) a v kraji Jihomoravském (+303) a dětí 1. pořadí v Praze (+319), naopak nejvíce ubylo prvorozených dětí v Libereckém (–172), Ústeckém a Pardubickém kraji (shodně –167).

Živě narození podle rodinného stavu matky

Z pohledu struktury narozených podle rodinného stavu ženy-matky dítěte v celorepublikovém úhrnu dlouhodobě převažují děti narozené vdaným ženám, jejich podíl ovšem (po tři desetiletí) až do roku 2017 klesal (od roku 2012 z 57 % na 51 %) a v posledních čtyřech letech v podstatě stagnuje na úrovni necelých 52 % (51,5 % v roce 2021). Mezi nevdanými ženami, matkami narozených dětí, pak jednoznačně dominují ženy de iure svobodné, rozvedených či ovdovělých je méně než jedna desetina (7–9 %). Na regionální úrovni se však podíl živě narozených mimo manželství značně liší – rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší hodnotou v jednotlivých letech období 2012–2021 pravidelně činil 22–23 p. b, přičemž převaha vdaných žen nad nevdanými neplatila ve všech krajích. Trend vývoje podílu dětí narozených mimo manželství byl však v krajích shodný – v posledních letech jeho hodnoty kolísaly, v desetiletém horizontu se zvýšily (o 3–8 p. b.).

Tab. 4.3 Živě narození podle rodinného stavu matky a podíl (%) živě narozených mimo manželství, 2012–2021 (výběr let)

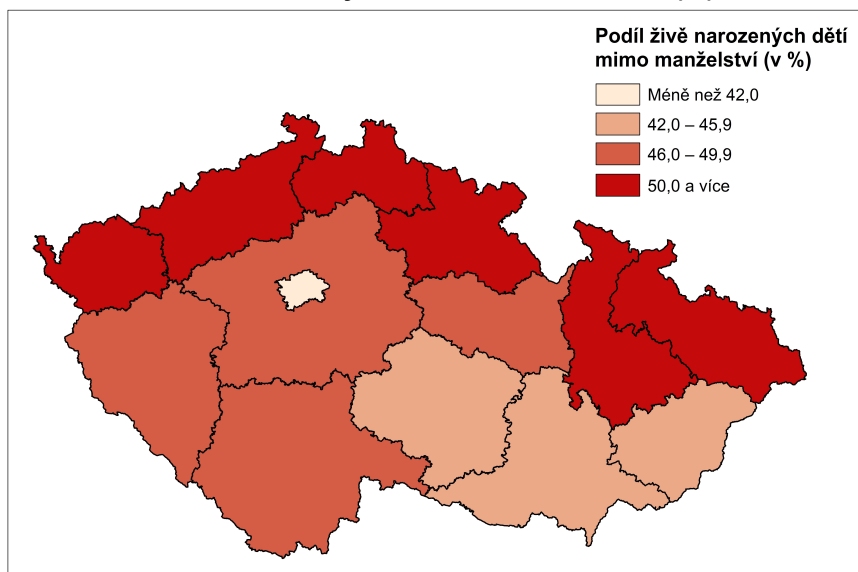
Kraj	Rodinný stav matky živě narozených roku 2021			Podíl (%) živě narozených mimo manželství							v tom podle pořadí dítěte (2021)		
	vdaná	nevdaná		2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021	1.	2.	3. +
		celkem	rozvedená a ovdov.										
Hl. město Praha	9 015	6 142	529	37,4	41,0	41,3	40,7	40,3	40,5	40,5	48,4	32,2	30,0
Středočeský	7 963	7 148	569	40,5	46,0	47,8	47,0	46,8	46,8	47,3	57,8	39,2	36,7
Jihočeský	3 365	3 334	256	43,7	49,5	50,6	50,3	49,3	50,6	49,8	62,7	40,2	37,2
Plzeňský	2 988	2 945	239	45,9	50,5	50,8	51,6	48,3	49,2	49,6	59,6	40,3	42,9
Karlovarský	1 015	1 604	122	58,7	64,4	60,1	61,7	59,6	62,7	61,2	70,4	51,9	57,6
Ústecký	2 917	4 969	329	58,0	64,2	64,5	63,4	63,5	62,8	63,0	71,3	54,2	60,3
Liberecký	2 005	2 381	183	48,4	54,2	55,4	54,2	52,7	53,3	54,3	65,5	45,6	46,1
Královéhradecký	2 662	2 875	244	43,8	50,7	50,4	49,8	51,4	51,5	51,9	63,5	42,7	40,3
Pardubický	2 777	2 644	218	41,6	47,9	48,8	48,9	47,2	48,6	48,8	61,6	39,2	37,3
Vysočina	3 009	2 538	192	37,7	43,8	44,4	43,4	45,7	44,6	45,8	57,8	37,0	33,2
Jihomoravský	7 412	5 673	461	38,4	43,0	43,6	43,8	42,7	43,9	43,4	53,2	35,9	32,1
Olomoucký	3 141	3 253	242	45,1	50,3	50,2	49,8	49,4	50,0	50,9	62,2	40,8	40,8
Zlínský	3 436	2 604	236	35,6	41,8	43,0	42,3	43,4	43,1	43,1	54,2	35,1	28,4
Moravskoslezský	5 885	6 093	433	47,7	52,8	52,7	51,9	52,2	51,1	50,9	60,8	40,5	48,0
ČR	57 590	54 203	4 253	43,4	48,6	49,0	48,5	48,2	48,5	48,5	58,5	39,7	40,2

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Rozdělení krajů podle výše podílu dětí narozených mimo manželství na podprůměrné a nadprůměrné tak bylo v poslední dekádě v podstatě stabilní. Pod průměrem ČR se po celou dobu drželo pět krajů (seřazeny vzestupně podle průměru za celou dekádu): hlavní město Praha, Zlínský, Jihomoravský, Vysočina a Středočeský. Podprůměrné hodnoty byly kromě tří let (2018, 2020 a 2021) rovněž v Pardubickém kraji. Nejnižší zastoupení měly přitom děti narozené nevdaným ženám od roku 2016 pravidelně v Praze (40,5 % v roce 2021), v předchozích letech v kraji Zlínském. Z osmi krajů, ve kterých bylo naopak zastoupení dětí narozených mimo manželství pravidelně nadprůměrné, dosahovaly nejvyšších hodnot přesahujících 60 % kraje Ústecký a Karlovarský (63,0 resp. 61,2 % v roce 2021). V ostatních krajích této skupiny byl příslušný podíl výrazně nižší, v roce 2021 na třetím místě kraj Liberecký s 54,3% podílem.

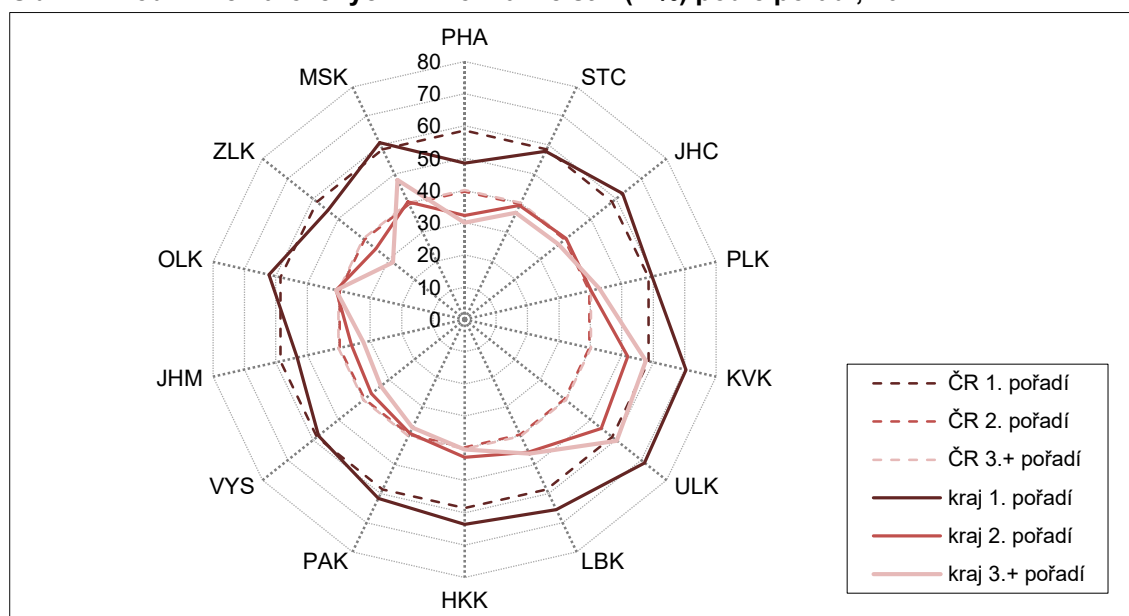
Podíl dětí narozených mimo manželství překročil v roce 2021 hranici 50 % celkem v šesti krajích, když k převaze nevdaných žen-matek živě narozených dětí nad těmi vdanými došlo kromě krajů Ústeckého, Karlovarského a Libereckého také v Královéhradeckém, Olomouckém a Moravskoslezském.

Obr. 4.3 Podíl živě narozených dětí mimo manželství (%), 2021

Stejné regionální rozložení se až na několik výjimek drželo i v dílčích pořadích, neboť téměř vždy platilo, že se na celkově podprůměrném podílu dětí narozených mimo manželství podílel jejich podprůměrný podíl jak v prvním, tak v druhém, tak ve třetím a vyšším pořadí, a obráceně (viz tab. 4.3). Výjimku představoval kraj Jihočeský s celkově nadprůměrným zastoupením nevdaných rodiček, ale podprůměrným v případě dětí narozených ve třetím či vyšším pořadí, a kraj Pardubický, kde byl nadprůměrný podíl dětí narozených mimo manželství pouze u prvorozených dětí, zatímco u druhých i ve vyšších pořadích byl ve srovnání s úhrnem pro ČR nižší.

Obr. 4.4 Podíl živě narozených mimo manželství (v %) podle pořadí, 2021

Ve všech krajích bývá zastoupení nemanželsky narozených dětí jednoznačně nejvyšší u prvorozených, hodnoty pro 2. pořadí a 3. či vyšší pořadí jsou si vzájemně blízké, v některých krajích dosahuje výše u druhorozených, u jiných naopak ve vyšších pořadích (obr. 4.4). Variabilita podílu dětí narozených mimo

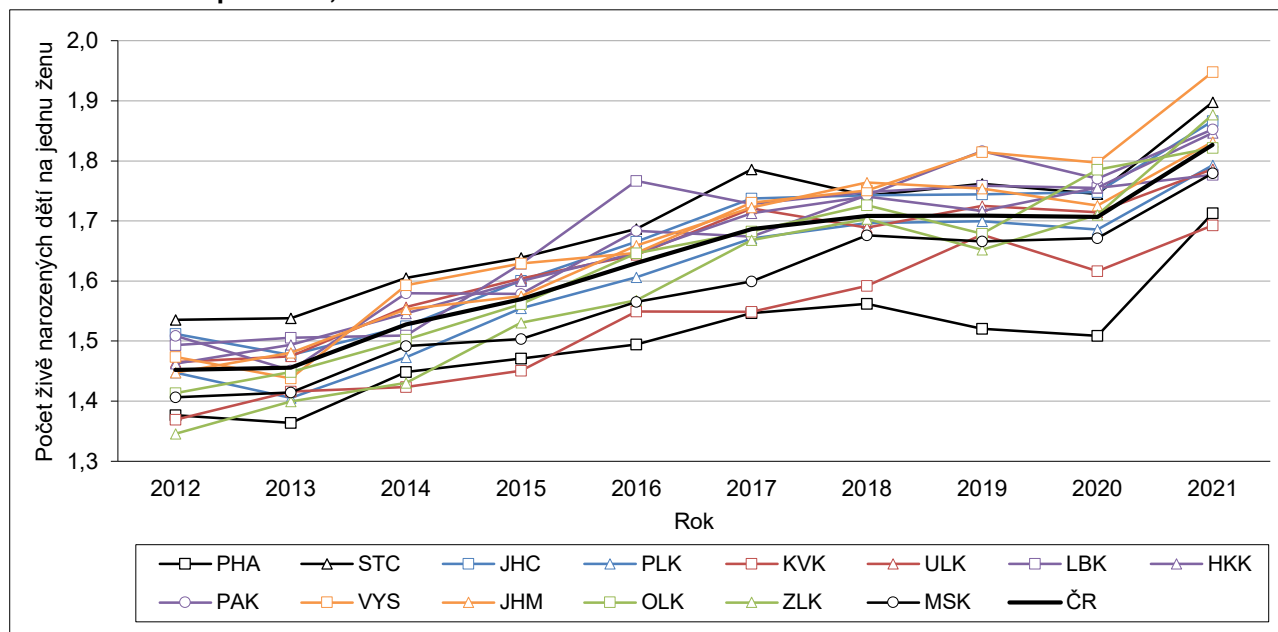

manželství mezi kraji je tradičně nejvyšší ve třetím a vyšším pořadí, kde rozpětí mezi minimální a maximální hodnotou každoročně v posledním desetiletí přesahovalo 30 p. b. V roce 2021 činilo 32 p. b., když 28,4% (nejnižší) byl tento podíl v kraji Zlínském a 60,3% (nejvyšší) v Ústeckém (tab. 4.3). U prvorozených a druhorozených dětí bylo rozpětí zastoupení nemanželsky narozených dětí napříč kraji nižší a vzájemně poměrně podobné (22–23 p. b.): u prvorozených dětí dosahovalo v roce 2021 hodnot 48,4–71,3 % a u druhorozených 32,2–54,2 %. V obou případech minimum příslušelo Praze a maximum kraji Ústeckému, na druhém místě pak Zlínskému kraji resp. kraji Karlovarskému. Mezi roky 2012 a 2021 se podíl živě narozených mimo manželství u prvorozených a druhorozených zvýšil ve všech krajích ČR, u většiny krajů také v pořadí 3. a vyšším³⁶.

Úroveň plodnosti

Po tříleté stagnaci úhrnné plodnosti (průměrný počet dětí připadající na jednu ženu během jejího reprodukčního období při zachování měr plodnosti daného roku) na úrovni 1,71 dítěte na jednu ženu, která přerušila rostoucí trend z let 2012–2018 (z 1,43 v roce 2011), se v roce 2021 intenzita plodnosti v ČR skokově (o 0,12) zvýšila na 1,83 dítěte na jednu ženu³⁷. Na krajské úrovni nebyl vývoj úhrnné plodnosti v letech 2012–2020 tak plynulý a jednoznačný, přesto ho lze v celkovém pohledu popsat jako rostoucí (obr. 4.5)³⁸. Poslední meziroční zvýšení plodnosti v roce 2021 bylo zaznamenáno ve všech krajích. Nejmenší meziroční nárůst vykázala úhrnná plodnost žen Libereckého kraje (o 0,02 dítěte na jednu ženu) a kraje Olomouckého (o 0,04), naopak nejvíce se zvýšila hodnota úhrnné plodnosti pro Prahu (o 0,20) a kraj Středočeský a Vysočina (v obou o 0,15).

Obr. 4.5 Úhrnná plodnost, 2012–2021

³⁶ Pouze v Jihočeském, Plzeňském, Karlovarském, Jihomoravském a Olomouckém kraji byl podíl třetích či dalších dětí narozených mimo manželství v roce 2021 nižší než v roce 2012, nicméně v tomto pořadí jsou meziroční fluktuace výraznější.

³⁷ Nárůst plodnosti částečně podpořily nové (nižší) stavy žen zjištěné při sčítání, zpracované poprvé do bilance pro rok 2021.

³⁸ Ve všech čtrnácti krajích současně rostla úhrnná plodnost pouze v letech 2014 a 2016, v letech 2012, 2015, 2017 a 2018 pak ve valné většině (k růstu plodnosti nedošlo pouze v 1–3 krajích). V roce 2019 již bylo krajů, kde úroveň plodnosti meziročně rostla, jen 8 (a z toho ve dvou neznatelně) a v roce 2020 bylo takových pouze 5 (Olomoucký, Zlínský, Královéhradecký a (neznatelně) Moravskoslezský a Jihočeský).

Ve všech krajích byla úroveň úhrnné plodnosti v roce 2021 nejvyšší³⁹ za poslední desetiletí, resp. od roku 2000, kdy byly kraje ustanoveny. Nejvyšší byla plodnost žen z Kraje Vysočina, která v roce 2021 dosáhla až na 1,95 dítěte na jednu ženu a jako jediná přesáhla hranici 1,9; obdobně byla na prvním místě i v roce 2020, kdy byla jako jediná nad hranici 1,8. Druhá nejvyšší plodnost byla v roce 2021 zaznamenána u žen Středočeského kraje (1,90), třetí u žen Zlínského kraje (1,88) a čtvrtá u žen Jihočeského kraje (1,87). Nadprůměrná (vyšší než hodnota 1,83 za úhrn ČR) byla úroveň plodnosti ještě v dalších třech krajích: v Pardubickém, Královéhradeckém (oba 1,85) a nepatrně v Jihomoravském (1,83). V ostatních šesti krajích byla úroveň plodnosti pod hladinou ČR jako celku, přičemž v Olomouckém kraji jen mírně (1,82), v dalších třech krajích – Plzeňském, Ústeckém a Moravskoslezském – s malým odstupem (1,79–1,78) a s větším pak na konci žebříčku, stejně jako v předchozích letech, zůstala Praha a kraj Karlovarský (obr. 4.5). Vůbec nejnižší byla v roce 2021 úhrnná plodnost žen z kraje Karlovarského (1,69 dítěte na jednu ženu), který tuto pozici zaujímal také v letech 2014 a 2015, zatímco Praha, která byla krajem s nejnižší plodností v letech 2016–2020 i roku 2013, tentokrát skončila na předposlední pozici s plodností 1,71 dítěte na jednu ženu.

Tab. 4.4 Úhrnná plodnost podle pořadí, 2012–2021 (výběr let)

Kraj	Celkem							1. pořadí			2. pořadí			3.+ pořadí		
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2012	2016	2021	2012	2016	2021	2012	2016	2021
Hl. město Praha	1,38	1,49	1,55	1,56	1,52	1,51	1,71	0,76	0,83	0,94	0,49	0,52	0,60	0,12	0,15	0,17
Středočeský	1,54	1,69	1,79	1,74	1,76	1,74	1,90	0,76	0,85	0,92	0,59	0,63	0,74	0,19	0,21	0,24
Jihočeský	1,51	1,67	1,74	1,74	1,74	1,75	1,87	0,74	0,83	0,86	0,58	0,61	0,74	0,20	0,23	0,26
Plzeňský	1,45	1,61	1,67	1,70	1,70	1,69	1,79	0,72	0,83	0,87	0,55	0,57	0,68	0,17	0,21	0,24
Karlovarský	1,37	1,55	1,55	1,59	1,68	1,62	1,69	0,67	0,76	0,80	0,51	0,54	0,63	0,19	0,25	0,27
Ústecký	1,46	1,64	1,72	1,69	1,73	1,72	1,79	0,71	0,81	0,82	0,52	0,54	0,64	0,24	0,29	0,32
Liberecký	1,49	1,77	1,73	1,75	1,76	1,76	1,78	0,73	0,91	0,80	0,54	0,61	0,70	0,22	0,24	0,28
Královéhradecký	1,46	1,65	1,71	1,74	1,72	1,76	1,85	0,70	0,81	0,88	0,55	0,60	0,71	0,21	0,24	0,26
Pardubický	1,51	1,68	1,67	1,74	1,82	1,77	1,85	0,72	0,85	0,85	0,58	0,60	0,76	0,21	0,24	0,25
Vysočina	1,47	1,65	1,73	1,75	1,81	1,80	1,95	0,69	0,80	0,90	0,56	0,59	0,75	0,22	0,26	0,29
Jihomoravský	1,45	1,66	1,72	1,76	1,75	1,73	1,83	0,72	0,85	0,89	0,55	0,60	0,71	0,18	0,20	0,24
Olomoucký	1,41	1,65	1,68	1,73	1,68	1,79	1,82	0,67	0,82	0,89	0,54	0,60	0,69	0,20	0,22	0,25
Zlínský	1,35	1,57	1,67	1,70	1,65	1,71	1,88	0,66	0,80	0,91	0,51	0,56	0,71	0,18	0,20	0,25
Moravskoslezský	1,41	1,57	1,60	1,68	1,67	1,67	1,78	0,68	0,76	0,83	0,52	0,56	0,67	0,21	0,24	0,28
ČR	1,45	1,63	1,69	1,71	1,71	1,71	1,83	0,72	0,83	0,88	0,54	0,58	0,69	0,19	0,22	0,25

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Porovnáme-li intenzitu plodnosti v jednotlivých krajích v roce 2021 s rokem 2012, suverénně k největšímu zvýšení plodnosti (o 0,53 dítěte na jednu ženu) došlo v kraji Zlínském a dále v Kraji Vysočina (o 0,47). Většina krajů zaznamenala růst o 0,32–0,41 dítěte na jednu ženu, nižší (o 0,28) byl za deset let nárůst plodnosti pouze v kraji Libereckém. To vedlo v čase k částečné změně regionálního rozložení plodnosti (obr. 4.6). Kraj Zlínský, který v dřívějších letech většinou patřil mezi kraje s nízkou úrovní plodnosti (v letech 2012, 2011, 2006 a 2004 z krajů vůbec nejnižší), se v posledních dvou letech naopak řadí mezi kraje s nadprůměrnou plodností⁴⁰ (v roce 2021 dokonce 2. nejvyšší), naopak kraje Ústecký a Liberecký si v žebříčku v čase pohoršily (z mírně nadprůměrných na mírně podprůměrné). Ve většině krajů bylo zvýšení celkové plodnosti v roce 2021 podpořeno všemi pořadími – v deseti krajích byla úhrnná plodnost ve srovnání s rokem 2020 vyšší jak u prvního⁴¹, tak u druhého, tak u třetího či dalšího pořadí. V Libereckém kraji došlo pouze k růstu plodnosti 2. a 3. a vyššího pořadí, v Karlovarském a Olomouckém kraji pouze 1⁴². a 2. pořadí a v kraji Pardubickém rostla jen plodnost 2. pořadí.

³⁹ Překonáno tak bylo dosavadní maximum pro období 2012–2020, které připadlo v Libereckém kraji na rok 2016, ve Středočeském na rok 2017, v Praze, Jihomoravském a Moravskoslezském kraji na 2018, v Plzeňském, Karlovarském, Ústeckém, Pardubickém a Vysočina na 2019 a v Olomouckém, Královéhradeckém, Zlínském a Jihočeském na 2020.

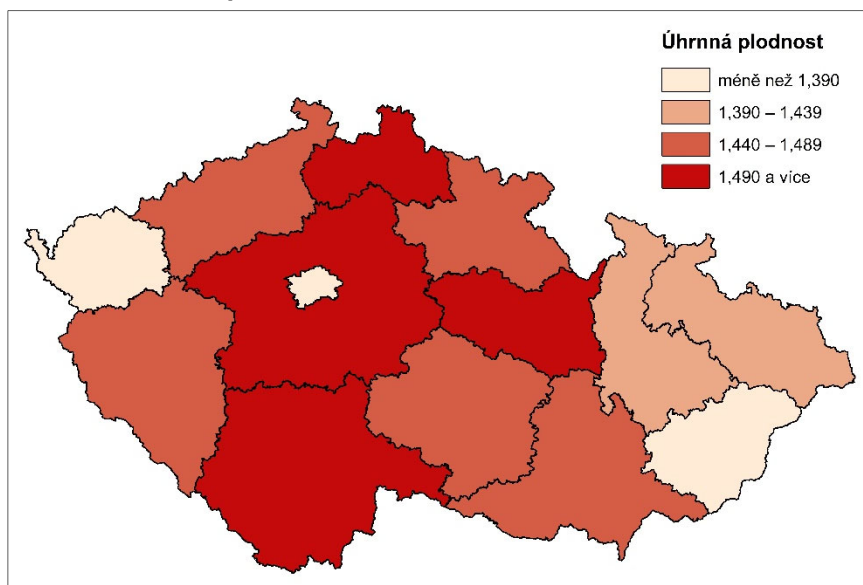
⁴⁰ Vyšší úhrnnou plodnost, než činil republikový průměr, měl přitom Zlínský kraj naposledy v polovině 90. let 20. století.

⁴¹ V případě Ústeckého a Královéhradeckého kraje však byla meziroční změna úhrnné plodnosti prvního pořadí na úrovni dvou desetinných míst neznatelná.

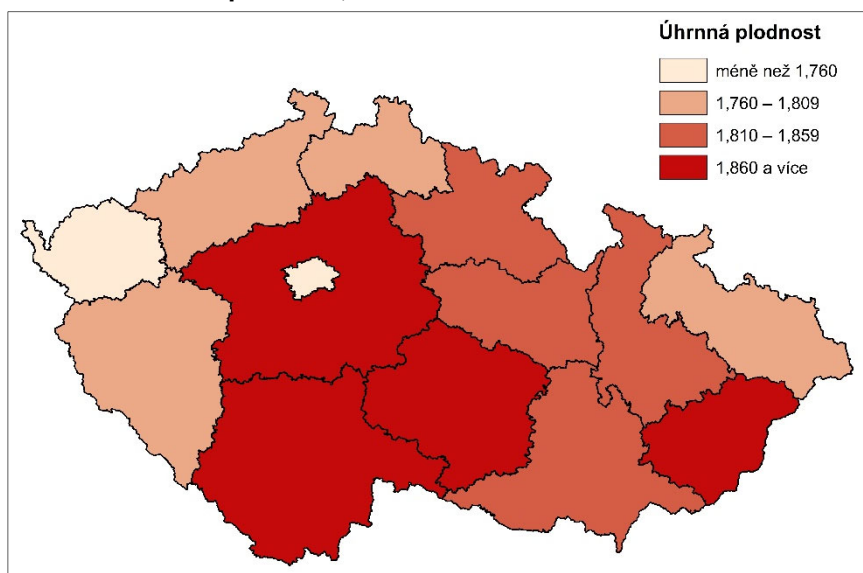
⁴² V Olomouckém kraji však byl nárůst plodnosti 1. pořadí neznatelný.

Obr. 4.6a Úhrnná plodnost, 2012

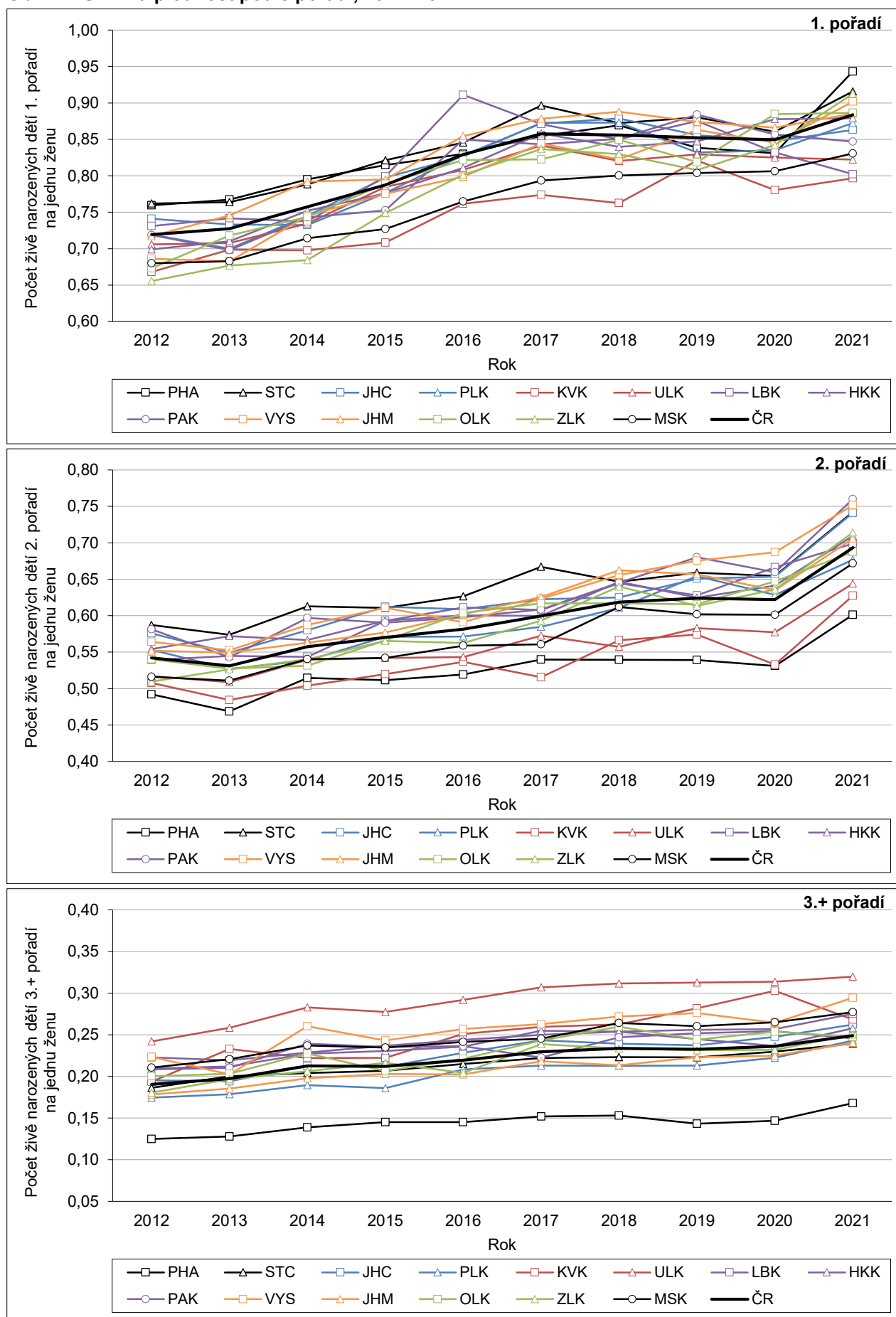
Obr. 4.6b Úhrnná plodnost, 2021

Úhrnná plodnost 1. pořadí se na úrovni jednotlivých krajů v roce 2021 (tab. 4.4) pohybovala v intervalu 0,80–0,94 dítěte na jednu ženu, když nejnižší byla v Karlovarském kraji a zároveň v kraji Libereckém, nejvyšší v hlavním městě Praze. Z pohledu tříletého průměru posledních let mezi kraje s nízkou plodností prvního pořadí dále patří kraj Moravskoslezský, naopak ke krajům s nejvyšší plodností prvního pořadí náleží Středočeský a Jihomoravský kraj. Úhrnná plodnost 2. pořadí dosahovala v roce 2021 hodnot mezi 0,60 (Praha) a 0,76 (Pardubický kraj) dítěte na jednu ženu, po Praze byla nejnižší v Karlovarském a Ústeckém kraji, na druhé straně žebříku Pardubickému kraji sekundovaly kraje Vysočina a Středočeský (stejně tak v tříletém průměru).

Úhrnná plodnost 3. či vyššího pořadí spadala v roce 2021 do intervalu 0,17 (Praha) až 0,32 (Ústecký kraj) dítěte na jednu ženu, přičemž hraniční hodnoty stejně jako v předchozích letech odstupovaly od ostatních krajů, které si byly poměrně blízké (0,24–0,29). Mezi další kraje s nižšími hodnotami patřily Středočeský, Jihomoravský a Plzeňský kraj, mezi kraje s vyšší plodností třetího a dalších pořadí kraj Vysočina a Moravskoslezský, v tříletém průměru i kraj Karlovarský. Ve srovnání s hodnotami z roku 2012 byly ty aktuální ve všech krajích a ve všech pořadí vyšší (a to minimálně o 10 %).

Obr. 4.7 Úhrnná plodnost podle pořadí, 2012–2021

Plodnost podle věku

Hodnota úhrnné plodnosti je součtem jednotlivých věkově specifických měr plodnosti⁴³. Profil těchto měr podle věku (obr. 4.8) je v některých krajích téměř totožný s průměrným celorepublikovým (např. v roce 2021 poměrně dobře odpovídá situaci v Královéhradeckém, Pardubickém, Jihočeském, ale i Plzeňském a Olomouckém kraji), v jiných má ale svá specifika. V případě Karlovarského a Ústeckého kraje jde o vysoce nadprůměrnou plodnost žen v nejmladších věkových skupinách 15–19 a 20–24 let, spojenou (ve srovnání s jinými kraji) s nižším vrcholem plodnosti (ve věkové skupině 25–29 let) a výrazně podprůměrnou plodností žen starších 30 let. V kraji Středočeském, Vysočina a Zlínském celkově nadprůměrná úroveň plodnosti odráží zejména vysoké míry plodnosti ve věcích nejčastější reprodukce (25–34 let), poměrně nízká přitom zde je plodnost nejmladších žen do 20 let věku. Obdobně, s mírným posunem ve věkovém profilu „vpravo“, je tomu v kraji Jihomoravském, kde je plodnost nízká i ve skupině 20–24 a vysoká zejména (až) ve skupině 30–34 a 35–39 let. Naopak mírně posunut „vlevo“ je věkový profil plodnosti v kraji Moravskoslezském a Libereckém, kde je nadprůměrná míra plodnosti žen ve věku 15–19 a 20–24 let, zatímco plodnost žen 30–34 a 35–39letých (i celková úroveň plodnosti) je podprůměrná. Velmi specifický je profil plodnosti podle věku u žen s bydlištěm v Praze. Charakterizuje ho vůbec nejnižší plodnost žen ve věkových skupinách do 30 let a naopak vysoká plodnost žen po 35. roce věku, která ale plně nekompensuje nízkou plodnost v mladších věcích. V roce 2021 byla v Praze plodnost žen ve věkové skupině 35–39 let téměř o třetinu vyšší než na celorepublikové úrovni, u žen nad 40 let věku byla vyšší dokonce o dvě třetiny. Průměrný věk rodiček z Prahy díky tomu dlouhodobě výrazně převyšuje hodnoty všech ostatních krajů.

Tab. 4.5 Úhrnná plodnost (úp) a míry plodnosti ve věkových skupinách, 2012 a 2021

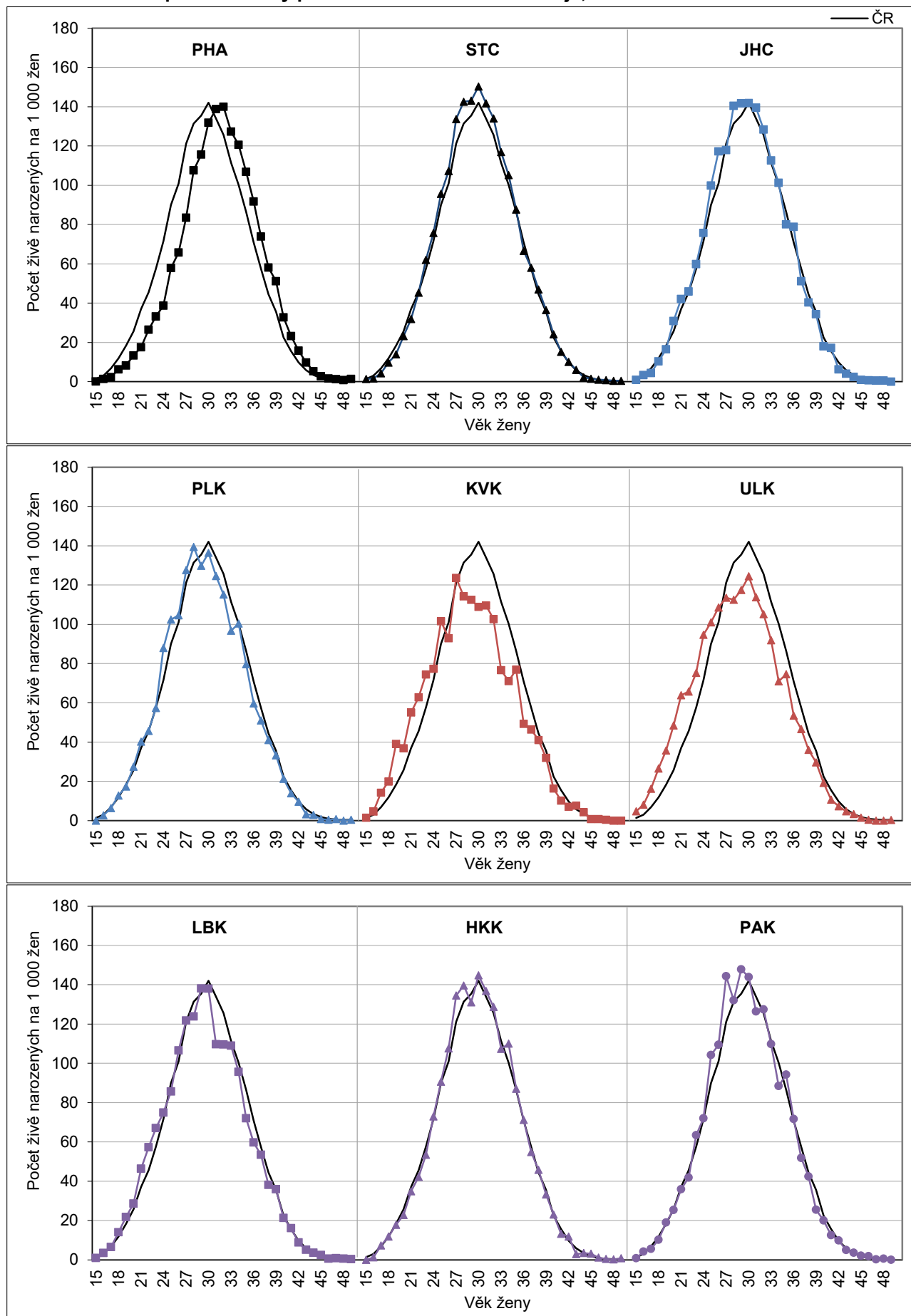
Kraj	2012							2021						
	úp	15–19	20–24	25–29	30–34	35–39	40+	úp	15–19	20–24	25–29	30–34	35–39	40+
Hl. město Praha	1,38	6,9	25,1	69,3	112,4	54,4	5,5	1,71	3,6	26,1	88,7	131,6	76,4	9,6
Středočeský	1,54	10,7	43,5	99,2	107,0	40,6	3,7	1,90	5,9	47,5	126,5	129,2	58,6	6,0
Jihočeský	1,51	13,4	42,7	105,1	99,3	36,5	2,8	1,87	7,0	50,9	124,9	124,8	56,5	4,7
Plzeňský	1,45	14,3	47,0	94,4	93,5	34,8	3,2	1,79	7,6	51,9	121,9	114,6	52,8	4,9
Karlovarský	1,37	20,7	54,2	82,8	75,2	35,4	3,2	1,69	15,8	61,1	109,5	93,8	49,0	4,3
Ústecký	1,46	21,4	63,3	91,5	80,3	31,4	3,0	1,79	17,9	69,5	111,0	101,2	47,7	4,3
Liberecký	1,49	15,3	50,3	95,2	96,2	35,4	3,6	1,78	9,1	54,9	116,7	112,3	51,4	5,5
Královéhradecký	1,46	10,6	43,2	96,2	97,4	37,6	3,7	1,85	7,4	45,2	122,4	125,5	58,2	5,4
Pardubický	1,51	9,6	43,7	102,9	101,5	37,1	3,4	1,85	7,7	47,8	129,1	119,3	56,9	5,2
Vysočina	1,47	9,1	39,7	105,8	98,2	35,1	3,1	1,95	5,2	49,6	136,2	130,5	58,9	5,1
Jihomoravský	1,45	7,6	36,2	97,6	103,1	39,6	3,2	1,83	5,7	41,0	117,7	130,0	62,2	5,9
Olomoucký	1,41	11,6	40,0	95,2	94,4	35,4	3,3	1,82	9,6	49,5	120,4	121,8	53,5	4,8
Zlínský	1,35	6,0	31,5	93,8	94,4	36,9	2,9	1,88	5,0	44,9	123,3	132,8	59,2	5,5
Moravskoslezský	1,41	15,4	48,2	95,8	85,7	30,8	2,7	1,78	10,8	50,6	121,7	114,5	50,5	4,5
ČR	1,45	12,0	42,5	93,4	98,1	38,4	3,5	1,83	8,1	47,6	117,6	122,5	58,7	5,8

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

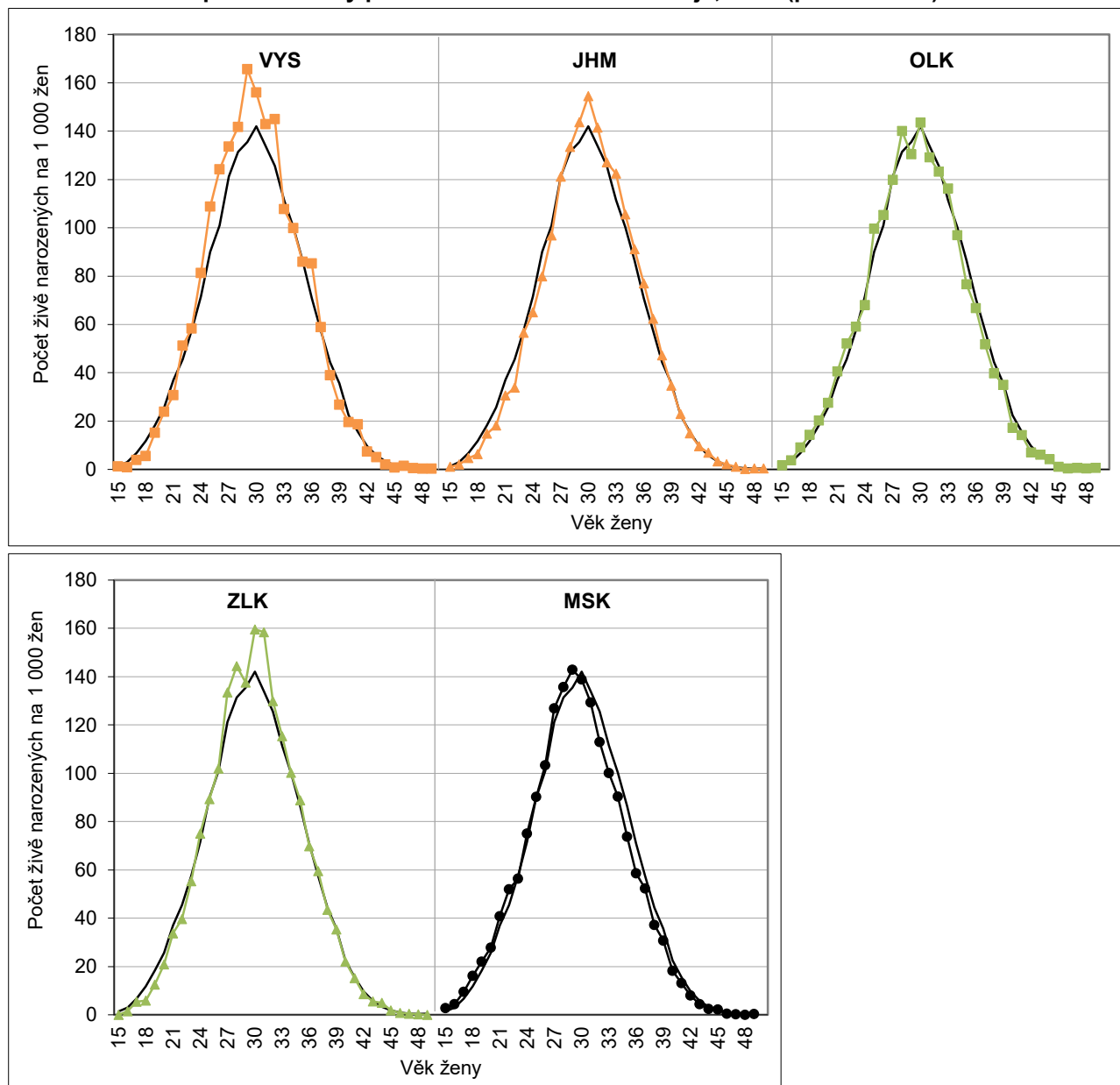
Ve všech pětiletých věkových skupinách nad 20 let věku byla plodnost žen ve všech krajích v roce 2021 vyšší než v roce 2012, naopak u žen 15–19letých míra plodnosti nižší. Rozložení krajů podle toho, v jaké pětileté věkové skupině dosahovala plodnost nejvýše, se v desetiletém horizontu výrazně nezměnilo. V kraji Jihočeském, Plzeňském, Karlovarském, Ústeckém, Pardubickém, Vysočina a Moravskoslezském šlo v obou krajních letech o skupinu 25–29 let, v Praze a v kraji Středočeském, Královéhradeckém, Jihomoravském a Zlínském v obou případech o skupinu 30–34 let. Ke změně došlo pouze v kraji Libereckém (v roce 2012 nejvyšší plodnost u 30–34letých, v roce 2021 u 25–29letých) a v kraji Olomouckém (posun vrcholu z 25–29 na 30–34 let). V Jihočeském, Olomouckém, Středočeském a Královéhradeckém kraji si však byla plodnost žen 25–29 a 30–34letých podobná (rozdíl méně než 4%).

⁴³ Počet živě narozených dětí ženám daného věku na tisíc žen daného věku v dané populaci.

Obr. 4.8 Věkově specifické míry plodnosti – srovnání ČR a kraje, 2021

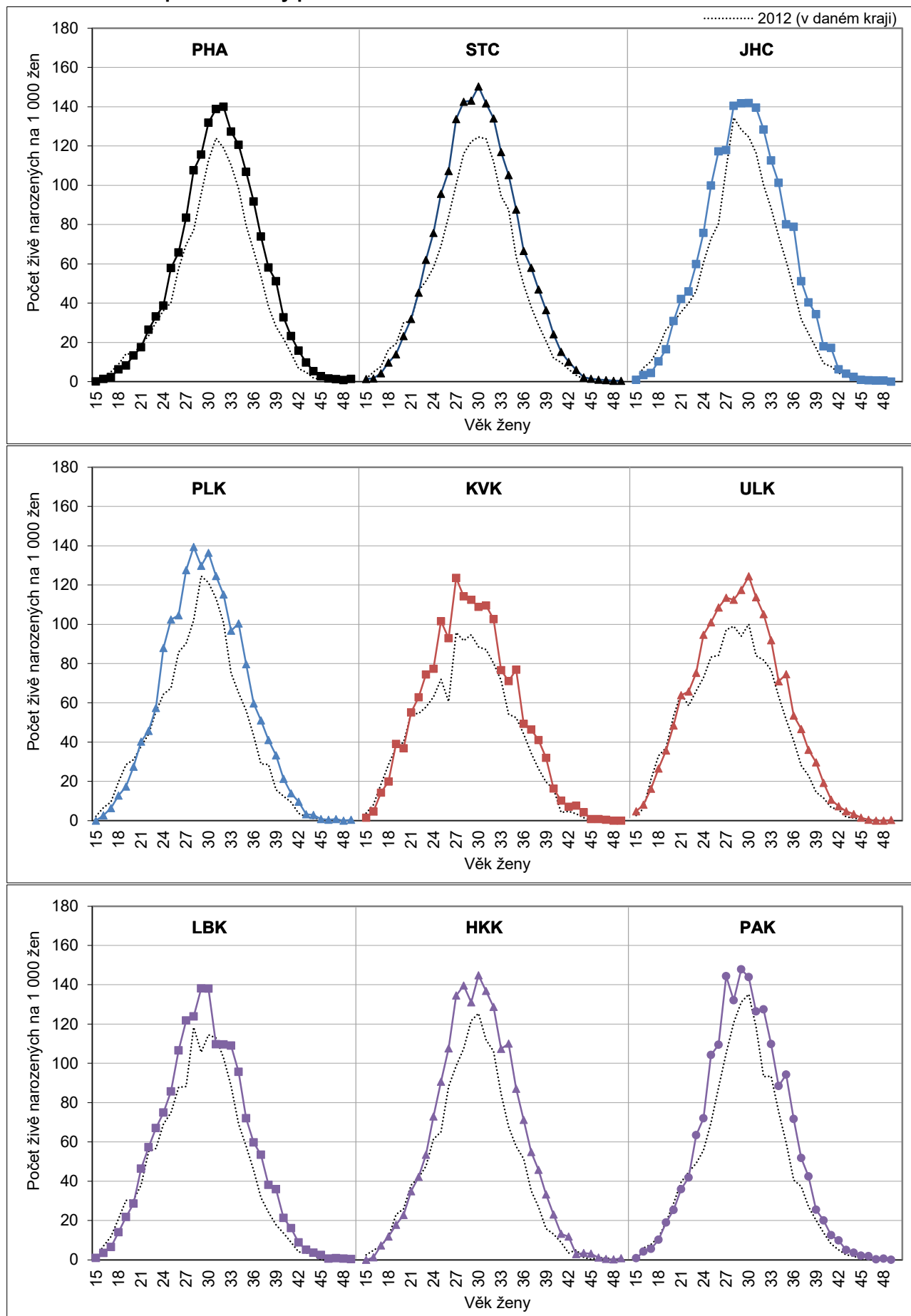

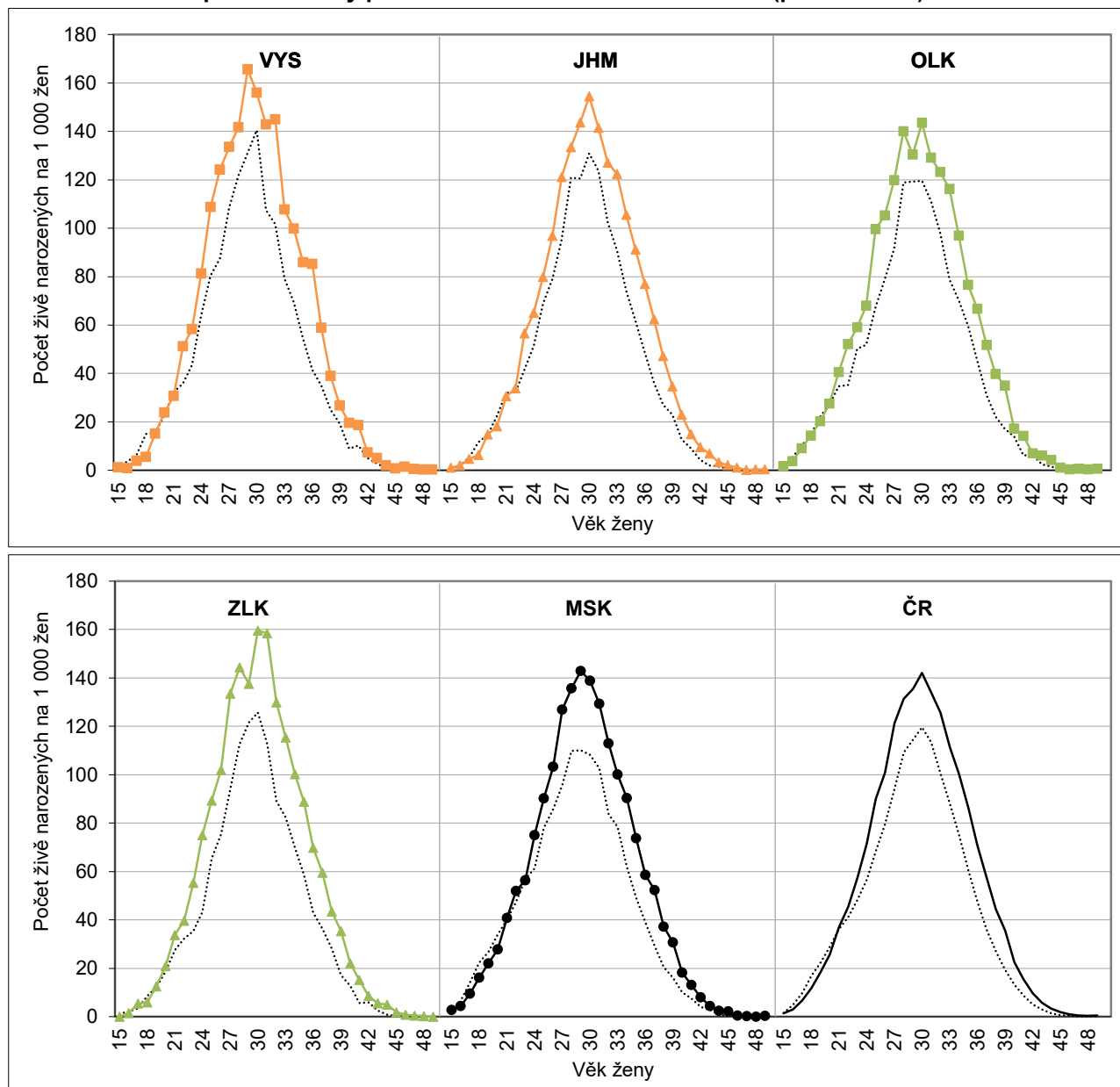
Obr. 4.8 Věkově specifické míry plodnosti – srovnání ČR a kraje, 2021 (pokračování)

Poměrně blízké jsou si na celorepublikové úrovni míry plodnosti žen ve skupinách 20–24 a 35–39 let. Výrazněji než ve věku 20–24 let však mezi lety 2012 a 2021 vzrostla plodnost žen ve věku 35–39 let (na úrovni republiky o 12 vs. 53 %). Počet krajů, u kterých byla plodnost 35–39letých žen vyšší než plodnost žen 20–24letých, se tak zvýšil ze tří v roce 2012 (hl. m. Praha, Jihomoravský a Zlínský kraj) na deset. Pouze ve čtyřech krajích (v Karlovarském, Ústeckém, Libereckém a Moravskoslezském) tak byla v roce 2021 plodnost 35–39letých žen stále nižší než žen 20–24letých (v Moravskoslezském jen velmi mírně). Porovnáme-li pak plodnost žen ve věkových skupinách 15–19 a 40+ let, i zde se v průběhu desetiletí začaly významně měnit jejich váhy – v roce 2021 již byla ve čtyřech krajích (Praha, Středočeský, Jihomoravský a Zlínský) plodnost žen starších 40 let vyšší než plodnost žen mladších 20 let (tab. 4.5).

Obr. 4.9 Věkově specifické míry plodnosti – srovnání let 2012 a 2021

Obr. 4.9 Věkově specifické míry plodnosti – srovnání let 2012 a 2021 (pokračování)

Změny v rozložení a úrovni plodnosti podle věku doprovázel ve všech krajích mezi lety 2012 a 2021 nárůst průměrného věku žen při narození dítěte, a to o 0,4 (Zlínský kraj) až 0,9 roku (Moravskoslezský kraj). Zvýšení průměrného věku žen při narození dítěte (tab. 4.6) bylo primárně vedeno růstem průměrného věku u prvorodiček (o 0,6–1,2 roku). Navýšení průměrného věku žen při narození druhého dítěte v průběhu desetiletí bylo nižší (o 0,2–0,6 roku), a to i relativně (v 1. pořadí o 2,1–4,4 %, v 2. pořadí o 0,6–2,0 %). Vývoj průměrného věku žen při narození dítěte ve třetím či vyšším pořadí lze popsat spíše jako kolísavý. Při srovnání let 2012 a 2021 došlo ve dvou krajích (Jihočeský a Karlovarský) k mírnému poklesu, v ostatních krajích průměrný věk žen vzrostl (nejvýše o 0,4 roku).

Regionální rozložení průměrného věku matky při narození dítěte (celkem i ve všech dílčích pořadích) se v čase nijak zásadně nezměnilo. Nejvyšší průměrný věk mají pravidelně rodičky s bydlištěm v Praze (32,0 let v roce 2021), tento věk zároveň věky z ostatních krajů značně převyšuje. V roce 2021 byl druhý nejvyšší průměrný věk žen při porodu v Jihomoravském kraji, kde činil 30,8 let, oproti Praze o 1,2 roku méně. Na druhé straně žebříčku se stabilně nachází kraje Ústecký (průměrný věk žen při narození dítěte 29,1 let v roce 2021) a Karlovarský (29,4 let), a to také s odstupem od ostatních krajů (další v pořadí kraj Moravskoslezský s hodnotou 29,9 let).

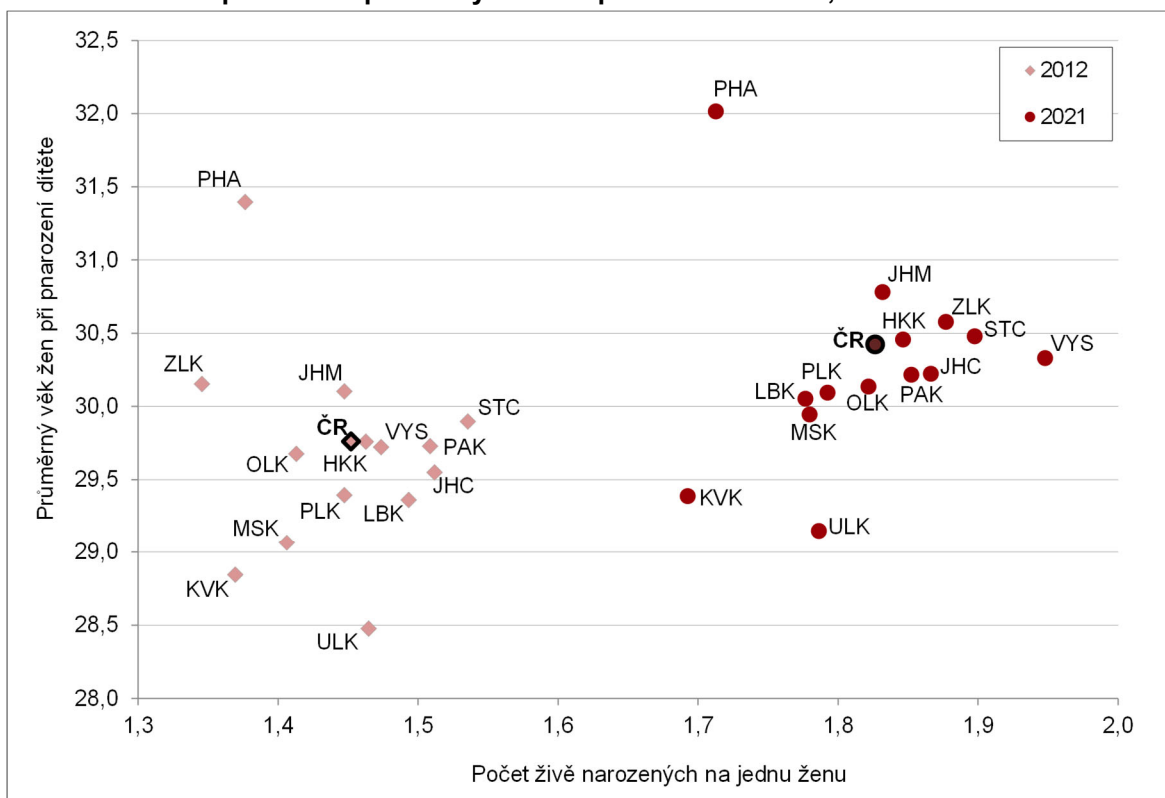
Průměrný věk žen při narození prvního dítěte se v roce 2021 v jednotlivých krajích pohyboval v rozmezí 27,4–30,7 let, průměrný věk žen při narození druhého dítěte v intervalu 30,1–33,1 let a v případě narození třetího či dalšího dítěte mezi 31,7 a 35,2 lety, přičemž ve všech případech minima náležela kraji Ústeckému a maxima hlavnímu městu Praze.

Tab. 4.6 Průměrný věk žen při narození dítěte, 2012–2021

Kraj	Celkem										1. pořadí		2. pořadí		3.+ pořadí	
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2012	2021	2012	2021	2012	2021
Hl. město Praha	31,4	31,5	31,5	31,6	31,7	31,5	31,7	31,7	31,8	32,0	30,0	30,7	32,7	33,1	34,8	35,2
Středočeský	29,9	30,0	30,0	30,1	30,1	30,1	30,2	30,3	30,3	30,5	28,0	28,8	31,2	31,5	33,5	33,9
Jihočeský	29,5	29,7	29,8	29,8	29,9	29,9	29,8	30,0	30,0	30,2	27,5	28,5	30,9	31,2	33,4	33,2
Plzeňský	29,4	29,5	29,7	29,6	29,6	29,8	29,9	29,9	29,9	30,1	27,4	28,5	30,8	31,1	33,1	33,2
Karlovarský	28,8	28,7	28,8	29,0	28,6	29,0	29,0	28,9	29,2	29,4	26,8	27,7	30,2	30,4	32,4	32,1
Ústecký	28,5	28,6	28,6	28,7	28,5	28,7	28,7	28,7	29,0	29,1	26,5	27,4	29,7	30,1	31,7	31,7
Liberecký	29,4	29,5	29,6	29,7	29,5	29,6	29,8	29,8	29,9	30,1	27,3	28,2	30,8	31,0	32,8	33,0
Královéhradecký	29,8	29,8	29,9	29,9	30,0	30,0	30,1	30,2	30,1	30,5	27,7	28,7	30,9	31,5	33,4	33,5
Pardubický	29,7	29,8	29,9	30,0	30,0	29,8	30,0	30,0	30,1	30,2	27,7	28,3	30,8	31,1	33,8	34,0
Vysočina	29,7	29,9	29,9	30,0	30,1	29,9	30,2	30,0	30,1	30,3	27,6	28,6	30,6	31,0	34,0	34,0
Jihomoravský	30,1	30,1	30,2	30,3	30,3	30,4	30,4	30,6	30,5	30,8	28,3	29,1	31,3	31,8	33,8	34,1
Olomoucký	29,7	29,8	29,8	29,9	29,9	30,0	30,1	30,0	30,0	30,1	27,9	28,5	30,7	31,2	33,1	33,2
Zlínský	30,2	30,2	30,5	30,4	30,4	30,4	30,5	30,6	30,5	30,6	28,2	28,8	31,3	31,5	33,9	34,3
Moravskoslezský	29,1	29,2	29,3	29,4	29,3	29,5	29,6	29,6	29,7	29,9	27,1	28,3	30,2	30,8	32,6	32,7
ČR	29,8	29,9	29,9	30,0	30,0	30,0	30,1	30,2	30,2	30,4	27,9	28,8	31,0	31,4	33,3	33,4

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Obr. 4.10 Úhrnná plodnost a průměrný věk žen při narození dítěte, 2012 a 2021

Živě narození s cizím státním občanstvím

Státní občanství narozených dětí ve statistice ČSÚ vychází z údajů o státním občanství rodičů, které se zaznamenává na hlášení o narození. Cizí státní občanství přitom ČSÚ udává pouze u dětí, jejichž ani jeden z rodičů (uvedených na hlášení) neměl v době narození dítěte státní občanství ČR, pokud jsou oba rodiče cizími státními občany, pak se občanství dítěte řídí občanstvím matky.

Suverénně nejvyšší je pravidelně podíl živě narozených dětí s cizím státním občanstvím v Praze (13,0 % v roce 2021), který je ve srovnání s krajem na dalším místě více jak dvojnásobný. V roce 2021 byl druhý nejvyšší podíl narozených s jiným než českým státním občanstvím v Plzeňském kraji (5,6 %) a třetí v kraji Karlovarském (5,2 %). Na druhém konci spektra s nejnižším zastoupením cizinců mezi živě narozenými, na úrovni jednoho procenta, se nachází kraje moravské, a to Zlínský (1,2 % v roce 2021), Moravskoslezský (1,3 %) a Olomoucký (1,4 %). Mezi lety 2012 a 2021 měl podíl živě narozených dětí s jiným než českým státním občanstvím v Česku obecně i ve většině krajů rostoucí tendenci, pouze v Karlovarském kraji se naopak v čase mírně snížil a v kraji Ústeckém, Královéhradeckém a Moravskoslezském spíše kolísal.

Tab. 4.7 Živě narození s cizím státním občanstvím, 2012–2021 (výběr let)

Kraj	Podíl na úhrnu (%)				Absolutní počet 2017–2021	Zastoupení občanství mezi cizími (2017–2021)					
	2012	2016	2021	2017 – 2021		Ukrajina	Slovensko	Vietnam	Rusko	Mongolsko	Rumunsko
Hl. město Praha	8,7	10,8	13,0	12,5	9 413	27%	21%	10%	10%	1%	4%
Středočeský	2,8	3,3	5,1	4,5	3 384	26%	30%	14%	5%	3%	4%
Jihočeský	1,3	1,7	2,7	2,5	845	25%	17%	36%	2%	2%	2%
Plzeňský	3,8	3,7	5,6	5,2	1 561	27%	21%	27%	1%	2%	7%
Karlovarský	6,3	5,5	5,2	5,1	691	20%	9%	43%	8%	6%	1%
Ústecký	3,5	2,4	3,4	3,1	1 251	16%	15%	44%	2%	10%	2%
Liberecký	3,3	3,9	4,6	4,2	971	22%	14%	17%	2%	26%	4%
Královéhradecký	1,8	1,5	2,0	2,0	552	31%	18%	23%	1%	7%	4%
Pardubický	1,5	1,4	3,0	2,6	708	25%	21%	16%	1%	17%	5%
Vysočina	1,1	1,1	1,9	1,6	427	28%	14%	25%	1%	7%	5%
Jihomoravský	2,1	2,2	3,8	3,3	2 198	17%	37%	16%	3%	2%	3%
Olomoucký	1,0	1,2	1,4	1,2	408	20%	26%	35%	3%	2%	2%
Zlínský	0,6	0,6	1,2	1,2	368	14%	41%	15%	2%	11%	5%
Moravskoslezský	1,0	0,8	1,3	1,1	693	8%	38%	32%	2%	0%	0%
ČR	3,0	3,3	4,5	4,2	23 470	24%	23%	18%	6%	4%	4%

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce/období, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce/období. V případě zastoupení občanství podbarveny nejvyšší hodnoty podílu v rámci daného kraje.

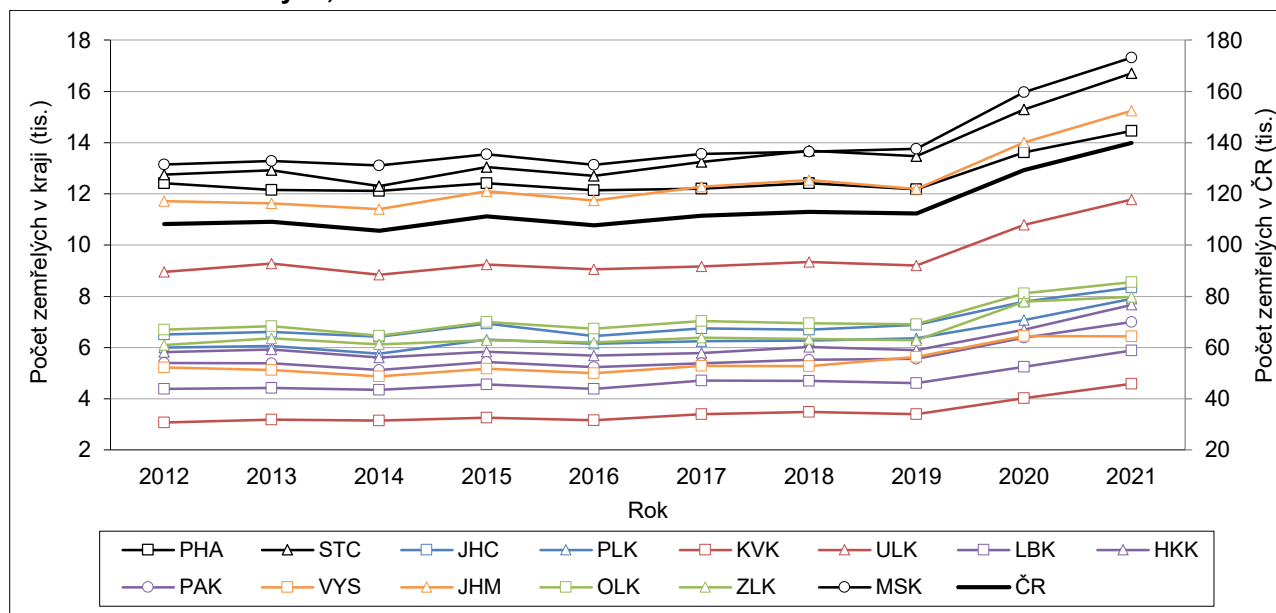
Kraje se zároveň odlišují strukturou narozených dětí právě podle (cizího) státního občanství. Údaje z posledních pěti let 2017–2021 ukazují, že na úrovni celé republiky šlo nejčastěji o děti s ukrajinským (24 %) či se slovenským (23 %) státním občanstvím v době narození a na třetím místě pak o narozené s vietnamským státním občanstvím (18 %). Na úrovni krajů byli na prvním místě ve čtyřech krajích novorozenci s občanstvím Ukrajiny (s největším podílem 31 % v Královéhradeckém kraji, dále na Vysočině, v Praze a s 25% podílem v kraji Pardubickém), v dalších čtyřech krajích (Středočeském, Jihomoravském, Moravskoslezském a zejména, ze 41 %, ve Zlínském) pak novorozenci se slovenským státním občanstvím. V kraji Plzeňském, Olomouckém, Jihočeském a zejména pak (s více než 40% zastoupením) v Karlovarském a Ústeckém kraji bylo oproti tomu mezi živě narozenými nejčastějším státním občanstvím, kromě českého, to vietnamské. V Libereckém kraji zcela specificky nejsilnější skupinu (s 26% podílem) představovaly děti mongolského občanství (na úrovni republiky 5. nejčastější cizí občanství narozených s 4% zastoupením). Živě narozené děti s ruským státním občanstvím (celkově na 4. místě s 6 %) se relativně nejvíce rodily v Praze (10 %) a dále v Karlovarském kraji (8 %), v ostatních krajích měly maximálně 5% zastoupení mezi narozenými s cizím státním občanstvím.

5 Úmrtnost

Na úrovni úmrtnosti obyvatel Česka se v roce 2021 již druhým rokem podepsala epidemie onemocnění covid-19. Počet zemřelých ve všech krajích mezi roky 2019 a 2021 výrazně (o 14–35 %) vzrostl, naděje dožití při narození se po oba roky snížila. Stejně jako v předchozích letech byly celkové úmrtnostní poměry nejhorší v Karlovarském, Ústeckém a Moravskoslezském kraji a nejpříznivější v Praze, dále v krajích Vysočina a Jihomoravský. Nejčastější příčinou smrti (na úrovni jednotlivých kapitol Mezinárodní klasifikace nemocí) zůstaly nemoci oběhové soustavy, druhá pozice připadla ve většině krajů novotvarům. Covid-19 výrazně zasáhl do tradičního pořadí příčin, když v krajích Plzeňský, Karlovarský, Královéhradecký a Pardubický byl v celkovém pohledu druhou nejčastější příčinou smrti a u mužů v Karlovarském kraji dokonce první.

V roce 2021 zemřelo 139,9 tisíce obyvatel Česka, nejvíce za celé poválečné období, v meziročním srovnání o 8,2 % (10,6 tisíce) více. Zatímco v roce 2020, v prvním roce covidové epidemie, došlo k výraznému nárůstu počtu zemřelých ve všech krajích (o 11–24 %, při celkovém nárůstu počtu úmrtí o 15 %), v roce 2021 byl meziroční nárůst obecně nižší⁴⁴ a v Kraji Vysočina počet zemřelých stagnoval (resp. úmrtí bylo o 12 méně). Navýšení bylo nejmírnější v kraji Zlínském (o 2 %, resp. o 190 úmrtí), kde mezi roky 2019 a 2020 počet zemřelých vzrostl ze všech krajů naopak nejméně, a dále v kraji Olomouckém (o 5 %, resp. o 436). Naopak relativně nejvyšší bylo v roce 2021 zvýšení počtu úmrtí v kraji Královéhradeckém (o 15 %, resp. o 974) a Karlovarském (o 14 %, resp. o 566). Tyto dva kraje se staly zároveň regiony s nejméně výrazným navýšením počtu zemřelých i při celkovém pohledu na oba roky covidové pandemie se zvýšením mezi lety 2019 a 2021 o 35 % v Karlovarském a 30 % v Královéhradeckém kraji (dále v Ústeckém a Libereckém zvýšení o 28 %). Naopak relativně nejméně přibýlo v posledních dvou letech úmrtí v Kraji Vysočina (o 14 %), v hlavním městě Praze (o 19 %) a dále v Jihočeském kraji (o 21 %). Mírně rostoucí trend měl přitom počet zemřelých v Česku a ve většině krajů v důsledku stárnutí obyvatelstva i v průběhu let 2012–2019, pouze v Praze, v kraji Královéhradeckém a Zlínském spíše kolísal.

Obr. 5.1 Počet zemřelých, 2012–2021

Ve všech krajích (s výjimkou Kraje Vysočina, respektive jeho mužské populace) představoval počet zemřelých v roce 2021 vůbec nejvyšší roční úhrn od roku 2000, kdy kraje v současné podobě vznikly.

⁴⁴ Pouze v Plzeňském a Královéhradeckém kraji byl v roce 2021 meziroční nárůst zemřelých drobně vyšší než v roce 2020.

K nejvyššímu počtu úmrtí došlo v roce 2021 v kraji Moravskoslezském (17,3 tisíce), k druhému nejvyššímu ve Středočeském kraji (16,7 tisíce) – stejně tak tomu bylo v celém desetiletí 2012–2021 s výjimkou roku 2018, kdy se pořadí krajů prohodilo (při obdobném počtu zemřelých v obou krajích). Na třetí příčce je od roku 2017 (obr. 5.1) v počtu zemřelých Jihomoravský kraj (15,2 tisíce v roce 2021), na čtvrté Praha (14,5 tisíce). Kraje s nejnižším počtem zemřelých osob odpovídají krajům s nejméně obyvateli: v kraji Karlovarském (4,6 tisíce v roce 2021) a dále Libereckém (5,9 tisíce) bylo zemřelých po celou dekádu nejméně, pozice krajů Vysočina (6,4 tisíce zemřelých v roce 2021) a Pardubického (7,0 tisíce) na dalších dvou místech se prohodila jen v letech 2019 a 2020.

Tab. 5.1 Zemřelí, 2012 a 2016–2021

Kraj	Zemřelí celkem							Nárůst počtu zemřelých v %		
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2019–20	2020–21	2019–21
Hl. město Praha	12 411	12 141	12 199	12 417	12 178	13 621	14 460	11,8	6,2	18,7
Středočeský	12 752	12 695	13 248	13 687	13 471	15 302	16 708	13,6	9,2	24,0
Jihočeský	6 504	6 443	6 752	6 696	6 885	7 800	8 350	13,3	7,1	21,3
Plzeňský	6 003	6 153	6 242	6 276	6 356	7 066	7 912	11,2	12,0	24,5
Karlovarský	3 072	3 167	3 406	3 491	3 405	4 026	4 592	18,2	14,1	34,9
Ústecký	8 959	9 058	9 172	9 338	9 208	10 793	11 775	17,2	9,1	27,9
Liberecký	4 386	4 385	4 707	4 705	4 607	5 252	5 880	14,0	12,0	27,6
Královéhradecký	5 825	5 681	5 783	6 024	5 901	6 694	7 668	13,4	14,6	29,9
Pardubický	5 403	5 234	5 389	5 528	5 558	6 383	6 991	14,8	9,5	25,8
Vysočina	5 223	4 997	5 288	5 277	5 636	6 450	6 438	14,4	-0,2	14,2
Jihomoravský	11 709	11 738	12 275	12 542	12 190	14 015	15 246	15,0	8,8	25,1
Olomoucký	6 701	6 731	7 033	6 952	6 914	8 126	8 562	17,5	5,4	23,8
Zlínský	6 093	6 194	6 389	6 338	6 291	7 794	7 984	23,9	2,4	26,9
Moravskoslezský	13 148	13 133	13 560	13 649	13 762	15 967	17 325	16,0	8,5	25,9
ČR	108 189	107 750	111 443	112 920	112 362	129 289	139 891	15,1	8,2	24,5

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Mezi zemřelými obyvateli České republiky bývá tradičně více mužů než žen, v letech 2012–2019 činil podíl mužů 50,3–51,0 %. Na úrovni krajů, kde je variabilita větší, se podíl mužů mezi zemřelými obvykle pohyboval v rozmezí 50–53 %, pouze v Praze specificky cca o 1–2 p. b. níže⁴⁵ a (s výjimkou roku 2021) pod hranicí 50 % (tab. 5.2). Dva roky covidové pandemie (2020 a 2021) se podepsaly na úmrtnosti mužské části populace výrazněji než na ženské, když navýšení počtu zemřelých bylo u mužů mezi roky 2019 a 2020 o 16 % a mezi roky 2020 a 2021 o 10 %, zatímco u žen o 14 %, resp. o 6 %. Podíl mužů na všech úmrtích se tak na úrovni republiky zvedl v roce 2020 na 51,5 % (o 0,5 p. b. více než v roce 2019) a následně v roce 2021 na 52,6 % (o 1,6 p. b. více než v roce 2019).

Na úrovni krajů se postupný dvouletý růst podílu mužů mezi zemřelými projevil u devíti krajů, oproti tomu v krajích Středočeský, Jihočeský a Zlínský vzrostl jen mezi roky 2020 a 2021 (o rok dříve klesl) a v Kraji Vysočina a Olomouckém jen mezi roky 2019 a 2020 (v roce 2021 klesl). I v těchto pěti krajích, stejně jako ve všech ostatních, však byly podíly mužů mezi zemřelými v roce 2021 vyšší než v roce 2019 (největší nárůst o 2,7 p. b. v kraji Libereckém a o 2,5 p. b. v Praze a Plzeňském kraji), když se pohybovaly v rozmezí 50,9–54,5 %. Vůbec nejvyšší zastoupení měli muži mezi zemřelými v Plzeňském kraji a nejnižší v Praze, kde poprvé přesáhlo hranici 50 %.

⁴⁵ V pozadí v Praze pravidelně vyššího počtu zemřelých žen než mužů stojí skladba populace Prahy podle pohlaví (z krajů nejvyšší zastoupení žen) a poměrně blízká úroveň úmrtnosti mužů a žen (nejnižší rozdíl naděje dožití, viz dále).

Tab. 5.2 Zemřelí podle pohlaví, 2012–2021 (výběr let)

Kraj	Zemřelí muži				Zemřelé ženy				Podíl mužů mezi zemřelými (%)			
	2012	2019	2020	2021	2012	2019	2020	2021	2012	2019	2020	2021
Hl. město Praha	5 950	5 901	6 701	7 366	6 461	6 277	6 920	7 094	47,9	48,5	49,2	50,9
Středočeský	6 387	6 958	7 836	8 800	6 365	6 513	7 466	7 908	50,1	51,7	51,2	52,7
Jihočeský	3 341	3 574	4 006	4 437	3 163	3 311	3 794	3 913	51,4	51,9	51,4	53,1
Plzeňský	3 062	3 301	3 774	4 309	2 941	3 055	3 292	3 603	51,0	51,9	53,4	54,5
Karlovarský	1 545	1 762	2 083	2 485	1 527	1 643	1 943	2 107	50,3	51,7	51,7	54,1
Ústecký	4 593	4 760	5 590	6 316	4 366	4 448	5 203	5 459	51,3	51,7	51,8	53,6
Liberecký	2 215	2 322	2 697	3 121	2 171	2 285	2 555	2 759	50,5	50,4	51,4	53,1
Královéhradecký	2 932	2 995	3 448	4 043	2 893	2 906	3 246	3 625	50,3	50,8	51,5	52,7
Pardubický	2 703	2 805	3 299	3 636	2 700	2 753	3 084	3 355	50,0	50,5	51,7	52,0
Vysočina	2 662	2 864	3 401	3 285	2 561	2 772	3 049	3 153	51,0	50,8	52,7	51,0
Jihomoravský	5 900	6 123	7 097	7 869	5 809	6 067	6 918	7 377	50,4	50,2	50,6	51,6
Olomoucký	3 458	3 529	4 248	4 462	3 243	3 385	3 878	4 100	51,6	51,0	52,3	52,1
Zlínský	3 131	3 248	3 988	4 131	2 962	3 043	3 806	3 853	51,4	51,6	51,2	51,7
Moravskoslezský	6 671	7 197	8 431	9 262	6 477	6 565	7 536	8 063	50,7	52,3	52,8	53,5
ČR	54 550	57 339	66 599	73 522	53 639	55 023	62 690	66 369	50,4	51,0	51,5	52,6

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Sezónnost

Na úrovni republiky dlouhodobě platí, že nejvíce osob umírá v zimních měsících a březnu a nejméně v teplé části roku od května do září (s výjimkou roku 2020 poznamenaného nástupem covidu-19 v plné síle během podzimních měsíců). Tomu odpovídala i sezónnost v roce 2021 v krajích, když k nejvyšším počtům úmrtí došlo ve většině krajů v březnu, dále lednu či únoru, a měsíci s nejnižším počtem úmrtí byly červen a srpen a také září či červenec.

Tab. 5.3 Zemřelí podle měsíce úmrtí, 2021

Kraj	Měsíc úmrtí											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Hl. město Praha	1 569	1 474	1 763	1 150	974	951	956	944	974	1 092	1 241	1 372
Středočeský	1 895	1 741	2 112	1 426	1 131	1 058	1 016	989	1 114	1 150	1 464	1 612
Jihočeský	907	749	1 019	733	587	507	570	537	539	646	757	799
Plzeňský	835	932	1 118	658	523	478	494	461	507	552	639	715
Karlovarský	688	850	516	301	266	208	245	269	251	277	347	374
Ústecký	1 301	1 128	1 597	1 037	827	685	743	730	722	845	1 017	1 143
Liberecký	701	585	818	470	402	355	399	360	372	385	458	575
Královéhradecký	1 057	1 011	932	548	492	433	464	484	472	514	621	640
Pardubický	754	789	933	587	472	393	409	440	432	500	635	647
Vysočina	742	491	755	545	507	419	409	402	453	487	537	691
Jihomoravský	1 694	1 292	1 741	1 311	1 031	954	989	932	966	1 165	1 579	1 592
Olomoucký	1 043	725	896	724	611	529	550	550	513	658	875	888
Zlínský	897	606	798	696	549	540	521	523	507	590	895	862
Moravskoslezský	2 128	1 447	1 791	1 513	1 185	1 118	1 049	1 093	1 110	1 240	1 750	1 901
ČR	16 211	13 820	16 789	11 699	9 557	8 628	8 814	8 714	8 932	10 101	12 815	13 811

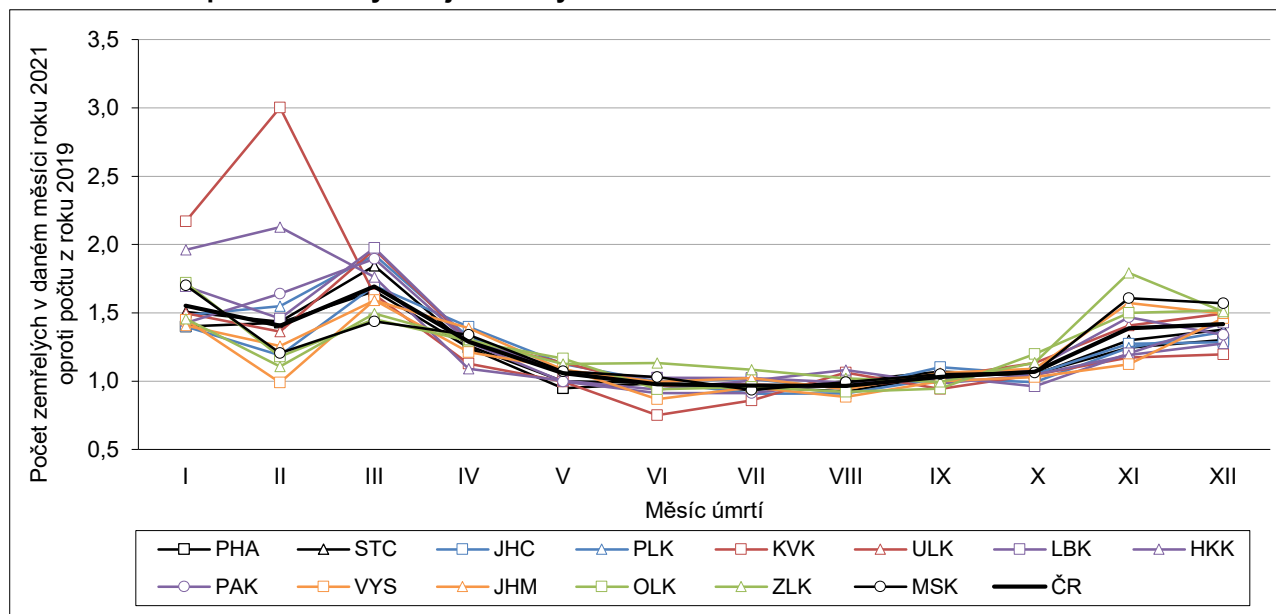
Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném kraji, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném kraji.

V roce 2021 byla ale díky epidemii covidu-19 maxima markantnější než obvykle, když během zimních měsíců a března (částečně i dubna a listopadu) umíralo ve většině krajů v roce 2021 oproti roku 2019 výrazně více osob, než by odpovídalo celorepublikovému navýšení úmrtí o čtvrtinu. Extrémní byl nárůst v Karlovarském kraji (obr. 5.2), kde v únoru 2021 zemřelo o 200 % osob více než v únoru 2019 a v lednu o 117 %, dále v Královéhradeckém kraji (v únoru zemřelých o 113 % více, v lednu o 96 %) a v Libereckém kraji (v březnu 2021 o 98 % více úmrtí než v březnu 2019). Více výrazná byla zároveň i minima, kdy

v měsících červnu, červenci a srpnu zemřelo méně osob než v roce 2019, a to celorepublikově i ve většině krajů (v 9–11 krajích). Relativně nejvýrazněji nižší, o 25 resp. 14 % oproti roku 2019, byl počet úmrtí v letních měsících roku 2021 (v červnu a červenci) v Karlovarském kraji, dále o 13 resp. 11 % (v červnu a srpnu) v Kraji Vysočina a o 9 % v kraji Plzeňském (v červenci a srpnu) a Pardubickém (v červnu a červenci).

Obr. 5.2 Poměr počtu zemřelých v jednotlivých měsících let 2021 a 2019

Naděje dožití při narození (střední délka života)

Absolutní počty zemřelých jsou ovlivněny nejen velikostí celé populace a úrovní její úmrtnosti, ale také věkovou a pohlavní strukturou dané populace a jejím vývojem v čase. Ta se mezi kraji liší, proto je třeba celkovou intenzitu úmrtnosti hodnotit pomocí ukazatelů odstraňujících vliv věkové struktury na počet zemřelých. Takovými ukazateli jsou nejběžněji naděje dožití při narození vycházející z podrobných úmrtnostních tabulek a standardizované míry úmrtnosti (viz níže). Na úrovni krajů Český statistický úřad standardně konstruuje úmrtnostní tabulky za dvouletá kalendářní období⁴⁶, s cílem eliminovat náhodné výkyvy způsobené kolísáním nízkých počtů událostí (úmrtí) v některých věcích a letech.

Naděje dožití při narození měla v období ohraničeném dvouletkami 2012–2013 až 2018–2019 ve všech krajích rostoucí trend, když případný meziroční pokles naděje dožití byl vždy jen dočasným výkyvem⁴⁷. Během těchto let vzrostla střední délka života u mužů v jednotlivých krajích o 2 %, což představovalo prodloužení života o 1,2 až 1,7 roku, v Karlovarském kraji pak méně – o 1 %, resp. o 0,8 roku. U žen vzrostla střední délka života za stejný časový úsek mírněji, ve většině krajů o 1 %, ve třech krajích (Pardubický, Vysočina, Moravskoslezský) o 2 %; v absolutním vyjádření nejméně, obdobně jako u mužů, v Karlovarském kraji – o 0,5 roku⁴⁸, v ostatních krajích pak o 1,0 až 1,4 roku. Mezi obdobími let 2018–2019 a 2020–2021 byl u všech krajů a u obou pohlaví naopak zaznamenán pokles naděje dožití při narození, a to nemalý. Výsledky tak ukazují, že došlo k přerušení dlouhodobého trendu snižující se úmrtnosti, resp. rostoucí naděje dožití, a zvýšený počet zemřelých v letech 2020 a 2021 byl jednoznačně spjat se zhoršením úmrtnostních podmínek.

⁴⁶ Úmrtnostní tabulky za ČR, kraje, i další územní jednotky jsou dostupné na https://www.czso.cz/csu/czso/obyut_cr.

⁴⁷ Meziroční snížení naděje dožití při narození bylo mezi kraji četnější pouze v období 2015–2016 u žen, kdy se týkalo pěti krajů, a 2017–2018 u mužů i u žen, kdy bylo evidováno u šesti krajů u každého pohlaví. Jinak byly meziroční úbytky výjimečné, týkající se v daném roce maximálně tří krajů (pro dané pohlaví).

⁴⁸ Nízký přírůstek byl odrazem zejména výrazného snížení naděje dožití žen v Karlovarském kraji pro období 2017–2018 (o 0,6 roku ve srovnání s obdobím 2016–2017). Přírůstek v následujícím období 2018–2019 vrátil naději dožití zpět pouze na hodnotu zaznamenanou již v období 2013–2014 a 2014–2015.

Naděje dožití při narození mužů dosahovala v období 2020–2021 v jednotlivých krajích hodnoty v rozmezí 72,7–77,1 let (tab. 5.4). V porovnání s posledním předcovidovým dvouletým obdobím 2018–2019, kdy činila 74,4–78,4 let, tak byla o 1,2–2,1 roku nižší. K největšímu zkrácení průměrné délky života mužů došlo v kraji Karlovarském, Moravskoslezském, Zlínském, Plzeňském a Královéhradeckém (o 2,1–1,7 roku), naopak k nejmenšímu zkrácení ve Středočeském kraji a na Vysočině (o 1,2 roku). Kraje s nejvyššími a nejnižšími hodnotami střední délky života se přitom zásadně nezměnily, zvýšila se ale variabilita mezi nimi. Nejvyšší průměrné očekávané délky života dlouhodobě dosahují muži v Praze (77,1 let v období 2020–2021), následovaní muži z Královéhradeckého kraje či Vysočiny (75,5 resp. 75,6 let). Mezi kraje s vyšší střední délkou života mužů, než jakou vykazala Česká republika jako celek (74,7 let v období 2020–2021), se řadily také kraje Jihomoravský (75,3 let), Jihočeský, Středočeský, Pardubický a Plzeňský. Naopak nejhorší úmrtnostní poměry panovaly v době silné epidemie covidu-19 u mužů v Ústeckém (72,7 let), Moravskoslezském a Karlovarském kraji (oba 72,8 let), což byl stav stejný jako ve všech předcházejících dvouletých obdobích sledované dekády.

Tab. 5.4 Naděje dožití při narození podle pohlaví, 2012–2021 (dvouletá období)

Kraj	Období										Pořadí (1. = max)	
	2012–2013	2013–2014	2014–2015	2015–2016	2016–2017	2017–2018	2018–2019	2019–2020	2020–2021	2018–2019	2020–2021	
Muži												
Hl. město Praha	77,2	77,4	77,5	77,7	78,1	78,3	78,4	78,2	77,1	1.	1.	
Středočeský	75,1	75,6	76,0	76,1	76,3	76,1	76,3	76,2	75,1	8.	6.	
Jihočeský	75,3	75,6	75,6	76,0	76,4	76,3	76,6	76,2	75,2	5.	5.	
Plzeňský	75,6	76,1	76,1	76,0	76,2	76,2	76,4	76,0	74,7	7.	8.	
Karlovarský	74,3	74,2	74,4	74,6	74,4	74,5	74,9	74,5	72,8	12.	12.	
Ústecký	72,9	73,4	73,8	73,8	74,1	74,2	74,4	73,9	72,7	14.	14.	
Liberecký	74,9	75,2	75,4	75,7	75,7	75,4	76,1	76,0	74,7	9.	9.	
Královéhradecký	75,9	76,2	76,5	76,8	77,2	77,2	77,2	76,8	75,5	2.	3.	
Pardubický	75,2	75,9	76,2	76,3	76,6	76,5	76,6	76,1	75,1	6.	7.	
Vysočina	75,8	76,2	76,5	77,0	77,0	76,9	76,7	75,9	75,6	3.	2.	
Jihomoravský	75,5	75,9	76,3	76,4	76,5	76,3	76,6	76,3	75,3	4.	4.	
Olomoucký	74,4	74,8	75,1	75,2	75,5	75,6	75,7	75,1	74,1	11.	11.	
Zlínský	74,7	75,0	75,4	75,4	75,5	75,8	75,9	75,1	74,1	10.	10.	
Moravskoslezský	73,7	73,9	74,1	74,2	74,5	74,5	74,5	73,9	72,8	13.	13.	
ČR ¹⁾	75,1	75,4	75,7	75,8	76,0	76,1	76,2	75,8	74,7	x	x	
Ženy												
Hl. město Praha	82,0	82,3	82,4	82,5	82,7	83,0	83,0	82,9	82,3	1.	1.	
Středočeský	80,9	81,5	81,5	81,5	81,6	81,6	81,9	81,6	80,9	10.	10.	
Jihočeský	81,0	81,4	81,5	81,6	82,1	82,0	82,1	81,9	81,1	7.	6.	
Plzeňský	81,1	81,4	81,4	81,4	81,7	81,6	81,9	81,9	81,1	9.	7.	
Karlovarský	79,9	80,2	80,2	80,5	80,5	79,9	80,2	80,0	78,8	14.	14.	
Ústecký	79,2	79,4	79,7	79,7	79,8	80,0	80,2	79,9	79,0	13.	13.	
Liberecký	81,0	81,5	81,4	81,5	81,7	81,7	81,7	81,5	80,7	11.	11.	
Královéhradecký	81,4	81,9	82,2	82,0	82,4	82,6	82,5	82,4	81,5	5.	4.	
Pardubický	81,1	81,6	82,1	82,1	82,2	82,3	82,2	81,9	81,0	6.	9.	
Vysočina	81,8	82,5	82,6	82,4	82,7	83,0	82,7	82,3	81,7	3.	2.	
Jihomoravský	82,0	82,3	82,4	82,4	82,7	82,7	82,8	82,4	81,6	2.	3.	
Olomoucký	81,2	81,8	81,7	81,5	81,8	81,9	82,1	81,7	81,0	8.	8.	
Zlínský	81,5	81,5	81,8	82,2	82,3	82,4	82,6	81,9	81,2	4.	5.	
Moravskoslezský	80,1	80,5	80,8	81,0	81,1	81,1	81,2	80,9	80,1	12.	12.	
ČR ¹⁾	81,1	81,4	81,6	81,6	81,8	81,9	82,0	81,7	80,9	x	x	

¹⁾ Pro srovnatelnost jsou hodnoty za ČR vypočteny stejně jako v případě krajů za dvouleté kalendářní období.

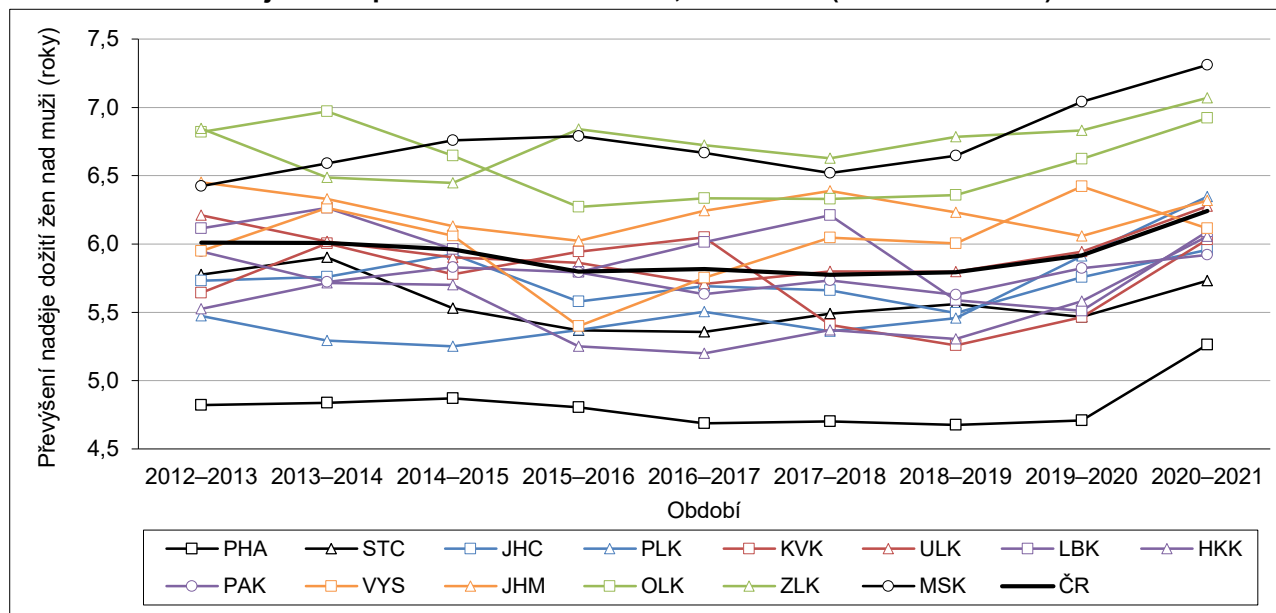
Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném období pro dané pohlaví, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném období pro dané pohlaví.

Naděje dožití při narození žen (tab. 5.4) dosahovala v období 2020–2021 v jednotlivých krajích hodnoty v rozmezí 78,8–82,3 let. V porovnání s předcovidovým dvouletým obdobím 2018–2019, kdy se pohybovala od 80,2 do 83,0 let, tak byla nižší o 0,7–1,4 roku. K největšímu zkrácení průměrné délky života žen (o 1,4–1,2 roku) došlo v kraji Zlínském, Karlovarském (oba patřily ke krajům s nejméně výrazným propadem i u mužů), Jihomoravském, Pardubickém a Ústeckém, naopak k nejmenšímu v Praze (o 0,7 roku) a Plzeňském kraji (o 0,8; u mužů naopak nadprůměrné zhoršení naděje dožití). Regionální rozložení nad- a podprůměrných hodnot se přitom zásadně nezměnilo, mírně se zvýšila variabilita mezi krají. Nejvyšší očekávaná délka života nejčastěji připadala na ženy-obyvateľky Prahy (82,3 let v období 2020–2021), které na první pozici čtyřikrát během dekády střídaly ženy z Vysočiny, v období 2020–2021 druhé (81,7 let), a většinou třetí (ale i druhé) byly ženy v Jihomoravském kraji (81,6 let). Mezi kraje s vyšší střední délkou života žen v porovnání s celou ČR se v období 2020–2021 zařadily také kraje Královéhradecký (81,5 let), Zlínský (u mužů podprůměrný), Jihočeský, Plzeňský (do období 2018–2019 pro ženy většinou podprůměrný), Olomoucký a Pardubický. Naopak nižší střední délku života než průměrná žena v republice měly stejně jako v předchozích obdobích ženy v Karlovarském (78,8 let v letech 2020–2021) a Ústeckém kraji (79,0 let; v průběhu dekády si střídaly pozici posledního místa), dále v Moravskoslezském kraji (80,1 let), Libereckém a Středočeském (u mužů patřil naopak ke krajům většinou nadprůměrným).

Naděje dožití mužů při narození je pravidelně nižší než naděje dožití při narození žen. Největší rozdíl středních délek života mezi muži a ženami je dle výsledků úmrtnostních tabulek dlouhodobě v krajích na Moravě, a to obvykle důsledkem relativně horších úmrtnostních podmínek mužů. V období 2020–2021 převyšovala naděje dožití žen naději dožití mužů nejvíce, o 7,3 roku, v kraji Moravskoslezském, dále ve Zlínském (7,1 let) a Olomouckém kraji (6,9 let). Nejbliže si byly naděje dožití žen a mužů po celé období 2012 až 2021 v hlavním městě Praze, ač se v něm v posledním mezidobí jejich rozdíl zvýšil o 0,6 roku a poprvé v desetiletí přesáhl hranici pěti let (5,3 let). V mezikrajském srovnání nižší nadúmrtost mužů vykazoval v období 2020–2021 ještě kraj Středočeský (rozdíl 5,7 let), v ostatních se pohybovala v rozmezí 5,9–6,3 let, tedy poměrně blízko celorepublikové hodnotě 6,2 let. V rámci poslední dekády byl nejvyšší rozdíl v naději dožití žen a mužů v polovině krajů právě v posledním dvouletém období 2020–2021, v ostatních krajích většinou na počátku dekády.

Obr. 5.3 Rozdíl naděje dožití při narození žen a mužů, 2012–2021 (dvouletá období)

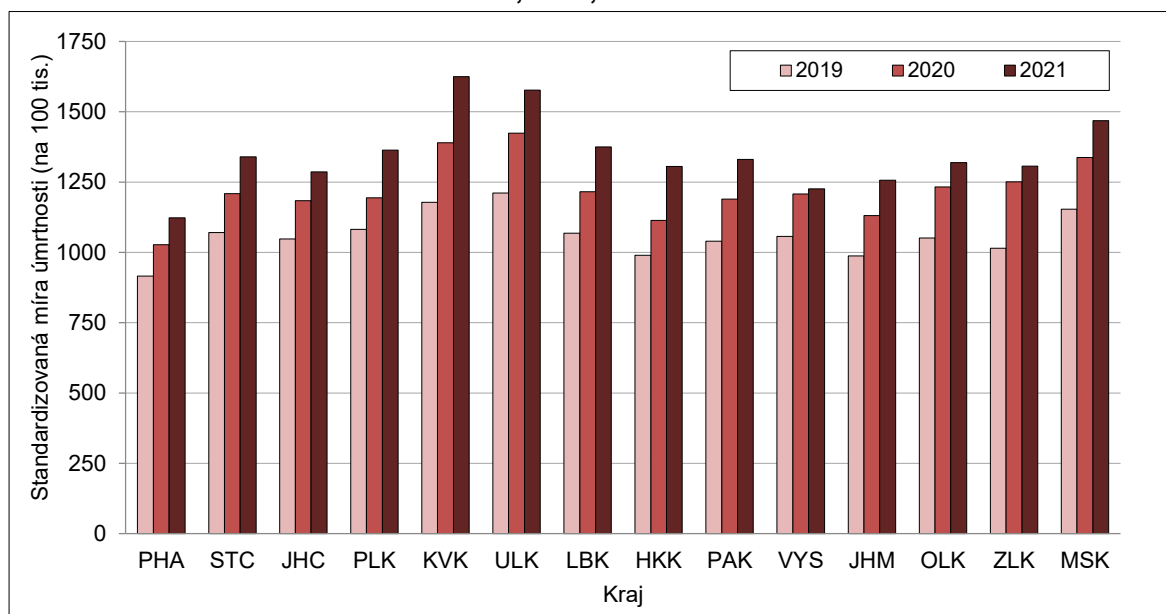
V období 2020–2021 se na rozdílu naděje dožití mužů a žen nejvíce podílela vyšší úmrtnost mužů šedesátníků a sedmdesátníků (platí i dlouhodobě), která v jednotlivých krajích přispěla k delší naději dožití

žen než mužů z 24–28 % (šedesátníci) a z (dalších) 24–30 %⁴⁹ (sedmdesátníci). Ve třinácti ze čtrnácti krajů představovali další věkovou skupinu v pořadí příspěvatelů padesátníci (z 13–18 %) a zároveň se na mužské nadúmrtnosti více podílela úmrtnost mladších padesáti let než osmdesátiletých a starších, což bylo nejvíce patrné v krajích Karlovarský, Ústecký a Moravskoslezský (18–20% vs. 10–11% příspěvek). Jiná byla situace v hlavním městě Praze, kde větší část rozdílu ve střední délce života žen a mužů tvořili osmdesátníci než padesátníci a obdobně úmrtnost osmdesátiletých a starších více než úmrtnost mladších padesáti let.

Standardizované míry úmrtnosti

Změnu úrovně úmrtnosti v roce 2021, resp. v jednotlivých letech, mohou v případě náhlých meziročních změn vnějších podmínek typu epidemie covidu-19 lépe než naděje dožití při narození z dvouletých období zhodnotit standardizované míry úmrtnosti (a jejich vzájemné porovnání). Zde byla za standard zvolena věková struktura obyvatel České republiky jako celku (mužů a žen dohromady) v daném roce v pětiletých věkových skupinách (resp. v intervalech 0, 1–4, 5–9, ..., 95+ let). Během celé dekády 2012–2021 bylo nejvyšších měr úmrtnosti dosahováno v krajích Ústecký, Karlovarský a Moravskoslezský a nejnižších v hlavním městě Praze, což nezměnila ani situace posledních dvou let, naopak se zdá, že pozice krajů na okrajích žebříčku ještě posílily. Kraje s nejvyšší i nejnižší standardizovanou mírou úmrtnosti tedy odpovídají krajům s nejnižší a nejvyšší nadějí dožití při narození.

Obr. 5.4 Standardizovaná míra úmrtnosti, 2019, 2020 a 2021

Pozn.: Za standard zvolena věková struktura obyvatel České republiky v daném roce.

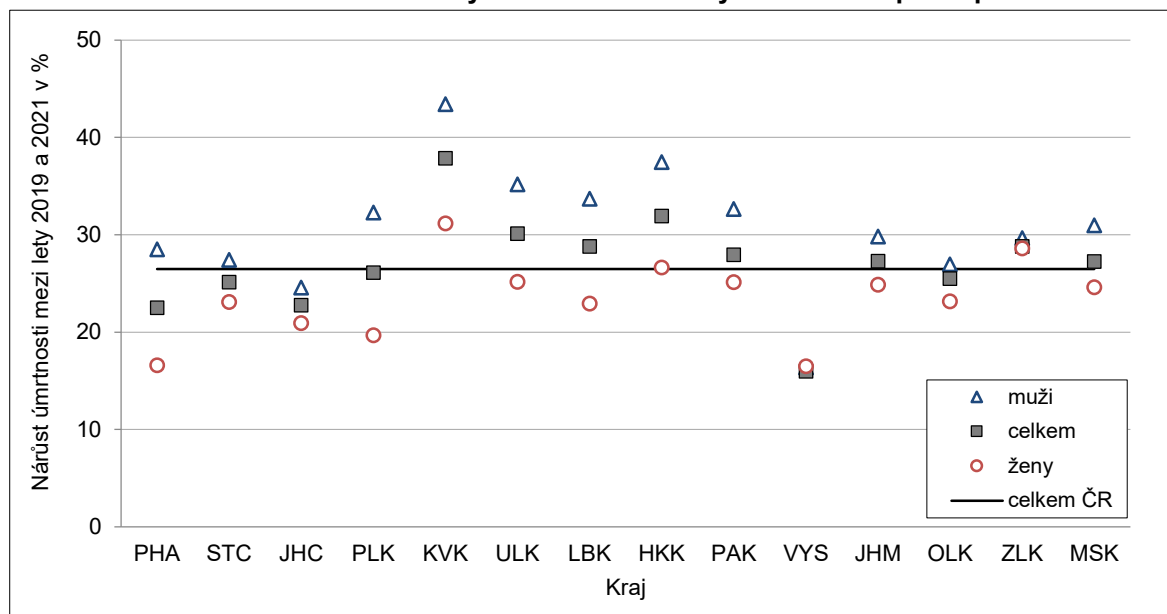
Meziroční zvýšení intenzity úmrtnosti o 10,3 % v roce 2021 bylo na úrovni republiky i většiny krajů méně výrazné než mezi lety 2019 a 2020 (o 14,7 %), došlo ale ke značné diverzitě mezi kraji – navýšení standardizované míry úmrtnosti se pohybovalo od 2 do 17 %. Nejhůře se mezi lety 2020 a 2021 vyvinula úmrtnost v Královéhradeckém kraji (zatímco v roce 2020 patřil k regionům s nejnižším přírůstkem) a kraji Karlovarském (oba nárůst o 17 %), dále v kraji Plzeňském (o 14 %; v roce 2020 vůbec nejmenší přírůstek) a Libereckém (o 13 %). Naopak jen minimální zhoršení úmrtnostních podmínek v roce 2021 oproti roku 2020 bylo evidováno v Kraji Vysočina (úmrtnost vyšší o 2 %), dále ve Zlínském kraji (o 4 %; v roce 2020 nejvyšší relativní přírůstek úmrtnosti) a v kraji Olomouckém (o 7 %; v roce 2020 jeden z vyšších přírůstků). Srovnání posledního předcovidového roku 2019 s rokem 2021 pak ukazuje na největší nárůst úmrtnosti v kraji Karlovarském (o 38 %), dále Královéhradeckém (o 32 %), Ústeckém (30 %), Zlínském (29 %) a Libereckém

⁴⁹ Nejvyšší příspěvek 30,1 % připadl na úmrtnost sedmdesátníků v hlavním městě Praze; druhý nejvyšší (29,1%) byl jejich příspěvek ve Středočeském kraji.

(29 %), naopak nejmírnější zhoršení úmrtnosti vykázal Kraj Vysočina (o 16 %), dále hlavní město Praha a Jihočeský kraj (oba 23 %), plně v souladu s vývojem absolutních počtů zemřelých.

Ve většině krajů se míra úmrtnosti mezi roky 2019 a 2021 zvýšila výrazněji u mužů než u žen, nejvíce patrné to bylo v krajích Plzeňském, Karlovarském, v hlavním městě Praze, dále v Královéhradeckém a Libereckém (nárůst u mužů o 11–13 p. b. větší než u žen). Naopak v Kraji Vysočina a ve Zlínském kraji bylo zhoršení intenzity úmrtnosti u obou pohlaví obdobné, a ani v krajích Jihočeský a Olomoucký se růst úmrtnosti mužů situaci u žen příliš nevzdálil (rozdíl méně než 4 p. b.).

Obr. 5.5 Nárůst standardizované míry úmrtnosti mezi lety 2019 a 2021 podle pohlaví

Zemřelí podle základní příčiny smrti

Strukturu zemřelých podle příčin smrti, která byla až do roku 2019 dlouhodobě poměrně stabilní, od roku 2020 (a ještě markantněji v roce 2021) výrazně ovlivnil covid-19, zavedený do Mezinárodní klasifikace nemocí pod kódem U07 v kapitole XXII. Kódy pro speciální účely. V roce 2021 byl určen jako základní příčina smrti u 25 455 obyvatel, tj. u 18,2 % úmrtí. Covidu-19 podlehl více mužů, celkem 14 668 (20,0 % všech úmrtí mužů), než žen, u kterých zapříčinil 10 787 úmrtí (16,3 %). V rámci jednotlivých krajů měl covid-19 jako základní příčina smrti v roce 2021 největší váhu nepochybně v Karlovarském kraji s 28 % všech úmrtí, přičemž se tu dostal na druhou pozici ve skupinách příčin smrti (vymezených kapitolami MKN-10) a pojal jen o jedno procento méně úmrtí než tradičně jednoznačně první nemoci oběhové soustavy (obr. 5.6, tab. 5.5). Dalšími kraji s vysokým podílem úmrtí na covid-19 byly Plzeňský (23 %), Královéhradecký (20 %), Jihomoravský, Pardubický a Ústecký (všechny 19 %), naopak nejnižší byl jeho podíl mezi všemi příčinami v Kraji Vysočina, Praha a Zlínském (všechny 16 %). Ve všech krajích zůstaly v roce 2021 nejčastějšími příčinami smrti nemoci oběhové soustavy, druhou pozici ve většině krajů standardně podržely novotvary, ale ve čtyřech krajích, a to Plzeňském, Karlovarském, Královéhradeckém a Pardubickém, je až na třetí příčku odsunul právě covid-19, který byl v ostatních deseti krajích třetí nejčastější příčinou smrti (podobně jako o rok dříve). Na čtvrtou pozici se v jedenácti krajích dostaly nemoci dýchací soustavy, jen ve Středočeském, Plzeňském a Zlínském kraji to byly nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (jinak nejčastěji páté).

Covid-19, který absorboval kolem pětiny úmrtí, pochopitelně ovlivnil podíly zemřelých, které připadly na jednotlivé (ostatní) skupiny příčin, a které tak ve srovnání let 2019 a 2021 valnou většinou poklesly. Nemoci oběhové soustavy v jednotlivých krajích stály v roce 2021 za 29–37 % úmrtí, zatímco o dva roky dříve za 38–45 % (a v roce 2012 za 46–53 %, když v průběhu desetiletí měl jejich podíl mírně klesající tendenci).

Tab. 5.5 Zemřelí podle vybraných skupin příčin smrti, 2021

Kraj	Počet zemřelých										Pořadí příčiny v kraji							
	novotvary	nemoci endokrinní	nemoci nerv.soust.	nemoci oběh. soust.	nemoci dých. soust.	nemoci tráv. soust.	vnější příčiny	covid-19	ostatní	celkem	novotvary	n. endokr. s.	n. nerv. s.	n. oběh. s.	n. dýchací s.	n. trávicí s.	vnější příč.	covid-19
Celkem																		
PHA	3 098	477	551	5 046	711	469	567	2 318	1 223	14 460	2.	7.	6.	1.	4.	8.	5.	3.
STC	3 460	881	528	5 648	864	612	597	2 800	1 318	16 708	2.	4.	8.	1.	5.	6.	7.	3.
JHC	1 745	378	274	2 393	559	316	286	1 413	986	8 350	2.	5.	8.	1.	4.	6.	7.	3.
PLK	1 569	366	267	2 460	339	259	295	1 786	571	7 912	3.	4.	7.	1.	5.	8.	6.	2.
KVK	779	232	112	1 341	234	156	162	1 287	289	4 592	3.	5.	8.	1.	4.	7.	6.	2.
ULK	2 384	607	306	3 991	612	398	404	2 192	881	11 775	2.	5.	8.	1.	4.	7.	6.	3.
LBK	1 163	250	133	2 067	349	245	240	1 078	355	5 880	2.	5.	8.	1.	4.	6.	7.	3.
HKK	1 430	265	179	2 751	415	254	264	1 533	577	7 668	3.	5.	8.	1.	4.	7.	6.	2.
PAK	1 287	321	242	2 568	362	216	232	1 319	444	6 991	3.	5.	6.	1.	4.	8.	7.	2.
VYS	1 290	363	251	2 334	390	177	201	1 003	429	6 438	2.	5.	6.	1.	4.	8.	7.	3.
JHM	3 045	425	325	5 403	906	644	613	2 891	994	15 246	2.	7.	8.	1.	4.	5.	6.	3.
OLK	1 666	344	187	3 098	521	381	424	1 473	468	8 562	2.	7.	8.	1.	4.	6.	5.	3.
ZLK	1 540	451	301	2 614	429	374	340	1 300	635	7 984	2.	4.	8.	1.	5.	6.	7.	3.
MSK	3 261	731	330	6 159	1 044	861	675	3 062	1 202	17 325	2.	6.	8.	1.	4.	5.	7.	3.
ČR	27 717	6 091	3 986	47 873	7 735	5 362	5 300	25 455	10 372	139 891	2.	5.	8.	1.	4.	6.	7.	3.
Muži																		
PHA	1 618	220	226	2 307	373	255	362	1 358	647	7 366	2.	8.	7.	1.	4.	6.	5.	3.
STC	1 949	423	215	2 698	510	350	395	1 631	629	8 800	2.	5.	8.	1.	4.	7.	6.	3.
JHC	977	190	128	1 197	322	162	200	805	456	4 437	2.	6.	8.	1.	4.	7.	5.	3.
PLK	882	184	113	1 254	192	145	198	1 060	281	4 309	3.	6.	8.	1.	5.	7.	4.	2.
KVK	412	105	47	700	140	88	117	746	130	2 485	3.	6.	8.	2.	4.	7.	5.	1.
ULK	1 292	291	135	2 054	339	220	268	1 259	458	6 316	2.	5.	8.	1.	4.	7.	6.	3.
LBK	611	125	56	1 022	191	153	167	641	155	3 121	3.	7.	8.	1.	4.	6.	5.	2.
HKK	769	133	75	1 357	237	144	178	893	257	4 043	3.	7.	8.	1.	4.	6.	5.	2.
PAK	690	163	104	1 236	194	128	149	763	209	3 636	3.	5.	8.	1.	4.	7.	6.	2.
VYS	669	172	95	1 112	215	110	143	571	198	3 285	2.	5.	8.	1.	4.	7.	6.	3.
JHM	1 665	209	141	2 421	516	393	402	1 648	474	7 869	2.	7.	8.	1.	4.	6.	5.	3.
OLK	904	163	76	1 465	285	240	292	816	221	4 462	2.	7.	8.	1.	5.	6.	4.	3.
ZLK	875	191	133	1 194	234	222	234	720	328	4 131	2.	7.	8.	1.	4.	6.	4.	3.
MSK	1 780	363	157	2 960	609	525	487	1 757	624	9 262	2.	7.	8.	1.	4.	5.	6.	3.
ČR	15 093	2 932	1 701	22 977	4 357	3 135	3 592	14 668	5 067	73 522	2.	7.	8.	1.	4.	6.	5.	3.
Ženy																		
PHA	1 480	257	325	2 739	338	214	205	960	576	7 094	2.	6.	5.	1.	4.	7.	8.	3.
STC	1 511	458	313	2 950	354	262	202	1 169	689	7 908	2.	4.	6.	1.	5.	7.	8.	3.
JHC	768	188	146	1 196	237	154	86	608	530	3 913	2.	5.	7.	1.	4.	6.	8.	3.
PLK	687	182	154	1 206	147	114	97	726	290	3 603	3.	4.	5.	1.	6.	7.	8.	2.
KVK	367	127	65	641	94	68	45	541	159	2 107	3.	4.	7.	1.	5.	6.	8.	2.
ULK	1 092	316	171	1 937	273	178	136	933	423	5 459	2.	4.	7.	1.	5.	6.	8.	3.
LBK	552	125	77	1 045	158	92	73	437	200	2 759	2.	5.	7.	1.	4.	6.	8.	3.
HKK	661	132	104	1 394	178	110	86	640	320	3 625	2.	5.	7.	1.	4.	6.	8.	3.
PAK	597	158	138	1 332	168	88	83	556	235	3 355	2.	5.	6.	1.	4.	7.	8.	3.
VYS	621	191	156	1 222	175	67	58	432	231	3 153	2.	4.	6.	1.	5.	7.	8.	3.
JHM	1 380	216	184	2 982	390	251	211	1 243	520	7 377	2.	6.	8.	1.	4.	5.	7.	3.
OLK	762	181	111	1 633	236	141	132	657	247	4 100	2.	5.	8.	1.	4.	6.	7.	3.
ZLK	665	260	168	1 420	195	152	106	580	307	3 853	2.	4.	6.	1.	5.	7.	8.	3.
MSK	1 481	368	173	3 199	435	336	188	1 305	578	8 063	2.	5.	8.	1.	4.	6.	7.	3.
ČR	12 624	3 159	2 285	24 896	3 378	2 227	1 708	10 787	5 305	66 369	2.	5.	6.	1.	4.	7.	8.	3.

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty na danou příčinu, pouze barvou nejnižší hodnoty na danou příčinu.

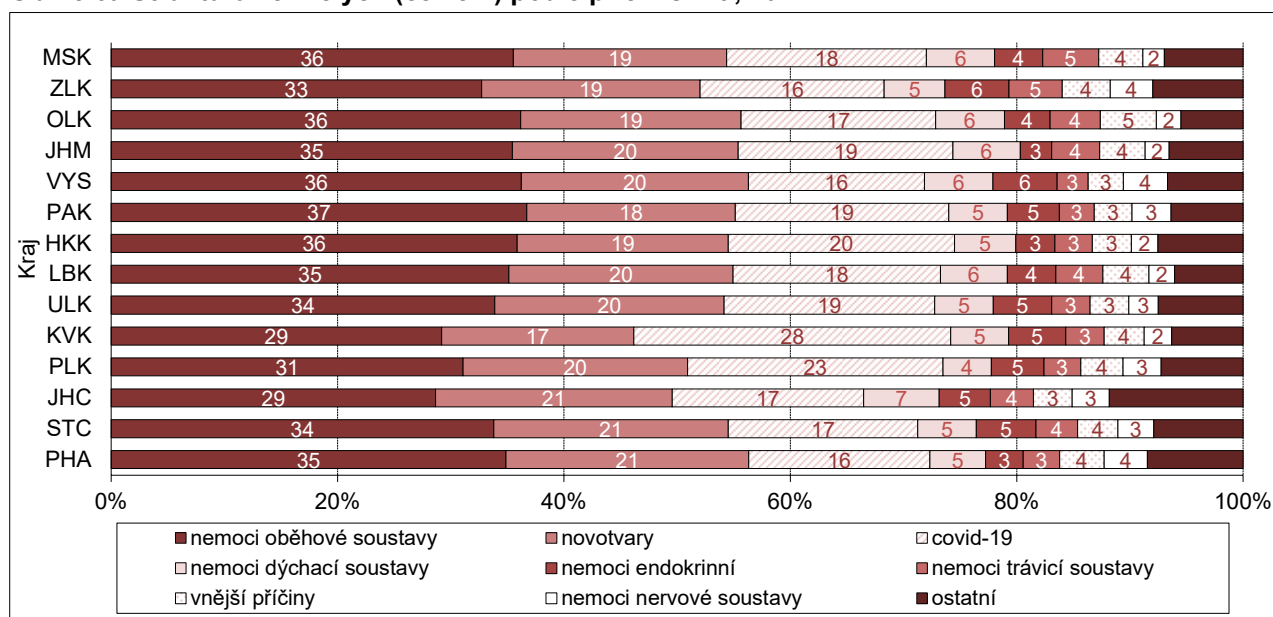
Největší pokles podílu úmrtí na nemoci oběhové soustavy lze mezi roky 2019 a 2021 pozorovat v Karlovarském kraji (o 10 p. b., přičemž však absolutní počet úmrtí na nemoci z této skupiny zůstal obdobný) a v Jihočeském a Středočeském kraji (o necelých 10 p. b. při poklesu absolutních počtů úmrtí), naopak nejnižší snížení (o 5 p. b.) v kraji Pardubickém. Přes tento ve všech krajích nezanedbatelný relativní pokles zastoupení nemocí oběhové soustavy došlo ke snížení absolutních počtů úmrtí na ně jen ve čtyřech krajích (již zmíněný Středočeský a Jihočeský, dále Plzeňský a Vysočina), v ostatních krajích počet zemřelých na nemoci oběhové soustavy mezi lety 2019 a 2021 stagnoval, či vzrostl, a to až o 11 % (Pardubický kraj).

Druhá skupina onemocnění na žebříčku příčin smrti – novotvary – zaznamenala mezi lety 2019 a 2021 pokles relativního zastoupení ve všech krajích (nejvíce v Karlovarském o 10 p. b., dále v Libereckém a Pardubickém o 7 p. b.) a s výjimkou Zlínského kraje došlo ve všech krajích i ke snížení (či stagnaci) absolutních počtů úmrtí na novotvary, a to až o 14 % (Karlovarský kraj). Podíl zemřelých na novotvary se v roce 2021 v jednotlivých krajích pohyboval na úrovni 17–21 %, zatímco v roce 2019 na hladině 24–27 %, což odpovídalo i počátku desetiletí.

Vývoj úmrtí na covid-19 měl ve všech krajích v čase rostoucí trend, ať už z pohledu absolutních počtů, tak i jejich zastoupení na úhrnu zemřelých. Zatímco v roce 2020 se podíl zemřelých na covid-19 na úrovni krajů pohyboval mezi 7 a 10 % (minium Plzeňský kraj, maximum Kraj Vysočina), v roce 2021 to již bylo v rozmezí necelých 16 % (Vysočina) a rovných 28 % (Karlovarský). Nejmarkantněji meziročně vzrostla váha covidu v Karlovarském kraji (o 19 p. b.) a v kraji Plzeňském (o 15 p. b.), nejméně v Kraji Vysočina (o 5 p. b.) a Zlínském (o 7 p. b.), v ostatních krajích o téměř 9 až 12 p. b. Nárůst absolutních počtů úmrtí na covid-19 byl mezi lety 2020 a 2021 ve všech krajích markantní – na celorepublikové úrovni o 142 %, s výjimkou krajů Vysočina a Zlínský na úrovni krajů více než 100% a v krajích Plzeňský a Karlovarský dokonce o více než 200 % (o 250, resp. 238 %).

Ostatní skupiny onemocnění stály za již podstatně menším počtem zemřelých. Nemoci dýchací soustavy, které v letech 2012–2019 celorepublikově reprezentovaly třetí nejčastější příčinu smrti a v roce 2020 ve všech krajích s výjimkou Jihočeského čtvrtou, způsobily v roce 2021 v jednotlivých krajích 4–7 % úmrtí (přičemž v 11 krajích podržely čtvrtou pozici). Obdobnou váhu (5–7 %) měly nemoci dýchací soustavy v jednotlivých krajích i v roce 2012, v ostatních letech dekády byl jejich maximální podíl mírně vyšší (obvykle 9 %; v roce 2019 jejich podíl v krajích dosahoval 6–9 %). V letech 2020 a 2021 díky nemalé úmrtnosti na covid-19 relativní zastoupení nemocí dýchací soustavy ve všech krajích pokleslo, nejvýrazněji opět v Karlovarském kraji (o 4 p. b. mezi lety 2019 a 2021), nejméně ve Zlínském kraji (o 1 p. b.). Z hlediska absolutních počtů zemřelých na nemoci dýchací soustavy nebyl vývoj mezi lety 2019 a 2021 v jednotlivých krajích stejný – v devíti krajích zemřelo na nemoci dýchací soustavy méně osob (snížení až o 21 % v Karlovarském kraji), ve třech více (až o 7 % více ve Zlínském kraji), ve dvou krajích počty stagnovaly. Není však vyloučeno, že v hodnotách (a obecně ve struktuře příčin smrti) se odráží různá kódovací praxe lékařů napříč kraji, v posledních dvou letech zkomplikovaná novým onemocněním (covid-19) a jeho vykazováním jako příčiny smrti.

K dalším skupinám příčin, které se standardně podílejí každá zhruba na 2–6 % úmrtí v kraji, patří nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (v roce 2021 v celorepublikovém pohledu na 5. místě), nemoci trávicí soustavy (6. místo), vnější příčiny (7. místo), tj. dopravní nehody, jiné nehody, pády, (sebe)vraždy, otravy aj., a nemoci nervové soustavy (8. místo). Pořadí těchto čtyř jmenovaných skupin není v jednotlivých krajích vždy shodné, rozdílů v procentuálním zastoupení však nejsou výrazné (obr. 5.6a). V roce 2021 byly pátou nejčastější příčinou úmrtí v sedmi krajích, stejně jako v republice jako celku, nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek, ve třech krajích (Středočeský, Plzeňský a Zlínský) byly páté nejčtenější nemoci dýchací soustavy, ve dvou krajích (Jihomoravský a Moravskoslezský) jimi byly nemoci trávicí soustavy a ve zbývajících dvou krajích (Praha a Olomoucký) vnější příčiny.

Obr. 5.6a Struktura zemřelých (celkem) podle příčin smrti, 2021

Nemoci oběhové soustavy a novotvary byly až do roku 2020 zdaleka nejčastějšími základními příčinami smrti i pro samotné muže, resp. ženy, a to ve všech krajích. Rok 2021 přinesl změnu, kdy covid-19 u mužů v Karlovarském kraji sesadil skupinu onemocnění oběhového systému na druhou příčku žebříčku příčin (30 % úmrtí na covid-19 vs. 28 % na nemoci oběhové soustavy) a v pěti krajích (Plzeňský, Karlovarský, Liberecký, Královéhradecký a Pardubický) odsunul z druhé příčky na třetí novotvary (21–30 % úmrtí v kraji na covid-19 vs. 17–20 % na novotvary). U žen došlo ke stejnému posunu novotvarů na třetí místo v žebříčku příčin pouze ve dvou krajích (Plzeňský a Karlovarský; 20 resp. 26 % úmrtí na covid-19 vs. 19 resp. 17 % na novotvary), v ostatních krajích byly po nemocích oběhové soustavy druhé novotvary a covid-19 byl třetí nejvíce zastoupenou příčinou smrti.

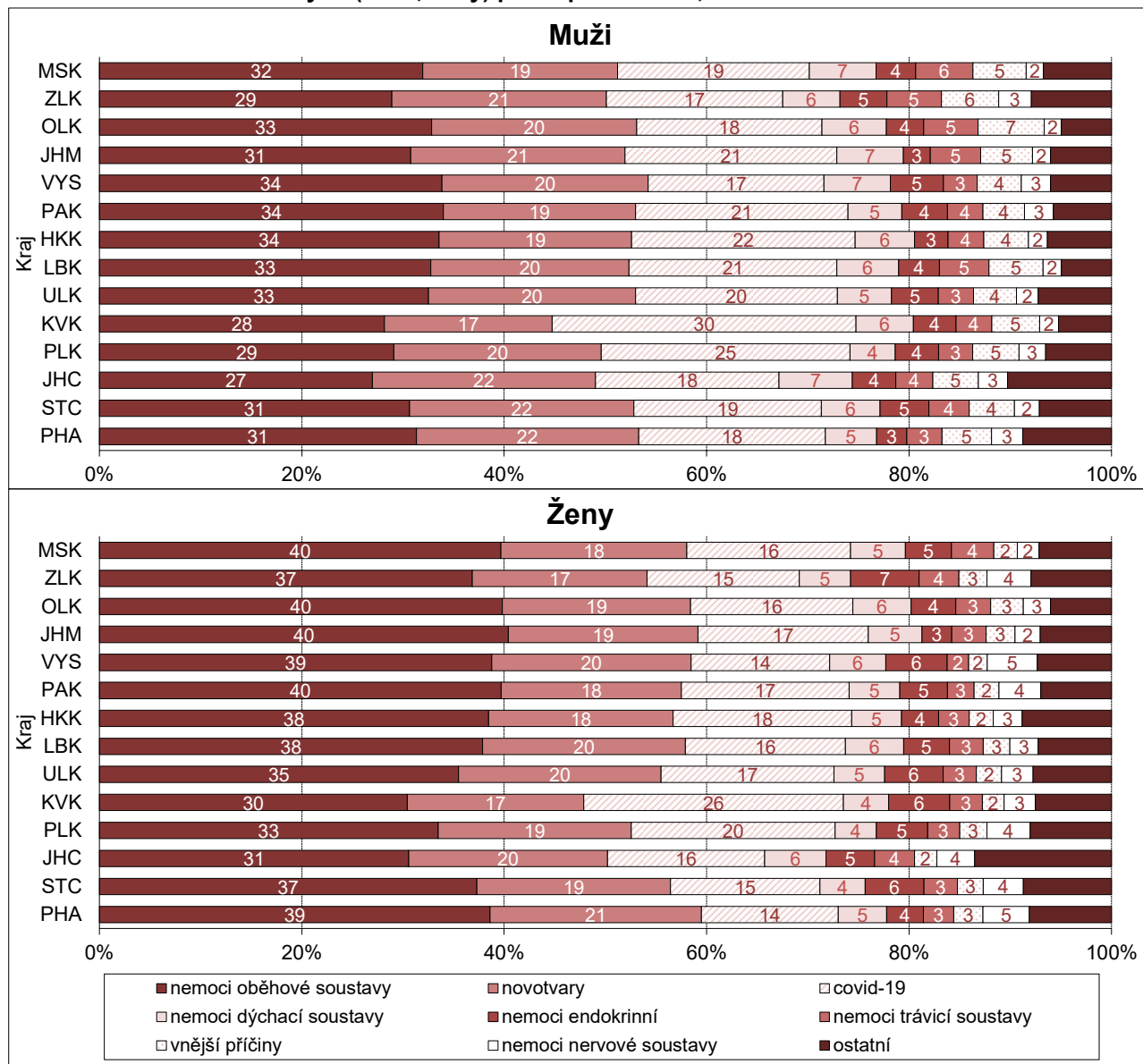
Dominance nemocí oběhové soustavy je dlouhodobě výraznější na straně žen. V roce 2021 (obr. 5.6b) stály v jednotlivých krajích za 30 (Karlovarský kraj) až 40 % (Pardubický, Jihomoravský, Olomoucký a Moravskoslezský kraj) úmrtí žen, zatímco u zemřelých mužů za 27 (Jihočeský kraj) až 34 % (Pardubický kraj a Vysočina). Váha novotvarů jakožto většinou druhé nejčastější příčiny úmrtí mužů i žen bývá naopak o několik procentních bodů vyšší u zemřelých mužů než u žen. V roce 2021 bylo jejich zastoupení mezi úmrtími mužů a žen poměrně blízké – u zemřelých mužů 17 až 22 % (minimum Karlovarský kraj, maximum Středočeský a obdobně i Praha a Jihočeský), u zemřelých žen 17 až 21 % (minimum Zlínský a podobně Karlovarský kraj, maximum Praha) – a poprvé v desetiletí byl v Karlovarském a Libereckém kraji podíl zemřelých žen na novotvary mírně vyšší než v případě mužů (nikoliv ale v absolutních počtech). Covid-19, zařazený ve většině krajů u obou pohlaví na třetím místě, nabýval v roce 2021 (podobně jako v roce předchozím) ve všech krajích většího významu na počtu úmrtí mužů, když jako základní příčina smrti byl určen u 17 (Kraj Vysočina a Zlínský kraj) až 30 % (Karlovarský kraj) úmrtí mužů, ale jen u 14 (hl. město Praha a obdobně Vysočina) až 26 % (Karlovarský kraj) úmrtí žen.

Od čtvrtého (do roku 2019 bez covidu-19 třetího) místa se již pořadí hlavních skupin příčin smrti podle pohlaví obvykle liší. Obecně přitom bývá diference mezi pohlavími v podílu připadajícím na danou příčinu nejvýraznější u vnějších příčin (v roce 2021 u mužů v úhrnu za ČR pátá nejčastější příčina úmrtí, u žen až osmá): v krajích způsobily u mužů 4–7 % úmrtí, zatímco u žen 2–3 % (tab. 5.5). Co se týče pozice čtvrté nejčastější příčiny úmrtí v roce 2021, u mužů patřila ve všech krajích s výjimkou Plzeňského a Olomouckého nemocem dýchací soustavy. U zemřelých žen bylo postavení nemocí dýchacího systému, resp. příčiny na čtvrtém místě více variabilní. Nemoci dýchací soustavy figurovaly na čtvrtém místě v osmi krajích a oproti tomu v šesti krajích (Středočeský, Plzeňský, Karlovarský, Ústecký, Vysočina a Zlínský) byly čtvrtou nejčastější příčinou úmrtí žen nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek. Ty byly v republikovém úhrnu

u žen páté, stejně jako v šesti krajích a ve dvou (Praha a Jihomoravský) obsadily až pozici šestou. Pro muže byly nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek na pátém místě ve čtyřech krajích (Středočeský, Ústecký, Pardubický a Vysočina), 3x pak šesté, 6x sedmé a jednou až na osmém místě (Praha).

Obr. 5.6b Struktura zemřelých (muži, ženy) podle příčin smrti, 2021

Úmrtnost podle příčiny smrti

Na celkovou strukturu zemřelých podle příčin má částečně vliv i odlišné věkové složení krajských populací (viz kapitola 1), proto jsou pro porovnání intenzity úmrtnosti na jednotlivé (nejčtenější) skupiny příčin smrti využívány standardizované ukazatele, které eliminují vliv rozdílného věkového složení obyvatel (v území i v čase). Nicméně základní rysy výsledků standardizovaných měř úmrtnosti v krajích podle pohlaví a příčin smrti se strukturou absolutních počtů korespondují. Nejvyšší byla v roce 2021 úmrtnost na onemocnění oběhové soustavy – u žen ve všech krajích, u mužů ve všech s výjimkou Karlovarského kraje (nejvyšší úmrtnost na covid-19). Úmrtnost na novotvary figurovala na druhé pozici u žen ve 12 krajích s výjimkou Plzeňského a Karlovarského (situace odpovídající seřazení dle absolutních počtů), u mužů jen v 6 krajích (Praha, Středočeský, Jihočeský, Vysočina, Olomoucký, Zlínský; dle počtů v devíti), neboť ve zbývajících 8 krajích převládala úmrtnost na covid-19. Úmrtnost na covid-19 byla tak u mužů až třetí nejvyšší jen v 6 krajích (odpovídajících krajům s úmrtností na novotvary na druhém místě), zatímco u žen ve 12 (a druhá nejvyšší v Plzeňském a Karlovarském kraji, adekvátně situaci absolutních počtů).

Tab. 5.6 Standardizované míry úmrtnosti na nejčtenější skupiny příčin smrti (na 100 000 obyvj.), 2021

Kraj	Míry úmrtnosti										Pořadí příčin v kraji							
	novotvary	nemoci endokrinní	nemoci nerv.soust.	nemoci oběh. soust.	nemoci dých. soust.	nemoci tráv. soust.	vnější příčiny	covid-19	ostatní	celkem	novotvary	n. endokr. s.	n. nerv. s.	n. oběh. s.	n. dýchací s.	n. trávicí s.	vnější příč.	covid-19
Celkem																		
PHA	250	37	42	379	56	38	44	183	94	1 122	2.	8.	6.	1.	4.	7.	5.	3.
STC	273	71	43	460	69	48	46	224	106	1 340	2.	4.	8.	1.	5.	6.	7.	3.
JHC	268	58	42	369	86	49	45	217	152	1 286	2.	5.	8.	1.	4.	6.	7.	3.
PLK	268	63	46	427	58	44	51	307	99	1 364	3.	4.	7.	1.	5.	8.	6.	2.
KVK	270	83	40	483	82	54	57	451	104	1 624	3.	4.	8.	1.	5.	7.	6.	2.
ULK	305	82	42	553	82	51	53	289	120	1 576	2.	4.	8.	1.	5.	7.	6.	3.
LBK	267	59	32	490	82	57	56	251	84	1 375	2.	5.	8.	1.	4.	6.	7.	3.
HKK	246	45	30	464	71	44	47	261	98	1 306	3.	6.	8.	1.	4.	7.	5.	2.
PAK	247	61	46	486	69	42	45	252	84	1 330	3.	5.	6.	1.	4.	8.	7.	2.
VYS	247	69	47	442	75	34	39	191	82	1 226	2.	5.	6.	1.	4.	8.	7.	3.
JHM	256	35	27	437	74	54	51	240	81	1 256	2.	7.	8.	1.	4.	5.	6.	3.
OLK	257	53	29	475	80	59	67	227	72	1 319	2.	7.	8.	1.	4.	6.	5.	3.
ZLK	254	73	49	423	70	62	57	213	104	1 306	2.	4.	8.	1.	5.	6.	7.	3.
MSK	272	62	28	529	88	72	57	258	102	1 468	2.	6.	8.	1.	4.	5.	7.	3.
ČR	264	58	38	456	74	51	50	242	99	1 332	2.	5.	8.	1.	4.	6.	7.	3.
Muži																		
PHA	319	45	46	472	74	47	66	271	128	1 467	2.	8.	7.	1.	4.	6.	5.	3.
STC	362	86	43	565	101	61	67	319	124	1 728	2.	5.	8.	1.	4.	7.	6.	3.
JHC	349	75	50	467	125	55	70	305	184	1 679	2.	5.	8.	1.	4.	7.	6.	3.
PLK	353	78	49	561	80	58	75	441	122	1 818	3.	5.	8.	1.	4.	7.	6.	2.
KVK	338	93	40	622	117	67	91	630	113	2 112	3.	5.	8.	2.	4.	7.	6.	1.
ULK	389	97	47	718	115	62	76	411	152	2 066	3.	5.	8.	1.	4.	7.	6.	2.
LBK	331	74	34	635	115	81	91	377	90	1 827	3.	7.	8.	1.	4.	6.	5.	2.
HKK	312	57	32	609	101	57	71	377	114	1 731	3.	7.	8.	1.	4.	6.	5.	2.
PAK	315	77	52	607	93	54	64	361	100	1 724	3.	5.	8.	1.	4.	7.	6.	2.
VYS	303	83	46	562	101	47	61	268	95	1 567	2.	5.	8.	1.	4.	7.	6.	3.
JHM	339	45	30	536	113	75	76	345	101	1 660	3.	7.	8.	1.	4.	6.	5.	2.
OLK	339	67	29	605	114	83	103	323	85	1 748	2.	7.	8.	1.	4.	6.	5.	3.
ZLK	356	83	59	535	103	83	90	310	137	1 756	2.	6.	8.	1.	4.	7.	5.	3.
MSK	363	78	33	680	131	95	90	381	135	1 986	3.	7.	8.	1.	4.	5.	6.	2.
ČR	344	71	41	577	105	67	77	349	122	1 754	3.	6.	8.	1.	4.	7.	5.	2.
Ženy																		
PHA	203	31	39	313	42	29	27	123	69	877	2.	6.	5.	1.	4.	7.	8.	3.
STC	209	60	41	378	47	36	27	157	91	1 045	2.	4.	6.	1.	5.	7.	8.	3.
JHC	208	46	37	293	59	41	24	158	129	994	2.	5.	7.	1.	4.	6.	8.	3.
PLK	206	52	43	333	42	34	28	210	81	1 029	3.	4.	5.	1.	6.	7.	8.	2.
KVK	223	74	39	374	56	42	28	320	95	1 252	3.	4.	7.	1.	5.	6.	8.	2.
ULK	246	70	38	432	61	40	31	208	96	1 223	2.	4.	7.	1.	5.	6.	8.	3.
LBK	223	48	29	387	60	38	29	169	75	1 058	2.	5.	8.	1.	4.	6.	7.	3.
HKK	200	36	28	364	49	33	26	179	84	999	2.	5.	7.	1.	4.	6.	8.	3.
PAK	201	48	42	395	53	30	27	176	72	1 042	2.	5.	6.	1.	4.	7.	8.	3.
VYS	209	57	46	355	54	22	19	137	71	970	2.	4.	6.	1.	5.	7.	8.	3.
JHM	200	28	24	361	50	37	30	166	67	964	2.	7.	8.	1.	4.	5.	6.	3.
OLK	202	44	26	380	58	38	36	164	60	1 008	2.	5.	8.	1.	4.	6.	7.	3.
ZLK	187	64	42	340	51	44	30	151	78	985	2.	4.	7.	1.	5.	6.	8.	3.
MSK	213	50	24	423	60	50	28	180	78	1 105	2.	6.	8.	1.	4.	5.	7.	3.
ČR	209	48	34	367	52	37	28	170	81	1 025	2.	5.	7.	1.	4.	6.	8.	3.

* Úmrtnost v krajích standardizována přímou standardizací na věkovou strukturu celé ČR (mužů a žen dohromady), aby se eliminoval vliv odlišné věkové struktury obyvatel jednotlivých krajů na úroveň úmrtnosti a zároveň bylo možno hodnotit i rozdíly v úmrtnosti podle pohlaví.

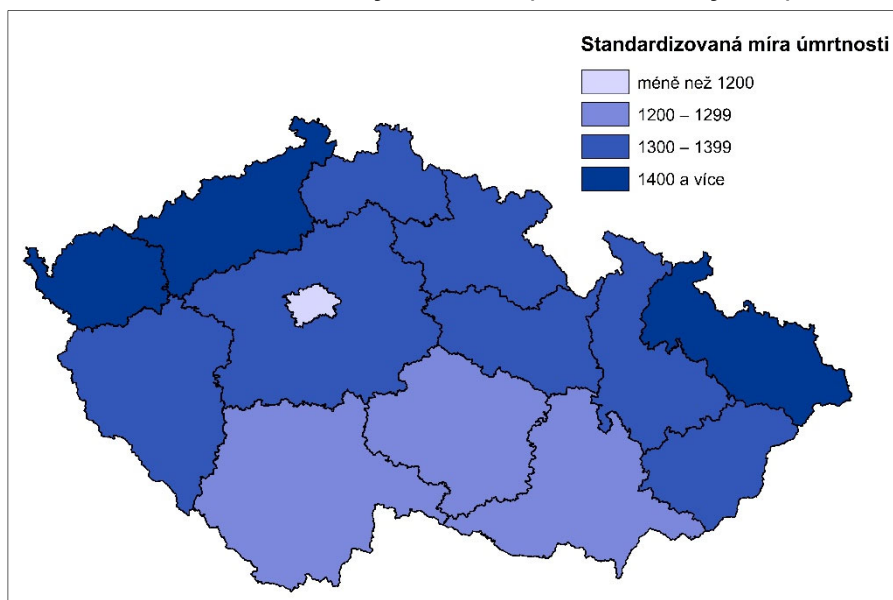
Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty na danou příčinu, pouze barvou nejnižší hodnoty na danou příčinu. Podbarveny jsou standardizované míry, které jsou vyšší než příslušná standardizovaná míra na danou příčinu v ČR jako celku.

Čtvrtá nejvyšší úmrtnost patřila u mužů plošně nemocem dýchací soustavy (včetně Plzeňského a Olomouckého kraje, kde z pohledu absolutních počtů byly až páté nejčetnější), u žen se úmrtnost na nemoci dýchací soustavy ve všech krajích zařadila na zcela stejná místa jako podle počtů úmrtí (na čtvrtém místě v 8 krajích, na pátém v 5 krajích, v 1 kraji na šestém místě, viz tab. 5.6). Na páté pozici byla u mužů častěji než podle absolutních počtů úmrtnost na nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek (v 7 krajích) či úmrtnost na vnější příčiny⁵⁰ (v 6 krajích), v případě jednoho kraje (Moravskoslezský) šlo o úmrtnost na nemoci trávicí soustavy. U žen patřilo páté místo v jednotlivých krajích stejné příčině podle měr úmrtnosti jako podle počtů úmrtí (nemocem endokrinním, výživy a přeměny látek a nemocem dýchací soustavy shodně v 5 krajích a nemocem nervové a trávicí soustavy shodně ve 2 krajích), pouze s výjimkou Moravskoslezského kraje (podle míry úmrtnosti páté nemoci trávicí soustavy, podle počtů nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek).

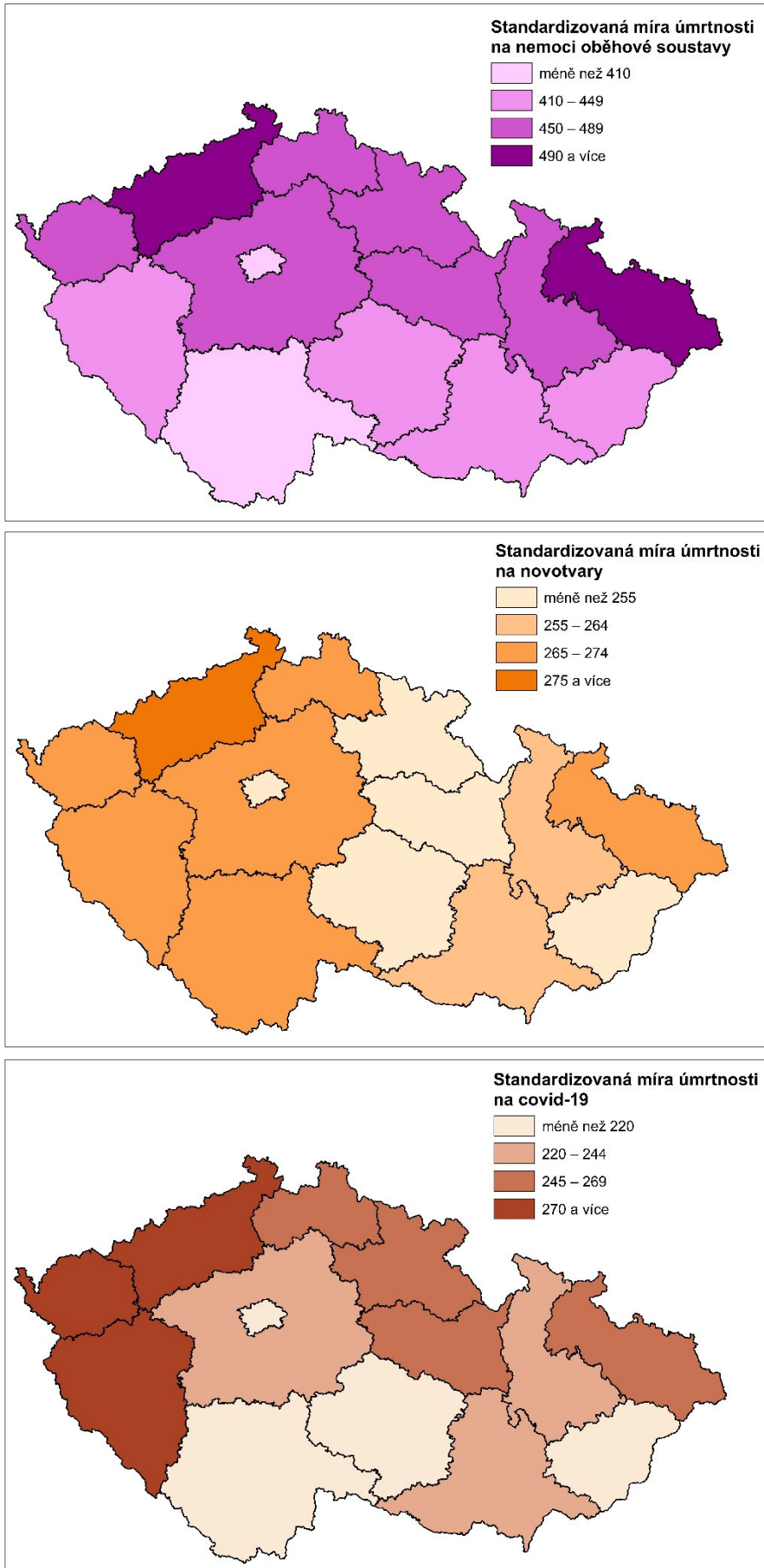
Nejhorší úmrtnostní poměry panovaly v roce 2021 na západě a severozápadě Čech a na severu Moravy, naopak nejlepší (nejnižší úmrtnost) v hlavním městě a v krajích v jižní části republiky (obr. 5.7). Na úrovni jednotlivých skupin příčin smrti však nebyl regionální obraz úmrtnosti vždy shodný (obr. 5.8). V případě nemocí oběhové soustavy jakožto nejčetnější skupiny příčin smrti byla úmrtnost, po Jihočeském kraji a Praze, třetí nejnižší ve Zlínském kraji a čtvrtá nejnižší v kraji Plzeňském, jehož celková úmrtnost byla mírně nadprůměrná, naopak poměrně špatná (4. nejvyšší úmrtnost) zde byla pozice kraje Pardubického (s celkově průměrnou úmrtností). Míry úmrtnosti na novotvary nabývaly nejnižších hodnot v pásu vedoucím středem republiky od severu k jihu – v kraji Královéhradeckém, Vysočina a Pardubickém, naopak nejvyšší byly v mezikrajském srovnání, kromě krajů s celkově nejvyšší úmrtností, také v kraji Středočeském (2. nejvyšší úmrtnost na novotvary). Ani u covidu-19 úmrtnost svými maximy a minimy zcela neodpovídala celkovému regionálnímu rozložení – vysokých hodnot bylo dosaženo kromě Karlovarského a Ústeckého kraje také v kraji Plzeňském, oproti nim byla úmrtnost na covid-19 v Moravskoslezském kraji výrazně bližší průměru, i když stále nadprůměrná. Třetí nejnižší úmrtnost na covid-19 po Praze a Kraji Vysočina přitom vykázal Zlínský kraj (v celkovém pohledu jen mírně podprůměrný). Regionální obraz úmrtnosti na nemoci dýchací soustavy je (dlouhodobě) typický zařazením Jihočeského kraje ve skupině krajů s nejvyšší úmrtností, v roce 2021 byla po Moravskoslezském kraji druhá nejvyšší, naopak výrazně nízkou úmrtnost na tuto skupinu příčin vykazoval společně s Prahou jako druhý kraj Plzeňský (s celkovou úmrtností mírně nadprůměrnou).

Obr. 5.7 Standardizovaná míry úmrtnosti (na 100 000 obyvatel), 2021

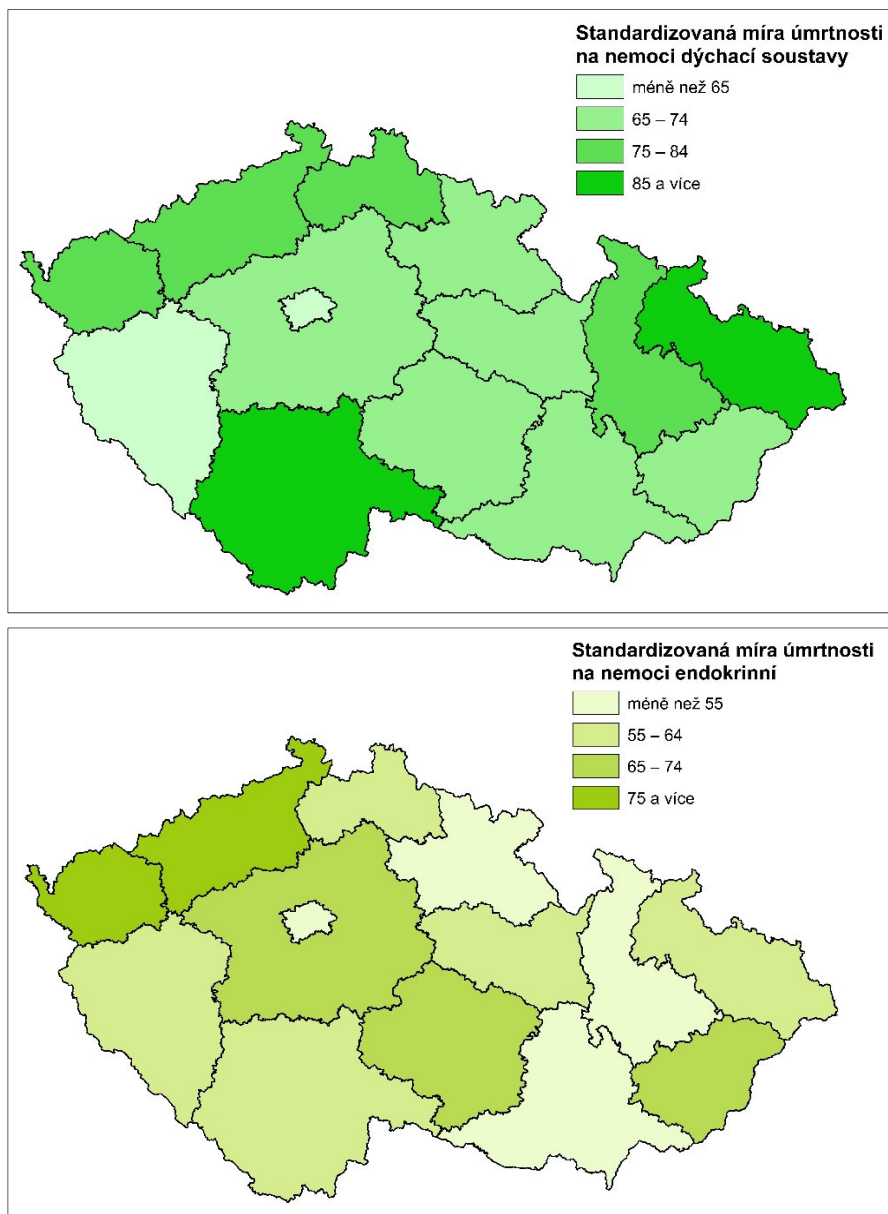

⁵⁰ V porovnání s pořadím podle absolutních počtů zemřelých najdeme v žebříčku příčin dle standardizovaných měr vnější příčiny u mužů častěji (8x) na šestém místě, 6krát pak na pátém místě, ale na místě čtvrtém ani jednou.

Obr. 5.8 Standardizované míry úmrtnosti (na 100 000 obyvatel) na nejčtenější skupiny příčin smrti, 2021

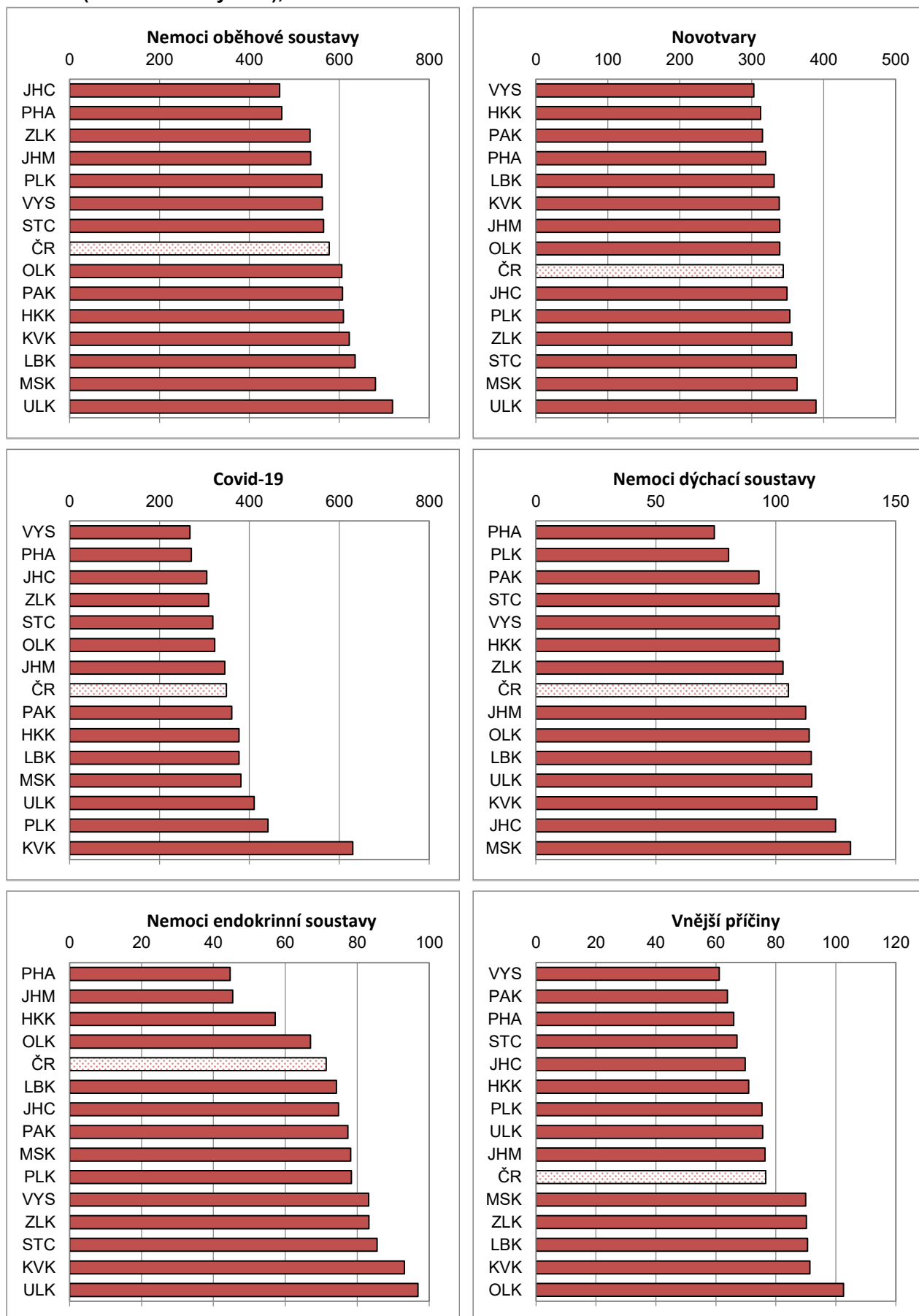
Obr. 5.8 Standardizované míry úmrtnosti (na 100 000 obyvatel) na nejčtenější skupiny příčin smrti, 2021 (pokračování)

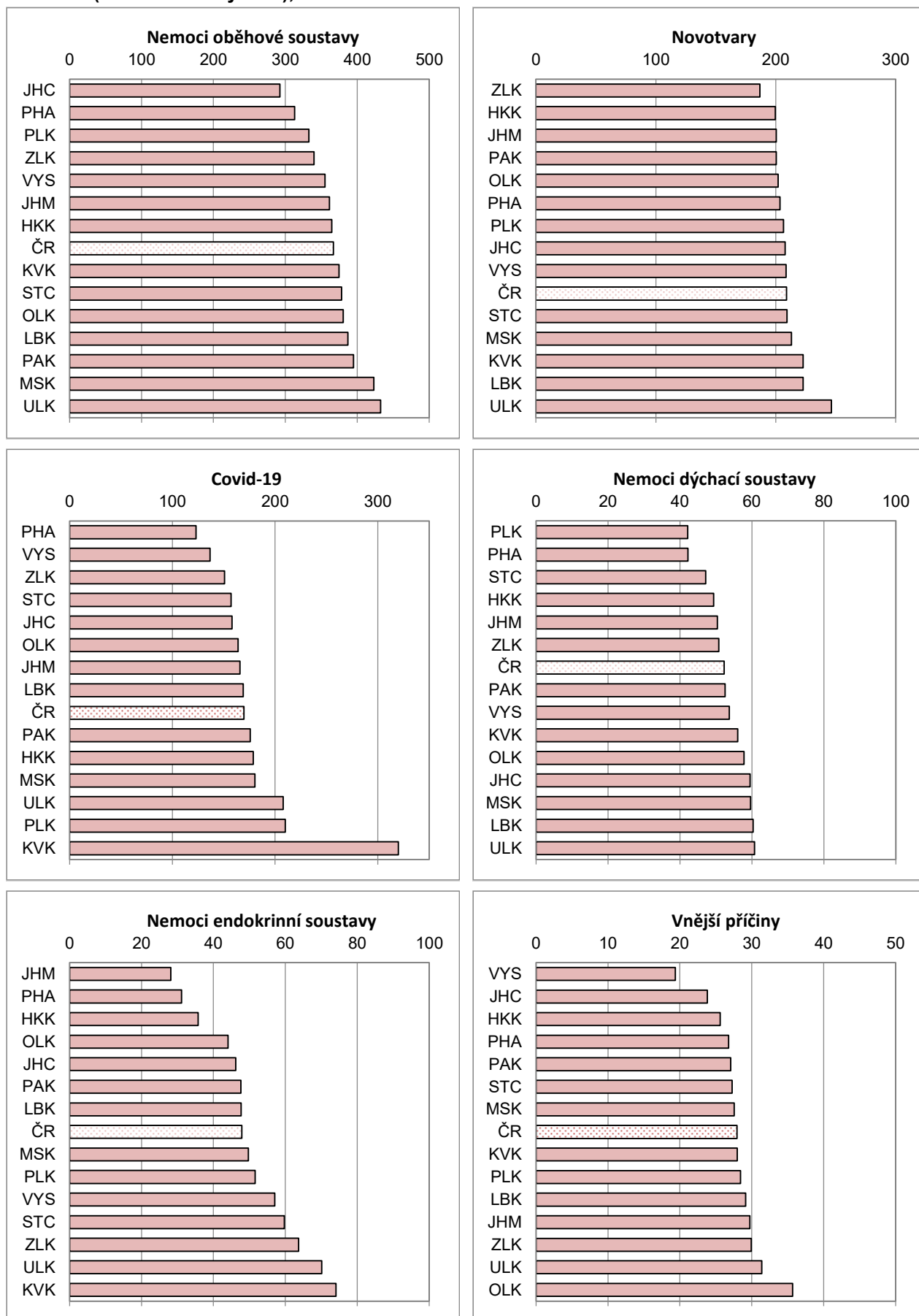
Různorodou pozici krajů ve vztahu k ČR jako celku i v mezikrajském srovnání dokládají i další méně čtené skupiny příčin smrti. Například Kraj Vysočina (s celkově 2. nejnižší úmrtností) vykazoval nadprůměrnou úmrtnost jak na nemoci nervové soustavy (po Zlínském kraji druhou nejhorší), tak na nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek a mírně i na nemoci dýchací soustavy. Obdobně byla úmrtnost na nemoci nervové soustavy nadprůměrná také v Praze (s celkově vůbec nejlepšími úmrtnostními poměry). V případě úmrtnosti na vnější příčiny pak specificky žebříček uzavíral s nejhorší úmrtností kraj Olomoucký (v celkové úmrtnosti mírně podprůměrný kraj).

Porovnáme-li hodnoty standardizovaných měr úmrtnosti napříč kraji, ukazuje se, že pro rok 2021 si byly kraje nejbližší (stejně jako v předchozích dvou letech) v úrovni úmrtnosti na novotvary. V případě mužů dosahovala její úroveň v krajích na 88 (Vysočina) až 113 % (Ústecký kraj) celorepublikové hodnoty, u žen pak na 89 (Zlínský kraj) až 118 % (Ústecký kraj). Největší variabilita se naopak vyskytovala v případě měr úmrtnosti na covid-19, když krajská čísla představovala u mužů 77 až 181 % a u žen 73 až 189 % republikové hodnoty, přičemž hranice určovaly kraje Vysočina a Karlovarský, resp. Praha a Karlovarský. Právě extrémně vysoká úmrtnost na covid-19 u mužů i žen v Karlovarském kraji se do značné míry podepsala na jeho celkově nejhorších úmrtnostních poměrech (předstihl dlouhodobě nejhorší Ústecký kraj).

Obr. 5.9 Standardizované míry úmrtnosti mužů na nejčtenější skupiny příčin smrti (na 100 000 obyvatel), 2021

Obr. 5.10 Standardizované míry úmrtnosti žen na nejčtenější skupiny příčin smrti (na 100 000 obyvatel), 2021

Z hlediska vývoje standardizovaných měr úmrtnosti na hlavní skupiny příčin v čase (obr. 5.11 a 5.12) byly trendy vývoje v krajích obdobné. Míra úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy měla v období 2012–2019 u mužů i u žen klesající trend, v roce 2020 se v celkovém pohledu ve všech krajích meziročně zvýšila, v roce 2021 pak zase ve většině krajů snížila (pouze v Libereckém se dále zvýšila a v Královéhradeckém, Pardubickém a Ústeckém spíše stagnovala). V porovnání posledního předcovidového roku (2019) a roku 2021 úmrtnost na nemoci oběhové soustavy u mužů v devíti krajích vzrostla (nejvíce v Pardubickém a Ústeckém o 17 %, resp. 14 %), ve třech stagnovala (změna do 1 %) a ve dvou se snížila (v Jihočeském o 7 % a ve Středočeském o 2 %), což spolu s trendem prvních osmi let celé dekády způsobilo, že úmrtnost mužů na nemoci oběhové soustavy mezi lety 2012 a 2021 poklesla ve většině krajů (nejvýrazněji v kraji Jihočeském a Zlínském o 22 %), v kraji Libereckém, Ústeckém a Moravskoslezském stagnovala a v kraji Pardubickém o 6 % vzrostla (kraj s nejmarkantnějším nárůstem v covidových letech). V ženské populaci byl nárůst úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy mezi roky 2019 a 2021 méně výrazný, ale došlo k němu také v devíti krajích (nejvíce v Pardubickém o 12 %), ve zbývajících pěti krajích úmrtnost na nemoci oběhové soustavy za poslední dva roky poklesla (nejmarkantněji v Jihočeském o 10 %). Při pohledu na celé desetiletí se úmrtnost žen na nemoci oběhové soustavy snížila ve všech krajích, nejvýrazněji v Jihočeském kraji (stejná situace jako u mužů; o 24 %), dále v kraji Plzeňském a Zlínském, naopak nejméně se snížila v Pardubickém kraji (o 4 %), dále v kraji Jihomoravském a Olomouckém.

Míra úmrtnosti na novotvary u mužů i u žen mezi roky 2019 a 2021 ve většině krajů poklesla či stagnovala (v 11 krajích u mužů, resp. v 10 krajích u žen; nejvýrazněji v Karlovarském kraji o 12 % u mužů a 7 % u žen a u mužů i v Kraji Vysočina o 14 %). V průběhu celé dekády 2012–2021 evidujeme u obou pohlaví kolísání úmrtnosti na novotvary, přičemž mezi krajními roky došlo u mužů v 9 krajích k jejímu snížení (až o 11 % v krajích Karlovarský, Liberecký a Vysočina), u žen naopak v 9 krajích k mírnému zvýšení úmrtnosti na novotvary.

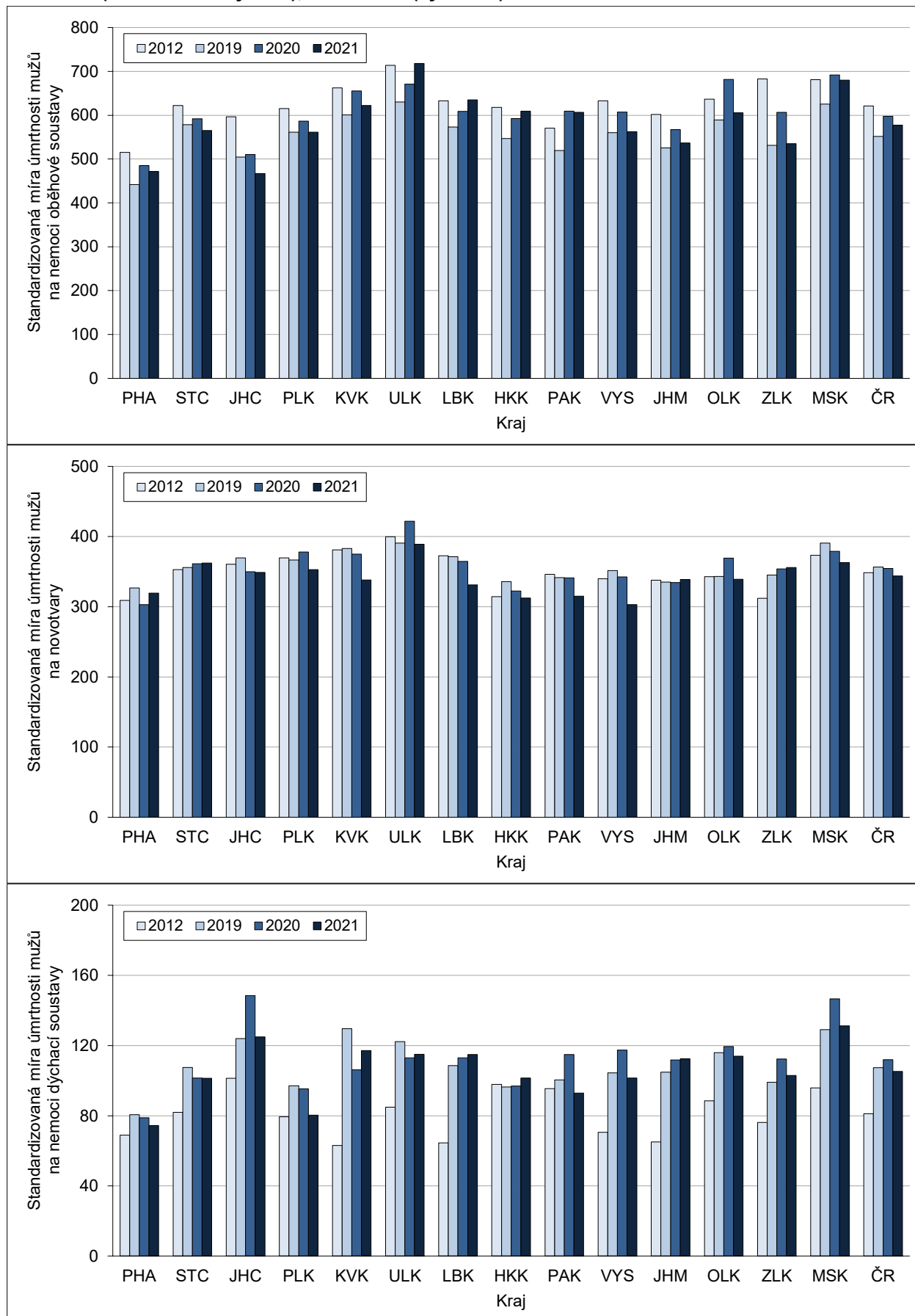
Porovnání úmrtnosti na covid-19 mezi roky 2020 a 2021 je jednoznačně ve znamení zvýšení standardizovaných měr úmrtnosti ve všech krajích a u obou pohlaví. V korespondenci s vývojem absolutních počtů úmrtí nejvýraznější nárůst úmrtnosti na covid-19 nastal u mužů i žen v Plzeňském a Karlovarském kraji, a to o 248 % a 247 % u mužů, resp. o 271 % a 221 % u žen. K nejnižšímu nárůstu, ale vyššímu než 50 %, došlo (opět ve shodě s absolutními čísly) v Kraji Vysočina a u mužů i ve Zlínském kraji, což jsou současně lokality, kde v roce 2020 patřila úmrtnost na covid-19 k těm nejvyšším.

V případě úmrtnosti na nemoci dýchací soustavy pokles úmrtnosti mezi roky 2019 a 2021, který nastal ve více než polovině krajů (výraznější a častější u žen), nevyrovnal mírně rostoucí trend z první části desetiletí a úmrtnost mužů i žen na nemoci dýchací soustavy ve všech krajích s výjimkou Pardubického kraje u mužů mezi lety 2012 a 2021 vzrostla (v případě Plzeňského kraje ale nevýrazně).

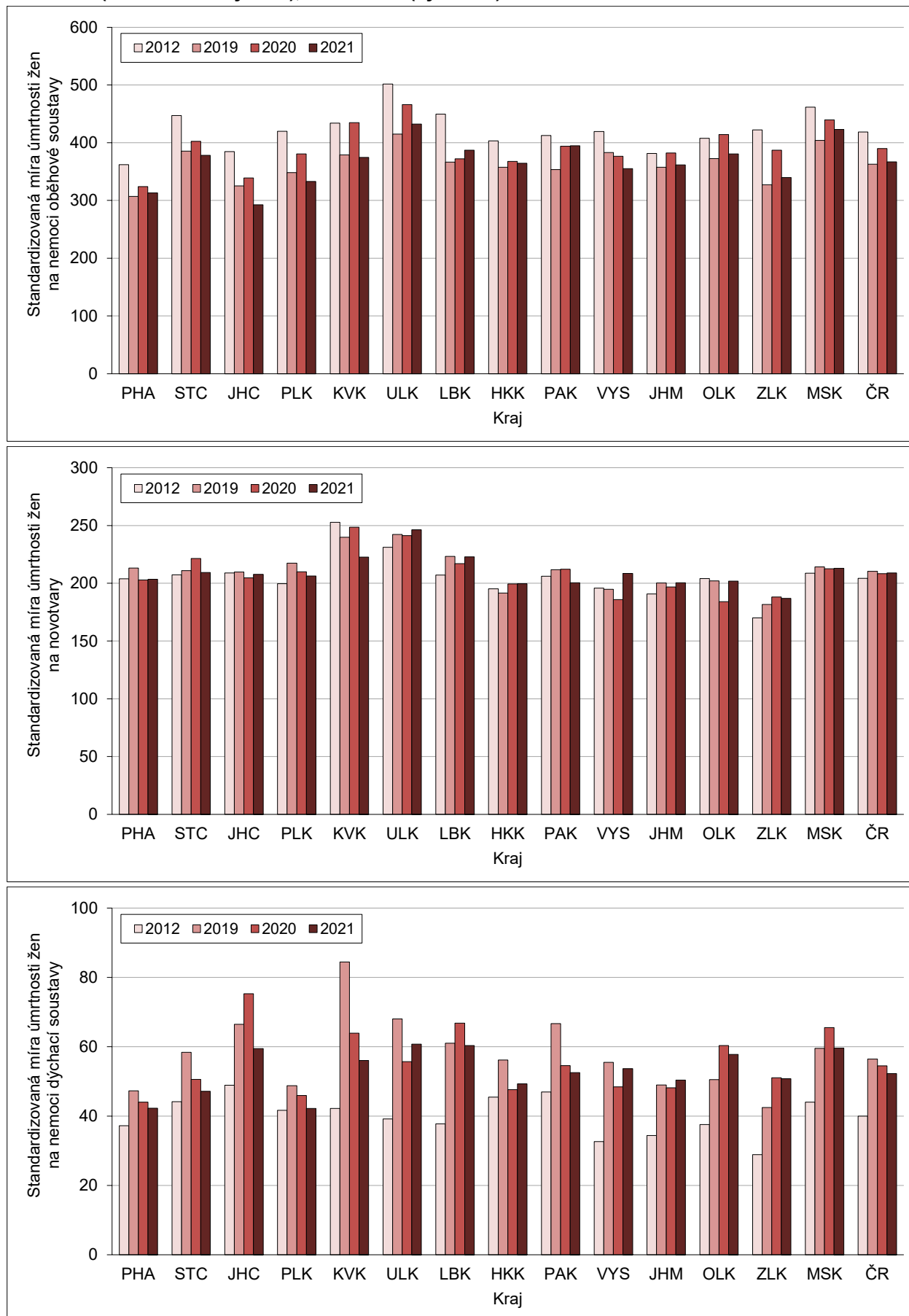
Vývoj úmrtnosti na další skupiny příčin smrti je již více poznamenán nízkými čísly, což podporuje značnou diverzitu mezi kraji a situace v jednotlivých letech více podléhají náhodným výkyvům, přesto lze vysledovat základní rysy. Úmrtnost na nemoci endokrinní, výživy a přeměny látek mezi krajními roky dekády u mužů ve všech krajích vzrostla (a stejně tak i mezi lety 2019 a 2021), obdobně tomu bylo u žen, jen u tří krajů byl v období 2019–2021 pozorován pokles. Ve většině krajů došlo mezi lety 2012 a 2021 u obou pohlaví také ke zvýšení úmrtnosti na nemoci trávicí soustavy, zatímco úmrtnost na vnější příčiny poklesla.

Obr. 5.11 Standardizované míry úmrtnosti mužů na nejčtenější skupiny příčin smrti (na 100 000 obyvatel), 2012–2021 (výběr let)

Obr. 5.12 Standardizované míry úmrtnosti žen na nejčtenější skupiny příčin smrti (na 100 000 obyvatel), 2012–2021 (výběr let)

6 Migrace

Migrační přírůstek v roce 2021 zaznamenalo 13 ze 14 krajů, pouze v Moravskoslezském kraji byl počet vystěhovaných z kraje vyšší než počet osob, které se do kraje přistěhovaly. Ve většině krajů má v celkové bilanci stěhování větší váhu migrační pohyb se zahraničím než mezi kraji v rámci Česka. Odlišný je v tomto směru Středočeský kraj, jenž naopak významně roste zejména vnitřní migrací. Suverénně největší přírůstek obyvatel stěhování se zahraničím tradičně vykazuje hlavní město Praha. Ve většině krajů bylo saldo migrace v relaci na tisíc obyvatel kraje v roce 2021 nejvyšší v rámci poslední dekády.

Na úrovni jednotlivých krajů je celková migrace⁵¹ výsledkem dvou druhů migračního pohybu – přes hranice republiky (migrace zahraniční) a uvnitř republiky (migrace vnitřní, přes hranici daného kraje). Výsledné bilance těchto dvou typů migrace přitom mohou působit stejným směrem ve prospěch růstu/úbytku populace či směry vzájemně opačnými. V případě menší populace bilance stěhování však mnohdy meziročně silně kolísá. V pozadí výkyvů i v jiných, početnějších, krajích mohou být i případné administrativní zásahy, aktualizace zdrojových informačních systémů (zejména pokud jde o stěhování cizích státních příslušníků)⁵², či výrazná změna jiných vnějších podmínek⁵³.

Celkově kladný migrační přírůstek v roce 2021 zaznamenalo 13 ze 14 krajů. Záporná byla bilance stěhování pouze u obyvatelstva Moravskoslezského kraje, pro které je ale dlouhodobě typická, nicméně jeho úbytek stěhování zaznamenaný v roce 2021 (–104 osob) byl v rámci posledního desetiletí 2012–2021 nejmírnější a historicky šlo o třetí nejmenší úbytek⁵⁴. Stejně početní rozložení krajů na migračně ziskové a ztrátové (13:1) platilo i pro rok 2019, v ostatních letech sledovaného posledního desetiletí se k migračně ztrátovým řadilo více krajů⁵⁵. Nejčastěji se k Moravskoslezskému kraji přidávaly kraje Karlovarský (kladné saldo migrace jen v letech 2019 a 2021), Olomoucký (kladné saldo migrace jen 2019–2021) či Zlínský (kladné migrační saldo v letech 2018, 2019 a 2021).

V absolutním počtu vůbec největší (kladný) přírůstek stěhování v roce 2021 připadl na Středočeský kraj (15 833 osob, tj. 11,5 na tisíc obyvatel středního stavu). Migrační přírůstek Prahy byl však nižší jen mírně (15 296 osob) a v přepočtu na tisíc obyvatel vyšší (12,1 ‰), resp. nejvyšší ze všech krajů. Středočeský kraj s Prahou byly kraji s nejvyššími migračními přírůstky v podstatě nepřetržitě v celém uplynulém desetiletí (jedinou výjimkou byl rok 2013, kdy stěhování obyvatel Prahy skončilo zápornou bilancí) a většinou vedl kraj Středočeský. Třetí největší zisk obyvatel migrací v absolutním počtu zaznamenal v roce 2021, stejně jako o rok dříve, kraj Jihomoravský (5 513 osob; 4,7 ‰). Z pohledu míry celkového migračního přírůstku však tuto pozici již od roku 2012 zaujímá (s výjimkou roku 2013, kdy byl dokonce na druhé) kraj Plzeňský (7,5 ‰; abs. 4 328 osob).

⁵¹ Údaje o stěhování přebírá Český statistický úřad ze dvou informačních systémů spravovaných Ministerstvem vnitra. Zdrojem dat o stěhování českých občanů je Informační systém evidence obyvatel (ISEO), pro data o stěhování cizích státních občanů pak Cizinecký informační systém (CIS). Pouze na počátku dekády, do poloviny roku 2012, byla data o stěhování za všechny osoby (bez ohledu na státní občanství) přebírána výhradně z ISEO.

⁵² V letech 2020 a 2021 byla statistika vystěhovaných do zahraničí ovlivněna administrativními zásahy v CIS vyvolanými implementací novelizace zákona o pobytu cizinců (zákonem č. 176/2019 Sb., č. 255/2019 Sb. a č. 277/2019 Sb.). Ta upravila platnost potvrzení o přechodném pobytu na území ČR na dobu 10 let, což vedlo k ukončení pobytu osob, které získaly povolení k přechodnému pobytu před více než 10 lety, a nyní jim již nový průkaz vydán nebyl. Z pohledu statistiky jsou přitom veškeré osoby, které přestanou figurovat v CIS, považovány za osoby vystěhované, i když k reálnému vystěhování mohlo dojít dříve (bez odhlášení), popřípadě k pohybu nedošlo vůbec (cizinec se o prodloužení povolení sice nepřihlásil, ale zůstal na území ČR). Tyto aktualizace přitom nebyly centralizované, jejich časování a intenzita se lišily regionálně.

⁵³ Například v roce 2020 byla možnost migračního pohybu dočasně legislativně omezena v rámci protiepidemických opatření proti šíření onemocnění covid-19.

⁵⁴ Od vzniku současných krajů v roce 2000 Moravskoslezských kraj nikdy nedosáhl kladného migračního přírůstku. Mírnější úbytek stěhování než v roce 2021 byl zaznamenán pouze v letech 2008 a 2007 (–70 resp. –98 osob).

⁵⁵ V roce 2018 měly zápornou bilanci stěhování tři kraje, v letech 2017 a 2020 pět krajů, v období let 2012 až 2016 každoročně 7 až 9 krajů.

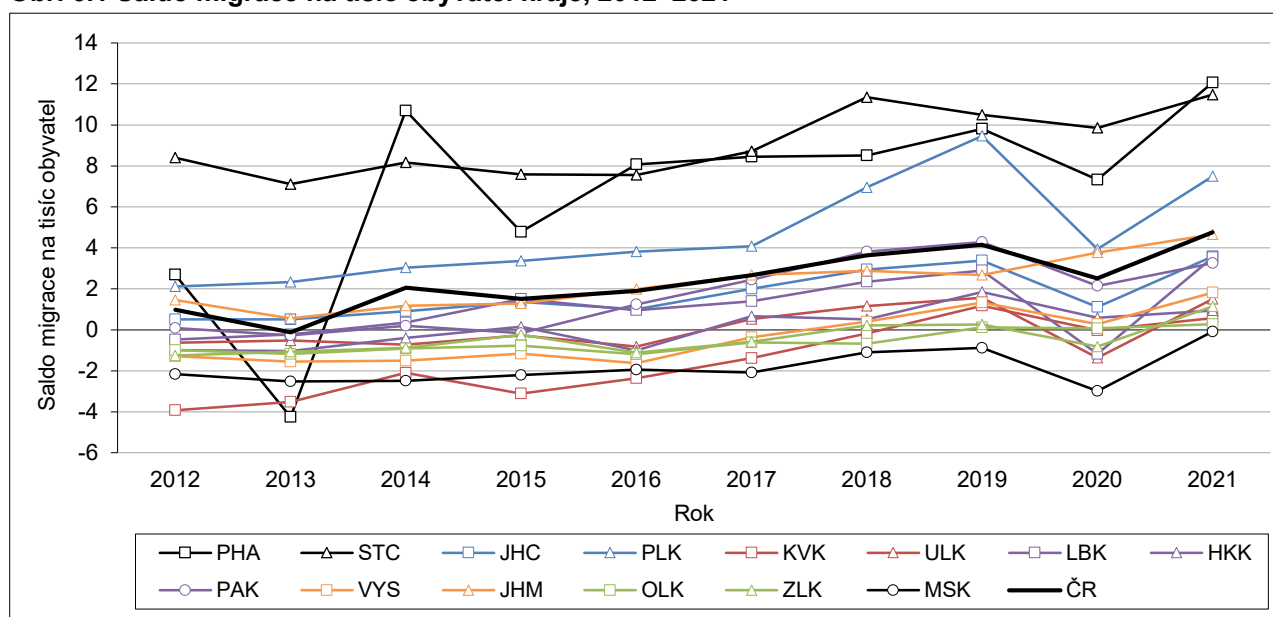
Tab. 6.1 Saldo (celkové) migrace, 2012 a 2016–2021

Kraj	Absolutně							Relativně (na 1 000 obyvatel)						
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hl. město Praha	3 351	10 271	10 880	11 076	12 890	9 715	15 296	2,7	8,1	8,5	8,5	9,8	7,3	12,1
Středočeský	10 795	10 072	11 738	15 448	14 444	13 721	15 833	8,4	7,6	8,7	11,4	10,5	9,9	11,5
Jihočeský	322	644	1 286	1 885	2 170	716	2 276	0,5	1,0	2,0	2,9	3,4	1,1	3,6
Plzeňský	1 213	2 207	2 363	4 050	5 556	2 332	4 328	2,1	3,8	4,1	7,0	9,5	3,9	7,5
Karlovarský	-1 187	-703	-410	-54	346	-9	163	-3,9	-2,4	-1,4	-0,2	1,2	0,0	0,6
Ústecký	-518	-678	433	948	1 290	-1 115	1 201	-0,6	-0,8	0,5	1,2	1,6	-1,4	1,5
Liberecký	-212	422	618	1 036	1 282	-519	1 542	-0,5	1,0	1,4	2,3	2,9	-1,2	3,5
Královéhradecký	-552	-552	366	279	1 023	324	509	-1,0	-1,0	0,7	0,5	1,9	0,6	0,9
Pardubický	47	639	1 267	1 981	2 232	1 123	1 675	0,1	1,2	2,4	3,8	4,3	2,1	3,3
Vysočina	-655	-833	-188	205	678	140	912	-1,3	-1,6	-0,4	0,4	1,3	0,3	1,8
Jihomoravský	1 707	2 334	3 161	3 408	3 184	4 494	5 513	1,5	2,0	2,7	2,9	2,7	3,8	4,7
Olomoucký	-631	-761	-393	-433	78	49	167	-1,0	-1,2	-0,6	-0,7	0,1	0,1	0,3
Zlínský	-737	-647	-337	125	151	-476	658	-1,3	-1,1	-0,6	0,2	0,3	-0,8	1,1
Moravskoslezský	-2 650	-2 351	-2 511	-1 325	-1 054	-3 568	-104	-2,2	-1,9	-2,1	-1,1	-0,9	-3,0	-0,1
ČR	10 293	20 064	28 273	38 629	44 270	26 927	49 969	1,0	1,9	2,7	3,6	4,1	2,5	4,8

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

U devíti krajů byla míra migračního přírůstku (saldo migrace v přepočtu na tisíc obyvatel kraje) v roce 2021 vůbec nejvyšší v rámci posledního desetiletí. V případě Plzeňského, Karlovarského, Ústeckého a Královéhradeckého kraje pak šlo o hodnoty druhé nejvyšší, když maximum připadlo na rok 2019, a u Pardubického kraje třetí nejvyšší (mírně vyšší zde byla míra migračního přírůstku nejen roku 2019, ale i 2018).

Obr. 6.1 Saldo migrace na tisíc obyvatel kraje, 2012–2021

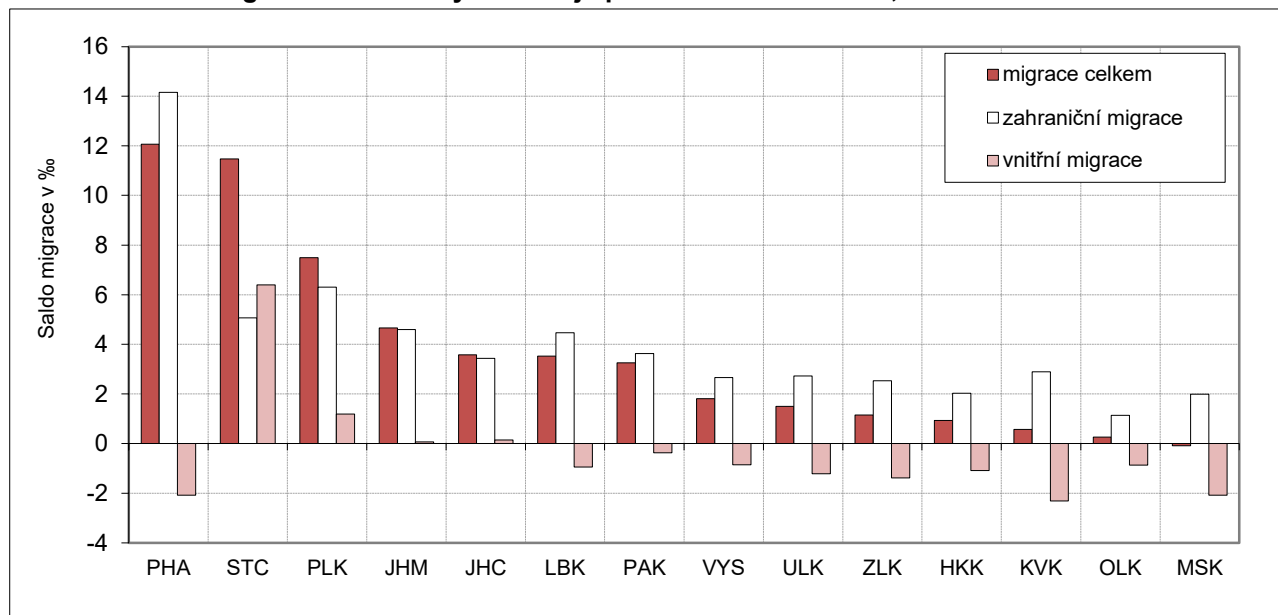

Pouze ve čtyřech krajích – Středočeském, Plzeňském, Jihomoravském a Jihočeském – byl v roce 2021 (stejně jako např. i o rok dříve) celkový přírůstek stěhováním vytvořen jak zisky z migrace zahraniční, tak z migrace vnitřní (obr. 6.2a, 6.2b). Ve Středočeském kraji byla specificky tou více ziskovou vnitřní migrace (přírůstek stěhováním vnitřní migrací 8,8 tisíce osob proti přírůstku 7,0 tisíce osob zahraniční migrací; objemově vnitřní migrace více než trojnásobná oproti zahraniční migraci), zatímco u zbylých tří krajů hrála majoritní roli migrace zahraniční, která zajistila 84–98 % migračního přírůstku. Ostatních devět krajů sice zaznamenalo kladné saldo zahraničního stěhování, bilance pohybu obyvatel mezi kraji v rámci Česka však u nich byla záporná. S výjimkou Moravskoslezského kraje nicméně úbytek obyvatel vnitřní migrací nebyl

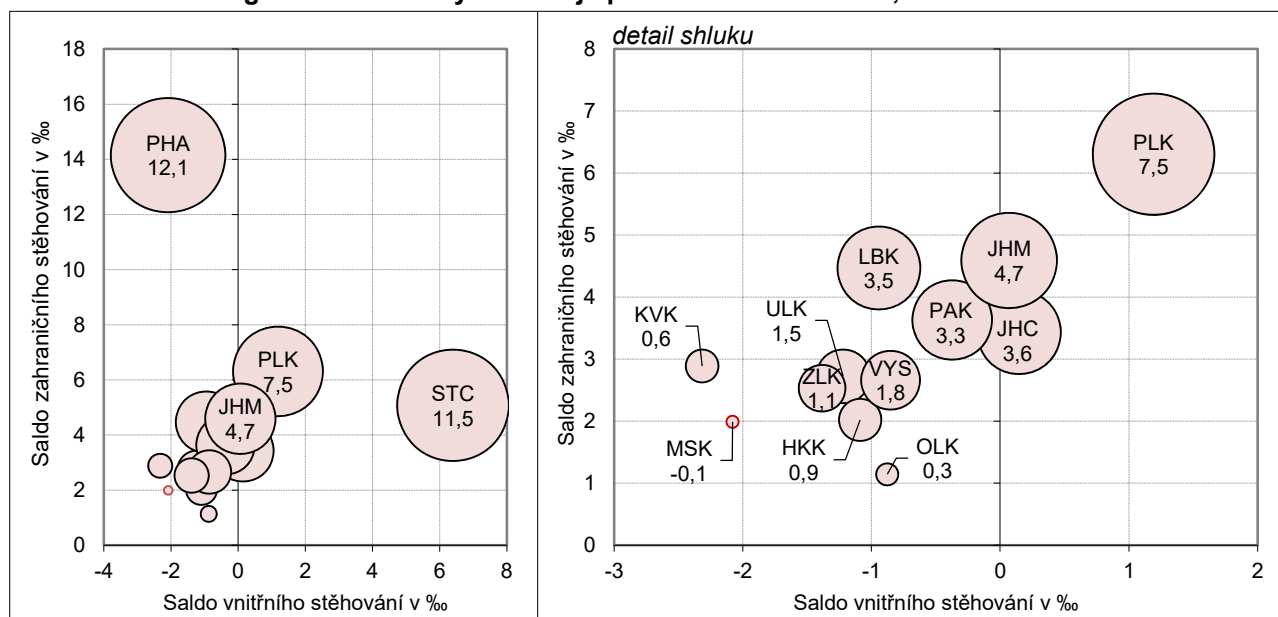
v krajích natolik hluboký, aby eliminoval veškerý přírůstek zahraničním stěhováním, resp. přírůstek zahraniční migrace zde byl dostatečně velký, aby úbytek vnitřním stěhováním vykompenzoval. Celkové saldo migrace tak zůstalo až na Moravskoslezský kraj v kladných hodnotách.

Obr. 6.2a Saldo migrace na tisíc obyvatel kraje podle druhu stěhování, 2021

Pozn.: Kraje seřazeny podle hrubé míry salda migrace od nejvyšší po nejnižší.

Obr. 6.2b Saldo migrace na tisíc obyvatel kraje podle druhu stěhování, 2021

Pozn.: Velikost a popisky bublin odpovídají hodnotě celkového salda migrace na tisíc obyvatel.

Zahraníční migrace

Saldo zahraniční migrace bylo v uplynulém desetiletí, resp. v období let 2012–2021, téměř ve všech letech kladné ve všech krajích. Výjimečný byl v tomto směru pouze rok 2013, kdy bylo záporné na úrovni celé republiky a u čtyř krajů (Praha, Královéhradecký, Vysočina, Zlínský)⁵⁶, a rok 2020, kdy úbytek obyvatel zahraničním stěhováním zaznamenal jako jediný Moravskoslezský kraj⁵⁷. V roce 2021 skončila bilance zahraničního stěhování ve všech krajích v kladných číslech. Stejně jako v předchozích letech byla suverénně nejvyšší pro Prahu (17,9 tisíce) a druhá nejvyšší, oproti pražské hodnotě ale pouze 40procentní, pro Středočeský kraj (7,0 tisíce). Další v pořadí byla výše salda zahraničního stěhování pro kraj Jihomoravský (5,4 tisíce) a Plzeňský (3,6 tisíce). V přepočtu na tisíc obyvatel kraje však bylo pořadí krajů již od druhého místa jiné: po první Praze (14,2 ‰) měl druhý nejvyšší relativní přírůstek obyvatel zahraniční migrací kraj Plzeňský (6,3 ‰), třetí kraj Středočeský (5,1 ‰) a čtvrtý kraj Jihomoravský (4,6 ‰), v závěsu za ním pak na páté příčce kraj Liberecký (4,5 ‰). V ostatních devíti krajích se saldo zahraniční migrace na tisíc obyvatel kraje pohybovalo v rozmezí 1,1–3,6 ‰. Nejméně obyvatel získal zahraniční migrací Olomoucký kraj, a to nejen v přepočtu na tisíc obyvatel, ale také v absolutním počtu osob (714). Druhý nejnižší přírůstek obyvatel zahraniční migrací měl v roce 2021 v absolutním počtu osob kraj Karlovarský (820), z pohledu relativního přírůstku (na tisíc obyvatel) společně kraje Moravskoslezský a Královéhradecký (shodně 2,0 ‰).

Tab. 6.2 Saldo zahraniční migrace, 2012 a 2016–2021

Kraj	Absolutně							Relativně (na 1 000 obyvatel)						
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hl. město Praha	5 156	7 971	10 689	12 534	14 827	11 472	17 938	4,1	6,3	8,3	9,6	11,3	8,6	14,2
Středočeský	850	2 388	3 421	5 677	6 003	5 119	7 006	0,7	1,8	2,5	4,2	4,4	3,7	5,1
Jihočeský	114	891	1 474	1 997	2 253	530	2 183	0,2	1,4	2,3	3,1	3,5	0,8	3,4
Plzeňský	627	1 622	1 904	3 401	4 617	1 774	3 640	1,1	2,8	3,3	5,8	7,9	3,0	6,3
Karlovarský	69	561	690	806	942	735	820	0,2	1,9	2,3	2,7	3,2	2,5	2,9
Ústecký	944	942	1 249	1 962	2 313	22	2 176	1,1	1,1	1,5	2,4	2,8	0,0	2,7
Liberecký	183	837	1 023	1 635	1 576	6	1 954	0,4	1,9	2,3	3,7	3,6	0,0	4,5
Královéhradecký	170	517	924	1 122	1 625	1 108	1 099	0,3	0,9	1,7	2,0	2,9	2,0	2,0
Pardubický	409	861	1 451	2 140	2 365	1 333	1 867	0,8	1,7	2,8	4,1	4,5	2,5	3,6
Vysočina	45	337	760	1 152	1 422	875	1 341	0,1	0,7	1,5	2,3	2,8	1,7	2,7
Jihomoravský	1 341	1 914	2 922	3 215	3 107	4 397	5 430	1,1	1,6	2,5	2,7	2,6	3,7	4,6
Olomoucký	104	285	530	712	885	613	714	0,2	0,4	0,8	1,1	1,4	1,0	1,1
Zlínský	52	277	527	948	1 054	278	1 451	0,1	0,5	0,9	1,6	1,8	0,5	2,5
Moravskoslezský	229	661	709	1 328	1 281	-1 335	2 350	0,2	0,5	0,6	1,1	1,1	-1,1	2,0
ČR	10 293	20 064	28 273	38 629	44 270	26 927	49 969	1,0	1,9	2,7	3,6	4,1	2,5	4,8

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Poté, co se v roce 2020 ve všech krajích s výjimkou Jihomoravského meziročně snížilo saldo zahraniční migrace, se naopak mezi roky 2020 a 2021 zisky obyvatel zahraniční migrací ve všech krajích meziročně zvýšily⁵⁸. Porovnáme-li však salda zahraniční migrace z roku 2021 s předpandemickým rokem 2019, došlo k nárůstu salda pouze v šesti krajích (Praha, Středočeský, Liberecký, Jihomoravský, Zlínský, Moravskoslezský). V souladu s tím byla v těchto krajích i míra přírůstku zahraniční migrace v roce 2021 vůbec nejvyšší za posledních deset let. Ve zbývajících osmi krajích, kde byl přírůstek zahraniční migrací v roce 2021 nižší než v roce 2019, zůstalo lokální maximum právě na hodnotě roku 2019.

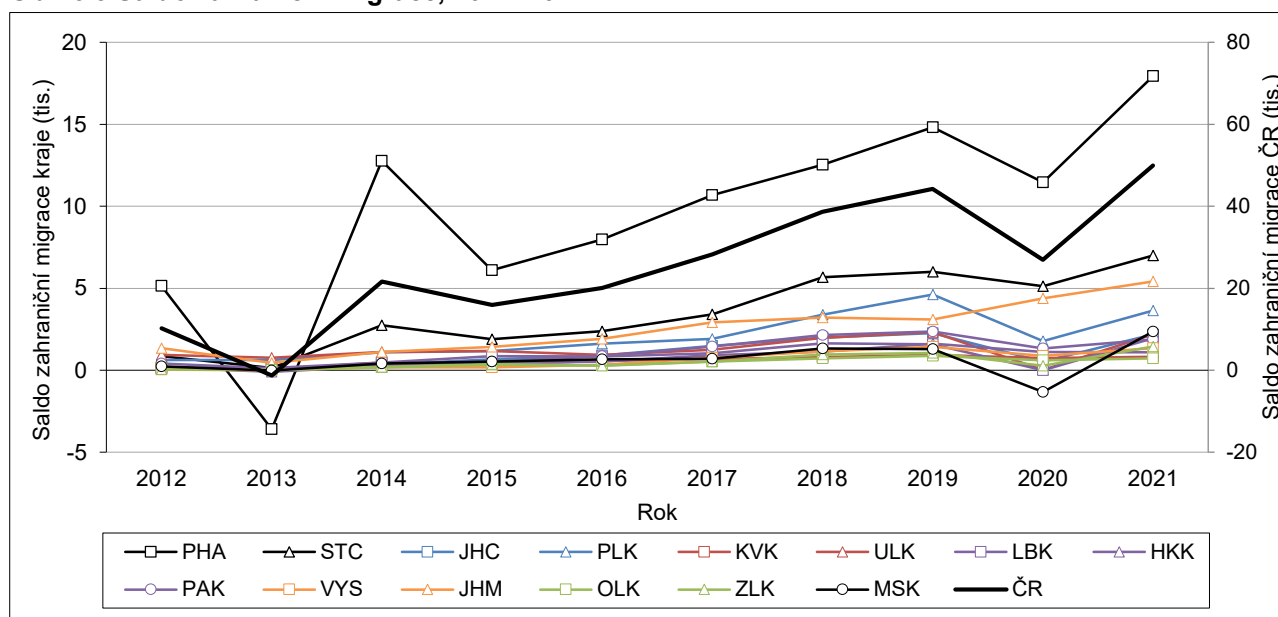
⁵⁶ Záporné saldo zahraničního stěhování pro ČR jako celek bylo primárně způsobeno zápornou bilancí zahraničního stěhování pro hlavní město Prahu (která částečně odrážela administrativní úkony v CIS). Úbytky obyvatel zahraniční migrací v krajích Královéhradecký, Vysočina a Zlínský byly nízké.

⁵⁷ Záporné saldo zahraniční migrace v roce 2020 odráželo zejména vysoký počet vystěhovaných osob, resp. osob s ukončeným pobytem v Moravskoslezském kraji a ČR vůbec. V pozadí částečně stála implementace novely zákona o pobytu cizinců.

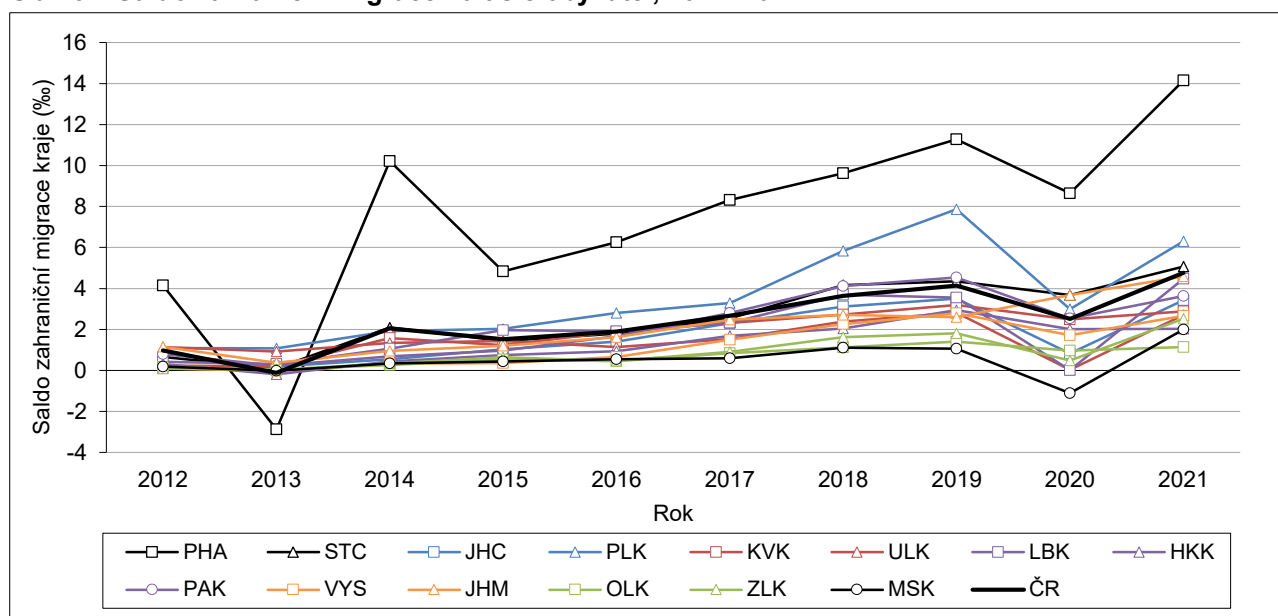
⁵⁸ Číselně hodnotit intenzitu meziroční změny není příliš relevantní vzhledem ke specifčnosti statistiky zahraniční migrace pro rok 2020, která byla ovlivněna novelizací zákona o pobytu cizinců, resp. vzhledem ke skutečnosti, že implementace novely probíhala v jednotlivých krajích různým tempem a s různou intenzitou.

Obr. 6.3 Saldo zahraniční migrace, 2012–2021

Obr. 6.4 Saldo zahraniční migrace na tisíc obyvatel, 2012–2021

Mezikrajská migrace v rámci Česka

Bilance vnitřního stěhování uvnitř republiky přes hranice krajů bývá, na rozdíl od salda zahraniční migrace, pro většinu krajů záporná. Zcela specifickou pozici si v této statistice drží Středočeský kraj, který pravidelně zaznamenává nemalé přírůstky obyvatel právě vnitřní migrací. V roce 2021 se do Středočeského kraje z jiných krajů republiky přestěhovalo o 8,8 tisíce osob více, než se naopak z něj do ostatních krajů vystěhovalo, v přepočtu na tisíc obyvatel šlo o přírůstek 6,4 ‰ (na úrovni 6–8 ‰ byl přítom v posledním desetiletí každoročně). Celkem měly v roce 2021 kladnou bilanci mezikrajského stěhování 4 kraje a stejně jako o rok dříve, šlo kromě Středočeského kraje o kraj Jihočeský, Plzeňský a Jihomoravský. Druhý nejvyšší přírůstek obyvatel vnitřní migrací měl z pohledu absolutních i relativních počtů kraj Plzeňský (588 osob; 1,2 ‰ v roce 2021). Stejně tomu tak bylo i v předešlých letech s výjimkou roku 2016, kdy ho na třetí místo odsunula Praha s výjimečně kladnou bilancí vnitřního stěhování. Také na druhé straně žebříčku v posledním desetiletí nedošlo k významné změně. Tradičně nejhlubší relativní ztráty svých obyvatel vnitřní migrací

zaznamenává kraj Karlovarský (-2,3 ‰ v roce 2021, absolutně -657 osob) a dále kraj Moravskoslezský (-2,1 ‰), který uzavírá statistiku z pohledu absolutního úbytku vnitřním stěhováním (-2 454 osob).

Tab. 6.3 Saldo vnitřní migrace, 2012 a 2016–2021

Kraj	Absolutně							Relativně (na 1 000 obyvatel)						
	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hl. město Praha	-1 805	2 300	191	-1 458	-1 937	-1 757	-2 642	-1,5	1,8	0,1	-1,1	-1,5	-1,3	-2,1
Středočeský	9 945	7 684	8 317	9 771	8 441	8 602	8 827	7,7	5,8	6,2	7,2	6,1	6,2	6,4
Jihočeský	208	-247	-188	-112	-83	186	93	0,3	-0,4	-0,3	-0,2	-0,1	0,3	0,1
Plzeňský	586	585	459	649	939	558	688	1,0	1,0	0,8	1,1	1,6	0,9	1,2
Karlovarský	-1 256	-1 264	-1 100	-860	-596	-744	-657	-4,2	-4,3	-3,7	-2,9	-2,0	-2,5	-2,3
Ústecký	-1 462	-1 620	-816	-1 014	-1 023	-1 137	-975	-1,8	-2,0	-1,0	-1,2	-1,2	-1,4	-1,2
Liberecký	-395	-415	-405	-599	-294	-525	-412	-0,9	-0,9	-0,9	-1,4	-0,7	-1,2	-0,9
Královéhradecký	-722	-1 069	-558	-843	-602	-784	-590	-1,3	-1,9	-1,0	-1,5	-1,1	-1,4	-1,1
Pardubický	-362	-222	-184	-159	-133	-210	-192	-0,7	-0,4	-0,4	-0,3	-0,3	-0,4	-0,4
Vysočina	-700	-1 170	-948	-947	-744	-735	-429	-1,4	-2,3	-1,9	-1,9	-1,5	-1,4	-0,9
Jihomoravský	366	420	239	193	77	97	83	0,3	0,4	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
Olomoucký	-735	-1 046	-923	-1 145	-807	-564	-547	-1,2	-1,6	-1,5	-1,8	-1,3	-0,9	-0,9
Zlínský	-789	-924	-864	-823	-903	-754	-793	-1,3	-1,6	-1,5	-1,4	-1,5	-1,3	-1,4
Moravskoslezský	-2 879	-3 012	-3 220	-2 653	-2 335	-2 233	-2 454	-2,3	-2,5	-2,7	-2,2	-1,9	-1,9	-2,1
ČR	0	0	0	0	0	0	0	x	x	x	x	x	x	x

Pozn.: Barvou a tučně jsou označeny nejvyšší hodnoty v daném roce, pouze barvou nejnižší hodnoty v daném roce.

Stěhování mezi kraji je silně koncentrováno do prostoru kolem hlavního města. Až jednu čtvrtinu všech případů mezikrajského stěhování pokrývají změny bydliště z Prahy do Středočeského kraje či obráceně (25 414 z celkových 95 229, tj. 27 % v roce 2021, z toho 16 639 ve směru z Prahy do Středočeského kraje) a i další proudy v pořadí podle jejich objemu se dotýkají hlavního města. Třetí nejsilnější byl proud z Ústeckého kraje do Prahy (2 065), čtvrtý z Jihomoravského kraje do Prahy (1 718) a pátý z Moravskoslezského kraje do Prahy (1 548). Tomu byl objemově podobný i šestý nejsilnější, první „mimopražský“, tok z Ústeckého kraje do Středočeského (1 528). Mezi další silnější toky (čítající 1,3–1,5 tisíce osob) patřilo v roce 2021 stěhování z Prahy do Ústeckého kraje, z Jihočeského do Prahy a také ze Středočeského do Ústeckého kraje.

Tab. 6.4 Vnitřní stěhování podle kraje vystěhování a přistěhování, 2021

Kraj vystěhování	Vystěhování celkem	Kraj přistěhování													
		PHA	STC	JHC	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK
Hl. město Praha	25 273	x 16 639	1 286	778	429	1 450	841	711	508	572	745	365	360	589	
Středočeský	16 010	8 775	x	829	841	323	1 358	863	794	554	498	402	258	136	379
Jihočeský	4 174	1 359	829	x	483	83	197	82	94	111	417	274	63	54	128
Plzeňský	3 285	976	636	413	x	428	254	81	86	63	66	100	66	41	75
Karlovarský	2 683	806	372	110	625	x	358	59	60	66	24	98	35	20	50
Ústecký	6 298	2 065	1 528	252	459	392	x	609	203	149	100	202	84	63	192
Liberecký	3 840	1 003	941	97	100	69	698	x	445	107	74	149	50	32	75
Královéhradecký	4 494	1 154	783	96	96	65	165	421	x	1 102	92	255	136	44	85
Pardubický	4 129	904	560	101	92	41	127	129	852	x	277	495	296	65	190
Vysočina	3 919	838	576	457	78	41	99	41	100	263	x	1 181	94	73	78
Jihomoravský	6 930	1 718	569	250	154	60	204	112	180	415	1 060	x	831	805	572
Olomoucký	4 381	783	366	97	71	26	111	54	127	311	107	940	x	580	808
Zlínský	3 695	702	344	68	59	23	82	34	68	85	76	1 113	598	x	443
Moravskoslezský	6 118	1 548	694	211	137	46	220	102	184	203	127	1 059	958	629	x
Přistěhování celkem		22 631	24 837	4 267	3 973	2 026	5 323	3 428	3 904	3 937	3 490	7 013	3 834	2 902	3 664

Pozn.: Barvou a tučně označena nejvyšší hodnota v rámci vystěhovaných z daného kraje, pouze barvou nejnižší hodnota.

Nejméně časté pochopitelně obecně bývají změny bydliště mezi kraji geograficky vzdálenými a zároveň populačně malými. V roce 2021 bylo nejvýznamnější stěhování z kraje Karlovarského do Zlínského a do Kraje Vysočina a z kraje Zlínského a Olomouckého směrem do Karlovarského (v každém toku pouze 20–26 případů stěhování za rok, viz tab. 6.4).

Přestože Praha se všemi kraji kromě Středočeského migrační výměnou obyvatel získává, pouze třikrát v uplynulém desetiletí (v roce 2014, 2016 a 2017) zaznamenala celkově kladný přírůstek obyvatel vnitřním stěhování. Pozitivní saldo vnitřního stěhování s ostatními kraji (kromě Středočeského) totiž většinou nezvládá kompenzovat úbytek obyvatel způsobený stěhování se Středočeským krajem. Nejinak tomu bylo i v roce 2021, kdy bilance vnitřní migrace Prahy skončila se ztrátou (–2 642 osob), která byla dokonce z období let 2012–2021 nejhlubší. V případě ostatních krajů s celkově záporným saldem vnitřního stěhování bývá přitom primárním důvodem tohoto výsledku vzájemné stěhování s Prahou (tj. odliv obyvatel do Prahy).

Tab. 6.5 Saldo vnitřního stěhování mezi kraji, 2021

Kraj	Saldo celkem	Saldo s krajem													
		PHA	STC	JHC	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK
Hl. město Praha	-2 642	x	-7 864	73	198	377	615	162	443	396	266	973	418	342	959
Středočeský	8 827	7 864	x	0	-205	49	170	78	-11	6	78	167	108	208	315
Jihočeský	93	-73	0	x	-70	27	55	15	2	-10	40	-24	34	14	83
Plzeňský	688	-198	205	70	x	197	205	19	10	29	12	54	5	18	62
Karlovarský	-657	-377	-49	-27	-197	x	34	10	5	-25	17	-38	-9	3	-4
Ústecký	-975	-615	-170	-55	-205	-34	x	89	-38	-22	-1	2	27	19	28
Liberecký	-412	-162	-78	-15	-19	-10	-89	x	-24	22	-33	-37	4	2	27
Královéhradecký	-590	-443	11	-2	-10	-5	38	24	x	-250	8	-75	-9	24	99
Pardubický	-192	-396	-6	10	-29	25	22	-22	250	x	-14	-80	15	20	13
Vysočina	-429	-266	-78	-40	-12	-17	1	33	-8	14	x	-121	13	3	49
Jihomoravský	83	-973	-167	24	-54	38	-2	37	75	80	121	x	109	308	487
Olomoucký	-547	-418	-108	-34	-5	9	-27	-4	9	-15	-13	-109	x	18	150
Zlínský	-793	-342	-208	-14	-18	-3	-19	-2	-24	-20	-3	-308	-18	x	186
Moravskoslezský	-2 454	-959	-315	-83	-62	4	-28	-27	-99	-13	-49	-487	-150	-186	x

Pozn.: Barvou a tučně označena nejvyšší hodnota salda daného kraje (z pohledu řádku tabulky), pouze barvou nejnižší hodnota salda daného kraje.

Saldo migrace podle věku

Rozložení salda zahraničního stěhování do vybraných věkových skupin (tab. 6.6, obr. 6.6) ukazuje, že zisky obyvatel zahraniční migrací jsou (až na výjimky) kladné ve všech věkových skupinách. Nejvíce takto v obyvatelstvu přibývají osoby mladšího produktivního věku 15–44 let, resp. ve všech krajích v první řadě ti 25–34letí (v roce 2021 naplňovaly v jednotlivých krajích 27–40 % salda zahraniční migrace; 35 % v saldu pro ČR). Bilance zahraničního stěhování 15–24letých a 35–44letých si byly v polovině krajů svou výší poměrně podobné, na úrovni republiky bylo v saldu osob 15–24letých téměř o pětinu více než 35–44letých (11,7 tisíce oproti 9,8 tisíce tj. 23 vs. 20 % salda). Nejvýrazněji převažovali lidé nejmladší skupiny produktivního věku 15–24 let nad 35–44letými v saldu zahraniční migrace pro kraj Olomoucký (29 vs. 16 %) a Královéhradecký (26 vs. 15 %) a také v Praze (26 vs. 18 %; možná souvislost s přílivem studentů na vysoké školy), naopak více osob 35–44letých než 15–24letých získalo migrací ze zahraničí obyvatelstvo Moravskoslezského kraje (24 vs. 17 %).

Podíl dětí mladších 15 let v saldu zahraniční migrace, který v roce 2021 v celorepublikovém úhrnu dosáhl 9,1 %, se na krajské úrovni pohyboval v rozmezí 5–16 %. Nejnižší váhu měly děti v saldu zahraniční migrace pro Jihomoravský a dále Zlínský kraj, naopak největší v saldu pro kraj Karlovarský a Ústecký. Z pohledu absolutního počtu však výrazně nejvíce dětí přibýlo zahraničním stěhování v Praze (1,7 tisíce) a dále ve Středočeském kraji (0,7 tisíce). Senioři ve věku 65 či více let se na ziscích zahraniční migrací podíleli jen

nepatrně (nejvýše ze 2 % v kraji Moravskoslezském, absolutně 158 osob tohoto věku v Praze), resp. v některých krajích vykázaly mírně záporné saldo stěhování (v roce 2021 v Plzeňském a Pardubickém kraji).

Tab. 6.6 Saldo migrace podle věku a podle pohlaví, 2021

Kraj	Hlavní věkové skupiny			Skupiny produktivního věku				Celkem	v tom	
	0–14	15–64	65+	15–24	25–34	35–44	45–64		muži	ženy
Zahraniční migrace										
Hl. město Praha	1 657	16 123	158	4 644	6 607	3 152	1 720	17 938	10 159	7 779
Středočeský	658	6 293	55	1 527	2 509	1 539	718	7 006	4 357	2 649
Jihočeský	193	1 980	10	459	717	474	330	2 183	1 255	928
Plzeňský	363	3 291	-14	775	1 116	761	639	3 640	2 129	1 511
Karlovarský	128	684	8	151	223	162	148	820	421	399
Ústecký	331	1 808	37	465	592	422	329	2 176	1 283	893
Liberecký	142	1 795	17	402	653	436	304	1 954	1 154	800
Královéhradecký	142	939	18	291	413	165	70	1 099	587	512
Pardubický	128	1 762	-23	450	712	350	250	1 867	1 202	665
Vysočina	126	1 211	4	262	406	322	221	1 341	796	545
Jihomoravský	280	5 102	48	1 361	2 173	1 026	542	5 430	3 124	2 306
Olomoucký	74	632	8	204	246	114	68	714	407	307
Zlínský	86	1 354	11	298	444	349	263	1 451	938	513
Moravskoslezský	239	2 062	49	396	712	563	391	2 350	1 404	946
ČR	4 547	45 036	386	11 685	17 523	9 835	5 993	49 969	29 216	20 753
Vnitřní migrace										
Hl. město Praha	-3 077	1 560	-1 125	1 340	2 652	-1 110	-1 322	-2 642	-781	-1 861
Středočeský	2 992	5 014	821	-247	2 106	1 946	1 209	8 827	3 931	4 896
Jihočeský	116	-156	133	-16	-402	69	193	93	-12	105
Plzeňský	222	343	123	9	59	70	205	688	365	323
Karlovarský	-68	-565	-24	-107	-396	-45	-17	-657	-321	-336
Ústecký	31	-1 041	35	-205	-664	-147	-25	-975	-544	-431
Liberecký	28	-534	94	-128	-332	9	-83	-412	-196	-216
Královéhradecký	-1	-591	2	-79	-507	-73	68	-590	-297	-293
Pardubický	118	-358	48	-54	-347	-52	95	-192	-208	16
Vysočina	55	-610	126	-99	-635	-43	167	-429	-172	-257
Jihomoravský	-170	328	-75	-78	664	-20	-238	83	137	-54
Olomoucký	82	-575	-54	-103	-356	-116	0	-547	-278	-269
Zlínský	-5	-850	62	-91	-675	-88	4	-793	-395	-398
Moravskoslezský	-323	-1 965	-166	-142	-1 167	-400	-256	-2 454	-1 229	-1 225
ČR	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Migrace celkem										
Hl. město Praha	-1 420	17 683	-967	5 984	9 259	2 042	398	15 296	9 378	5 918
Středočeský	3 650	11 307	876	1 280	4 615	3 485	1 927	15 833	8 288	7 545
Jihočeský	309	1 824	143	443	315	543	523	2 276	1 243	1 033
Plzeňský	585	3 634	109	784	1 175	831	844	4 328	2 494	1 834
Karlovarský	60	119	-16	44	-173	117	131	163	100	63
Ústecký	362	767	72	260	-72	275	304	1 201	739	462
Liberecký	170	1 261	111	274	321	445	221	1 542	958	584
Královéhradecký	141	348	20	212	-94	92	138	509	290	219
Pardubický	246	1 404	25	396	365	298	345	1 675	994	681
Vysočina	181	601	130	163	-229	279	388	912	624	288
Jihomoravský	110	5 430	-27	1 283	2 837	1 006	304	5 513	3 261	2 252
Olomoucký	156	57	-46	101	-110	-2	68	167	129	38
Zlínský	81	504	73	207	-231	261	267	658	543	115
Moravskoslezský	-84	97	-117	254	-455	163	135	-104	175	-279
ČR	4 547	45 036	386	11 685	17 523	9 835	5 993	49 969	29 216	20 753

Pozn.: Podbarveny záporné hodnoty salda.

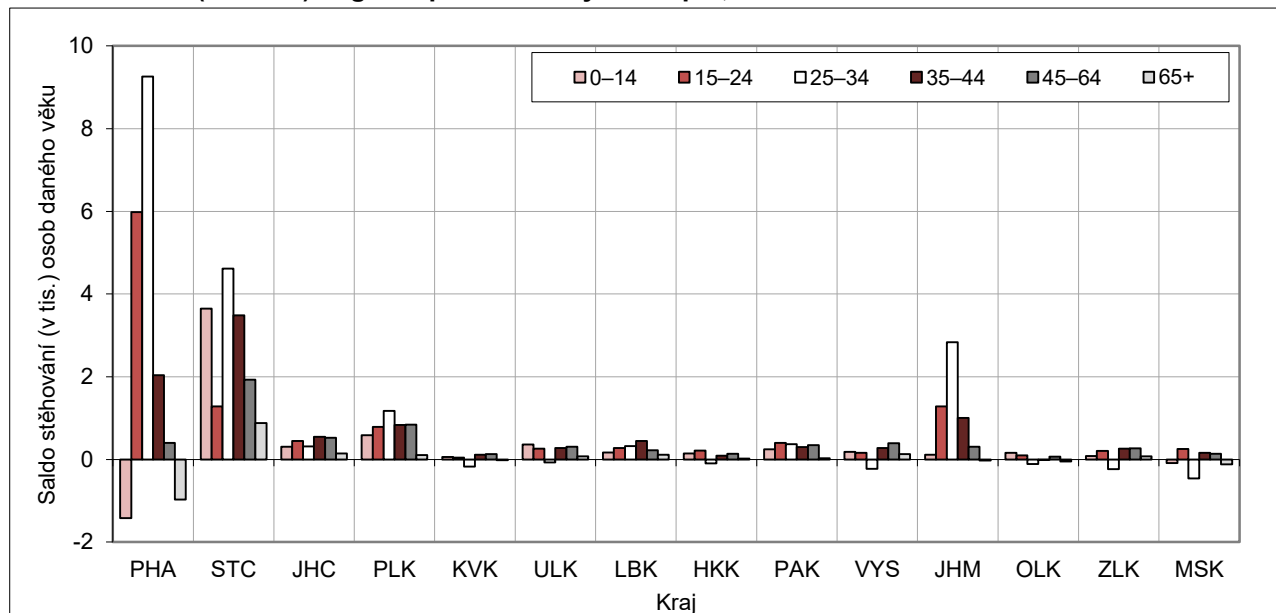

Také v rozložení salda vnitřní migrace podle věku (tab. 6.6) lze obvykle nalézt vrchol ve skupině 25–34 let, avšak ve většině krajů jde o nejhlubší záporná salda, tedy o úbytky obyvatel. Kladnou bilanci vnitřního stěhování obyvatel ve věku 25–34 let vykázaly v roce 2021 pouze kraje hlavní město Praha, Středočeský, Jihomoravský a mírně Plzeňský. Tyto čtyři kraje jako jediné měly kladné i saldo vnitřního stěhování pro celou skupinu obyvatel produktivního věku (15–64 let). Bilance vnitřního stěhování dětí do 15 let věku byla v roce 2021 kladná v osmi krajích (ve Středočeském a Plzeňském kraji připadla na děti jedna třetina celkového přírůstku obyvatel vnitřní migrací), ve čtyřech záporná (s největším úbytkem v Praze). Saldo vnitřního stěhování pro nejstarší hlavní věkovou skupinu 65+ bylo kladné v devíti krajích, v pěti naopak záporné (opět s největším úbytkem v Praze).

Porovnání salda dílčích věkových skupin v krajích s celkově kladným saldem vnitřního stěhování v roce 2021 jen potvrzuje, že věková struktura přírůstků obyvatel vnitřní migrace není napříč kraji shodná. Ve Středočeském kraji byly zisky obyvatel stěhování s jinými kraji zaznamenány téměř napříč celým věkovým spektrem, když pouze skupina 15–24 let byla v roce 2021 mírně úbytková⁵⁹, v Plzeňském kraji se na nárůstu obyvatel vnitřní migrací podílely všechny věkové skupiny, v Jihočeském kraji oproti tomu pouze děti a věkové skupiny nad 45 let a v Jihomoravském kraji představovaly jedinou přírůstkovou věkovou skupinu osoby 25–34leté. Podobně tomu bylo i v Praze, kde byly ve skupinách 25–34 a 15–24 let evidovány přírůstky, nicméně celkové saldo vnitřní migrace zůstalo záporné.

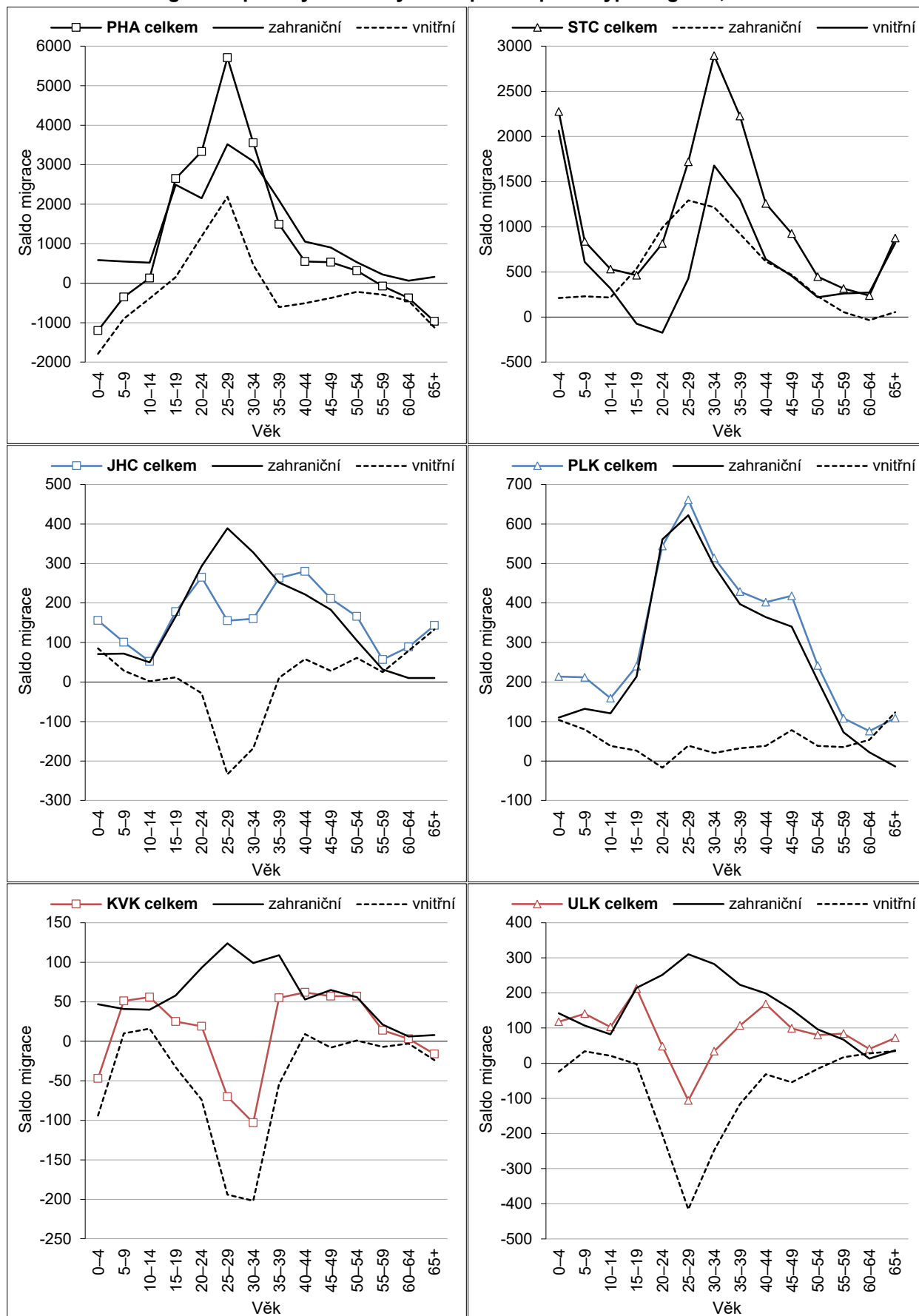
Ve věkovém složení celkové (vnitřní i zahraniční dohromady) migrace tak skupina 25–34letých často své vedoucí postavení ztrácí, neboť v mnohých krajích pozitivní saldo zahraničního stěhování kompenzuje ztráty způsobené vnitřním stěhováním obyvatel do jiných krajů republiky. V roce 2021 převažovaly populační zisky stěhování obyvatel ve věku 25–34 let nad zisky (resp. saldy) ostatních věkových skupin pouze v Praze, Středočeském, Plzeňském a Jihomoravském kraji. V jiných pěti krajích (v Karlovarském, Ústeckém, Královéhradeckém, Vysočina a Zlínském) byla naopak tato skupina jedinou se zápornou bilancí stěhování.

Obr. 6.5 Saldo (celkové) migrace podle věkových skupin, 2021

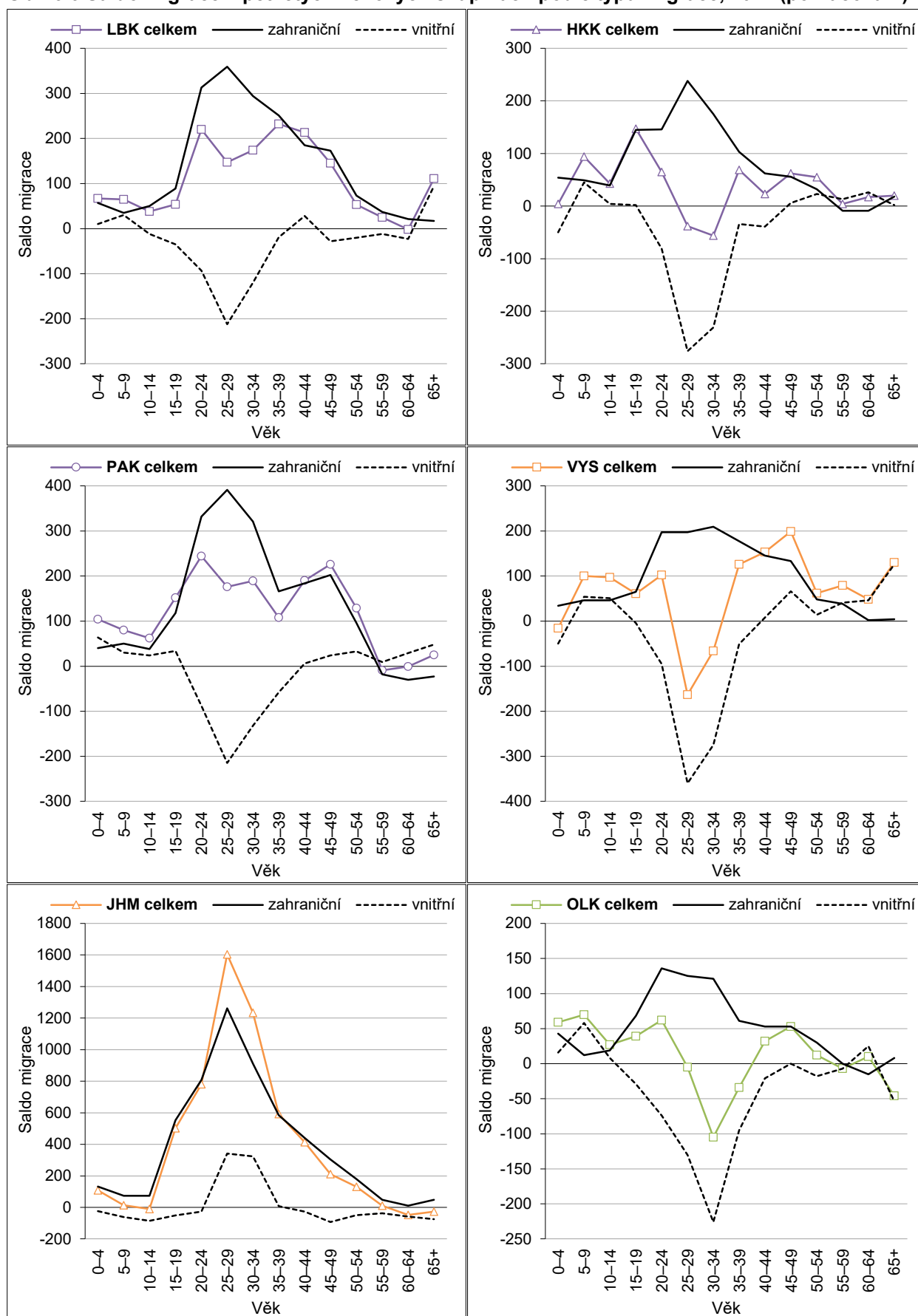

⁵⁹ Tato situace ale byla poměrně specifická; v roce 2020 bylo saldo vnitřního stěhování osob ve věku 15–24 let ve Středočeském kraji kladné (+82) a i v období let 2015–2019 průměrně činilo +180 osob ročně.

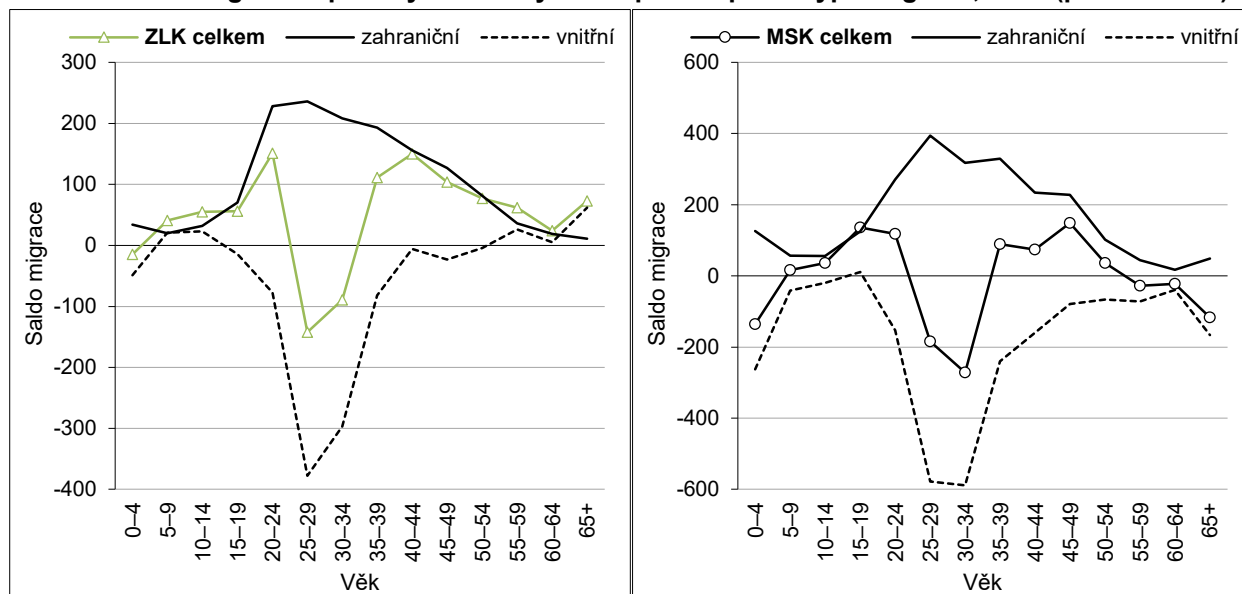
Obr. 6.6 Saldo migrace v pětiletých věkových skupinách podle typu migrace, 2021

Obr. 6.6 Saldo migrace v pětiletých věkových skupinách podle typu migrace, 2021 (pokračování)

Obr. 6.6 Saldo migrace v pětiletých věkových skupinách podle typu migrace, 2021 (pokračování)

Příloha

Tab. 1 Střední stav a pohyb obyvatel, 2021

Kraj	Počet obyvatel k 1. 7.	Živé narození	Zemřelí	Sňatky	Rozvody	Přistěhovali	Vystěhovali	Přirozený přírůstek	Přírůstek stěhováním	Celkový přírůstek
Hl. město Praha	1 267 173	15 157	14 460	5 704	2 404	46 989	31 693	697	15 296	15 993
Středočeský	1 380 006	15 111	16 708	5 660	3 177	57 910	42 077	-1 597	15 833	14 236
Jihočeský	636 286	6 699	8 350	2 656	1 276	18 709	16 433	-1651	2 276	625
Plzeňský	577 190	5 933	7 912	2 654	1 149	19 516	15 188	-1979	4 328	2 349
Karlovarský	283 677	2 619	4 592	1 313	633	8 515	8 352	-1973	163	-1810
Ústecký	799 495	7 886	11 775	3 616	1 619	24 185	22 984	-3 889	1201	-2688
Liberecký	437 131	4 386	5 880	1 949	929	13 050	11 508	-1494	1 542	48
Královéhradecký	542 892	5 537	7 668	2 272	1 068	14 369	13 860	-2131	509	-1622
Pardubický	513 894	5 421	6 991	2 309	955	14 697	13 022	-1570	1 675	105
Vysočina	503 738	5 547	6 438	2 262	863	11 903	10 991	-891	912	21
Jihomoravský	1 182 488	13 085	15 246	5 348	2 392	33 727	28 214	-2 161	5 513	3 352
Olomoucký	623 686	6 394	8 562	2 795	1 237	15 033	14 866	-2168	167	-2001
Zlínský	573 014	6 040	7 984	2 651	1 087	12 515	11 857	-1944	658	-1286
Moravskoslezský	1 180 180	11 978	17 325	5 589	2 318	26 232	26 336	-5 347	-104	-5 451
ČR	10 500 850	111 793	139 891	46 778	21 107	69 201	19 232	-28 098	49 969	21 871

Tab. 2 Základní relativní a analytické ukazatele věkového složení a demografického vývoje, 2021

Kraj	Průměrný věk obyvatel	Index stáří	Podíl osob (%) ve věku 0–14 let	Podíl osob (%) ve věku 15–64 let	Podíl osob (%) ve věku 65+ let	Úhrnná plodnost	Prům. věk žen při naroz. dítěte	Podíl živě nar. mimo manž. (%)	Naděje dožití mužů při narození	Naděje dožití žen při narození
Hl. město Praha	42,3	123,4	16,0	64,4	19,7	1,71	32,0	40,5	77,1	82,3
Středočeský	41,5	105,4	17,9	63,2	18,9	1,90	30,5	47,3	75,1	80,9
Jihočeský	43,2	133,6	15,9	62,8	21,3	1,87	30,2	49,8	75,2	81,1
Plzeňský	43,1	134,3	15,7	63,3	21,0	1,79	30,1	49,6	74,7	81,1
Karlovarský	43,6	141,8	15,0	63,7	21,3	1,69	29,4	61,2	72,8	78,8
Ústecký	42,7	128,4	15,9	63,6	20,4	1,79	29,1	63,0	72,7	79,0
Liberecký	42,7	128,5	16,3	62,8	20,9	1,78	30,1	54,3	74,7	80,7
Královéhradecký	43,6	142,9	15,7	61,9	22,4	1,85	30,5	51,9	75,5	81,5
Pardubický	42,8	130,6	16,1	62,9	21,0	1,85	30,2	48,8	75,1	81,0
Vysočina	43,2	134,5	15,8	63,0	21,2	1,95	30,3	45,8	75,6	81,7
Jihomoravský	42,7	125,5	16,4	63,1	20,6	1,83	30,8	43,4	75,3	81,6
Olomoucký	43,3	136,3	15,8	62,7	21,5	1,82	30,1	50,9	74,1	81,0
Zlínský	43,6	140,8	15,3	63,1	21,6	1,88	30,6	43,1	74,1	81,2
Moravskoslezský	43,3	135,9	15,3	63,8	20,8	1,78	29,9	50,9	72,8	80,1
ČR	42,8	128,1	16,1	63,3	20,6	1,83	30,4	48,5	74,7	80,9

Pozn.: Údaje o věkovém složení k 31. 12. 2021. Naděje dožití (i pro ČR) vychází z úmrtnostních tabulek za období let 2020–2021.

Tab. 3 Počet obyvatel podle věku, k 1. 1. 2021

Kraj	Celkem	Hlavní věkové skupiny					Pětileté věkové skupiny produktivního věku									
		0-14	15-64	65+	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64		
Hl. město Praha	1 259 413	201 193	807 419	250 801	50 694	52 749	74 814	96 008	101 170	115 056	102 354	76 752	73 739	64 083		
Středočeský	1 372 588	244 996	868 866	258 726	66 563	58 709	73 573	86 426	97 300	122 807	118 671	88 319	81 566	74 932		
Jihočeský	636 422	101 045	401 708	133 669	29 878	28 799	36 522	39 799	41 281	50 878	51 425	41 632	40 908	40 586		
Plzeňský	576 358	90 145	365 430	120 783	26 141	25 568	32 993	37 576	39 550	47 133	47 809	37 462	36 453	34 745		
Karlovarský	285 020	42 826	182 142	60 052	13 591	13 255	16 212	17 699	17 810	22 004	24 142	19 766	19 290	18 373		
Ústecký	801 586	127 619	511 325	162 642	40 538	38 210	46 548	49 580	51 570	64 077	68 594	53 532	51 387	47 289		
Liberecký	437 522	71 147	275 506	90 869	20 762	20 453	24 857	27 619	28 831	35 805	37 034	28 297	26 900	24 948		
Královéhradecký	544 205	85 042	338 290	120 873	25 569	25 329	30 725	32 883	34 219	42 761	44 445	35 441	34 065	32 853		
Pardubický	514 413	82 591	324 422	107 400	24 186	24 529	30 325	32 377	33 547	41 486	42 166	32 838	32 089	30 879		
Vysočina	504 004	78 981	319 444	105 579	23 892	24 048	29 963	31 302	32 504	38 853	40 365	32 999	33 290	32 228		
Jihomoravský	1 181 216	192 503	747 283	241 430	52 920	51 120	68 575	79 008	84 789	97 898	94 823	75 169	73 158	69 823		
Olomoucký	624 931	98 088	394 065	132 778	29 142	28 075	35 534	39 118	40 481	50 433	51 403	40 580	40 187	39 112		
Zlínský	573 718	87 407	363 866	122 445	26 617	26 081	32 761	35 740	37 238	45 060	46 828	37 987	38 675	36 879		
Moravskoslezský	1 183 440	180 796	758 857	243 787	56 089	55 051	69 009	77 013	76 204	91 223	95 534	81 252	82 210	75 272		
ČR	10 494 836	1 684 379	6 658 623	2 151 834	486 582	471 976	602 411	682 148	716 494	865 474	865 593	682 026	663 917	622 002		

